D. AEGIDII COLVMNII ROMANI
ARCHIEPISCOPI BITVRICENSIS, ET PRIMATIS
AQVITANIAE, ORDINIS FRATRVM EREMITARVM SANCTI AVGVSTINI, VIRI SAPIENTISSIMI,

TRACTATVS

CONTRA EXEMPTOS, Antistitibus, & Religiosis omnibus maxime necessarius.

EIVSDEM, De Diuina Influentia in Beatos.

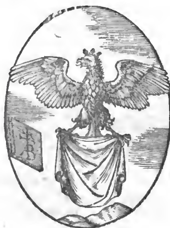
EIVSDEM, De Laudibus Diuinæ Sapientiæ.

EIVSDEM, De Defectu & deuiatione malorum culpæ & peccatorum à Verbo.

NVNC IN LVCEM EDITI.

Quibus adiunximus, Eiusdem, De Prædestinatione, Præscientia, Paradiso, & Inferno: item De Peccato Originali Tractatus vtilissimos ac salutares, Denuò accuratius recognitos.

CVM INDICE RERVM AC VERBORVM COPIOSISSIMO.

ROMAE

Antonij Bladi Impress. Apost. Characteribus.

ANNVS ERAT CHRISTI NATALIS

M D L V.

INDEX RERVM AC VOCABVLORVM OMNIVM.

Primus numerus Paginam, secundus Columnam indicat.

†† ij

Deus

E

F

G

H

I

Q

R

Sacerdotibus

S

T

V

FINIS.

INDEX LOCORVM SACRAE

Scripturæ à D. Aegidio passim his Tractatibus expositorum, secūdum ordinem librorum ueteris ac noui testamenti.

FINIS.

ERRATA, QVAE COLLIGENDO

indice deprehendimus,
sic restituenda.

Pag.	Col.	Ver.		
3.	2	25.	*Pontificum*	*Pontificem*
3.	2	50	*connectantur*	*connectentur*
15.	4	ij.	*ncmmunicare*	*communicare*
17.	3	22	*imfectum*	*imperfectum*
18.	3	33	*cemeterium*	*cœmeterium*
20.	3	16	*reprobri*	*reprobi*
23.	1	25	Heb. 5.	Heb. 1.
23.	2	vlt.	*mõi*	*huiusmõi*
28.	2	14	*ommissa*	*amissa*
26.	2	23	*credere* Deum	*Credere* Deo, *q̃ deũ & in deum.*

Pag.	Col.	Ver.		
33.	1.	28.	*altus*	*alius*
34.	4	22.	*admala.*	*ad bona.*
38.	4	16.	*dicit*	*dicens*
ibidem.		17	*dicens*	*dicit*
39.	1	16	Nõ	Homo
40.	1	30	*corris*	*corporis*
44.	1.	36	*nolentes*	*uolentes*
44.	2	34	*uita*	*uitam*
48.	2	17.	*ignorãtiæ, erat*	*ignorantiæ erat,*

D. AEGIDII ROMANI

Archiepiscopi Bituricensis Ecclesiæ, et Primatis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremitarum sancti Augustini, doctoris clarissimi, liber Contra exemptos, nunquam antea impressus.

Cap. I. Quòd exemptio secundum humanos actus contradicit cursui naturæ secundum naturales motus.

Augustinus. 7. de Ciuit.Dei.c.30.ait, Deus sic administrauit omnia quæ creauit, vt etiã ipsa proprios exercere, & agere motus sinat. Summus ergo Pontifex Dei vicarius vlis, quia Gloria magna est sequi Dominum, tanq̃ Dei verus imitator, sic debet administrare ecclesiã, vt personas ecclesiasticas ꝑprios motus facere sinat, quia proprium est Prælatorum præesse, Subditorum subesse. Exemptio hoc impediens, naturæ cursui contradicit. Cum ergo sm Diony. & Damasc. in omnibus reperiatur substantia, virtus, & operatio, dicere possumus ꝙ omnia hæc confundit Exemptio, vt verè contra naturam dici debeat: quia si esset Exemptio in naturalibus, confunderentur in eis operatio, virtus, & substantia. Sic per exemptionem in moralibus confunduntur operatio, virtus, & substantia in Ecclesia: vt ex his triplex ratio sumi valeat cõtra exemptionẽ. Prima ergo huius ratio sumi põt, ne confundatur operatio, & ne res sint destitutæ propriis operationibus: supponit enim Philosophus tanq̃ notum rationi & sensui, quòd appropinquante actiuo passiuo, hoc quidem agit, illud verò patitur: dicitur autem appropinquare actiuum passiuo, vt ignis calefaciens rei calefactibili, quando sic appropinquat vnum alteri, & est in tali distantia, quòd hoc quidè aptũ natum est calefacere, & illud calefieri. Quod vt ad propositũ adaptemus, dicere possumus, tota dioecesis illa est distantia, in qua Prælatus est aptus natus præcipere, & subditus obedire. Dicere ergo personas aliquas esse in Dioecesi, quæ non teneantur obedire Prælato, est dicere calefactibile esse in illa distantia, in qua est aptum natum calefieri ab igne, & tñ non calefit ab igne. Sicut ergo hoc ponere in naturalibus est cõtra naturæ cursum, & est destituere res naturales a propriis operationibus: sic hoc ponere in personis ecclesiasticis videtur esse contra naturam, & est destituere personas ecclesiasticas suis pro-

Eccl.c.23.d

A priis operationibus. Aduertẽdum ꝙ Deus multa facit per miraculum, quæ contradicunt soli-to naturę cursui: sic & summus Pontifex, quando aliquos eximit ab auctoritate Prælati, facit miraculum in ecclesia: nec dicimus quin possit hoc facere, sed dicimus, ꝙ debet rarò facere, vt imitetur Deum, cuius minister est, qui rarò facit miracula, sed (vt diximus per Aug.) sic administrat res, vt eas ꝑprios cursus agere sinat: & si hoc facit, facit q̃tum ad singulares personas, nõ autem quantũ ad aliquem totũ statum, vel quãtum ad aliquem totum populum: sicut fecit in Aegypto, quòd vbi erant filii Israel, ibi erat lux, vbi autẽ Aegyptii ibi erant palpabiles tenebrę: hoc fecit pro maxima & euidenti vtilitate fidei. 7.de Ciuit.dei c.30.

B Propter ꝙ si Vniuersitati studentium in aliquo studio conceduntur Priuilegia vt commodius studeant, hoc fit vt vitetur ignorantia: nam ex ignorantia multa mala sequunẽ, iuxta illud Ambrosii, Grauissime peccas, si ignoras: quod exponendum est, grauissime, idest, periculosissimè. Et licet ignorantia excuset peccatum, iuxta illud Apostoli, Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci) propter ꝙ peccans per ignorantiam quãuis ex hoc aliquã excusationem habeat, tamen sic peccans est in magno periculo constitutus: melius enim esset aliquem infirmari grauiori morbo, & tamen cognoscere causam morbi, vt possit succurrere morbo per Medi- 1.Timoth.1.c

C cum, q̃ si infirmaretur leuiori morbo, & ignoraret causam morbi, quia non solicitaretur ad succurrẽdum morbo. Vt ergo homines eruantur a tanto periculo, et captiuitate Diaboli, bonum est per priuilegia, & per aliquam gratiam inducere homines ad studendum. Sic etiam in Religionibus aliquibus, vtputa Ordinibus paupertatis, omninò studio deditis, exemptiones & gratiæ aliquæ conceduntur: quia ex studio vitatur ignorantia tam in studentibus, q̃ in simplicibus, qui per doctrinas studentiũ erudiri põt. Et cũ ignorantia sit periculosissimũ peccatorũ, laudandus est sũmus Pontifex hoc faciẽs ꝑpter euidentem vtilitatẽ, quæ exinde sequitur, tam ad ignorantiam euitandam, q̃ ad fidem catholicam defendendam: nam (vt ait Hieronymus in primo Prologo Bibliæ) Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum ædificat ex vitæ merito ecclesiam Christi, tantum nocet si destruentibus non resistat. Valet ergo scientia ad fidem defendendam, & ad peccatũ vitandũ, iuxta illud Isai.5. Captiuus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Redeamus ergo ad propositum, et dicamus, quòd Deus facit miracula in naturalibus, sed rarò: facit enim quòd natura ignis non comburat, quod fecit, quando tres Pueros liberauit de camino ignis: & potest facere quòd Leones naturaliter exuriẽtes, cibum non capiant, quod fecit, quando liberauit Danielem de lacu leonum. Ita et summus Pontifex potest facere et facit miraculum Hierony. Paulino.cap.4. Isai.5.e Dan.3 et.14

D

in moralibus nõ quæ sunt de iure naturali, sed
quæ sunt de iure positiuo: sed talia miracula de
bet facere raro, & pro euidenti vtilitate Reipu-
blicæ. Cum ergo Exemptio sit huiusmodi mi-
raculum, rarò debet aliquos eximere; & quãdo
facit, p euidenti vtilitate reipublicę debet hoc
facere, vtputa ꝑpter studiũ, per quod fides de-
fenditur, captiuitas & seruitus a Diabolo euitaẽ.
Sed ꝙ Religionem totam aliquam faciat exem
ptam, quæ in nullo vel modico est studio dedi-
ta; vel ꝙ Capitulum aliquod faciat exemptum,
quòd nõ studio, sed potius otio est deditum, et
Prælatum nõ metuens, in peccata prorumpat,
non solum hoc non facere, sed etiam facta, vel
quocunq; modo inducta expedit tollere, & po
tissimè si publicæ vtilitati repugnent.

Cap. II. ꝙ Exemptio est cõtra naturam, quia per quoddam simile à rebus naturalibus, tol lit substantias & uirtutes.

Vm autem dicimus ꝙ
Exemptio sit contra na
turam, intelligẽda sunt
verba ꝙ ex exẽptione
arguere possumus per
quoddam simile aliqua
cõtra naturã, & proba-
re possumus ꝙ ex exẽ
ptione sequitur res na-
turales destitutas esse propriis operationibus,
virtutibus & substãtiis. Nam licet summus Pon
tifex nõ possit facere miraculum in naturalibus
nec in moralibus, quæ sũt de iure naturali, sed
solum in moralibus quæ sunt de iure positiuo,
cum ea quæ sunt de iure positiuo debeant esse
conformia iis quæ videmus in naturalibus, &
† rõnabile iis quæ videmus de iure naturali; † naturale est
tamẽ quòd ars imitetur naturã, quia ea quæ sũt
ab arte sunt ab intellectu humano & sapientia,
& ea quæ sunt de iure positiuo sunt a ratione
humana, naturalia vero sunt ab intellectu diui-
no & sapientia diuina: ars igitur & ea quæ sunt
de iure positiuo debent imitari intellectum diui
num, a quo sunt naturalia, & a quo dependent
quæ sunt de iure naturali. Viso, quomodo arti
ficialia & positiua quæ sunt ab intellectu & sa-
pientia debent imitari intellectum & sapientiam
diuinam, volumus per hoc descẽdere ad id qđ
in capitulo proponitur, videlicet quòd Exem-
ptio est contra naturam, quia per quoddã simi
le a rebus naturalibus, tollit substantias & virtu
tes. Ad hoc autem declarandũ assumimus ver-
Sap. 14. a ba illa, quæ habentur Sapientiæ. 14. vbi auctor
illius libri, Deo patri omnium nostrum ait, Tua
autem, pater, prouidentia ab initio cuncta gu-
bernat; qm̃ dedisti & in mari viam, & inter flu-
ctus semitam firmissimam, ostẽdens qm̃ potens
es ex omnibus sanare, etiam si sine rate aliquis

A adeat mare. Sed vt non essent vacua sapientiæ
tuæ opera: ꝑpter hoc etiam & exiguo ligno cre
dunt homines animas suas, & transeuntes mare
per ratem liberati sunt. Fecit enim Deus, vt ha-
betur in Exodo, ꝙ mare se diuisit, & apparuit Exod. 14.
in mari via, & semita firmissima, ita ꝙ siccis pedi-
bus transierunt filii Israel per medium maris. Et
posset nũc facere, si vellet, quòd sine rate et naui
transiremus mare, vt fecit qñ siccis pedibus am-
bulauit super mare. Sed vt non essent vacua, fa
cta & producta opera sapientiæ suæ, & res na-
turales non sint otiosæ, & destitutę suis ope-
rationibus, videmus continuè ꝙ exiguo ligno
(idest exigua rati) homines credũt animas suas
(idest cõmittunt vitas suas) & transeuntes mare
B per ratem liberati sunt. Vult ergo Deus substan
tias naturales habere virtutes suas, & medianti-
bus virtutibus procedere naturaliter opera; vt
a substãtia ignis, mediante calore qui est virtus,
procedat calefacere, ita ꝙ nõ potest ignis ꝑpter
virtutem caloris quam habet, nõ calefacere, prę
sente calefactibili. Tollere ergo a rebus natura-
libus ꝑprias operationes, est tollere ab eis sub-
stantias & virtutes, a quibus propriæ operatio-
nes sumunt originem: naturale est enim quòd
molle cedat graui, & quòd plumbum vel fer
rum vel etiam lapis in aqua natare nõ possint:
naturale est etiã homini ꝙ malè natet, & ꝙ non
natet naturaliter, sed per artẽ, quia naturale est
homini ꝙ vadat rectus, propter quòd naturale
C est ei ꝙ stans in aqua se erigat, et erectus ita mo-
dicum occupat de aqua, ꝙ illa modica aqua
eum sustinere non possit: propter ꝙ ex arte ha
bet, ꝙ volens natare, se dilatat et diffundit su-
per aquam, vt hoc modo occupans multum de
aqua, melius natare possit, et melius sustineatur
ab aqua: mouet etiã aquam cum natat, quia mo
ta melius sustinet pondus q̃ non mota. Sed na-
turale est ligno ꝙ natet super aquam: & si ex li-
gno fiat nauis, propter cõcauitatem quã habet,
in qua recipitur aer, qui naturaliter est sup aquã
et non patitur esse sub aqua, non solum ratione
materię quia lignum naturaliter natat in aquã,
sed etiam ratione formæ quia in ligno inducta
est forma nauis, lignum sic dispositum ferẽ sup
D aquas, & ligno sic disposito et facta naui, pñt in
naui ferri super aquas homines, et quæcunq;
grauia, quæ naturaliter non natant in aquis.
Sed dicemus eẽ duplex mare, videlicet mare ma
teriale secundũ quem modũ magna congrega-
tio aquarum diciẽ mare, iuxta illud Congrega- Gen. 1. b
tiones aquarũ appellauit maria: est etiam aliud
mare, videlicet hoc seculum, in quo multas pro
cellas patimur; et sicut est duplex mare, ita est
duplex nauis, materialis in qua saluanẽ omnia
existentia in naui: et ipse Prælatus potest dici
nauis, sub cuius regimine saluantur vel saluari
possunt omnes existentes sub eo. Sed dices ꝙ
Prælatus non debet assimilari naui, sed nautæ,
qui gubernat nauem: ipsi vero naui debet assi-
milari

milari ecclesia, quæ gubernatur a Prælato. Ad quod dici potest, ꝙ mystica theologia nõ est argumentatiua, & ꝙ non est in metaphoris disputare: ꝑpter varias. n. similitudines Christus assimilatus est Pastori, & Oui, & agno: assimilatus est pastori, in quantũ gubernat oues: assimilatus est oui, inquantũ pro nobis factus est victima: assimilatus est agno ꝑpter eandem causam, vel propter summã innocentiã. Sic etiam Prælatus potest dici nauta, nauis, & anchora: dicitur. n. nauta, inquantũ gubernat nauem, idest ecclesiam: dicit̃ nauis, inquãtum verbo, & exemplo ponit suos subditos ad portum salutis: dicit̃ anchora, inquantũ facit nauem, idest ecclesiã firmam stare. Erit Prçlatus ergo nauis animata, sicut dicimus de Seruo, ꝙ est organũ animatũ: & **B** sicut dicimus de Rege, quòd est lex animata.

Ioan. 10.
Isa. 53.

His ergo prælibatis, dicamus ꝙ sicut existentes in naui materiali, si nauis sit talis qualis debet esse, possunt saluari omnes, nihilominus q velet exire nauim, posset se in mari præcipitari: sic, si Prælatus est talis qualis debet esse, pñt saluari omnes qui sunt sub eo, nihilominus qui vult ire post procellas huius seculi, liberum arbitriũ habet per quod põt hoc facere. Sicut ergo esset contra naturam nauis, si bene regatur & bñ gubernetur, ꝙ aliqui sint in naui, & non liberẽtur per nauim: sic est contra naturã regiminis Prælati, ꝙ in Dioecesi Prælati, cũ ad totam dioecesem se extendat eius auctoritas, aliqui sint exempti, & non sint sub regimine prælati. Et sicut di**C**cimus de Deo, ꝙ potest sine rate homines saluos facere, tamen vt non sint superuacua opera diuinæ sapientiç, & non sint res destitutæ ꝑpriis operationibus, non facit, quia tunc (naturaliter loquendo) essent destitutç propriis substantiis & virtutibus; sic potest summus Pontifex facere, ꝙ aliqui sint exempti, & trãseant mare huius seculi nõ sub regimine proprii episcopi vel proprii pontificis: sed, cum pontifices & episcopi sint opera sapientiæ summi Pontificis, quia per eũ vel per auctoritatẽ eius sunt assumpti in partem sollicitudinis, vt non sint superuacua opera sapientiæ suæ, idest Prælati non sint destituti propriis operationibus, non solum nõ debet aliquot eximere, sed etiam exemptionem ex consuetudine vel ex aliquo alio modo indu**D**ctam, debet tollere, nisi hoc faciat ex aliqua manifesta euidentia. Nam si omnia sibi licent, tamẽ suæ Ecclesiæ, quam debet cum summa diligẽtia gubernare, non omnia expediunt: immo multa & specialiter exemptiones regimen ecclesiasticum impediunt. Cum ergo regimen ecclesiasticum debeat se cõformare rebus naturalibus, & cum res naturales non possint esse naturaliter destitutæ propriis operationibus, nisi sint destitutæ propriis substantiis & virtutibus: bene dictum est quod in capitulo dicebatur, ꝙ Exemptio est contra naturam, quia per quoddã simile a rebus naturalibus, tollit proprias substan**A**tias & virtutes: nam cum simile sit de regimine naturali ponere exemptionem, & ponere Prælatos in aliqua parte suarum Dioecesium non habere proprias operationes, est simile ac si poneremus verba esse otiosa, & nõ habere suas significationes, & virtutes.

Cap. III. ꝙ Exemptio est contra naturam, quia quãtum est de se facit Idolum de Pastore.

Pastor autẽ & prælatus aliquando assimilat̃ fonti, secundũ quem modũ riuulis assimilãtur subditi. Hoc autẽ modo loquit̃ Ambrosius de pastore, dicens, Quicquid in hac plebe potest esse virtutis, & cętera: de hoc quasi de quodam lucidissimo fonte oĩum riuulorum hæc puritas emanauit. Aliquando etiam prælatus assimilatur ligno, & quantum ad præsens spectat, est dare triplex lignum, videlicet lignum saluans, vt si de ligno fiat nauis: lignũ crucians, vt si de ligno fiat patibulum: lignum idolum, vt si de ligno fiat simulacrum Huic aũt triplici ligno põt assimilari Prçlatus, quia vt operatur ad bonos debet esse lignum saluans; quia debet esse quasi nauis portans suos subditos ꝑ **C** procellas huius seculi ad salutis portum: nam sicut nauis portat in se eos quos saluat & quos ducit ad portum, ita Prælatus in se & in suis humeris portare debet suos subditos, ne per suam culpam naufragium patiantur, sed reducantur ad salutis portum, quia redditurus est ante tribunal Christi de omnibus suis subditis rõnem. Verum quia vnusquisq; onus suum portabit, et nullus reddet nisi de propriis factis rationẽ, nõ reddet Prælatus de suis subditis rationem, nisi inquantũ culpas subditorum facit culpas suas. Habet autẽ Prælatus quasi duos humeros, Exẽplum siue opus, Verbum siue doctrinã: debet enim tale exemplum dare, & talia opera facere, ꝙ subditi sint inde ędificati, quòd boni in bono proficiant, & mali a suis malitiis conuertantur: **D** habet etiam prçlatus alium humerum, verbum siue doctrinam, vt sic suos subditos doceat, vt ꝑ ignorantiam nullus se valeat rationabiliter excusare; & si propter ignorantiã malefaciat, non imputetur Prçlato ad culpã, sed potius sibi, qui noluit intelligere vt bene ageret. Lignum ergo saluans siue nauis põt intelligi corporaliter de corporeo ligno, & spiritualiter de Prçlato, de quo ligno adaptato potest intelligi quod dicit̃ Sapientiæ 14. ꝙ exiguo ligno, idest exiguç naui siue rati, credunt homines animas suas, & sicut per ratem liberati sunt. Secundo per lignũ possumus intelligere lignum crucis, vt quando de ligno fit patibulum: quod etiam dupliciter

intelligi poteſt, materialiter, vt cum ligno mate- A
riali in patibulo cruciatur malus: vel ſpirituali-
ter hoc ligno poteſt intelligi Prælatus, qui de-
bet eſſe lignum ſaluans vel gratioſum bonis, &
lignum cruciatus ſiue patibuli malis, vt habeẽ
Sap. 14. a eodem capitulo Sapientiæ, Benedictum eſt li-
gnum, per quod fit iuſtitia. Quod licet poſſet
intelligi de ligno Crucis in quo paſſus eſt Chri
ſtus (quia per illud lignum facta eſt iuſtitia, qa
per illud lignum iuſtè redempti ſumus median
te paſſione Chriſti a poteſtate Dæmonis: nam
licet homo teneretur ꝑpter culpam quam com
miſerat, Dęmon tamen iuſtè eum non detine-
bat, quia vtebatur nobis tanq̃ re ſua, cum ipſe in
nobis recto dominio nõ vtereẽ. Chriſtus tñ ab
iſta ſeruitute verè & iuſtè nos liberauit, iuxta B
Io. 8. e illud, Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis:
nam & ſi poteſtas ſemper eſt iuſta quia non eſt
poteſtas niſi a Deo, vſus tamẽ poteſtatis in Dæ
mone ſemper eſt iniuſtus, quia ſm̃ Auguſtinũ
facit bona, non tamen bene, quia facit ea inten
tione fallendi.) poteſt tamen etiã per huiuſmo
di lignũ, per quod fit iuſtitia, intelligi ipſe Præ
latus, qui debet eſſe lignum nauis gratioſæ por
tans bonos, & debet eſſe lignum patibulum
non impunè ſe habens erga malos. Tertio mo
do poteſt accipi lignum, tanquam lignum Ido
lum: de hoc etiam tertio ligno poteſt intelligi
quod dicitur Sapientiæ 14. vbi auctor illius li-
bri cum in pręfato capitulo prius locutus fuiſ-
ſet de ligno naui, & poſtea de ligno patibulo C
per quod fit iuſtitia, tertio loquitur de ligno
per quod fit Idolum, dicens, ꝙ maledictum ſit
lignum de quo fit Idolum: quod etiam ad Prę-
latum referri poteſt. Quia prælatus bonus põt
eſſe lignum de quo fit nauis, quantum ad bo-
nos: & lignum, de quo fit iuſtitia, prout iuſtè pu
nit malos: & poteſt eſſe lignum de quo fit Ido-
lum, ſi ipſe Pręlatus ſecundũ ſe ſit paſtor & ido
Zach. ij. d lum, & ſm̃ ſe ſit malus. De tali autem paſtore
poteſt intelligi quod dicič Zacharię. 11. O pa
ſtor & Idolum, derelinquens gregem. Præla-
tus ergo aliquando eſt Paſtor & idolum non
culpa ſui, quando non culpa ſua derelinquitur
grex, ſed quando per Exemptionem ſibi ſub-
trahitur grex. Hoc eſt enim contra naturam re D
giminis eccleſiaſtici, quando Prælatus non cul
pa ſua ſit paſtor & idolum, non habens aucto
ritatem corrigẽdi eos, qui ſunt in Dioeceſi ſua,
qui omnes naturaliter pertinent ad gregẽ ſuũ.
Bene ergo dictum eſt quod in titulo capituli di
cebamus, ꝙ Exemptio eſt contra naturam regi
minis ſupple eccleſiaſtici, quia facit idolum de
paſtore, ideſt facit ꝙ pręlatus ſit paſtor & ido-
lum. Hoc enim intelligimus nomine Ido
li, quòd manus habet, & non pal-
pat: oculos habet, & nõ videt:
quia non poteſt mederi
nec deſtruere eorũ de
licta vel peccata.

Cap. IIII. In quo ſpecialiter agitur, ꝙ ſicut Deus non ſimpliciter deſtruit ſua opera, ita ſummus Pontifex ſuus Vicarius non debet aliquos eximere, quia ſua opera deſtruit, hoc agendo.

VT habetur Gen. 6. dixit Gen. 6. b
Dominus ad Noe, Fi-
nis vniuerſę carnis ve-
nit corã me: repleta eſt
terra iniqtate a facie eo-
rum, & ego diſperdam
eos cum terra. Volens
ergo Dominus diluuio
perdere omnem carnẽ,
cum poſſet omnia animalia non aquatica per-
dere diluuio, videns quòd huiuſmodi animalia
erant opera ſua, noluit ſua opera deſtruere, ſed
voluit ex ipſis animalibus ſibi ſemen relinque-
re, & pręcepit Noe, vt faceret ſibi arcam de li-
gnis leuigatis, ideſt politis vel quadratis: in qua
arca de omnibus animalibus non aquaticis, quę
non pñt niſi per propriã generationem ſaluari
& cõtinuari in eſſe, eſſent aliqua fęminini & ma
ſculini ſexus incluſa. Non oportuit autẽ, vt in-
quit Auguſtinus, quòd ibi eſſent muli, niſi for Lib. 15. de Ci
te ad aliquid ſignificandũ: nec oportebat ꝙ ibi uit. dei, ca. 27
eſſent animalia nata ex putrefactione, quia illa
poſſunt oriri non præcedente ſimili in ſpecie.
C Poterat ergo Deus ſicut a principio fecit anima
lia & volatilia, ita poterat diluuio perdere oẽm
carnem; & æquali facilitate eam reiterare: & de
omnibus ẽt animalibus nõ aquaticis, & natis ex
coitu ſm̃ propriam ſpeciem ea reficere: ſed vt
non deſtrueret opera ſua, voluit ſibi in huiuſ-
modi animalibus ſeruare ſemen, vt poſt diluuiũ
ſic reſeruatum ſe naturaliter multiplicarent. Ex
animalibus ergo reſeruatis diluuio, oñdit Deus
ſe velle ſeruare ordinem naturalẽ in operibus
ſuis. Cum ergo Prælati ſint opera ſummi Pon
tificis, & iſte ſit ordo naturalis gubernandi ec-
cleſiam, vt quilibet ſuo ſuperiori ſit debitò mo
do ſubiectus, concedere Exemptionem, eſt de-
ſtruere opera ſua, qa eſt ſubtrahere iuriſdictio
D nem & potentiam a Prælatis; & eſt in regimine
eccleſiaſtico debitum & naturalem ordinem nõ
ſeruare. Sed dices ꝙ nullus eſt exemptus ſimpli- Dub.
citer, quia ex eo quòd aliquis eximitur, ſubiicič
& ligatur iuriſdictioni alterius, vt cum quis exi-
mitur a iuriſdictione Dioeceſani, ſubiicitur iu-
riſdictioni ſummi Pontificis. Ad qđ dici debet, Reſp.
ꝙ ſummus Pontifex eo modo quo iuriſdictio-
nem habet, non poſſet aliquem eximere a iuriſ
dictione vel obedientia ſua, quia non fieret de
ea quod Deus vellet. Si ergo fit exemptio quan
tum ad Deum, fit quantum ad cauſas ſecundas,
non quantũ ad ipſum Deum: poteſt. n. Deus exi
mere a poteſtate cauſæ ſecundæ, vtputa a pote
ſtate ignis, ꝙ quis ſtans in igne non comburač.
Sic

Sic pōt ſummus Pontifex eximere nō a iuriſdictione ſua, ſed a iuriſdictione aliorum Prælatorum, vt poteſt facere quod exiſtens de Dioeceſi alicuius Prēlati, non ſubiiciatur iuriſdictioni eius; quod in poſitiuis eſt facere miraculum, ſicut in naturalibus eſt miraculū, ꝙ ſtans in igne non combureretur. Verùm quia ſummus Pontifex habet plenitudinem poteſtatis, in talibus, ſicut Deus in naturalibus, ſi poteſt iſta facere, debet rarò & pro euidenti cauſa facere: & ne confundatur ordo regiminis in eccleſiaſtica Hierarchia, promptior debet eſſe ad exemptiones factas deſtruendum, ꝙ̄ ad nouas concedendum: ſemper tamē in talibus vtilitate vniuerſalis Eccleſiæ compenſata. Verum quia de Exemptione facta eſt mentio, & dictum eſt, ꝙ cum qs eximitur a iuriſdictione inferioris, non ꝑpter hoc eximitur a iuriſdictione ſuperioris, & ſpecialiter illius qui apicem Eccleſiæ eſt adeptus: dicemus ꝙ Exemptio poteſt eſſe naturalis, & cōtra

Lib. 2. naturam: naturalis eſt.n. vt habetur in Ethicis, ꝙ ex eiſdem generatur virtus, & ex eiſdem quidem corrumpitur, ſed contrario modo factis. Ex actibus.n. humanis ſecundū rōnem factis generatur virtus, & ex eiſdem actibus contra rationem factis corrumpitur. Ordine.n. regiminis eccleſiaſtici, vt quia ſummus pontifex aſſūptus eſt ad tale regimen ſecundū plenitudinem poteſtatis, alii verò prælati ſm partem ſollicitudinis, inductum eſt hoc in eccleſia, vt quilibet defendatur in iure ſuo, & nullus iniuſtè grauet̃. Quādiu.n. quis nō iuſtè grauatur, eſt ſub iuriſdictione ſui Prælati: ſi verò contrarium fiat, & iniuſtè grauet̃, pōt in hoc caſu ſe eximere a iuriſdictione Prēlati ſui per interpoſitam appellationem; & ex hoc, prætermiſſo ordine inferioris Prēlati, fiet ſub iuriſdictione ſuperioris Prēlati. Iſta ergo exemptio eſt naturalis, quia ex eiſdem contrario modo factis generatur & corrumpit̃ iuriſdictio inferioris Prælati. Sed ꝙ quis abſq; culpa Prēlati, & abſq; grauamine ſibi illato, eximatur a iuriſdictione prælati ſimpliciter & abſolutè (non in hoc caſu vel in illo in quo grauant̃) eſt exemptio contra naturā, vbi ſummus Pontifex in poſitiuis habet plenitudinem poteſtatis: hanc autem plenitudinē licet nullus debeat in aliquo diminuere, nec ei in aliquo derogare, quilibet tamen debet ſuum ſummū Pontificem attentum reddere, quàm periculoſum ſit ſuæ ſponſæ eccleſiæ, ꝙ in ea fiant exemptiones naturales ſecūdum cōmunem curſum regiminis, cum naturalia de ſe ſint ſemp magis perpetua:

1. Cæli. tex. 15. non naturalia verò ſecundum Philoſophum a perpetuitate deficiant. Pōt autem patere ex his, ꝙ duplex eſt Exemptio, vna quaſi naturalis, alia contra naturam. Eſt autē exemptio quaſi naturalis, qñ aliquis grauat̃ a ſuo Prēlato & per appellationem interpoſitā ſe eximit a iuriſdictione Prælati, in quod grauatur ab ipſo: nam naturale eſt, vt tetigimus, quòd ex eiſdem aliqd fiat

A & corrumpatur: ex eiſdem quidem ſed cōtrario modo factis, vt vult Philoſophus in Ethicis. Conſtat autem ꝙ nullus debet fieri Prēlatus, niſi habeat per ſcientiam intellectum illuminatū, & per iuſtitiam & virtutes appetitū vel affectū regulatū, ita ꝙ diu iuſtè & rationabiliter ſe geſſerit. Si igitur hoc eum fecit eſſe Prēlatum, & factus prēlatus poſtea grauat ſibi ſubditos, & iniuſtè & irrationabiliter ſi gerit, ius naturale quaſi poſtulat, quòd vt grauat ſubditos, deſinat eſſe Prælatus: & quòd quilibet ſubditus vt grauatur ab eo, per appellationem interpoſitam poſſit ſe iuſte & rationabilr̃ eximere a iuriſdictione eius. Hanc autem exēptionem quaſi naturalem debet ſummus Pontifex pro viribus fouere & cu

B ſtodire. Sed eſt alia exemptio contra naturam, quòd quis per priuilegium & conſuetudinem iam præſcriptam ſine culpa Prælati eximatur a iuriſdictione eius. In iis.n. quę ſunt contra naturam quantūcunq; aſſueta, conſuetudo non prēualet: nam ſecundū philoſophum, ſi millies lapis proiiciatur ſurſum, nūquā aſſueſcit ire ſurſum. Contra naturā.n. eſt, quòd aliquis qui debet eſſe ſub Prēlato, & per prælatum debet reduci in ſummum Pontificum, remouentur de ſuo loco quaſi naturali, ſecundū quem debuit eſſe ſub Prælato, & immediatè collocetur ſub ſummo Pontifice. Et quia hoc facit exemptio, meritò debet dici contra naturam, dumtamen

C hoc fiat ſine culpa Prēlati. Propter quòd ſicut exemptionem illam, quā diximus eſſe quaſi naturalem, ſummus Pontifex debet fouere & cuſtodire; ſic exemptionem iſtam non naturalem, ſed magis contra naturam, debet non permittere, ſed tollere, niſi pro magna & euidenti vtilitate Eccleſiæ eam faciat vel permittat.

Cap. V. ꝙ exemptio repugnat ordini elementorum, cui ſe debet Eccleſiaſtica Hierarchia conformare.

Oethius in libro de Philoſophica cōſolatione in illo cap. Qui perpetua) loquens de ordine elementorum, ait, Lib. 3. metr. 9

D Tu numeris elementa ligas, vt frigora flammis,
Arida cōueniāt liqdis, &c.

Deus numeris, ideſt proportionibus ligat.i. connectit elementa, vt frigora .i. elemēta frigida cōueniāt & cōnectant̃ flāmis.i. cū elemētis calidis: & vt arida .i. elemēta ſicca cōueniant & cōnectātur liquidis, id eſt elementis humidis. Iſta autem conuenientia et iſte connexus non eſt niſi per qualitatem cōmunem. Sic.n elementa connectuntur, quòd terra īmediatè ſe habet ad aquā. Nam a principio tota terra erat cooperta aqs, ſed verbo & præcepto diuino cōgregatæ ſunt aquæ in locum vnum, & apparuit arida, ideſt

terra: & ex hoc mandato diuino non tota terra cooperta est aquis, sed maior pars terræ: & quia a maiori parte fit denominatio totius, ponimus terrā immediate adhęrere aquis. Neq; posset ibi esse connexio inter aquā & terrā, nisi aliqua vna & eadē qualitas cōmunis eis esset quę ea connectat: & ista qualitas est frigiditas. Nam licet in hoc discordent terra & aqua, quia aqua est elementū liquidum siue humidum, & terra est elementum aridū seu siccum: tñ in hoc conueniunt quia vtrunq; elementū est frigidum. Et sic terra & aqua proportione quadam ligātur, & cōnectuntur, quia licet terra sit elementū aridum, & aqua liquidum, vtrunq; tñ elementū est frigidum. Sic aqua & aer per qualitatem cōmunem ligantur & connectuntur: in connexione B quidem terræ & aquæ arida conueniunt & cōnectuntur liquidis, quæ connexio est in frigiditate, quia tam aqua q̃ terra sunt frigida: sed in connexione aquæ & aeris, frigida conueniunt flammis, idest calidis, quia aqua est frigida, & aer calidus: ista autē conuenientia & ista connexio quæ est inter aerem & aquam fumi potest inter calida & frigida per qualitatē cōmunem, quæ est humiditas: nam tam aer q̃ aqua sunt elementa humida. Et quod dictum est de elemento aquę & aeris, quorum vnum est frigidum, alterū calidū, ꝙ connectantur per qualitatem cōmunem vt per humiditatem, quia vtrūq; elementū est humidū, veritatē habet de elemento aeris & ignis, quia vnum est humidū, & aliud est siccū, C sed vtrunq; elementū est calidum: connectunē ergo per qualitatē cōmunem quæ est caliditas. Numeris ergo, idest proportionibus, & quibusdam cōuenientiis elementa nectuntur & ligantur, vt elementa quæ sunt simul coniuncta non omnimodā repugnantiam habeant, sed simul cum repugnantia habeant quandam conuenientiam, vt ex illa conuenire & connecti dicantur. Ex his itaq; si bene inspiciatur quid est Exemptio, apparebit quod est contra ordinem elemētorum naturalem, cui ordini Hierarchia ecclesiastica se debet pro viribus conformare. Hoc est. n. exemptio, quod infimū coniungatur superiori sine medio, vt quod aliqui sint immediate sub Papa, sine Archiepiscopo, aut Epō medio: qd est ponere, ac si aqua, quæ est frigida & humida, coniungatur igni qui est calidus & siccus, absq; aere medio: aer. n. mediat inter aquam & ignem, quia cū vtroq; habet conuenientiā, conuenit. n. cum igne in caliditate, cum aqua in humiditate: vt ex hoc quędam proportio, quędā consonantia oriatur: & ex hoc quædam Melodia resultet, quia melodia & armonia non solū in vocibus, sed ēt in rebus naturalibus inueniūtur, iuxta illud Iob. 38. Quis enarrabit cęlorum rōnem, & concētū cęli quis dormire faciet? Inter ipsos enim cęlos est quędam ratio & quędā proportio: nam Deus omnia in sapientia fecit, & sunt in sapientia facta: & quæ sunt in sapiētia

Exemptio.

Iob. 38. d

A facta, in quadam ratione & pportione sunt condita. Istam autē rationem & proportionem ad plenum narrare non possumus, quia vt dicitur Sapientiæ. 9. Difficile æstimamus quæ in terra sunt: & quæ in prospectu sunt inuenimus cū labore: quæ autem in cęlis sunt quis inuestigabit? Sicut igitur in cęlis est quidā concentus. i. quidā animi cantus, non quod ibi sit sonus & scissura alicuius corporis, sicut hic fiunt soni ex natura aeris, quia ibi peregrinæ impressiones reperiri non possunt: sed dicitur ibi cōcentus, idest cantus, quia est ibi quędam proportio, ex qua quędam melodia, quædam armonia, & quidam cantus ibi esse creditur. Istum autem cantū, armoniam & melodiam solus Deus dormire facit. i. quiescere, vt non dissoluaē: & sic armonia & melodia & cantus est inter ipsos cęlos. Sic etiā inter ipsa elemēta est armonia: ista autē armonia vel melodia fit a sūpiori in inferius per corpus medium, vt fit ab igne in aquam per aerem. Et sic in cęlo Empyrio, quod est omnino stabile, in cęlis Planetarum, qui mouentur diuersis motibus per primum mobile, quod mouet vno solo motu. Cum ergo Exemptio tollat rem mediā, & coniungat inferius superiori sine medio, tollit istam proportionem, & istam melodiā; & repugnat illi cursui naturali, cui se debet conformare Hierarchia ecclesiastica: qa positiua quanto sunt magis conformia motui & cursui naturali, tāto magis stabilia & ppetua esse cernunē.

Sap. 9. d

Cap. VI. ꝙ ex ordine elementorum datur sufficienter intelligi qualis & quomodo debeat esse Exemptio.

Voniam de ordine elementorum locuti sumus, volumus declarare quod ex ipso ordine elementorū sufficiēter instruimur qualis et quomodo debeat esse exemptio. Videmus. n. ꝙ inter ipsa elementa D nunq̃ totum elementum inferius coniungitur superiori suo sine medio, sed solum quantū ad minorem partem, vt terra coniungitur aeri sine aqua non quantū ad se totam, sed quantum ad partem habitabilem, quæ est longe breuior q̃ sit reliqua pars terrę: & hoc pro quadam maxima vtilitate publica inde veniens, quia si tota terra esset cooperta aquis, homines & iumenta & alia animalia, quæ sunt ornamenta terre, viuere non valerent: ipsæ etiā arbores, quæ sunt ornamenta terræ (terra sic existente cooperta) in terra saluari non possent: propter ꝙ Gen. 1. Primo dixit Deus, Congregentur aquæ, quæ sub cęlo sunt, in locum vnum, & appareat arida: & postea dixit, Germinet terra herbam virentem

rentem etcę. Pro tanta ergo vtilitate publica
terra immediate adhęret aeri sine aqua media.
Sed in aliquibus elementis, & maxime in his
quæ sunt multum actiua, vt puta ꝙ ignis imme-
diate adhęreat aquę sine aere medio, immedia-
tio esse non potest. Ex hoc ergo datur nobis in
telligi ꝙ paucę debent esse exemptiones, & in
paucis inueniri debet quod inferius iungatur su
periori sine medio: & in illis paucis hoc fieri de-
bet pro vtilitate publica & magna inde eueniē-
ti, sicut posuimus exemplū de studio, vt quia tan
ta vtilitas prouenit ecclesiæ de studio & ex sciē-
tia: quia ex ea nutritur fides & roboratur, si pri-
uilegia & exemptiones concedantur alicui vni-
uersitati, vel alicui religioni deditę studio totali-
B ter, potest inde summus pontifex meritò cōmē
dari. Possumus autem immediationē elemento
rum vt quod coniungatur inferius elementum
superiori sine medio aliquā possibilem ponere,
aliquā vero impossibilē. Possibilem possumus
non totalem: nam licet naturaliter inter terram
& aerem sit aqua media, voluit tamen Deus ter
ram & circa aliquā sui partem vt circa Septem-
trionem habere aliquā alticiem & montuosita-
tem, vt nō posset tota illa pars cooperiri aquis,
sed possint ibi saluari animalia & plantæ. In tali
bus ergo elementis vt inter aerem & terrā quā-
tum ad aliquam sui partem potest esse immedia
tio sine aqua media, sed in aliquibus elemētis vt
inter aquam & ignem non potest esse immedia
C tio sine aere medio, quia statim vnū corrumpe-
retur ab alio. Ea igitur quę videmus in ordine
elementorū secundū possibilitatem & impossi-
bilitatem, possumus adaptare ad status ecclesia-
sticos secundū decentiam & indecentiā, et secun
dum vtilitatem et nocumentum: nam exemptio
habet maiorem decentiā cum paupertate quàm
cum diuitiis; et cōuenientius et decentius et ma
NOTA. gis vtile est Ecclesiæ ꝙ religiosi pauperes sint
exempti q̄ religiosi diuites propter tria. Primo
propter ociositatem: nam diuites (loquēdo cō-
muniter) sunt magis ociosi q̄ pauperes, q̄a ma
gis habent sufficientiam vitæ q̄ habeant paupe
res; & ideo magis vacant ocio q̄ pauperes: et va
cantes ocio incidunt in cogitationes vanas et
D prauas, vt cogitent quæ non licent: et cogitan
do perficiant, cum non oporteat eos laborare,
& retrahi a cogitationibus suis: et istud dicitur
Ezech. 16. f. fuisse peccatū Sodomę, iuxta illud Ezech. 16.
Ecce hæc fuit iniquitas Sodomę sororis tuę su
perbia, saturitas panis et abundantia, et ocium.
Secunda ratio ad hoc est prosperitas, quæ in ea
dem auctoritate exprimitur cum dr̄, Saturitas et
abundātia panis: ad quod potest adduci aucto
ritas Psalmi cum dicit, Cadent a latere tuo mil-
le et decem milia a dextris tuis: pro vno. n. qui
cadit a latere, idest a sinistra in aduersitate, sunt
decem, qui cadunt a dextris tuis in p̄speritate.
Tertio hoc idem patet ex quadā securitate: est
enim secundū philosophū, denarius fideiussor
A noster, vt habetur in Politicis: nā sicut hn̄s dena 1. Pol. c. 6
rium habet denariata: ideo denarius possidenti
bus dicitur fideiussor, quia quotienscūq; volue
rit pro denario habebit denariata: tam sunt igi̇t
diuitiæ nostrę, vt denariata sint in denariis, qui
sunt fideiussores nostri, securitatem rerū oīum
nobis reddentes. Hanc ergo securitatē cum di-
uites habeant, non ponunt Deum adiutorem
suum, sed confidūt in diuitiis suis. Tales inquā,
sunt viri diuitiarum, qui confidentes in diuitiis Psal. 75.
suis, dormiunt somnum suū, quia eis hęc vita
est quasi quoddā somnium: quia sicut homo in
somniis non sufficiēter cogitat, & facilius assen-
tit illecebris, sic homines diuitiarum facilius ad il
lecebra inclinantur. Bene etiā tales dicunt̄ viri
B diuitiarum, & non diuitiæ virorū, quia magis
possidentur a diuitiis, q̄ possident eas. Et quod
dictum est de religiosis diuitibus, in ipsis etiam
Capitulis, quorū fundamentū sunt diuitię, veri
tatem habet: quia vacantes otio, abundantes di
uitiis, & confidentes de diuitiis, nō cogitant qd
proficuum, sed quid dānosum: nec in cordibus
suis ruminant, quomodo Ecclesiæ proficiant,
sed quomodo Prælatum impediant, & impin-
guati recalcitrant, qui si exemptione carerent,
humiliter obedirent. Religiosi autē pauperes
in omnibus his contrarias conditiones habēt,
quia non sunt otiosi, sed studiosi: vident. n. nisi
sint studiosi & sapientes, ꝙ non habētur in prę
tio: ideo totam suā vitam ordinant, vt studiosi &
C sapientes fiant. Sicut ergo, vt ait Philosophus
in Ethicis, Apud illos sunt viri bellicosi, apud
quos honorantur fortes: sic apud Religiosos
pauperes sunt viri intelligentes & studiosi, quia
apud eos honorantur sapientes. Secundo ad
Religiosos pauperes possumus adaptare cōtra
riū eius quod dicebatur de viris diuitiarum siue
de diuitibus, quia sicut in diuitibus est abūdantia
& prosperitas, sic in pauperibus est penuria &
aduersitas: & sicut diuites dicuntur esse in manu
dextra ꝓpter prosperitatē, sic pauperes dicūtur
esse in sinistra ꝓpter paupertatē, vt dictum est
per Prophetam, Vbi cadit vnus a latere & a si-
nistra, cadūt decem in prosperitate & a dextra.
Propter quod magis est ꝓficuū ecclesiæ quod
D pauperes exemptione pręemineāt, q̄ ꝙ diuites.
Possumus etiam dicere quod Religiosi paupe
res quia oportet eos mendicare, & per bonam
famā suæ vitæ sustentationē quærere, si faciunt
excessum, & seculū scandalizant, oportet illud
scandalum per correctionē tollere, & a scanda
lo abstinere, vt possint se ad honorabilem sta-
tum reducere, aliter vitę necessaria non hērent:
sed diuites nō sic curant de scandalis, cū videāt
se sine quæstu habere sufficientiam vitæ. Posset Obiectio.
ad hoc idem de Pręlatis dici per abundantiam,
quam videntur habere. Sed, vt Philosophus Dilutio.
ait in lib. Rhetoricorū, semper mores diuitum
sunt peiores moribus potentū: potētes enim &
habentes iurisdictionem siue temporalem, siue

spiritualem, quia occupati sunt circa multa, nõ vacat eis malefacere: quod nõ est dicendum de diuitibus, qui solum hñt abundantiam temporalium, & non habent iurisdictionis occupationem. Tertiò religiosi pauperes sunt contrarii diuitibus quantũ ad securitatem, quia non confidentes de diuitiis quas non hñt, oportet ꝙ omnibus placeant, & ab omnibus sint in honorẽ, vt possint ab omnibus subueniri. Cũ ergo exẽptio sit contra naturam quia cõiungit inferius suo superiori sine medio, & naturale sit contrarium quod inferius suo superiori per mediũ cõiungatur, nõ debet summus Pontifex vllã concedere exemptionem, immo cõcessam vel aliàs obtentam potius debet tollere, nisi hoc faciat pro vtilitate ecclesiæ magna: & hoc magis debet facere in pauperibus q̃ in diuitibus, quia in pauperibus & maxime religiosis, cõmunis vtilitas studii cernitur prouenire. Aduertendum, ꝙ Exemptio dicit̃ esse contra naturam, quia est cõtra quandam imitationem naturalem: quia naturaliter ius positiuum debet imitari ius naturale, & ars debet imitari naturam, & intellectus humanus, a quo est ars & ius positiuum, debet imitari intellectum diuinum, a quo est omnis natura, & omne quod est naturale. Et quia tam in elementis, q̃ in aliis rebus naturalibus (vt est per habita manifestum) modo quo dictum est, contra naturam est, quòd inferius iungat̃ superiori sine medio: & ideo rationabiliter dictum est exẽptionem esse contra naturam.

Cap. VII. ꝙ Exemptio contradicit ordini vniuersi et suarum partium, cui se debet Hierarchia Ecclesiastica conformare.

Ex disput. 13 I solut. 4. dubij.

Ommentator in. 9. Metaphysicorum, multum habet pro inconuenienti quòd sit vnum agens quod agat sine medio, & quòd Deus faciat omnes actiões sine medio, & quòd res sint destitutæ actionibus propriis: & quia lex christiana hoc ponit quantũ ad posse licet non quantum ad agere, agit actione rerum mediantibus rebus, ita quòd res non sint destitutæ propriis operationibus: calefacit. n. non omnino immediatè, sed mediante igne. Et licet hoc sit verum quantũ ad agere, non tamẽ est verum quãtũ ad posse: põt. n. calefacere sine igne, & humectare sine aqua: sed rarò hoc facit: rarò. n. facit opera rerũ sine rebus, & rarò subtrahit rebus operationes ꝓprias: tñ vtrũq; facit & vtrũq; põt: põt. n. actiões rerũ agere sine rebus, quia potest humectare sine aqua, & calefacere sine igne: & põt rebus subtrahere operationes proprias, quia potest quòd aliquis in ignem nõ

A calefiat, & quòd aliquis pergens super aquas non madefaciat sibi pedes. Cõmentator tamen in pręfato libro, hoc pro valde inconuenienti habet: ait. n. quòd moderni (hoc potest intelligi de christianis) ponunt vnum, agens omnia entia sine medio scilicet: & subdit. ꝙ contingit istis, vt nullum ens habeat actionẽ propriam: & cũ omnia entia nõ habeant actiones proprias, nõ habebunt etiã essentias proprias, quia actiones (vt ait) non diuersificantur, nisi per essentias diuersas: & subdit, ꝙ ista opinio est valde extranea a natura hominis: & qui recipiunt huiusmodi opinionẽ, non habent cerebrũ valde habile ad bonum. Fuit ergo magnũ inconueniens apud eos, ꝙ res essent destitutæ propriis operationi-

B bus, quia tunc essent destitutæ propriis substantiis, cum non diuersificentur operationes rerũ, nisi quia substantiæ rerum sunt diuersæ: videretur. n. ꝙ si res non haberent operationes proprias, non haberent naturas & substantias proprias. Ponens ergo secũdũ eos, ꝙ exuritur igne non calefit ab igne, & ponens quòd pergens super aquas non madefit ab aqua, est ponere secundũ eos, quòd ignis nõ sit ignis, & aqua nõ sit aqua. Tamen si cõsideramus veritatẽ rerum non est ex impotẽtia creatoris, quin possit sine rebus mediis operationes facere; & quin possit ab oĩbus rebus suas operationes subtrahere: Deus est enim omniũ potens, qui habet omne posse; & ideo habet omne posse, quia habet om-

C ne esse: quia ergo sicut res se hñt ad esse, ita se habent ad posse & ad egere: vt quod habet esse calidũ, habet posse calefacere, & habet tale agere, quia pręsente calefactibili calefacit. Cũ ergo esse diuinum sit esse infinitum, oportet quòd in illo esse congregetur omne esse: & ideo Dionysius in de Angelica Hierarchia ait, ꝙ esse oĩum est in esse Dei. Habet ergo Deus omne posse, quia habet omne esse: & solum illud Deus non potest, quod subterfugit rationem entis. Contradictionem ergo Deus non põt, quia hoc est potentiæ quæ subterfugit rõnem entis: nã hoc est cõtradici, verificari ponens, aliquid simul esse & non esse, quod est impossibile. Reuertamur ergo ad propositũ, & dicamus quòd Deus habet omne posse, quia habet omne esse, ita quòd

D omne esse creaturarũ est quędam participatio diuini esse: propter ꝙ si in Deo congregat̃ omne esse, congregabitur in eo omne posse, vt possit sine creaturis agere omnia opera creaturarum. Nec est propter indigentiã Dei, ꝙ Deus calefaciat mediante igne, & humectet mediante aqua; sed hoc est quia non vult Deus res esse superuacuas et ociosas, sed vult suam dignitatẽ cõmunicare creaturis. Et licet hmõi dicta sub quodam inuolucro in præcedentibus sint tacta, in hoc tamẽ capitulo sunt lucidius declarata. Hęc autem si volumus adaptare ad summum Pontificem, dicemus, quòd summus Pontifex potest omnia sine Pręlatis mediis, quia tamen Ordina

rius

rius vbiq; est, non decet eum facere omnia sine Prælatis: quia sicut Deus facit res cõmunes mediantibus rebus ipsis, & vult dignitatem suã cõmunicare rebus suis ita summus Põtifex debet actiones Prælatorum facere mediantibus prælatis. & decens est ipsum velle suam dignitatem cõmunicare ipsis prælatis. Et licet hoc non sit in Deo ex aliqua indigentia, quia posset facere actiones sine creaturis: in summo Pontifice qa homo est, & non Deus, licet sit Vicarius Dei, hoc est ex aliqua indigentia; quia non põt sine adiutoriis mediis: ideo cum aliquos ordinat dicit, Quanto fragiliores sumus, tanto his potius indigemus. Si ergo Deus apud quem nõ est indigentia, & posset totum sine difficultate facere, non vult res destituere propriis operationibus, sed vult eis suam dignitatẽ cõmunicare: & si aliquando hoc Deus facit, nõ facit nisi pro aliqua publica & euidenti vtilitate ecclesiæ & fidei. Sic quia eximere aliquos alios a iurisdictione Prælatorum, hoc est facere opera Prælatorum sine prælatis, & hoc est destituere prælatos quantũ ad Exemptos propriis opationibus, & hoc fm Philosophos, quantum ad exemptos, est facere prælatos nõ esse Prælatos: non ergo debet hoc facere, licet possit, nisi pro euidẽti & publica vtilitate fidei & ecclesiæ. Vt autem declaremus φ in capitulo agitur, quod Exemptio est cõtra ordinem Vniuersi, adducemus auctoritatem Augustini de ordine corporalis & spiritualis creaturæ, ex quibus duobus totum componit vniuersum: sunt .n. duæ principales partes Vniuersi, corpus & spiritus, ex quibus componitur homo; ppter φ merito dicitur totus mundus.

Homo dicitur totus mundus.

Erunt ergo tres ordines in vniuerso, vnus qui est totius vniuersi tam corporũ q̃ spirituũ: secũdus qui est ipsorum corporũ: tertius qui est ipsorum spirituũ. Totum autẽ vniuersum hẽt tres partes, corpora inferiora, corpora superiora, & spiritus: corpora inferiora vt elementa regunẽ per corpora superiora & potentiora, vt per supercęlestia: & omnia corpora per spiritus, siue per spirituales substantias. Exemptio autem cõtradicit huic ordini qui est Vniuersi, quia reducit infimum supremo sine medio: quia reducit inferiores personas, qui debent esse sub Prælatis, in supremũ Pręlatum, sine Prælatis mediis. Si ergo Deus hoc ordine regit vniuersum, φ reducit inferiora corpora, idest elementa in superiores substantias, idest spiritus per corpora media, idest per cęlestia, quæ sunt media inter spirituales substantias & hæc elementa: sũmus Põtifex, qui est Dei Vicarius, & debet se conformare Deo, hoc modo debet regere vniuersalẽ ecclesiam, φ personas inferiores debet reducere in seipsum, qui est supremus Prælatus, per Prælatos medios. De hoc autem ordine totius Vniuersi loquitur Augustinus lib. 3. de Trin. cap. 4. φ Deus corpora grossiora & inferiora per subtiliora & potentiora quodã ordine regit: & om-

Aug.

A nia corpora per spũs. Hũc aũt ordinẽ, quẽ videmus in toto vniuerso cõposito ex corpibus & spiritibus siue ex corpalibus & spũalibus substãtiis, repimus ẽt inter ipsa corpora, quia elemẽta superiora, vt aer, ignis regunẽ per corpa supcęlestia: elementa autẽ inferiora vt terra, aqua reguntur per elementa superiora, non quin influentia cęlestis pertingat vsq; ad elementa inferiora, sed nũq̃ pertingit ad ea nisi mediantibus elemẽtis superioribus, quæ sunt media inter cælestia & elementa inferiora. Sic influentia summi Pontificis ad quascunq; infimas personas in ecclesia: sed debet ista influentia pertingere per prçlatos medios, vt nullus sit qui se abscondat a calore eiusdem & aliorum Prælatorũ. Et sicut B in corporibus reperitur ordo, quia corpora inferiora reducuntur ad superiora per media; sic in ipsis spiritibus (qui sunt altera pats Vniuersi, quia corpora & spiritus totum vniuersum constituunt) reperitur ordo, quia fm Augustinum prçfato libro & capite, spiritus vitç irrationalis regitur per spiritum vitæ rationalis: & spiritus vitç rationalis desertor atq; peccator, per spiritũ vitç rationalem iustum & pium: & ille per spiritum Domini, ac si vniuersa creatura per creatorem suum, per quem & in quo cõdita est atq; constituta. Et quia Deus ordinate cuncta fecit, decet summum Pontificem ordinate cuncta p agere. Cum ergo per exemptionẽ ipse ordinatissimus ordo intercidatur, non decet summum C Pontificem exemptionẽ facere vel concedere, sed potius factam & concessam tollere, nisi hoc fit p magna & euidẽti vtilitate ecclesię, & Reipublicę effectui mancipetur. Sed cum ex hoc vtilitas Reip. nõ oritur, sed impeditur, nulli debet esse dubium, Exemptionem huiusmodi esse tollendam.

Cap. VIII. φ exemptio contradicit his quæ uidemus in istis corporibus inferioribus, prout in eis reperiuntur diuersi gradus.

D

Icet elementa inferiora reducantur in corpora cęlestia per elemẽta media, tamen prçter elemẽta inuenimus corpora mixta ex elementis, in q bus sunt diuersi gradus, quia huiusmodi corpora mixta ex elemẽtis cõposita quædam sunt inanimata, quçdam animata anima vegetabili, & quædam anima sensibili: ipsa etiam animata anima sensibili fm Philosophum diuidũtur in tres gradus, videlicet in sensitiuum, secundum locũ motiuũ, & intellectiuũ: nam quçdã animata sensitiua sic sentiunt φ nõ mouentur fcdm locum sicut videmus de ostreis marinis quæ non mouenẽ de loco suo, sed solũ

mouent se secundũ apertionẽ & constrictio-
nem, aperiunt. n. se & restringunt, & isto modo
nutriuntur, recipiẽdo aquas maris vel aliud ele
mentum, & viuunt. Aliqua autẽ animata sensiti
ua non solum sentiunt, sed mouentur ẜm locũ.
Hæc autem animata licet sint non solum sensiti
ua sed secundũ locũ motiua, tñ multa ex eis ca-
rẽt ratione & intellectu, cuiusmodi sunt omnia
irrationalia. Oportet ergo dare tertium gradũ
sensitiuorũ qui hẽt rõnem & intellectũ, cuius-
modi homo est. Animatum ergo anima sensiti
ua habet tres gradus, sensitiuum, ẜm locũ mo-
tiuũ, & intellectiuũ. Omnia ergo hęc enumera
ta ẜm inferius & superius participant entis di-
gnitatem, quia inanimata indigniora sunt ani-
B matis anima vegetatiua: & ipsa vegetatiua sunt
indigniora animatis anima sensitiua: & sensitiua,
quæ non mouẽtur ẜm locum, sunt indigniora
his, quę mouentur ẜm locum: & quæ non intel
ligunt sunt indigniora his, quæ hñt rõnẽ & in-
tellectum. Sicut ergo volens ęquiparare innani
mata animatis, & animata anima vegetatiua ani
matis anima sensibili, & sic de aliis gradibus, fa-
cit contra naturã istorum corporũ; sic volens in
feriore personas æqparare pręlatis, vt sint im-
mediate subiectę summo Põtifici sicut sunt Prę
lati, facit contra naturam subiectionis, & contra
ordinem ecclesiæ, in qua debent aliqui pręesse,
aliqui subesse suo ordine debito, vt semper infe-
riora reducantur in superiora per media: immo
NOTA. si bene consideramus, Exemptio non solũ ęqui
C parat subditos Pręlatis, immo facit eos supra
Pręlatos, quia pręlati ipsi quodã ordine redu-
cuntur in summum Pontificem, vt Epi per Ar-
chiepiscopos, & Archiepiscopi per Primates &
Patriarchas. Tollere ergo istum ordinem p san
ctos patres & Apostolos ductum in Ecclesia, ni
si vt sæpe sæpius diximus, hoc fiat pro notoria
& euidenti Reip. & populi christiani vtilitate, re
cta ratio contra dictat. Non tñ dicimus quin ele
menta inferiora vtputa terra, quod est infimum
corporum, possit æquari cælis, & non solũ con
iungi cęlo sed exaltari super omnes cęlos, p ma
nifesta & euidenti vtilitate, & regimine vniuersi,
& exaltatione iustorũ. Nam terra quę est in cor
D pore Christi, quia corpus eius fuit compositum
ex quatuor elementis, & in eius corpore adhuc
sunt quatuor elementa sicut sunt in aliis corpo-
ribus humanis, quia per omnia voluit fratribus
assimilari, & per omnia assimilatus est nobis, qñ
per humanam naturã factus est homo sicut &
nos homines sumus; illud. n. & idem corpus &
sic compositum quod hñt nunc sancti ad sarci-
nam, habebunt in resurrectione ad gloriam: &
corpora sanctorũ post resurrectionẽ eleuabũ-
tur ad cęlũ Empyrium quod est super omnes
cęlos alios, vbi nunc est vere corpus Christi, q
cum corpore suo quod cõtraxit de B. Virgine,
& quod compositum est ex quatuor elementis,
ascendit super omnes cęlos, & sedet ad dexterã

A Dei Patris. Omnia ergo elementa, & etiam ipsa
terra vt est de cõpositione illius corporis, opor
tet quod sint eleuata sup cęlos, quia sicut cõpo
situm non habet esse sine suis componentibus,
sic non põt eleuari compositũ sine suis compo
nibilibus. Et quia ppter electos facta est ista cor
porum exaltatio, & ad hoc tendit tota ecclesia,
pro ista maxima & euidenti excellentia electo-
rum, elementa & ipsa terra vt est de compositio
ne corporum eorũ non solũ cõiungetur cęlo,
sed etiam eleuabitur super omnes cęlos. Eo tñ
modo eleuabuntur elementa quæ sunt de cor-
porum inferiorum electorũ cõpositione, quo
manent in mixto: quia elemẽta quæ sunt de cõ-
positione mistorum non manent in mixto ẜm
B essentiam sed ẜm virtutem: nã ẜm Philosophũ
in libro de Geñ. cap. de Mixtione, vbi assignat
modum, quomodo miscibilia vel elementa ma-
neant in mixto, ait, quod saluatur virtus eorum,
idest sunt vel saluantur in mixto ẜm virtutem.
Ergo sicut pro euidenti excellentia iustorũ, ad
quam ordinantur omnes ordines ecclesiastici,
potest terra, quod est infimum elemẽtum, imme
diate coniungi supremo cęlo, & immediate col
locari in cęlo empyrio: sic pro euidenti vtilita-
te & pro defensione fidei sapientes & infimæ p-
sonę pñt gaudere exẽptione, & immediate col
locari sub summo cęlo. i. sub summo Pontifice.

C *Cap. IX. ꝙ per ea quæ uidemus in homine, qui est dignissima creatura, & animalium optimũ, possumus specialiter concludere, ꝙ Exemptio sit contra naturã.*

SI cõsideramus quę sunt in
homine quãtũ ad corpus,
habebimus speciale argu-
mentum, ꝙ Exemptio est
contra naturam. Si etiã cõ-
sideramus corpus humanũ
in suo primordio, quomo
do de vno modo viuẽdi tendit in alium modũ
viuendi, & ꝙ nunq̃ de infimo modo viuẽdi ten
D dit ad supremum sine medio, apparebit ex hoc
specialis ratio ꝙ exemptio, quæ sine medio ten
dit in supremũ, est cõtra naturã. Habet corpus
humanum cum adhuc est embryo, ẜm Philo-
sophum in libro de Animalibus, triplicem mo
dum viuendi, quia primo viuit vita plantæ, secũ
do vita animalis, tertio vita hominis. Viuit. n.
primo vita plantæ, quia nutrit̃ & augetur sicut
planta: ita ꝙ si pungeretur cum acu non senti-
ret quandiu viuit tali vita. Deinde anteq̃ infun-
datur anima rationalis (quæ non infundit̃ nisi
post perfectionẽ omnium membrorũ) incipit
sentire, & viuit vita animalis. Post infusionẽ ani
mę rõnalis, viuit vita hominis. Sed si volumus
consequi modum loquendi Augustini lib. 83.
quæst.

quæst. q. 56. dicemus, ꝙ fętus in vtero per sex dies est quasi lac, per nouem dies est quasi sanguis, per duodecim dies consolidatͤ & est quasi caro, per decem & octo dies formantͤ & lineantur membra, qui dies oēs simul sumpti faciunt quadraginta quinq; & quia in illo puncto, in quo sunt omnia membra lineata, infunditͤ anima rationalis: secundū hunc modū in masculis 45. die infunditur anima rōnalis. Aduertendū tñ, quòd hoc dicimus esse in masculis, quia fęminę in vtero ꝑpter molitiem & labilitatem materię non ita cito formantͤ & lineātur, sed postq̄ formatæ & lineatæ sunt, citius perficiuntͤ: pp quod si mares pręcedunt eas in lineatione quia citius lineantur, non præcedūt eas, immo sequūtur & apponunt bis de tempore quantū ad exitum de vtero, quod non apponunt fęminæ: & hoc modo si totū tempus computetur, quo fętus stat in vtero, non oportet quòd ante exeat de vtero, vel quòd ante nascatur de vtero fętus masculinus q̄ fęmininus. Aduertendū ēt quòd naturalia non semꝑ sunt secundū eundem punctum, sed aliqua ponunt plus de tēpore, aliqua minus. Augustinus narrans tempus quod apponit fętus in vtero ante infusionem animæ, dicit ꝙ maius tp̄s, quod apponitur in lacte, sunt sex dies. Aliqui n. fętus ſm sententiā Philosophorum anticipant istud tempus, vt nō fiat fętus cōplete per sex dies in lacte: & sic etiā de sanguine, & carne, & lineatione membrorum aliqui fętus anticipant tempus ab Augustino positum, vt in quadragesimo die possit infundi anima, vel etiā in minori tempore. His autē suppositis ꝙ fętus per aliquod tp̄s sit quasi lac, per aliquod quasi sanguis, per aliquod quasi caro, & per aliquod tempus formentur & lineētur membra, qua formatione & lineatione facta infunditur anima rationalis: ex his possumus scire per quantū tempus viuit vita plantę, & per quantum tempus vita animalis, & in quo tēpore incipit viuere vita hominis: nam toto illo tēpore, quo est quasi lac vel quasi sanguis, oportet ꝙ viuat vita plantæ, ita quòd si pungeretur acu non sentiret: nā nec in sanguine nec in lacte pn̄t esse nerui qui sunt organū tactus, ꝑ quos sentimus, cum quis nos pūgit. Potest ergo fętus cum est lac vel sanguis viuere vita plantæ, & nutriri & augeri sicut nutritur & augetur planta. Sed cum incipit ibi esse caro, incipiunt ibi nerui apparere, & si pungeretur, inciperet sentire: ꝑpter quòd in totum illud tempus in quo est caro, & in quo lineantur mēbra, potest dici viuere vita animalis, quia omne quod sentit est animal: sed non debet dici quòd viuat vita hominis, quia nondum ante completam lineationem membrorū, est sibi infusa rōnalis anima, sed in illo instanti in quo sunt omnia membra complete lineata, creditur quòd anima a Deo creando infundatur & infundendo creetur, vt ex tunc incipit viuere vita hominis, cuius forma specifica est rationalis anima. Si ergo

A go sic est in compositione hominis, vt non fiat transitus de inferiori ad superius sine medio, & a vita plantæ non fiat transitus ad vitam hominis sine vita animalis; vel in fętu humano non fiat trāsitus a vegetatiuo ad intellectiuū sine sensitiuo medio: sic etiam cum ecclesia cōposita sit ex hominibus, debet considerare summus Pontifex cum ipse sit hō, quomodo formauit Deus ipsum in vtero, quia non statim a vita vegetatiua transtulit ipsum ad vitam intellectiuam, sed hoc fecit mediante vita sensitiua: voluit. n. Deus a vegetatiuo quod est inferius, transire ad intellectiuū quod est superius, nō sine sensitiuo medio. Sicut. n. Deus sic formauit in vtero, quodā ordine debito; sic ipse debet regere & formare

B ecclesiam, idest totū populum christianū quodam ordine debito, vt non transeat ab inferiori ad superius sine medio. Et quia hoc facit Exemptio, quia coniungit inferius superiori sine medio pertinente, ideo summus Pontifex exēptionem faciens vel tollerans, facit contra suam formationē, & contra seipsum. Nec dicimus quòd hoc non posset facere, quia & Deus, cuius Vicarius est, non in omnibus hunc ordinem tenuit, licet valde paucos ab hoc ordine exemerit: non enim exemit nisi tres vel tria corpora. s. Adam, cuius corpus formatū fuit de limo terrę. Euam, cuius corpus formatum fuit immediate de costa Adæ, vt habetͤ Gen. 2. non de costa sine carne, sed de costa cum carne: nam cum adducta fuit

C Eua ad Adam, ait Adam, Hoc os de ossibus meis, et caro de carne mea. Tertius, qui fuit exēptus ab hoc ordine, fuit christus, cuius corpus non prius fuit lac, postea sanguis, postea caro, & postea formata sunt eius membra, sed statim in illo instanti, in quo dixit B. Virgo, Ecce ancilla Domini fiat mihi secundū verbum tuū, statim superuenit in ea Spiritussanctus, & statim virtute Spiritussancti, vel virtute totius Trinitatis & appropriatè Spiritussancti, Verbum in vtero factū est Caro, vt vult Gregorius in moralibus. Augustinus tñ. 2. de Trinitate, cap. 6. exponit, quomodo debet intelligi, quòd Verbum factū est caro: quia ibi caro stat pro homine: & idem est dicere, Verbum caro factum est, ac si diceremus, Verbum factum est homo. Sunt ergo qua

D tuor formationes humanę: vna generalis secūdum quā omnes homines formati sunt, formātur, & formabuntur: & tres exemptæ, quę ad solum Deum pertinent, quia solus Deus potuit illas tres formationes facere. Omnes tamen hę quatuor formationes sunt dissimiles, vt non fit vna sicut alia: Adam. n. formatus fuit de terra, sine ꝓcedente viro & fęmina: Eua formtaa fuit sine fęmina præcedente: Christus de fęmina sine viro efficiente: Omnes autem alii ex viro & fęmina, ex viro quidem efficienter, ex fęmina verò materialiter. Quod enim in aliis hominibus facit vir vel semen viri efficienter quantū ad formationē corporis & ad lineamenta eius in mu-

tis diebus, quia tale corpus per aliquot dies est lac, per aliquot est sanguis, et cęt. hoc fecit Spiritussanctus in corpore Christi in instanti, quia in vno & eodem instanti, non per interualla tēporum, corpus Christi fuit formatum & organizatum; & factum est Verbum caro, id est verbum factum est homo: & ille, qui æternaliter erat Deus, factus est in tempore homo ꝑ vnionem ad carnem, quæ vnio fuit tanta, vt faceret hominem esse Deum, & Deum hominem. Ex his autem debet accipere exemplum summus Pontifex; vt sicut formatio hominis, quæ figurat formationem ecclesiæ, est vna cōmunis omnibus, & valde fuerunt pauci exempti à formatione illa: sic formatio ecclesię debet esse omnibus cōmunis, vt Pręlati reducātur in summum Pontificem, & omnes alii prælati per prælatos. Declaratum est ergo ex ipsa formatione corporis humani, quomodo exemptio est contra naturam eius, loquendo cōmuniter de huiusmodi formatione, a qua valde pauci fuerunt exempti. Hoc ergo idem quod declaratū est ex parte corporis humani, esset declarandum ex ipsa anima humana: sed hoc in sequēti capitulo intendimus declarare.

Cap. X. ꝙ per ea, quæ uidemus in anima humana, poßumus concludere, quòd exemptio est contra uaturam.

POstq̄ declarauimus ex parte corporis humani, quomodo formatio (cōmuniter loquendo) vadit de infimo modo viuēdi ad supremum per medium, cuius contrarium facit Exemptio; volumus ostendere nunc ex parte animæ humanæ quæ tendit in suū supremum per multa media, quòd Ecclesiæ contradicit exemptio, quæ coniungit inferius superiori sine medio. Aiunt sapientes Philosophi, *Plato in Phedro.* ꝙ Anima nascitur in horizonte æternitatis. Est enim horizon ille circulus in cęlo, qui diuidit hemisphериū inferius ab hemisphaerio supiori, & semper est horizon vbi nos sumus: nisi enim mōtes, vel domus, vel elemēta impediant, videmus medietatē cęli, & alia medietas nobis semper occultatur: & ille circulus qui diuidit inter vtrunq; cęlum, vel inter vtrāq; medietatem cęli, dicitur horizon, id est terminator visus, quia vsq; ad illum circulū se extendit visus noster. Aduertendū tamen ꝙ licet secundum nos hæc medietas cęli quā videmus, sit hemisphериū superius, quia versus illā medietatē erigitur caput nostrum: tamē sequendo viam Philosophi, *2. Cœli, tex. 14.* ponentis inferius & superius secundū exigentiam Vniuersi, & ꝟm veritatem, illud hemisphaerium, quod nobis occultatur, est hemisphериū superius; & illud, quod videmus, est inferius. Polus quoq; qui nobis occultatur est superior, & iste A polus quem videmus dicitur inferior. Est enim cęlum ꝟm Philosophum animatum, non quòd anima cęli & motor eius faciat vnum ꝟm esse, quia motor cęli non influit cęlo viuere (q̄d viuentibus est esse) sed influit cęlo viuere secundum ꝙ viuere dicit operationem vitæ, quia influit ei motum, qui est quoddam opus vitæ: nā aquæ fluentes & motæ dicuntur aquę viuæ, nō fluentes & non motæ dicuntur aquæ mortuę. Cęlum ergo viuit, quia anima eius vel motor eius influit ei motum, qui est quoddam opus vitæ: in rebus autem animatis si est dare dextrū & sinistrum, hoc est ꝟm motum, quia in sphera ex parte dextra incipit motus. Ideo docet Vegetius in libro de re militari, quòd militantes pe- *Vegetius.*
B dem sinistrum teneant immobilē, & cum pede dextro faciant se ante & retro: ita & pedites bellantes debent se hoc modo habere: est.n. pars dextra sic apta ad motum, ꝙ si bellantes vel luctātes vellēt pedem dextrū tenere imobilem, nō bene possent militare. Erit ergo in cęlo dextra pars illa, a qua incipit motus. Imaginemur ergo vnum hominē, sicut imaginatur Philosophus, qui habeat caput in vno polo, & pedes in alio, & vertat cęlum de oriente in occidens, de necessitate habebit pedes ad polum septemtrionalē siue ad polum arcticum, & caput ad polum meridionalem siue ad polū antarcticum, & manum dextram ad orientem & sinistram ad occi-
C dentem: ꝙ si caput haberet ad septemtrionē & pedes ad alium polum, non posset vertere cęlū nisi manum sinistram haberet ad orientem, & dextram ad occidentem. Inciperet ergo motus cęli ab occidente, quod videmus ad sensum esse contrarium: motus.n. Planetarū incipit ab occidente, sed motus cęli seu primi mobilis ab oriēte. Hemisphaerium ergo cęli, quod videmus, est inferius: quod occultatur nobis, est superius. Quòd si imaginamur motorem ipsius cęli ad modū vnius hominis, nō poterit habere dextrū ab oriēte, vnde incipit, nisi habeat caput ad polum inuisibilem, & pedes ad septētrionē, qui est polus uisibilis. Illa ergo medietas, quæ respicit cęlum inuisibile, est medietas superior, & secun-
D dum adaptionē iam dictorū est caput mororis. Quod dictum est de isto cęlo materiali, veritatē habet de toto Vniuerso: nam sicut hoc cęlum materiale habet duas partes, hemisphериū superius, & hemisphериū inferius: & sicut in hoc cęlo hemisphериū supius est pars inuisibilis, & hemisphериū inferius est pars visibilis: sic totū vniuersum habet duas partes, videlicet sensualia, quæ sunt ista quæ videmus, & se habent in vniuerso vt hemisphaerium inferius; & intellectualia, siue substantiæ separatæ aut spirituales, quas cōmuni nomine vocamus Angelos, qui se hn̄t in hemisphaerium superius: & circulus ille imaginatus, qui diuidit inter vtrunq; hemisphериū, dicitur horizon, id est terminator visus, quia diuidit inter hemisphериū inuisibile quod est superius

perius

perius,& hemisphęrium visibile quod est inferius. Sic in toto vniuerso sunt tria, videlicet spiritualia quæ sunt æterna & sunt inuisibilia: & hæc corporalia, quæ sunt temporalia & visibilia.& anima humana est tertium, quia creata est in horizõte æternitatis.i. creatura est media inter inuisibilia quæ sunt æterna, & hæc visibilia quæ sunt temporalia. Est ergo dare in vniuerso vnum terminum summũ, qui est Deus,& super omnia: & vnũ terminũ infimũ,& infra omnia, q est materia prima.& vnũ terminũ medium, qui est anima humana, quæ creata est inter ęterna & temporalia, siue inter spiritualia et corporalia. Omnia ergo spũalia & oẽs angeli sunt inter Deum & animã: & omnia corporalia sunt inter animam & materiam primã. Ideo Diony. 13. de Cęlesti Hierarchia, vocat istã multitudinem corporalem coarctatã, quia sunt in paruo spatio: aliam vero cęlestiũ militiarũ & angelorũ multitudinẽ vocat multã, idest ampliatam, quia sunt in amplo spatio: corporalia .n. sunt inter animam humanã & materiam primã, quia quęlibet earum est creatura, & omnis creatura est finita, spatium, vbi sunt corpalia debet esse coarctatum & finitũ. Sed illud spatium seu illa ampliatio, sunt illa spũalia, vbi debet dici spatiosum & infinitum: sunt.n. spiritualia vel angeli inter Deum & animam humanã. Sed cum Deus distat in infinitum ab anima humana et a qualibet creatura, spatium vel amplitudo, vbi sunt cęlestes militiæ vel angeli, debet dici amplum & spatiosum, quia est infinitũ, licet ista spatiositas vel amplitudo non sit materialis sed intellectiua: & hoc voluit dicere Diony. circa finem 14. cap. cęlestis Hierarchiæ, ꝙ Multæ sunt beatæ militię supermundalium intellectuũ, idest angelorum, superãtes infirmam & coarctatã materialium cõmensurationẽ. Illæ ergo militiæ intellectuales vel supermũdales siue cęlestes, quas vocamus Angelos, sunt multæ, quia sunt in spatio multo & infinito; sed ista spiritualia & corporalia sunt infirma & coarctata quia sunt in spatio non firmo sed mobili, non amplo sed stricto: sunt.n. inter materiam primã & animam humanam: quod est infimum & coarctatum spatium respectu spatii quod est inter Deũ & animam, quod est infinitũ & amplum: quia secundũ amplum, quod videntur habere tẽporalia quæ nõ sunt æterna, anima dicit̃ creata esse in horizonte æternitatis, idest in infimo Angelorum,& supremo corporũ: est.n. media inter corporalia visibilia,& angelos, qui sunt inuisibiles secundũ se. Sic totũ vniuersum est diuisum, vt corpora sint media inter materiam primã & animam: & Angeli sint medii inter animã & Deum. Naturaliter ergo, quia angeli sunt medii inter animã & Deũ, illuminationes infundunt a Deo in animas nostras mediantibus angelis,& nos reducimur in Deũ p Angelos vt possumus habere ex Dionysio in de cęlesti Hierarchia. Et Hierar-

A chia ecclesiastica reducitur in Deũ per Hierarchiam cęlestem, idest per angelos. Et ideo Magister. 2. sent. dist. ii. adducit auctoritates Augustini, quód Angeli dati sunt hominibus ad custodiam, ita quód quilibet homo habet suũ angelum custodem. Vtrum aũt vnus Angelus ẽt simul custodiat plures homines, quia hoc non obstante quód quilibet homo habeat suũ angelum custodem, põt vnus habere plures homines sub custodia, sicut non obstante quód quilibet Monachus habeat suũ Abbatẽ, vnus Abbas habet sub se multos Monachos. Vel si vnus non custodiat plures homines simul, vtrum custodiat simul saltem successiue, vt mortuo vno, detur ad custodiã alii. Sed in hoc profundare

B pertinet ad materias secũdi Sententiarũ, vbi qui voluerit de hoc vlterius scire, poterit nostra scripta inspicere. Ad pñs autẽ in tantũ dictum sit, quód cum angeli sint dati ad custodiẽdum hominem, & ad custodiẽdã totam istã Hierarchiã ecclesiasticam, quia hęc Hierarchia ecclesiastica reducitur in Deum per Hierarchiã cęlestẽ, idest per Angelos; nam oẽs Hierarchiæ cęlestes.i. angelicæ, ordinatæ sunt ad salutem electorum: & ꝑpter hoc præsunt Angeli angelis, & est ibi inter eos quidã principatus, vt saluentur electi. Sed de hoc inferius agetur, quando de ipso ordine Hierarchiarũ,& ex ipsis ordinibus angelorum ostendemus exemptionẽ esse contra naturam. Nũc autẽ scire sufficiat ꝙ toto isto tempo-

C re intermedio angeli præsunt angelis, & superiores dirigunt & illuminant inferiores de his, quæ spectant ad salutem electorum: & si angeli sunt ordinati a Deo ꝑpter salutem electorum, decens & expediens est quód homines sint ordinati a Deo ꝑpter salutem electorũ. Nam cũ homo sit compositus ex spiritu & carne, oportet quód habeat duo gña custodum, custodes spirituales vt angeli, & custodes corporales vt homines: ꝑpter quód ĩter ipsos aliqui homines dicuntur angeli, videlicet illi q sunt custodes aliorum hominum, & huiusmodi angeli sunt oẽs episcopi & prælati: ꝑpter quód ait glo. sup illo verbo Apocaly. 3. Septem stellas) ꝙ stellæ sunt episcopi, qui debent aliis lucere verbo & exemplo. Si ergo per stellas intelligimus Angelos,&

D per stellas episcopos, ergo per angelos intelligimus episcopos, quia quæ vni & eidem sunt eadem, inter se sunt eadem. Velle ergo aliquos eximere a custodia prælatorũ, & eos velle eximere a custodia angelorũ prout per angelos intelligimus prælatos, & velle eximere eos hoc modo a custodia prælatorũ, est eos velle eximere a custodia angelorũ: per angelos intelligimus spiritus, quia omnia ista ordinata sunt, ad salutem electorum: nam propter huiusmodi salutem angeli pręsunt angelis,& homines hominibus, et Dæmones Dęmonibus. Nã sicut angeli sunt ordinati in suo principatu, et homines in suo principatu vt nobis magis prosint, ita Dæmo-

nes ordinant se in suo principatu vt nobis magis obsint. Ordo ergo Angelorũ & hominum est ad profectum electorũ, sed ordo vel principatus Dæmonũ est ad exercitationem eorum: ideo multotiens dicitur Draconi siue Satanæ q ordinat aliquid ad malum electorum, ꝙ electi exercitãdo se in tentationibus illis, & vincendo eas, fit eis ad bonum quod Demones ordinant
Psal. 103.d ad malum. Propter ꝙ scribitur in Psalmo, Draco iste, quem formasti ad illudendum ei. Cõcludamus ergo ꝙ homines reducãtur in Deũ per angelos spiritus, & per angelos prælatos vel ꝑ Pontifices vel episcopos: quia sicut angeli sunt medii inter homines & Deum, ita pontifices & episcopi sunt medii inter alios homines & sũmũ Pontificem in his quæ sunt apud Deum, iuxta B
Heb.5.a illud ad Hebræos 5. Omnis nanq; pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus cõstituit in his quæ sunt ad Deum. Sicut ergo multum subtraheret bono & ecclesiæ electorũ, si angeli remouerentur a custodia hominũ: sic multum subtrahitur huic bono ecclesiæ & electorum, si angeli homines, idest pontifices & prælati subtraherentur a custodia aliorũ hominum: & qa hoc facit exemptio, vt exempti non sint sub custodia episcoporũ & pontificum, cõsequens est ꝙ exemptio sit multum damnosa ecclesiæ & bono electorũ: ꝑpter quod non solum exemptio non est facienda, sed facta, est remouenda, nisi fiat pro magna & euidenti vtilitate ecclesiæ & Reipublicæ. Declaratum est ergo qđ in capitulo dicebat, videlicet quod per ea quæ videmus C in anima humana, quæ reducitur ad Deum per Angelos spiritus, declarari potest ꝙ exẽptio est damnosa, quia reducẽdi sunt alii homines in summum Pontificem & in Deum per angelos Episcopos.

Cap. XI. ꝙ Exemptio contradicit formæ & dispositioni arcæ Noe, quæ figurabat & figurat Ecclesiam.

A Vgustinus 15. de Ciuit. Dei, ca. 26. assignat plures modos, quomodo arca Noe figurabat ecclesiam, primo rõne peregrinationis, secundo ratione suæ proportionis, tertio rõne locorũ distinctionis: possumus & nos istis tribus modis Augustini superaddere quartum modũ, ꝯm quem illa arca figurabat vel significabat ecclesiam rõne suæ consumationis. Primo ergo arca illa figurabat ecclesiã rõne peregrinationis: nam sicut Noe, & ii, qui cum eo erant, per arcam illã, quæ erat de ligno, transierunt & salui facti sunt a procellis maris et aquarum diluuii; sic ecclesia per lignũ crucis, in quo A pependit Christus, saluatur a mari & procellis huius seculi. Lignum ergo, ex quo facta fuit arca, saluauit arcam, & illos, qui erant in arca: & lignum, in quo pependit Christus, saluat ecclesiam, & eos, qui sunt in ecclesia. Vnde Augustinus præfato lib. & cap. de illa arca ait, Proculdubio figura est peregrinationis in hoc seculo ciuitatis Dei, hoc est ecclesiæ, quæ fit salua per lignum, in quo pependit mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Sed arca illa nõ saluabat a procellis huius seculi, nisi quia erat tali modo formata, & tali ordine ordinata: nã arca illa vel nauis vel qđcũq; vas, nisi sit debito modo ordinatum, non põt saluare a procellis maris: ergo nec ecclesia, nisi sit debito modo ordinata, non põt conuenienter saluare a procellis huius seculi. Et sicut arca illa fuit ordinata ꝯm ordinem debitum a Deo datũ, ita ecclesia debet esse ordinata ꝯm ordinẽ a deo datũ: sed, vt Apostolus ait, deus sic ordinauit ecclesiam suã, ꝙ primo posuit † Angelos, idest gubernatores aliorũ, per quos significantur episcopi, qui debent gubernare ecclesias sibi cõmissas, & ꝑsonas omnes in suis Dioecesibus existentes. Cum ergo sit naturale ꝙ secunda debent reduci per prima, & inferiora per media in supremum, cũ primũ & supremum officiũ sit gubernatio, quod exercebant Apostoli, quibus succedunt Prælati idest Episcopi, oportet quod per hos tãq; per supremos & primos, omnes alii reducantur in Deũ: inter ipsos autẽ apostolos erat vnus sũmus, qui vocabatur Petrus, cui succedit summus Pontifex, qui est Dei vicarius, & Petri successor: alii autẽ episcopi gerunt vices aliorũ apostolorũ. Sed dices ꝙ Cardinales gerunt vices apostolorum. Ad quod dici põt, ꝙ Apostoli dupliciter considerari possunt, primo vt erant cum Christo, secundo vt erant sparsi per mundũ, & cuilibet aliqua pars mundi collata ad conuertendũ & gubernandũ. Apostoli ergo vt erant cum christo, & assistebant ei, figurantur per Cardinales, qui simul cum sũmo Pontifice gerunt vices Christi & apostolorũ. Sed apostoli vt fuerunt sparsi ꝑ mundum, & quilibet accepit ad conuertendum & gubernandũ aliquam partem mundi, figurãtur per episcopos sic sparsos per mundum, gubernantes alias et alias partes mundi. Propter ꝙ summus Pontifex non immerito vtrosq; vocat fratres: nam cum facit aliqđ de consilio Cardinalium, dicit se hoc facere de consilio fratrũ: et cum scribit alicui Episcopo, scribit ei, Venerabili fratri in Christo. Exemptio ergo, quæ cõtradicit huic ordini, et quæ cõiungit inferiores personas Petro non per apostolos, idest non ꝑ episcopos medios, est contra ordinem ecclesiæ: et modo quo dictum est, contradicit ipsi arcæ Noe, quæ ecclesiam figurabat: et debet esse ordinata, vt Deus mandat, et Apostolus describit. Viso, quomodo arca Noe figurabat ecclesiam ratione peregrinationis, et ꝙ exemptio contradicit

1.cor.12 †Apostolos

Cardinales

Papa cur Episcopos, fratres appellat.

Eph.4

dicit huic figuræ & huic dispositioni, quia tol-
lit debitam dispositionem ecclesiæ figuratæ per
arcam, volumus ostendere quō illa arca figura-
bat ecclesiam rōne proportionis suę, quā etiam
figurationem pertractat Aug, in de Ciuit. Dei
pręfato lib. & cap. Habebat. n. illa arca propor
tionē corporis humani: & quia ex hominibus
composita est ecclesia, ideo arca illa habēs pro-
portionē corporis humani, poterat dici figura
ecclesiæ prout ex hominibus est composita.
Erat. n. illa arca sexties lōga quàm lata, & decies
longa q̄ grossa, talis autē est figura corporis hu
mani, quia homo ſm hunc modum, & vt in plu
ribus, sexties est longus q̄ latus, & decies longus
q̄ grossus: nam vt habetur Gen. 6. Longitudo
arcæ erat trecentorū cubitorum, latitudo quin
quaginta, & altitudo triginta: qui numeri si be-
ne considerent̄, habent proportionē pręfatā.
Talis etiam est proportio corporis humani, vt
si corpus humanum iaceat in terra, erit longitu
do eius a capite vsq; ad pedes, latitudo a parte
dextra vsq; ad sinistram, altitudo a dorso vsq;
ad ventrem. Quòd autem sit septies longum q̄
latum, ex hoc colligit̄ ꝙ brachia hominis extē
sa, & latitudo corporis, sunt æqualia longitudi-
ni: sed si plicentur brachia & digiti vnius & alte
rius manus, quantitas illa continebit sexties lati
tudinem. De altitudine autem satis est consonū
rationi, quòd homo sit decies longus q̄ latus: &
decies sit a capite vsq; ad pedes q̄ a dorso vsq;
ad pectus vel vsq; ad ventrē, vt Augustinus di-
cit. Habito, quomodo ꝓportio illius arcę erat
proportio hominis, & ex hoc figurabat Eccle-
siam, quæ ex hominibus est composita, volu-
mus ostendere quòd exemptio cōtradicit huic
proportioni. Nam homo sic est proportiona-
tus naturaliter, quòd si contra naturam accipe-
retur de vna parte hominis & coniungeretur
alteri parti, vt longitudini vel latitudini vel alti-
tudini, tolleretur ista proportio, quia si con-
iungeretur longitudini illius, excederet latitu
dinem & altitudinem quàm deberet: sic etiam
si coniungeretur latitudini, tolleretur ista pro-
portio, quia longitudo non tātum excederet
latitudinem vt deberet: hoc idem etiam con-
tingeret, si illa proportio accepta altitudini vel
grossitudini iungeretur. Et quia hoc facit exem
ptio, quia tollit personas ecclesiasticas aliquas
de vno loco vbi sunt naturaliter situatę, & po
nit eas in alio loco, vbi sunt positæ & secundū
voluntatem Principis collocatæ, claro clarius
concludi potest, quòd exemptio cōtradicit ꝓ-
portioni arcæ Noe, prout proportio illa erat
proportio corporum humanorum, ex quibus
ecclesia est composita. Ne ergo tollatur ꝓpor-
tio arcæ figurantis ecclesiam, vel non tollatur
proportio ipsius Ecclesiæ, non est concedenda
exemptio, nisi valde euidens Ecclesiæ vtilitas
hoc exposcat. Esset autem per alias duas figura-
tiones arcę Noe, ad Ecclesiam declarandum,

A quomodo tali figurationi exemptio cōtradicit;
& hoc in sequenti capitulo poterit declarari.

Cap. XII. ꝙ Exemptio contradicit distinctioni et consumationi arcæ Noe, secundum quæ duo Ecclesiam figurabat.

Icebatur in pręcedenti ca-
pitulo ꝙ arca Noe quadru
pliciter Ecclesiā figurabat:
primò quātum ad peregri-
nationem, secundò quantū
ad proportionem, tertiò q̄-
tum ad distinctionē, quar-
B tò quantum ad cōsumationem. Et quia de dua-
bus figurationibus dictum est in præcedenti ca
pitulo, & ostensum est ꝙ illis exemptio contra-
dicit: nunc volumus ostendere ꝙ contradicit di
stinctioni & consumationi arcę Noę: & primò
quantum ad distinctionē. Erant. n. in illa arca
loca distincta, & vt Augustinus tangit in pręfa
to lib. & cap. erat illa arca bicamerata & tricame
rata: nam vbi nos habemus, Cęnacula & triste-
ga facies in ea, Augustinus ſm aliam translatio-
nem habet, Arcæ inferiora bicamerata & trica-
merata facies ea. Figurabat ergo ſm Augusti-
num illa arca Ecclesiā, quia ecclesia bicamera-
ta & tricamerata est. Est. n. tricamerata, quia tota
sumpsit originem ex tribus filiis Noe: & est bica
C merata, quia tota cōposita est ex Iudæis & Grę」
cis, idest ex Iudęis et Gentilibus: quod satis in-
nuit Apostolus, cum ait, Non. n. erubesco Euā Rom. 1. b
gelium: virtus. n. Dei est in salutem omni credē
ti: Iudęo primum et Gręco. Nam Iudęis primū
erat euangelium, qđ continebatur in lege vete-
ri: per quandam. n. figuram erant instituti in le-
gem nouam, & maximè ꝙ Isaias ita expresse de-
scripsit facta christi, vt magis de præteritis q̄ fu-
turis historiam idest veritatem texere videatur.
Reperire. n. possumus ꝙ non est apud Deū ac-
ceptatio personarum: tā si in materia magis di-
sposita prius imprimit̄ forma, nulla est ibi per-
sonarū acceptio, sed ipsa res et ipsa materia hoc
requirit. Propter quòd Iudæis tanq̄ magis di-
D spositis ex instructiōe legis mosaicę ad suscipiē
dam instructionē legis euangelicę, ordo rerum
hoc poscebat, vt illis primò euangelium prædi
caretur. Verùm quia ipsi non acceperunt, et in-
dignos se fecerunt, coacti sunt Apostoli se con
uertere ad gentes: tamen quia multi ex Iudæis
conuersi fuerunt tēpore Apostolorum, et cum
conuersione Iudæorū plenitudo Gentium in-
trauit, ideo dicitur ecclesia esse bicamerata. i. cō
posita ex bino populo, idest ex iudaico et genti
li. Ad literam, erat illa camera bicamerata, et ha
bebat quinq; loca distincta: et ꝓpter ea quæ di
cta sunt figurabat Ecclesiam. Istorum aūt quinq; *Descriptio ar-*
locorum vnus erat sentina, vbi congregaban- *cæ Noe.*
tur immundiciæ: secūdus erat apothecaria, vbi

reponebantur cibaria:tertius, vbi erāt animalia A
immunda:quartus, vbi erant animalia mitia:qn
tus erat,vbi ſtabant homines & aues. Hæc autē
quinq; loca a diuerſis diuerſimode ponuntur:
nam quidam ponunt ea ſimiliter ſub & ſupra,
vt in primo eſſet ſentina,& ſupra ſentinam apo
thecaria,& ſic de aliis. Alii autem non ponunt
niſi tres ſtationes,infimam,mediam,& ſupremā.
Sed infima ſtatio continebat duas,vnā quę erat
ſentina,& aliā quæ erat apothecaria ; & ex his
duabus dicebatur arca bicamerata. Media au
tem ſtatio continebat duas cameras, vnam vbi
erant animalia immunda, & aliā vbi erant mun
da.Et deſuper iſtas duas cameras erat tertia ſta-
tio,vbi erant homines & aues.Et ſicut ex primis
duabus cameris dicebatur arca bicamerata,& di B
cebatur ibi eſſe cęnacula, quia ibi erat apothe-
caria,vnde ſumebatur animalium cęnā & cibus,
& erat ibi ſentina & ſtercoraria, quæ ſuperfluita
tem cęnę & ciborum colligebat: ſic ꝑpter alias
tres cameras dicebatur ibi eſſe triſtega,quaſi tres
ſtationes,in quarum vna ſtabant animalia im-
munda; in alia, munda: & in tertia,homines &
aues.Et hæc diuiſio quinq; locorū, vt duo loca
eſſent inferiora,& duo media,& vnus ſupremus
vbi erant homines & aues, eſt magis realis, quia
ſm primum modum diſtinguendi fuiſſet nimis
alta & nimis ſtricta in parte inferiori, vt non ita
cōpetenter poſſet ferri ſuper aquas. Et licet in
illa arca eſſent animalia munda & immunda,&
eſſent homines & aues; tñ vt figurabat eccleſiā C
per omnia hmōi animalia poſſumus intelligere
ipſos homines,inter quos ſunt qui ſe hñt quaſi
beſtiæ ,vt illi qui non ſunt conuerſi ad fidem,
Rom. 14. quorum vita tota eſt immunda, quia omne qđ
non eſt ex fide peccatū eſt: & omne peccatū qd
immūdum dici pōt.Inter ipſos etiā homines ali
qui ſe hñt vt beſtiæ mundæ,ſicut ſunt ſimplices
& laici conuerſi ad fidem. Aliqui vt homines,ſi-
cut ſunt literati, & cōmuniter Clerici, qui ſunt
de hęreditate Dei,& Deus eſt ſpāliter pars hę-
reditatis eorum.Eſt etiā in his quartus gradus,
qui ſe habent vt aues,& illi ſunt epiſcopi et præ
lati,quorū eſt eccleſiā gubernare, & ſuper alios
volitare: inter quas aues eſt dare ſuperiores &
inferiores, vt pręlati inferiores et ſuperiores:
inter quos eſt dare vnum ſupremum cuiuſmo D
di eſt ſummus Pontifex,qui pōt figurari ꝑ illam
aquilā,de qua dicitur Ezechielis. 17. cap. Aqui
la grandis magnarum alarū,magno mēbrorū
ductu, plena plumis et varietate, venit ad liba-
num,et tulit medullam cedri. Iſta aquila licet tē-
poraliter figurauit Nabucodonoſor,ſpirituali-
ter tamē poteſt figurare ſummum Pontificem,
qui eſt aquila grandis, quia præficitur toti eccle
ſię,et magnarum alarum, qa aſſumptus eſt non
in partem ſollicitudinis,ſed in plenitudinē pote
ſtatis. Et ſunt ita magnę alæ eius,vt ad totum ſe
extendant et totum protegant,et nihil ſe abſcō
dat a calore earum: habet etiam magnum mē-
brorum ductum,quia chriſtianiſſimi Reges ꝑp
deuotionē quā habent ad eccleſiam,eum ſuſte-
tant. Eſt etiam aquila plena plumis ideſt virtuti-
bus: talis.n. ſtatus requirit hominē maxime vir-
tuoſum: nam huiuſmodi ſtatus ſicut ſupremus
eſt dignitate, ita eſt ſupremus ſanctitate,vt ſolus
talis ſtatus ſcribatur Sanctiſſimus. Eſt.n.talis ſta
tus plenus varietate ꝑpter varia genera virtu-
tum,quia in eo congregantur non ſolum virtu
tes Cardinales,ſed etiā Theologicæ.Ex omni-
bus autē his,et ex huiuſmodi deſcriptione lo-
corum,et maxime quantum ad diſtinctionē lo-
corum,in quibus erāt animalia,quæ omnia pñt
trahi ad figurandum hominē ſm diuerſos ſta-
tus,poſſumus concludere ꝙ deteſtanda eſt Exē
ptio ,et nullo modo facienda, ſed facta eſt abo-
lenda,niſi pro euidenti vtilitate eccleſiæ fiat. Nā
vt ſæpe ſæpius dictum eſt,hoc facit exemptio ꝙ
inferius ponaē in loco ſuperiori, et deſerat ſuū
locum ,et coniugatur ſupremo ſine medio.Fru
ſtra ergo in arca fuiſſent plura loca, ſi exiſtentia
in arca non tenerent quęlibet ſuum locum.
Quod ſi volumus ad eccleſiam adaptare , fru-
ſtra ſunt in eccleſia diuerſa loca, et diuerſi gra-
dus, ſi quilibet gradus non teneret ſuum locū:
et ſūmus Pontifex fruſtra eſſet aquila plena plu
mis et varietate, ſi quēlibet locū in ſuo gradu et
ordine non conſeruat, ſed facit de inferiori ſu-
periorem, et quia ponit ipſum in ſuperiori lo-
co q̄ ſit, et facit de ſuperiori non ſuperiorē,quia
C facit Prælatum non eſſe ſuperiorē his, quibus
ſuum ſtatum decet eſſe ſuperiorē,eximēdo eos
a poteſtate Prælati.Nec dicimus ꝙ hoc nō poſ
ſit facere ,ſed debet hoc facere ex euidenti vtili-
tate eccleſię,quæ maxime ex literatura et ſtudio
prouenit. Oſtēſo ex diſtinctione arcæ figuran
tis eccleſiā quia in ea ſunt diſtincti et diuerſi gra-
dus,ꝙ exemptio eſt deteſtanda , volumus hoc
idē oſtendere ex conſumatione arcę.Debemus
enim imaginari quōd illa arca ex parte inferio-
ri erat multum longa et ampla , tñ quanto plus
procedebatur ad ſuperius ,tanto plus reſtringe
batur,et in tantum erat reſtricta in ſupremo , ꝙ
in vno cubito erat conſumatio arcę:pōt tamen
ſm Magiſtrum Hiſtoriarum accipi ille cubitus
geometricus,qui eſt lōge maior q̄ cubitus alius.
D Nam ſm Rabanū (et ponit hoc Magiſter in hi Petrus com.c. 6. Hiſt.Gen.
ſtoriis) cubitus geometricus cōtinet ſex vel no-
uē cubitos alios:quæ forte diuerſitas dicēdi ſex
vel nouē, reperta eſt ex diuerſitate mēſurādi pe
des, ex quibus accipitur menſura cubiti.Si ergo
cōſideratur iſta arca prout in parte inferiori eſt
multum lata et ſemper reſtringitur donec in
vno cubito conſumetur, ſignificat eccleſiā,quę
continet ipſos Parochianos ſubiectos ſpiritua-
liter curatis : et ipſos curatos ſubiectos Archi-
diaconis , qui ſunt pauciores eis , et debent eſſe
quaſi eorum oculi : et ſic ſemper reſtringitur ec
cleſia, vt reſtringebatur illa arca , quouſq; vlti-
mo cōſumetur in vno cubito.i. in vno ſummo
Pontifice.

Pontifice. Inferiora ergo & ampliora in illa arca non coniungebantur supremo cubito nisi p media: sic qui tenent in ecclesia, inferiorem gradum, non debent coniungi supremo cubito, in quo consumabatur arca, & in quo figurabatur summus Pōtifex, nisi per prælatos & episcopos medios. Et quia cōtrarium facit exemptio, eam esse abolendam recta ratio manifestat. Quòd autem in vno cubitu cōsumaretur summitas arcæ Noę, Magister in historiis plane tradidit; & possumus hoc etiam habere ex textu, vbi dicit, Fenestram in arca facies, & in cubitu consumabis summitatem eius: quod pōt referri ad arcam & ad fenestram. Erat ergo in arca fenestra, et in cubitu consumabatur summitas vtriusq;: vtrũq; enim tam arca q̃ fenestra potest figurare ecclesiam, quę consumabat̃ in vno cubito, idest vno sũmo Pōtifice. Quòd aũt illa arca figuret ecclesiam est per habita quadrupliciter declaratum. Sed quòd etiam fenestra figuret eam, potest haberi ex verbis Augustini in locis præassignatis, volentis, quòd fenestra in latere arcę figurabat vulnus in latere Christi; & quia ex latere Christi fluxerunt sacramenta, ex quibus formata est ecclesia, ideo non solum arca, sed etiam fenestra poterat ecclesiam significare vel figurare.

Cap. XIII. ꝙ per ea quæ habentur ex actibus, possumus ostendere exemptionem esse tollendã.

Possumus autem prelationes ecclesiæ ad tres gradus reducere, vt in supremo gradu sit summus Pontifex vel successor Petri, Christi vicarius, q erat princeps Apostolorũ, cui traditę sunt claues regni cęlorum, per quas quodcũq; ligauerit super terrã erit ligatum & in cęlis, vt habetur Matthęi. 16. (*Matth, 16.c*) ex quibus verbis aperte colligitur omnes oues sibi fore commissas: & iste est summus gradus in ecclesia, cui succedit summus Pontifex. Nihilominus tñ licet sit summus gradus in ecclesiastica hierarchia, non est tñ sumus simpliciter, quia & ipse Petrus habebat Angelũ custodem suũ: nam, vt habetur Act. 12. qñ Petrus eductus est de carcere, & nesciebat verum esse quod fiebas per Angelum, existimabat autẽ se visum videre: & quãdo discessit a se angelus, tunc ad se reuersus veritatẽ cognouit: & pergens ad quandam domum sibi notam, & pulsans vt aperiretur sibi, dicens se esse Petrum: stantes in domo non credebant esse Petrum, sed Angelum eius. Ex quibus colligitur ꝙ etiã ipse summus Pontifex habet Angelum custodem suum: & quantum ad hoc summus Pontifex est infra Angelos. Post hunc gradum sunt ipsi Apostoli vel illi q tenẽt

Suũ quisq; angelũ hẽt custodẽ, qui nõnũq; ipsius custoditi imaginem repræsentat.

A locum apostolorũ, vt Episcopi. Post quos est tertius gradus, videlicet illi qui constituti sunt p apostolos, cuiusmodi fuerunt septem Diaconi; vel illi qui constituuntur & hñt iurisdictionem post episcopos, cuiusmodi sunt Archidiaconi, vel alii habentes iurisdictionẽ infra episcopos, vt sunt ipsi Curati; licet forte archidiaconi, & habentes iurisdictionem infra epõs, conuenienter reprę̨sententur per septem Diacones factos ab apostolis: Curati verò existẽtes in maiori numero p alios lxxii. a Christo electos. Possumus & tres gradus in ecclesia distinguere s̃m triplicem modum præsidendi, vt in supremo gradu sit summus Pontifex, qui per abundantiã iurisdictionis dr̃ summus, in quo gradu non pñt esse B plures simul, quia quod per superabũdantiam dicit̃, vni soli conuenit. Post hunc sunt Apostoli vel successores apostolorum, idest epicopi, in quo gradu sunt plures simul, quia plures sunt episcopi: & in quo gradu sunt plures gradus, quia super episcopos sunt Archiepiscopi. Infimus autẽ gradus præsidendi est habentium iurisdictionem infra episcopos. De omnibus autẽ his tribus gradibus fit mentio in Actibus apostolorum: & per omnia ea, quæ habentur in Actibus de his tribus gradibus, possumus probare, ꝙ exemptio est tollenda, nõ facienda, sed potius facta abolenda, nisi pro valde rõnabili & euidẽti vtilitate. De primo habemus exemplũ Actuũ 10. de Cornelio, q vidit in visu, manifeste quasi C hora diei nona, Angelũ Dei introeuntẽ ad se, & dicentem sibi, Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriã in cōspectu Dei: & nunc mitte viros in Ioppen, & accerse Simonem, qui cognominatur Petrus: hic dicet tibi quid te oporteat facere. Poterat autem angelus denunciare Cornelio quid eum oportebat facere, & reduci poterat in Deum immediate per angelum, non mediante Petro, & quantum ad huiusmodi reductionẽ poterat esse exemptus Cornelius a iurisdictione Petri: tamen, quia vt dicitur ad Rom. 13. quæ autẽ sunt a Deo, ordinata sũt, licet possit Deus sine omni medio quę vult, facere; tñ ea quæ facit & dicit, ordine facit: & voluit in hac reductione, reducere Petrũ p D angelũ, quia angeli sunt medii ĩter nos & Deũ: & Corneliũ per Petrũ, & noluit eximere Cornelium a iurisdictione Petri. Ex qbus colligit̃ ꝙ exẽptio in ecclesia est odiosa Deo, & nõ debet fieri, nisi pro magna & euidenti cã, nõ quacũq; sed vtili & proficua bono publico et ecclesię. Quòd autẽ sic hẽatur in Actibus vt dictũ est, lege cap. 10. vbi dr̃, ꝙ veniẽtibus viris in Ioppen a Cornelio missis, vt peterent Petrũ, cecidit sup Petrum mentis excessus, & vidit linteũ magnũ quatuor Initiis ligatũ de cęlo, in quo erant quadrupedia, serpentia, & volatilia cęli: et dictũ est ei, Occide et manduca. i. transeas ad Gentes, & doce Corneliũ Gẽtilẽ, apud quẽ vel apud quos Gẽtiles, nec serpẽtia, nec aliqua cibaria sunt im-

mūdā, nisi in quātum sunt abominatio & nocu A
mentum corporis. Reductus est ergo Petrus
in Deū per illā visionē factam a Spiritu sancto
vel ab angelo: & reductus Cornelius in Deū p
Petrū tenētem summū gradū in ecclesia: vt ex
hoc ostdat per summū gradum in ecclesia, put
habetur in Actibus, exemptionem esse tollen-
dam. Secūdum autē gradum in ecclesia tenent
Apostoli vel Episcopi tenentes locum Apósto
lorum. Per ipsos etiam apostolos, ex his quę
habentur in Actibus, possumus ostendere exē
ptionem non esse faciendam, sed tollendā. Nā
cum Apostoli prædicantes Christum & verita
tem, essent positi in carcere per principes sacer-
Act. 5. d dotum, illa nocte aperuit Angelus carcerem, di
cens Apostolis ibi inclusis, Ite, & stantes loqui- B
mini in templo plebi omnia verba vitæ, vt legitē
Actorū. 5. Quod non est intelligendum quód
Angelus veré aperuerit carcerem, quia stante
ianua clausa carceris, & stantibus custodibus ad
ianuam carceris, exierunt Apostoli carcerem,
quia sic exierunt de clauso carcere, ac si carcer
esset apertus: nam, vt habetur in eodem capitu-
lo, Princeps sacerdotum hoc audiens misit mi-
nistros ad carcerem, qui dixerunt, Carcerem
quidem inuenimus clausum cum omni diligen
tia, & custodes stantes ad ianuam: aperientes au
tem, neminem intus inuenimus. Fuit ergo ibi
iste ordo, ꝙ apostoli reducti sunt ad plebem in
Templo per angelum, plebs autem seducta in
Deum per Apostolos. Potuit autē dicere ange C
lus plebi quæ dixerunt apostoli, vt hoc modo
reduceretur plebs in Deum per angelum non
mediātibus apostolis, vt in ista reductione esset
exempta plebs a iurisdictione apostolorū. Sed
quia Deo videt̄ esse exosa exēptio, voluit Deus
plebem ad se & ad faciendam voluntatem suā
reducere per apostolos. Et sic summus Ponti-
fex tanquā imitator Dei debet tollere exemptio
nem, & debet plebem reducere. i. omnes eos qui
sunt infra seipsum, per episcopos tenentes locū
apostolorū. Tertium aūt gradū pręsidendi in
ecclesia tenent illi qui habēt iurisdictionem in-
fra episcopos; & in primitiua ecclesia tenebant
Act. 6. b illi Diaconi, qui fuerūt ordinati per apostolos,
qui fuerunt septem. 1. fuit Stephanus. 2. Philip-
pus. 3. Prochorus. 4. Nicanor. 5. Timon. 6. Par
mena. 7. Nicolaus. Sed Philippo, vt hr̄ Actuū
† Angelus 8. locutus est † Spiritus domini, Surge: & vade
contra meridiem, ad viam quæ descendit ab Ie-
rusalem in Gazam. Et cum iret Philippus put
dixerat Spiritus sanctus, Ecce vir Aethiops eu
nuchus, qui erat super oēs gazas Reginę Can
daces: & venerat adorare in Ierusalem: & reuer
tens, sedebat super currum, legens Isaiam pphe
tam. Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, &
adiunge te ad currum. Locus autē, quem lege-
bat Eunuchus, erat hic. Tanquā ouis ad occisio
nem ductus est: & sicut agnus coram tondente
se sine voce, sic non operuit os suum. Incipiens

A autem Philippus ab hoc loco euāgelizauit illi
Christum: & venientes ad quandā aquā, in illa
aqua Philippus baptizauit Eunuchum: & cum
post baptismū ascendisset Eunuchus de aqua,
Spiritus domini rapuit Philippum. Potuit autē
Spiritus Domini Philippo conuertere Eunu-
chum, & potuit Eunuchum in illa cōuersione
eximere a iurisdictione Philippi: sed vt ostende
ret exemptionē non esse faciendā, nisi pro ma-
gna & euidenti causa, voluit per Philippum cō
uertere Eunuchum. Cum ergo Philippus te-
neret in ecclesia tertium gradū superioritatis,
nec erat princeps apostolorū, nec aliqs de apo
stolis, sed erat constitutus per apostolos: mani
festé patet per tertium gradum pręsidēdi in ec
B clesia Exemptionem non esse faciendam, sed
tollendam. Verùm quia tam de iurisdictione
Petri, q̄ de iurisdictionibus aliis in hoc capitulo
actū est, ideo dicere possumus quód quot con
uertebantur per Petrum, siue per alios, erant de
iurisdictione Petri habentis iurisdictionis tota-
litatem: sed quantū ad iurisdictiones alias con-
uersi in primitiua ecclesia erant de iurisdictione
saltem voluntaria conuertentium, qui parati
erant facere voluntatem eorum.

Cap. XIIII. ꝙ ex triplici gradu sacerdotij, quod est in ecclesia, possumus ostendere Exemptionem non esse facien dam, sed tollendam.

Via in hoc caplo mul
tū tractaturi sumus de
sacerdotio, cū in sacer-
dotio imprimatur cha
racter, iō de characte-
re sunt aliqua declarā-
da. Primo videlicet qd
est character: secundo,
quare dictus est chara
cter: tertio, In quibus sacramentis imprimatur
character: & multa alia quę dicēda sunt de cha
ractere & de perfectione characteris. Propter
primum est sciendum ꝙ character nihil aliud
D est q̄ quædam potentia spiritualis. Vt Ostiariis Ostiarij.
datur potestas vel potentia ad custodiendū bo
na ecclesiæ; & ad admittendū dignos, & ad re
pellendum indignos, & conuocandū eos q con
uenire debent in ecclesia: ideo traduntur eis cla
ues tanq̄ reddituri rōnem de his quę recondū-
tur sub illis clauibus: & traduntur eis ostia eccle
siæ ad introducendum dignos, & repellēdum
indignos, quia nō sunt margaritæ exponendę
porcis: & tradūtur eis etiam funes campanarū,
ad vocandū eos qui debent in ecclesia conueni
re: nec ppter hoc imprimitur eis nisi vnus cha
racter, & vna spiritualis potētia. Sic. n. videmus
in his corporalibus, ꝙ per vnā & eandem potē
tiam corporalē, multa effectui demandantur:

vt

vt ignis per calorem, qui est potentia calefacti- A
ua, calefacit, rarefacit, desiccat, & generat alium
Lectores. ignem. Sic etiã Lectoribus datur potestas legen
di, & referendi verba Dei in ecclesia: & ideo tra
ditur eis liber cum his verbis, Accipite & estote
Exorcistæ. verbi Dei relatores. Exorcistis etiã traditur pote
stas ad expellendum Dæmones de corporibus
obsessis a Dęmonibus per manus impositionē,
tã baptizatis q̃ catechumenis, idest instructis in
fide: ideo traditur eis liber exorcismorũ, his ver
bis, Accipite & commendate memorię, & habe-
te potestatem imponẽdi manum super energu
menos, idest sup̄ interius vexatos a Dęmone,
Acolyti. siue baptizatos siue catechumenos. Acolytis ẽt
datur potestas accendendi luminaria in Eccle
sia; & quia non accenditur nisi quod caret lumi B
ne, ideo datur eis ceroferarium cum cera sine
lumine: datur eis etiam potentia ad suggerendũ
vinum & aquam in eucharistiã sanguinis Chri
sti: ideo dať eis vrceolus vacuus vt possint ipm
implere vino vel aqua, sicut expedit & ẽm quod
requirit executio ministerii eorum: nec opor-
tet quod in ordine acolytatus imprimãtur plu
res characteres vel conferantur plures potesta
tes spirituales: quia per vnam & eandẽ potentiã
vt supra dicebatur, possunt plura effectui demã
Subdiaconi. dari. Subdiaconis etiam confertur quędam po
testas spiritualis ad seruiendum Missę, videlicet
patena & calix, vrceolus cum aqua, bacille, &
manutergium cũ his verbis. Videte cuiusmodi
ministerium vobis traditur etcęt. Idem.n. est tra C
dere aliquod ministerium alicui, quod tradere
Diaconis illi potentiam ministrandi in ministerio illo.
Diaconis etiam dať quędam potentia spiritua-
lis, pp̄ter q̄ cum ordinantur datur eis potestas
Sacerdotes. legendi euangelium in ecclesia Dei: & ideo dať
eis liber euangelii. Sacerdotibus etiã imprimiť
character, idest quędam potestas spiritualis: pp̄
quod cum ordinãtur, accipiunt patenam cum
oblatis, & calicem cum vino & aqua inter digi-
tos cum his verbis, Accipite potestatem offeren
di Deo sacrificium etcęt. Hęc.n. sunt diligenter
notanda, quod cum celebrantur ordines, non
in quolibet verbo imprimitur character & po
testas spiritualis ẽm illum ordinem. Cum ergo
quæritur quid sit character, patet per ea quæ D
dicta sunt, q̄ est spiritualis potentia. Cum vero
quęrebatur, quare dictus est character, põt dici,
quod quia character est quoddã signum distin
ctiuum, pp̄ter q̄ habentes illam potentiã spiri
tualem, quę imprimiť in quolibet ordine, distin
guuntur ab aliis non habentibus illam potesta
tem: pp̄ter q̄ potentia illa merito nominať cha
racter, vt potest patere per iam dicta: nam cum
character sit quędam potentia spiritualis, opor
tet ẽm triplicem potentiam, quam videmus in
rebus, q̄ in triplici sacramento imprimatur cha
racter. Videmus.n. in istis corporalibus poten-
tiam recipiendi, & hęc est potentia materię, quę
est fundamentum naturę, & est in potentia ad

omnes perfectiones naturales: talis autem potẽ
tia imprimitur animę in Baptismo: ideo per ba
ptismum diciť homo generari vel renasci spi-
ritualiter, quia in eius spiritu vel in eius anima
imprimitur character, idest quædam potentia
spiritualis, per quam fit in potentia ad recipien
dum spirituales perfectiones: pp̄ter quod si qs
non baptizatus fieret sacerdos, esset iterum or-
dinandus, quia caruit potentia recipiendi, quæ
imprimitur in baptismo: ordinatus ergo carẽs
potentia recipiendi, nullos ordines recipit.
Secundo videmus in his corporalibus poten-
tiam resistendi, sicut dura habent potentiã natu
ralem ad resistendum, cum nõ faciliter accipiãt
alienas & peregrinas impressiones: & hæc potẽ
tia spiritualis imprimitur in confirmatione, per
quam anima fit quasi dura & firma, vt non ita
leuiter possint ibi subinferre impressiones pere
grinæ ac alienæ, idest malignæ. Tertia autem
potentia, est potentia agendi, sicut ignis habet
potentiam ad calefaciendũ: & ista potentia im-
primitur in ordinibus, quia in quolibet ordina
to imprimitur spiritualis potẽtia ad aliquid agẽ
dum, vt potest patere p̄ habita, quia omnis Or-
do ordinať ad aliquod opus, & specialiter om-
nes ordines ordinantur ad sacramentũ eucha-
ristiæ. His autẽ excussis, volumus aliqua dicere
de charactere & de perfectione characteris, vt
ex eis descendamus ad triplex sacerdotium, &
concludamus exemptionẽ non esse faciendam,
sed tollendam. Dictũ est.n. q̄ in quolibet ordi-
ne imprimitur aliquis character, idest aliqua po
tentia spiritualis: supremus autẽ character, qui
imprimitur in ordinibus, est sacerdotalis, vltra
quem nõ est dare aliũ characterẽ: est tñ dare p̄fe
ctionem characteris: vt sicut corpus humanum
prius viuit vita plantæ, postea vita animalis, &
vltimo vita hominis, vltra quã nõ est dare aliã
vitam in his corporalibus. Vltimũ.n. ad qđ p̄fit
ascendere ista corpora naturalia est homo, vt
potest haberi ex secũdo Physicorum, vbi ostẽ
ditur q̄ nos quodãmodo sumus causa omniũ.
Sed licet in his corporalibus nõ sit dare vitam
vltra humanam, est tamẽ dare perfectionem in
huiusmodi vita, quia est dare hominem paruũ
& imperfectum, & hominẽ magnum & perfe-
ctum: istatus quidem hominis parui & imperfe-
cti, in quo homo non põt generare alium ho-
minem, durat vsq; ad statum in quo homo est
perfectus, & alium hominem generare potest,
iuxta illud Philosophi, Vnũquodq; perfectũ
est, cũ potest sibi similem generare. Sic etiam in
proposito, licet non sit dare characterem vltra
sacerdotalem, est tñ dare perfectionẽ illius cha
racteris, & talis perfectio imprimitur in Episco
po, quia ex illa perfectione potest dici sacerdos
perfectus & magnus. Ex his autem apparere An episcopa-
potest vtrum episcopatus sit ordo alius, hoc est tus sit ordo.
suscipiat alium characterem a sacerdotali. Sed
non suscipit alium characterẽ, sed suscipit vltra

illum perfectionem illius characteris. Simplex ergo sacerdos potest dici paruus & impfectus, & non potest facere alium sacerdotem: sed eps est sacerdos magnus & perfectus, & põt facere alium sacerdotẽ, Sicut ergo homo quantũcũq; sit paruus & imperfectus põt cõuertere cibum corporalem in nutrimentum corporis, & non potest facere nec generare alium hominem: sic sacerdos quantũcũq; sit paruus & imperfectus respectu episcopi, qui est sacerdos magnus & perfectus, potest conuertere cibum spiritualem & potest substantiam panis conuertere in corpus Christi qui est cibus spiritualis & cibus mentis & non est ventris: tamen non potest facere alios sacerdotes. Ex his omnibus possumus cõ-

B cludere ꝙ non est dare vltra episcopũ aliquid ꝙ sit ordinis: & si est aliquid vltra, non erit eiusdem ordinis, sed iurisdictionis. Propter qd Archiepiscopatus, Patriarchatus, Papatus vltra episcopum non dicunt aliquid ordinis, sed solũ iurisdictionis: et ad hoc forte insinuandum Papa cum scribit, non scribit se archiepiscopũ sed solum episcopum dicens, Clemens episcopus Seruus etcęt. vt det nobis intelligere ꝙ quicqd habet vltra epm non est ordinis sed iurisdictionis: propter ꝙ nõ dicitur assumptus in plenitudinem Ordinis, quia ad hoc sunt assumpti oẽs epi: sed dicitur assumptus in plenitudinẽ potestatis idest iurisdictionis. Est ergo Papa sũmus

C sacerdos Summus pontifex: Sed ista summitas vel superioritas non est sumenda secundum ea quæ sunt ordinis sed iurisdictionis. non.n. plus habet de his quæ sunt ordinis q̃ quicunq; eps. Papa ergo est assumptus in plenitudinem potestatis idest iurisdictionis: cęteri autem epi vel qcunq; pręlati sunt in parte solicitudinis, non in iurisdictionem totalem & summam. Ex his autem apparere potest, quod sicut triplex est sacerdos ita potest distingui triplex sacerdotium, simplex, magnum, & totale siue summum. Simplex autem sacerdotium in quo constitutus est quilibet sacerdos non episcopus, innititur simplici characteri qui est potestas conficiendi eucharistiam, sed non cõferendi ordines: magnũ vero sacerdotium in quo gradu constitutus est

D quilibet episcopus, innititur characteri & perfectioni characteris, sed non totalitati iurisdictionis: sed summum sacerdotiũ in quo gradu solus est papa innititur characteri, & perfectioni characteris, ac totalitati iurisdictionis. Est enim triplex sacerdos non magnus nec totalis, & sacerdos magnus & non totalis, & est sacerdos magnus & totalis. Sacerdos nec magnus nec totalis est sacerdos simplex & vltimus: magnus & non totalis est episcopus qui est veluti sacerdos medius. Sacerdos vero magnus & totalis est papa. Quod ergo sacerdos nec magnus nec totalis qui est sacerdos infimus vel quicũq; alius nõ sacerdos, immediatẽ sit sub papa qui est sacerdos magnus & totalis, & non reducatur in su-

Nota ꝙ ptãs papalis aliqñ innititur totalitati iurisdictionis solũ, vtpote qñ quispiã assumitur in papã et nõ est sacerdos, vt nũquã. Aegidius 5.par.ca.10. De Renũ. pp.

A premum sacerdotem per sacerdotem medium idest per episcopum, est reducere infimum supremo sine medio. Cum ergo hoc faciat exemptio est detestanda & tollenda nisi fiat pro euidenti vtilitate ecclesiæ quæ consistit in studio. Indubitanter.n. credimus ꝙ si periret studium periret fides: & si periret fides, naufragium pateretur ecclesia. His autem omnibus excursis, patet quod in rubrica capituli dicebatur.

Cap. XV. *Quòd ex ipso ordine uel diffinitione data ab Augustino de ordine, potest declarari exemptionem non esse faciendam sed tollendam.*

B

AVgustinus 19. de Ciuit. Dei, cap. 13. diffiniens ordinem, ait. Ordo est parium dispariumq; rerum sua cuiq; loca distribuẽs dispositio. Ex quibus verbis colligit ꝙ non est ordo sed horror, non ordinatio sed peruersitas, ꝙ in Vniuerso, vel Ecclesia tribuatur alicui locus non sibi debitus, cum ordo nihil aliud sit sm Augustinum, q̃ quædam dispositio vel quædã ordinatio cuis-

C libet rerum tribuens suum locum. Cum ergo aer, sit naturaliter medius inter aquam & ignẽ, si remoueretur aqua de loco suo, & immediatẽ coniungeretur igni, nõ esset ordo sed horror, & esset destructio ignis vel aquæ. Cum ergo summus Pontifex teneat supremum gradum in ecclesia, sicut ignis inter elementa, & Episcopi sint medii inter summum Pontificem et alios homines quantum ad iurisdictionẽ spiritualẽ, & alii homines quãtum ad huiusmodi iurisdictionem immediate collocent sub summo pontifice, et supertollantur de loco sibi debito, est ordinem peruertere, et peruersitatem inducere: & si peruersitas non est facienda sed tollẽda, ergo et ipsa exemptio, cum hoc faciat, non est

D facienda sed tollenda. Verùm quia quãtum ad ordinem elemẽtorũ in superioribus sumus hãc materiam consecuti, volumus in hoc capitulo, iuxta definitionem datam de ordine, hanc materiam declarare. Augustinus in diffinitione præfata diffinit ordinem per ordinatam dispositionem, et tributionem locorum. Videmus autem in agẽtibus naturalibus, ꝙ agens naturale quãtum dat alicui de forma, tãtum dat sibi de loco: nam semper superiora sunt formaliora et perfectiora inferioribus. Facere ergo ꝙ inferius teneat locum superioris, est facere ꝙ nõ formale sit formale, et ꝙ detur locus superior cui debet dari locus inferior, siue superior et inferior accipiantur sm situm, siue sm dignitatem. Sicut enim in loco sm situm, quæ natura iacere habet,

Cap.6.

bet,non sunt eleuanda in altum,& grauia, quæ mouentur ad mediũ,non sunt ponẽda in loco leuium,quę mouentur a medio, sed omnia in suo loco sunt situanda,vt ordo in omnibus seruari possit,ita etiam in loco sm dignitatem est dare gradus,& ordinem, quia magis dignũ est medium inter minus dignum & dignissimum. Sed quia contrarium facit exemptio, quæ coniungit immediate minus dignum dignissimo,cũ deberet immediate cõiungi magis digno, ideo non solum non est faciẽda, sed quæ factæ sunt exemptiones omnino sunt tollendæ. Ex his autem apparere põt quòd aliter reprobatur exemptio prout repugnat ordini,quod est sacramẽtum prout sacerdotium est quidã ordo, & put ex triplici sacerdotio probauimus exemptionẽ non esse faciendã in capitulo præcedenti: & aliter accipitur ordo non prout est sacramẽtum, sed prout est quædam ordinatio & quædam dispositio vnicuiq; tribuens suum locum, idest suũ statum & suã dignitatem, sm quem modum reprobatur exemptio in præsenti capitulo. Primo modo loquitur de Ordine Magister sent. lib. 4. distin. 24. cum ait, Si autem quæritur quid sit quod hic vocaẽ ordo: sane dicit potest signaculum quoddam esse, idest sacramentum qđdã per quod spiritualis potestas ex officio traditur ordinato. Et subdit, Character ergo spiritualis, vbi fit promotio potestatis, ordo vel gradus vocatur. Ordo ergo sumptus ex pręcedenti capitulo est officium vel spiritualis potestas quæ traditur ordinatis in quolibet ordine: vł Ordo est ipse character, qui est quędam spiritualis potestas, per quam exercetur hmõi officium, sm quem modum in ecclesia sunt septem ordines, vt in eadem dist. Magister tradit, quorum supremus est Ordo sacerdotalis. Vtrum autẽ sit dare octauum ordinẽ, videlicet episcopatus, ex præcedenti capitulo patere põt: nam episcopatus non dicit alium ordinem à sacerdotio, sed dicit perfectionem illius ordinis: nec ordinato in episcopum imprimitur alius character a sacerdotali, sed imprimitur ei perfectio characteris sacerdotalis, propter quod Episcopus põt dici sacerdos magnus. Et sicut homo non quicunq; sed homo perfectus & magnus (vt dicebatur) põt facere alios homines, & generare eos: sic sacerdos non quicũq; sed perfectus & magnus põt facere alios sacerdotes & creare eos. Exinde ergo est ꝙ aliquando dicunẽ septem ordines pp septem characteres, inter quos septem ordines nõ reputatur episcopatus alius ordo a sacerdotio, quia nõ imprimitur in eo aliquis character: aliquãdo autem dicuntur esse octo ordines, & dicitur episcopatus esse alius ordo a sacerdotio non propter alium & aliũ characterem, sed propter superadditam quandam perfectionẽ sacerdotali characteri. Et est simile in hac parte (vt supra diximus) de homine & de sacerdote, quia sicut homo magnus, & hõ alius quicũq; gñãcũq;

A paruus nõ habet aliã & aliã naturã, sed homo magnus super alios homines habet quandam perfectionem naturę, per quam põt alios homines generare: sic episcopus tanq̃ sacerdos magnus non habet alium characterem q̃ alii sacerdotes, sed habet quandam perfectionem illius characteris, per quam potest facere alios sacerdotes: sic ergo accipitur ordo vt est sacramentum. Sed ordo, vt definitur ab Augustino, & principaliter agitur de eo in hoc capitulo, est vt omnibus tribuit sua loca. Vtroq; tamen modo sumpto ordine prout sumitur in hoc capitulo & in pręcedenti, potest probari exemptionem non esse faciendam, sed tollendam, vt est per habita declaratum.

B

Cap. XVI. ꝙ ex ordine diuinarum personarum probare possumus exemptionem non esse faciendam, sed tollendam.

Istinxerunt aũt aliqui quinq; Hierarchias; vnam supercęlestem, quę est diuinarũ personarũ: & tres cęlestes, quę sunt tres Hierarchiæ Angelorum, de quibus tractat Dionysius in libro de cęlesti Hierarchia: & quintam Hierarchiam dicunt esse hominum, ex quibus constituitur Hierarchia ecclesiastica, de qua Dionysius fecit quẽdam librum sic intitulans eum de Ecclesiastica Hierarchia. Sed quòd diuinæ personæ faciant Hierarchiam non videẽ proprie dictum: nam in diuinis nõ videtur quòd sit proprie hierarchia. Est.n. hierarchia idem ꝙ principatus sacer vel sanctus. Sed licet in diuinis proprie reperiatur sanctitas, iuxta illud, Sancti estote, quoniam sanctus ego sum: tñ non proprie in diuinis reperitur principatus respectu diuinarũ psonarum: sed solum respectu creaturarum, sedm quem modum loquiẽ philosophus in fine 12. Metaphysicorum, ꝙ totum vniuersum est vnus principatus, & istius vnius principatus est vnus princeps. i. Deus: quia sicut dicimus quòd Deus est pater, Deus filius, Deus spiritussanctus: sic dicere possumus ꝙ istius principatus est pr princeps, filius princeps, & spiritussanctus princeps. Tamen sicut omnes tres personæ nõ sunt tres Dii, sed vnus Deus: sic omnes tres personę nõ sunt tres principes, sed vnus princeps. Hãc materiam pertractat Augustinus lib. 5. de Trin. c. 13. non sub hoc nomine princeps, sed sub hoc nomine principium: vbi vult ꝙ totus principiũ est pater. Sed si volumus videre, quomodo de talibus loqui possimus in diuinis: dicemus ꝙ in diuinis licet non sit proprie principatus, possumus tamen concedere ꝙ ibi sit proprie ordo: nam principatus intelligitur sm sub & supra,

C

1. c. 1. & 2. (margin)

Leuit. 19. a et 20. b (margin)

D

ſm maiorem & minorem dignitatem, quia ſm A
Aug. in his, quæ non mole magna ſunt, idem
eſt eſſe maius quod eſſe melius, ideſt dignius.
In omni etiam principatu eſt prius & poſterius
ſaltem dignitate, quia ille princeps eſt ſuper eos,
quibus principat, & eſt in illis maior & dignior,
ſuperior dignitate. In diuinis aũt perſonis nihil
maius aut minus, nihil prius aut poſterius, nihil
ſupius aut inferius; ſed eſt ibi omnimoda æqua-
litas, iuxta illud Aug. 15. de Trin. filius per om-
nia eſt æqualis & ſimilis vt pater, nõ tñ eſt pr̃, qa
alius filius, alius pater. Propter quod principa-
tus non eſt proprie ponendus in Diuinis reſpe-
ctu diuinarum perſonarũ. Põt tamen ibi poni
ordo, vt vult Aug nõ ordo ſm quem vna pſo-
na ſit prior alia vel maior alia, ſed ordo ſm quẽ B
vna perſona eſt ex alia. Eſt ergo ibi ordo origi-
nis non ordo prioritatis vel maioritatis. Secun-
dum ergo hunc ordinẽ quod vna perſona eſt
ex alia, poſſumus ibi ſaluare ꝙ vna pſona ope-
ratur per aliam, & ꝙ vna mittit aliam, & quod
vna perſona habet aliquam principalitatem in
aliquo actu vel in aliquo opere, vt comparatur
ad aliam. Nam quia vna perſona eſt ex alia, vt
quia filius eſt ex patre, cõſequens eſt, quod filius
habeat ſuã ſubſtantiam vel ſuam virtutem a Pa
tre. Propter ꝙ dicit Hylarius in ſuo lib. de Tri
nit. quod filius nihil habet niſi natum, ideſt qđ
naſcendo accepit: ſubſtantiam. n. & virtutẽ quã
habet filius, habet a patre, & totum accepit a pa
tre. Et ſicut quodlibet agens agit per virtutem C
ſuam, ita pater operatur per filium, quia virtutẽ
ſuam operandi dedit & cõmunicauit filio. Pro-
pter quod ait Ioannes, Omnia per ipſum (ideſt
per filium) facta ſunt, quia omnia operatur per
filium. nã Deus pater non aliter quam dicendo
Psal. 32. b operatur, iuxta illud, Ipſe dixit & facta ſunt. Eo
ergo modo, quo Deus pater verbo dixit om-
nia verba, & per verbum operatur omnia. (Vn-
de Aug. vndecimo Confeſ. loquens Deo pa-
tri, ait. Vno verbo æterno, tibi autem coæterno
ſimul & ſempiterno dicis omnia quæ dicis, et fit
quicquid dicis) ſic etiã vna perſona mittit aliam,
quia hoc eſt mittere aliquod, operari aliquid p
illud. Hoc etiam modo habet vna perſona in
aliquo actu vel in aliquo opere quandã princi- D
palitatem vt comparatur ad aliam, ſecundum
quem modũ loquitur Aug. 5. de Trinit. c. 28. di
cens, Spiritusſanctus eſt a patre principaliter.
Vnica enim & ſimplici ſpiratione producunt
vel ſpirant pater & filius ſpiritum ſanctum: ſed
illa & vnica ſimplici ſpiratione, Spiritusſanctus
procedit a patre principaliter, & pater dat filio
virtutem ſpirandi, ideo dicitur ſpirare per filiũ,
& dicitur ſpirare principaliter. Propter ꝙ ſpiri-
tusſanctus eſt a patre dupliciter, quia eſt a patre
immediate & ſecundum ſe prout ipſe pater ſpi-
rat ſpiritum ſanctũ: & eſt a patre mediate, ideſt,
mediante filio & per filium, in quantum dat filio
ꝙ ſpiret ſpiritum ſanctum. Sed ſpiritusſanctus

eſt a filio vno modo, inquantum eſt a filio im-
mediate: non. n. eſt a filio mediate patre quod in
illa ſpiratione filius aliquid det patri, ſed ecõuer-
ſo. Ergo in hac ſpiratione filius ſpirat ſm ſe: &
ſi comparetur ad patrem, filius ſpirat receptiuẽ,
recipiendo virtutem ſpirandi a patre: pater ve-
ro ſpirat ſm ſe, & ſpirat datiuẽ, quia dat filio vir
tutem ſpirandi ſemp: propter ꝙ pater ſpirat du
pliciter immediate & ſm ſe, & mediate ſiue prin-
cipaliter put hoc cõmunicat filio, & ſpirat me-
diante filio ſiue per filium. Et quod dictũ eſt de
patre & filio put ſpirãt ſpiritum ſanctum, verita-
tem habet de patre, filio, & ſpiritu ſancto put
pducunt creaturam. Nam ſicut ſpiritusſanctus
eſt a patre dupliciter principaliter, & immedia-
te: & eſt a filio vno modo tantum, videlicet ime-
diate (Non eſt autem a filio principaliter, quia
ꝙ filius ſpiret recipit ab alio ideſt a patre.) ita
poſſumus, prout materia patitur, hoc adaptare
ad creaturam put creare eſt opus diuinum, &
dicere ꝙ creatura procedit a patre et filio & ſpi
ritu ſancto, vnica & ſimplici creatione, hoc ta-
men non obſtante procedit a patre tripliciter,
a filio dupliciter, a ſpiritu ſancto vno modo: in-
diuiſa enim ſunt opera trinitatis ſm Auguſt. &
Diony. quia eſt indiuiſa ſubſtãtia et virtus. Sed
licet ſit vna et eadem ſubſtantia et virtus in pa-
tre & filio & ſpiritu ſancto: tñ ſm modum ſe ha
bendi, illa eadem ſubſtantia & virtus eſt aliter in
qualibet perſona, quia in patre ſe habet vt non
cõmunicata ab alio; in filio autẽ vt cõmunicata
a patre, in ſpiritu ſancto vt cõmunicata a patre
& filio, Propter ꝙ illa actio ſiue illa creatio qua
pducitur creatura eſt immediate a Trinitate,
quia virtus creandi eſt in qualibet perſona, pp
ꝙ quælibet perſona creat immediate, qa habet
in ſe illam ſubſtantiam & illam virtutem a qua
creatura procedit immediate. Hoc tamen non
obſtante illa actio & illa creatio eſt a patre et fi-
lio non ſolum immediate, ſed mediate & prin-
cipaliter prout comparãtur ad ſpiritum ſanctũ,
& dant & cõmunicant ei virtutem creandi. Rur
ſum illa creatio eſt a patre non ſolum immedia
te & mediate ſiue principaliter prout virtutem
creandi communicat ſpiritui ſancto, ſed etiam a
patre mediate & principaliter put virtutẽ crean
di cõmunicat filio, & put cõmunicat eã ſpiritui
ſancto. A filio autem eſt huiuſmodi creatio du
pliciter, vno modo immediate prout eſt a quali
bet perſona, alio modo mediate & principaliter
prout virtutem creandi cõmunicat vni ſoli per
ſonæ videlicet ſpiritui ſancto. Sed a ſpiritu ſan-
cto eſt illa creatio ſolum immediate prout eſt a
qualibet perſona. Sed reſpectu diuinarum per-
ſonarum nullo modo eſt creatura vel creatio a
ſpiritu ſancto mediate et principaliter, quia ſpiri
tusſanctus nulli perſonæ tribuit vel cõmunicat
aliquid. nam reſpectu diuinarum perſonarũ ſe
habet ſpiritusſanctus receptiuẽ non datiuẽ. Poſ
ſumus autem hæc clarius dicere; nam pater cõ-

paratur

paratur ad opus creatum tripliciter, vno modo fm se, quia virtutem habet a seipso, alio modo, vt dat virtutẽ creandi filio, alio modo vt dat virtutem creandi spiritui sancto: sed filius dupliciter comparatur ad huiusmodi opus, vno modo secundum se, quia ipsum opus creatum secundum se a filio est, alio modo potest comparari ad huiusmodi opus mediatẽ spiritu sancto, prout vnà cum patre dat virtutem creandi spiritui sancto. His autem omnibus prælibatis, volumus ostendere speciale propositum. Tractauimus autem hanc materiam diffuse, quia multũ est vtilis, & multum illuminat intellectũ hęc materia: ex qua habemus argumentũ ad principale propositum. Nam si diuinæ personę seruant suum ordinem inconcussum, quia pater communicat naturam & ea quę habet filio, non autem filius patri: & pater semper spirat spiritũ sanctum per filium, & ex hoc semper spirat principaliter: & pater producit opus creatum sempi & pater pducit opus creatum principaliter respectu filii, quia virtutem creandi communicat filio: filius autem pducit huiusmodi opus principaliter respectu spiritussancti, quia virtutem creandi cõmunicat ei: propter quod opus creatum semper reducitur in patrem per filium & spiritum sanctum. Cum Exemptio faciat contrarium horum, quia inferius reducit in supremum nõ per medium: iam nihil aliud est exemptio nisi quædam inordinatio, quia rem, quæ debet esse in inferiori loco, & debet reduci in supremum per medium, coniungit supremo sine medio. Idem est ergo facere exemptionem, & facere quòd personæ ecclesiasticæ inferiores reducãtur in supremum Pontificem nõ per Pręlatos medios, & quòd summus Pontifex velit operari in personas inferiores ecclesiasticas nõ per Prælatos medios; ac si pater vellet reducere creaturas in seipsum nõ per filium medium, & creare eas non per filium: ac si pater & filius vellent in se reducere creaturas non per spiritũ sanctum, cui communicant virtutem creandi. Nõ tamen dicimus quòd in hoc sit omnino simile, sed est secũdum impossibilitatem & indecentiã: nã impossibile est patrẽ creare creaturas nõ p filiũ, & impossibile est patrẽ & filiũ creare creaturas & non per spiritum sanctum. Excẽptio quantum ad summũ pontificem nõ dicit impossibilitatem, sed indecentiam: decet enim summũ pontificem non solum exemptionem non facere, sed etiam factam tollere, nisi hoc faciat pro magna & euidenti vtilitate ecclesię. Concludamus ergo & dicamus ꝙ tãtũ videmus ordinẽ in actione diuinarum psonarũ, ꝙ sũmus Põtifex tanq̃ constitutus a Deo in sede, & tanq̃ imitator fidei, summẽ debet cauere inordinationem, & vitare exemptionẽ, & quãtũ possibile est Ecclesiasticas personas fm suum statum & ordinẽ in se reducere: & modũ ordinatum, cui contradicit exẽptio, in psonis ecclesiasticis semper seruare.

Cap. XVII. *Quòd ex ipsis Hierarchijs angelicis possumus declarare Exemptionem nõ esse faciẽdam sed tollendam.*

Est autem in Angelis triplex distinctio, vna Hierarchiarum, alia Ordinum, tertia Personarum. Sunt autem in Angelis tres Hierarchiæ: in qualibet autem hierarchia sunt tres ordines, propter quod cõputãtur nouem ordines Angelorum: in quolibet autem ordine sunt multi & innumerabiles Angeli, siue personę angelicę. Propter ꝙ videndũ est vnde oritur distinctio hierarchiarum: vnde ordines, qui sunt plures in qualibet hierarchia: & vnde angelorum distinctio, qui sunt multi & quasi innumerabiles in quolibet Ordine. In hoc capitulo licet intendamus aliquid tangere de huiusmodi qualibet distinctione, principaliter tñ intendimus prosequi de distinctione hierarchiarum, vt ex huiusmodi distinctione manifeste concludamus exemptionem non esse faciendam sed tollendam. Dicemus ergo ꝙ aliter accipitur distinctio Angelorum, aliter ordinũ, & aliter hierarchiarum: nam distinctio Angelorum accipitur ex diuersitate naturarum, distinctio ordinum ex diuersitate operum, & distinctio hierarchiarum ex diuersitate illuminationum. Propter distinctionem Angelorũ sciẽdum, ꝙ quot sunt personę angelicę, tot sunt species angelorum: sunt. n. angeli quędam formæ per se existentes, vel ꝙ idem est, sunt quædam substantiæ separatæ, sunt. n. separatæ a materia. Tripliciter ergo possumus ostendere ꝙ quot sunt angeli tot sunt species angelorum. *Quot angeli tot species.* Primo vt Angeli sunt quædam formæ. Secundo prout formæ comparantur ad numeros. Tertio prout huiusmodi formę comparantur ad animam humanã. Si. n. Angeli sunt ipsę formæ, non possunt differre nisi formaliter & per formam, quod est differre specie: nam Aug. 83. q. de Ideis, ait ꝙ Ideas, formas vel species possumus dicere, vt verbum de verbo transferre videamur. Idem est ergo forma & species: et qđ Græci dicunt Ideas, Latinę verbum de verbo transferendo formas vel species fm Augustinũ possumus nuncupare. Cum ergo Angeli sint quædam formę, et non possint differre nisi formaliter, quia idem est forma & species, oportet omnes Angelos differre specie; ppter ꝙ sicut quot sunt Angeli tot sunt formæ per se existentes separatæ, ita quot sunt Angeli tot sunt species Angelorum. Secundò hoc idem patet, si comparemus formas ad numeros: nam secũdũ Philosophum. 8. Metaphy. formæ sunt sicut numeri: *Cap. 3* nam nulli sunt duo numeri formaliter differentes, habentes totidem perfectiones vel ęquè perfecti: potest. n. cõtingere ꝙ differentia numero sint ęquè perfecta, sed quòd differẽ

tia formaliter et ſpecie ſint ęquė pfecta eſſe non
poteſt, quia ſemp vna ſpecies eſt perfectior alia.
Aduertendum tñ quod formæ ſunt ſicut nume
ri,& ſunt ſimiles numeris,ſed quantū ad aliquid
eſt ſimilitudo contraria: nam ſicut oēs numeri
procedunt ab vnitate,ſic omnes ſormæ & oēs
ſpecies procedūt a Deo,qui ſe habet vt vnitas:
de quo dicit Boethius in lib. de Trinit. ꝙ Deus
eſt verė vnus,in quo nullus numerus. Quod
verum eſt loquendo de numero rerum abſo-
lutarum: non eſt verū de numero rerū relata-
rum. Sunt.n.in diuinis tres res,ideſt tres perſo-
næ,quæ non ſunt tres res abſolutæ, ſed relatæ.
In hoc ergo ſe habēt formæ ſicut numeri,quia
omnes procedunt ab vno Deo, qui vete ſe ha-
bet vt vnitas. Conueniunt etiā formæ cum nu-
B meris, quia ſicut numeri propinquiores vnita-
ti ſunt minus compoſiti,ita formæ propinquio
res Deo ſunt magis ſimplices & minus compo
tę. Eſt tñ iſta ſimilitudo aliquo modo per cōtra-
rium,quia numerus quanto propinquior vni-
tati, tanto habet rationē minoris numeri: ſed
forma quanto eſt propinquior Deo, tanto eſt
perfectior,& tanto habet rōnem maioris nume
ri,quia continet in ſe plutes perfectiones. Pro-
pter ꝙ ipſe Deus eſt numerus ſine numero, vt
vult Aug. ſuper Gen. eſt etiā infinitus,quia con
tinet infinitas perfectiones vt vult Diony. Si er
go formæ ſunt ſicut numeri, & non ſunt duo
numeri formaliter differentes eiuſdem ſpeciei,
quia non poſſunt niſi formaliter differre çum
C ſint quędam formę, nō erunt duo Angeli eiuſ
dem ſpeciei: ppter quod quot ſunt Angeli, tot
ſunt ſpecies Angelorum. Tertio hoc idē patet,
ſi comparentur Angeli ad animā humanā. Im
poſſibile eſt aūt ꝙ anima humana ſit compoſi-
ta ex materia & forma: nam cū anima ſit forma
corporis, & omnis forma ſm ſe tota ſit quidam
actus, impoſſibile eſt ꝙ in aliqua forma ſit mate
ria vel ſit aliquid quod ſit pura potentia. Et ex-
inde eſt ꝙ nullum compoſitū poteſt eſſe forma,
& maxime ſi ſit compoſitū ex materia & forma:
anima enim ſi eſſet ſic compoſita ex materia &
forma perficeret duas materias, videlicet mate-
riam ſuam & materiā corporis: & vtrunq; perfi
D ceret per ſe & immediate, quod eſt impoſſibile.
Si ergo anima humana, quæ tenet infimū gra-
dum in genere ſubſtantiarum ſeparatarū, non
eſt compoſita ex materia & forma, ergo nec q-
libet angelus,qui naturaliter eſt ſimplicior qua-
cunq; anima, non pōt in ſe habere materiā, ſed
eſt ipſa forma. Omnes ergo angeli, vt ſūt quæ-
dam formæ, nō pñt inter ſe differre, niſi forma
& ſpecie: quot ergo ſunt angeli, tot ſunt ſpecies
angelorum. Ex his ergo haberi poteſt, quomo
do accipienda ſit diuerſitas Angelorū: n.ā cum
ipſi angeli ſint quædā formæ, & natura per an-
tonomaſiam dicatur de forma vt poteſt patere
ex. 2. Phyſicorū, oportet ꝙ diſtinctio & diuer
ſitas angelorum accipiatur ex diſtinctione & di

A uerſitate naturarum: & quia non ſunt duæ for
mæ formaliter & ſpecie differentes ęqualis pfe
ctionis, non erunt duo angeli habentes naturā
æquė ſimplicem et ęquė perfectam: et quia in
ſimpliciori et perfectiori natura recipitur nobi
lius eſſe, non erunt duo angeli habentes æquė
nobilius eſſe: inſuper quia natura Angelorum
eſt intellectualis, & inter intellectualia habentia
perfectiorem naturam & nobilius eſſe, habent
perſpicatiorē intellectū. ſicut non ſunt duo An
geli habentes æquė perfectam naturā et æquė
nobile eſſe. ſic non erunt duo angeli habentes
ęquė perſpicacem intellectū. Redeamus ergo
ad propoſitū, et dicamus ꝙ cū quæritur quo-
modo accipienda ſit diſtinctio Hierarchiarū, et
Ordinum angelorum, quia in quolibet ordine
B ſunt multi angeli: dici poteſt ꝙ diuerſitas ange
lorum accipienda eſt tripliciter, videlicet ex bo
nitate et perfectione, ex nobilitate eſſendi, et ter
tio ex perſpicacitate intelligendi, quia non ſunt
duo angeli ęquė habentes naturam perfectā,
nec ęquė nobile eſſe, nec ęquė perſpicax intelli
gere. Reſtat ergo videre quomodo diuerſitas
ordinum accipienda ſit ex diuerſitate operum,
vel ex diuerſitate denominationū, quæ denomi
nationes ſunt ex operibus ſumptæ. Sed quia de
hoc tractabitur in ſequenti capitulo, vbi ex or
dinibus angelorum declarabimus exemptionē
non eſſe faciendam ſed tollendam: ideo in hoc
capitulo volumus declarare quomodo ex di-
ſtinctione hierarchiarum eſt hic agendū. Dice
C batur ſupra ꝙ diſtinctio hierarchiarū ſumenda
erat ex diſtinctione vel ex diuerſitate illumina-
tionū, quas illuminationes oportet deſcendere
a Deo in Angelos, ſm quod ipſæ hierarchiæ
ſunt adinuicem ordinatę. Cū ergo prima hie *Aeg. de diuina influentia in beatos.*
rarchia ſit inter Deum et homines, ſecunda in-
ter angelos et angelos, tertia inter angelos et
homines, oportet ꝙ prima hierarchia quę q̄tū
ad illuminationem ſe habet immediate ad Deū,
recipiat illuminationes immediate a Deo: ſemp
enim hierarchia illuminatur ab eo quod eſt ſu
pra ſe, et illuminat eos qui ſunt ſub ſe: et quia
prima hierarchia eſt inter Deum et Angelos,
oportet vt illuminetur a Deo, et illuminet An-
gelos. Secunda vero, quia eſt inter angelos pri
D mæ hierarchiæ tanquā inferior, et angelos ter
tiæ tanq̄ ſuperior, oportet ꝙ illuminetur p an-
gelos primæ hierarchiæ tanq̄ per ſuperiores, et
illuminet angelos tertiæ hierarchiæ tanq̄ infe
riores. Tertia autem hierarchia, quæ eſt inter
angelos ſecundę hierarchiæ et homines, opor
tet ꝙ illumineē per angelos ſecundę hierarchię
tanq̄ per ſuperiores, et illuminet homines tanq̄
inferiores. Aduertēdum autē ꝙ ſicut eſt in ho
minibus, ita ſuo modo eſt in angelis. In homini
bus aūt eſt dare quinq; gradus, vt groſſo modo
loquamur, primo, Magiſtrum habentem cathe
drę excellentiam: ſecundo, ſunt Baccalaurei:
tertio, ſunt Lectores: quarto, ſūt Prędicatores:
quinto,

quinto, est Plebs vel populus. A sũmo doctore descendunt illuminationes in baccalaureos: & isti se habẽt vt prima hierarchia, quæ immediate illuminaẽ a Deo. A baccalaureis autem descendunt illuminationes in lectores, qui se habent vt secũda hierarchia. A lectoribus in prædicatores, qui se habent vt infima hierarchia. A prædicatoribus descendunt illuminationes in homines populares vel plebeios, qui repręsentant hierarchiam hominum, qui illuminanẽ ab ipsa hierarchia Angelorum. Aduertendum ẽt ꝙ non omnes homines baccalaurei sunt æquè subtiles nec ęquè simplices: supponuntur tamẽ esse tantæ perspicacitatis, quòd possint immediate doceri a Doctore. Sic omnes angeli primæ hierarchiæ nõ sunt equè perspicaces: & nõ B solum omnes angeli primę hierarchię nõ sunt æquè perspicaces, immo ẽt nec duo angeli eiusdem vel diuersorum ordinum sunt ęquè perspicaces: nã cum omnes angeli differunt in specie & formaliter, non est dare inter eos habẽtes æquè perfectã naturam, nec æquè nobile esse, nec æquè perspicax intelligere, vt superius tangebatur: ꝓpter quòd inter etiã ipsos Seraphim

Cap. 6 vnus doceẽ ab alio; & illud Isaię, duo Seraphim clamabãt alter ad alterum, videẽ exponere Dio

De cel. nysius quantum ad doctrinã, qua alter petebat doceri ab altero: omnes tñ de prima hierarchia

hier. c. 7, supponunẽ esse tales ꝙ immediate illumineneẽ a Deo, loquendo de illuminatione cõmuniter, quia omnia talia sic sunt intelligenda. Nã cum C dicitẽ quòd natura non agit in superfluum, nec deficit in necessariis, intelligitur cõmuniter loquendo, nã aliqui nascuntur monstruosi habẽtes superfluum, quia nascunẽ cum pluribus digitis q̃ debeant habere: & aliqui nascuntur diminuti, quia nascuntur monoculi, vel etiam cęci. Cum ergo dicimus ꝙ prima hierarchia immediate illuminatur a Deo, oportet intelligere loquendo cõmuniter, quia potest esse aliqua illuminatio, quæ non peruenit immediate ad omnes primæ hierarchiæ angelos, sed oportet superiores de illa hierarchia docere inferiores de eadem hierarchia. sic etiã esse potest illuminatio aliqua, quæ immediate pertingit non solum ad omnes de prima hierarchia, sed ẽt ad omnes de D alia hierarchia. Sed cõmuniter loquẽdo prima hierarchia immediate illuminatur a Deo, & alii illuminantur suo modo & suo ordine, vt est ꝑhabita declaratum. Igitur quia hierarchia nr̃a ecclesiastica debet imitari hierarchias cęlestes et angelicas, cum videamus tãtam ordinationẽ in illis cęlestibus hierarchiis, vt quòd prima hierarchia immediate se habet ad Deum: secunda immediatè ad primã hierarchiã: tertia immediate ad secundã: cum nõ fiat exemptio in talibus nec secundum totum, nec secundum partẽ, vtputa quia tota hierarchia tertia, vel pars eius, quantũ ad illuminationes, immediate collocetur circa Deum, vel circa primam hierarchiam; sed omA nes huiusmodi hierarchiæ inconcussẽ seruant suum ordinem ordinatum & debitum: & sicut hierarchię cęlestes quantum ad illuminationẽ inferiorem reducũtur in superiora per media: sic illi qui sunt in hierarchia ecclesiastica nõ debent inferiores collocare circa superiores, vel circa supremum immediatè, sed debent reduci in superiores vel in supremum per medios Pręlatos: & qa cõtrarium huius facit exemptio, claro clarius patet quod in rubrica huius cap. tradebaẽ, videlicet quòd ex ipsis hierarchiis angelicis declaratur exemptionem non esse faciendam, sed tollendam.

Cap. XVIII. ꝙ ex ipsis ordinibus angelorum possumus declarare Exemptionem non esse faciendam, sed tollendam.

Ostq̃ de hierarchiis angelorum declarauimus nostrũ propositum de exemptione, in hoc capitulo hoc idem volumus declarare ex ipsis ordinibus angelorum. Dicemus.n. ꝙ totam militiam cęlestẽ, idest omnes angelos, omnia corpora supercęlestia, omne çuum, & totum vniuersum, ordinauit Deus ad bonum, & ad regimen electorum, vt ex hoc boni habeant maiorem materiã laudandi Deũ, & cõmendandi se Deo, qui totum vniuersum. i. omnes creaturas voluit ordinare ad profectum eorum, cuius gratia sunt saluari: & mali sint magis confusi in seipsis, qui spreto tanto bono, et tãta benignitate Dei ordinantis vniuersam creaturam ad eorum bonum, sua culpa sunt damnati. Omnes.n. hierarchiæ & omnes ordines angelorum non sunt nisi quidam principatus ordinati ad bonum electorum: vnde in fine mundi cessabit huiusmodi oẽs principatus, iuxta illud 1. Corinth. 15. Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo patri, cum euacuauerit oẽm principatum, potestatem, & virtutẽ. Nam in fine mundi Deus tradet virtutes, idest cessabunt oẽs istę pręlationes Angelorum, & non solum prælationes Angelorum, sed etiam cessabunt pręlationes hominum & Dęmonum. Nam secundũ glossam ibidem, vsq; in finẽ mũdi Angeli angelis, homines hominibus, & Dęmones dęmonibus pręerunt: sed post finem mundi omnia ista cessabunt; remanebunt.n. ordines angelorũ, & ipsi angeli ſm sub & supra, qa aliqui eorum habebunt maiorem gloriam, aliqui minorẽ, sicut et nunc habent: nam vt ait Dominus, In domo patris mei mansiones multæ sunt. Ista.n. multitudine mansionum et diuersitate multorum: facient tunc Angeli & homines vnam ciuitatem

Dei secundum diuersitatē meritorum. Nam alii qui hominum assumētur ad ordinē Seraphim, alii ad Cherubim,& sic de aliis ordinibus, put hoīes in hoc seculo magis & minus meruerūt. Est.n.ibi unus Deus omnes glorificans,& omnes replens gaudio. Et sicut homines boni cum angelis bonis faciunt vnā ciuitatem Dei,sic homines damnati cum malis angelis facient vnam ciuitatem Diaboli. Et sicut in ciuitate Dei erit vnus Deus omnia glorificās secundum diuersas visiones,& fm quod diuersimode meruerūt, sic in ciuitate Diaboli erit vnus ignis oēs cruciās fm diuersas māsiones, idest fm ꝙ diuersimode meruerunt. Omnes.n.tunc homines & angeli beati,erunt docibiles Dei,& immediate docebūtur a Deo,& illuminabuntur, ita ꝙ nec angeli docebunt angelos, nec homines, quantum ad nouam instructionē, quia non vlterius proficient in sciētia, sed immediate oēs illuminabuntur a Deo,iuxta illud Ieremię. 31. Et ero eis in Deum,& ipsi erunt mihi in populū: & non docebit vltra vir proximum suum, & vir fratrem suum,dicens,Cognoscite dominum: oēs enim cognoscent me a minimo eorum vsqꝫ ad maximum,ait dñs. Et quod dictū est de hominibus, veritatē habet de Angelis: quia tunc homines & angeli, vt vult Augustinus in principio. 12. de Ciuitate Dei,constituent vnā ciuitatem. Angeli ergo dum durat mundus cōstituunt diuersas hierarchias & diuersos ordines,in quibus superior hierarchia & superior ordo illuminat inferiorē quantum ad vniuersi regimen ad bonum electorum; sed in fine mūdi cessabunt ista, quia non vlterius indigebunt electi alio regimine,sed quilibet eorum erit rex regum & dñs dominantium. Et qđ dictum est de angelis ꝙ operationes eorum sunt propter bonum & ꝑpter regimen electorum,veritatē habet de corporibus super cęlestibus quod actiones, & motus sunt propter bonum & propter profectum electorum. Nam in fine mundi cessabunt oēs motus supercęlestium corporum iuxta illud Sol Luna steterunt in habitaculo suo. Et quod dictum est de angelis & de supercęlestibus corporibus,veritatē habet de elementis: habent.n. nunc elementa actiones suas per quas agunt & patiuntur adinuicem & generantur & corrumpuntur, quia si non essent hæc in elementis ex quibus cōponuntur mista,& non esset generatio & corruptio elementorum, non esset generatio & corruptio mistorum, & per cōsequens nec hominū. Et quia per generationē hominū impletur numerus electorum, propter quorū impletionē non potest cessare generatio & corruptio a rebus istis inferioribus: ideo completo numero electorū,omnia ista cessabunt eo modo quo sunt nunc. Sed ꝙ alio modo post iudicium nō remaneant omnia ista,in sequenti cap. poterit declarari. Ex his autē omnibus possumus distinguere hierarchias & ordines. Imagi-

Habacuc.3.c

A nabimur.n.ꝙ deus est princeps & rex omnium angelorū & totius vniuersi:& propter bonum & regnū electorū ordinauit hierarchias.i.principatus,& etiā in hierarchiis varios ordines angelorum. Sicut ergo rex aliquis in hoc seculo accepit aliquos de ciuibus suis, & facit inde curiam suam in qua aliqui sunt secretarii regis intromittentes se de omnibus quę sunt in regno: aliqui sunt magistri & iudices in curia regis agētes opera & exercentes iudicia pertinentia ad totum regimen: aliqui sunt Balliui & præpositi sparsi per diuersas partes regni. Secretarii autem sunt in vestibulis regis, & in cameris regis scientes secreta regis quomodo vult regimen suum regi: & isti constituunt primam hierar-

B chiam. Nam vt diximus, hierarchiæ distinguuntur secundū diuersitatem illuminationum. Nā sicut immediatē docentur a rege, & postea docent aliquos volūtatem regis: sic prima Hierarchia immediatē illuminatur a deo, & docet ab ipso de regimine vniuersi, & postea docent aliquos & illumināt de regimine vniuersi quomodo deus vult vniuersum regi vt saluētur electi. Magistri autē & iudices in curia regis intromittentes se de toto regno, faciunt secundam Hierarchiam. Alii autem sparsi per diuersas partes regni, & intromittentes se de toto regno sicut ipsi magistri, docentur a secretariis & cubicularijs Regis: ita ipsi de tertia Hierarchia docentur a magistris & iudicibus de secun-

C da Hierarchia. Ex diuersitate ergo doctrinarum & illuminationum, distinguuntur hierarchiæ,quia prima illuminatur a deo, secūda a prima,& tertia a secūda. Ipsos autē ordines possumus distinguere secundū operationes: quia Seraphim denominantur a diligere: dicuntur enim Seraphim quasi incendentes vel ardentes incendio vel ardore dilectionis & charitatis. Cherubim denominantur a scire, hoc est enim Cherubim quasi plenitudo Scientiæ. Throni etiam denominantur a iudicare, dicunt enim Throni quasi sedes,in quibus iudicia exercentur. Et isti sunt tres ordines constituentes primam Hierarchiam, quæ tota consistit in eo quod illuminantur & docentur a deo. Et oēs

D tres ordines Cherubim, Seraphim, & Throni, sumpti sunt in eo quod constituunt scientiam secretorum Dei de regimine & gubernatione vniuersi: & isti reuelant aliis voluntatem Dei, quomodo Deus vult vniuersum regi, vt electi non pereant, sed saluentur. Aduertendum autem quod scientia secretorum Dei in qua consistit tota prima Hierarchia, & omnes tres præfati ordines, tripliciter potest denominari: vel a causa scientiæ, vel ab ipsa scientia, vel ab effectu scientiæ. A causa scientię denominantur Seraphim, qui sunt ardentes & accensi amore dilectionis; nā amor & dilectio est tota causa, quare aliquis reuelat alii secreta sua. Seraphim ergo dicti ardentes ab ardore amoris,

amoris,qui est causa reuelationis secretorum. Cherubim vero tāq ordo sub Seraphim denominatur ab ipsa scientia, quæ non est ita alta sicut sua causa :iste.n. actus qui est scire nō est altus sicut amare, quia vt dicit Hugo in cōmento super Angelica hierarchia, Intrat amor vbi foris stat scientia.Seraphim,autē qui denominanť ab amore intrant ad secreta Dei, & reuelanť eis aliqua secreta, vbi stant foris Cherubim qui denominātur a scientia.Throni vero, qui est tertius ordo primæ hierarchiæ , non denominantur ab amore qui est causa scientiæ & reuelationis secretorum,a quo denominanť Seraphim nec ab ipsa scientia a qua denominatur Cherubim,sed denominantur ab effectu scientiæ, qui est iudicare:dicuntur.n.Throni quasi sedes Dei,in quibus sedet Deus proferens iudicia sua de regimine vniuersi ,vt saluentur electi : quia iudicare est effectus scientiæ,vt potest haberi ex primo Ethicorum,vbi dicitur, Vnusquisq; bene iudicat de his quæ nouit , & horum bonus est iudex.Prius enim intelligimus ꝙ aliquis noscat & sciat,& postea quod ſm illud nosce & scire bene iudicet.Ergo ab istis tribus operibus vł tribus actibus,qui sunt amare, scire,& iudicare, sumuntur tres ordines primę hierarchiæ. Ab aliis tribus operatiōibus vel actibus,qui sunt imperare,impedimēta remouere, & imperata effectui demādare,sumuntur alii tres ordines secūdæ hierarchiæ,videlicet Dominationes, Virtutes,& Potestates. Nam officium Dominationū est imperare aliis,quomodo regať vniuersum. Nam postquā Seraphim intrauerunt ad secreta Dei,& Throni per scientiā, quam acceperūt a Cherubim, reuelauerunt aliis iudicia Dei, Dominatiões per reuelationē receptā a Thronis de iudiciis Dei,imperant vt ſm illa iudicia regatur vniuersum.Virtutes autē quantum ad imperata remouent Impedimēta, quę possunt illa imperata impedire. Vn̄ & facere miracula pōt attribui Virtutibus , quia p miracula inducunť corda fidelium ad credendum ,& per miracula remouentur impedimenta incrudelitatis . Sed tertio,scitis & cognitis his, quæ Dominationes imperauerunt,& ad illa imperia exequenda remotis illis impedimentis per Virtutes, student Potestates, quæ impata sunt effectui demandare.Ista ergo secunda hierarchia, (quæ cōtinet tres ordines iuxta tria opera,quæ sunt imperare, impedimenta remouere, & remotis impedimentis imperata effectui demandare) illuminať a prima hierarchia,vt est per habita manifestū. Hęc ergo secunda hierarchia intromittit se de toto Vniuerso circa totum,sua opera exercendo.Sed tertia hierarchia intromittit se de partibus vniuersi,puta vt de tota vna prouincia,quę est pars Vniuersi ; vel de personis singularibus, quæ sunt partes istius Prouinciæ, vel illius.Dicuntur esse tres ordines in tertia hierarchia, videlicet Principatus, q quasi principes intromit-

A tunt se de variis Prouinciis,vt princeps Persarum intromittebat se de Persia, & Michael tan ꝙ princeps Iudęorum se intromittebat de populo Iudaico.Archangeli & Angeli qui sunt duo ordines in fine huius tertię hierarchię post sunt distingui,quia Archāgeli se intromittunt de maioribus negotiis:Angeli verò de minoribus.Vel Archangeli intromittunt se de personis,vt bonum illarum personarum est bonum multitudinis,vt Gabriel Archangelus nunciauit Mariæ natiuitatem Christi,quæ fuit bonum totius populi christiani: Angeli vero se intromittunt de singularibus personis vt sunt singulares personæ, & vt bona ea sunt quędā bona propria.Ex omnibus autē his concludamus

B & dicamus quod si Deus tantam diligentiam apponit in regimine Vniuersi per ipsas hierarchias,vel per ipsos cęlestes ordines Angelorū, vt omnia in eis secūdum ordinem fiant, vt quilibet Angelus suum ordinem teneat, & suum locum seruet ad regimen vniuersi:quantā curam, quantam diligentiā summus Pontifex habere debet in regimine ecclesię,vt omnia ſm ordinē fiant,& quilibet in suo loco sit positus , & faciat illud bonum quod spectat ad ipsum,vt bene regatur Ecclesia et saluentur electi . Et quia exemptio locum debitum nō seruat, locum propriū nō custodit, sed res debitas & ordinatas in vno loco,collocat super illum locum & in loco eis non debito, nec in ordine sibi competenti, de-

C cet summum Pontificem non solū exemptiones non facere, sed factas tollere,nisi pro magna & euidenti causa & vtilitate ecclesiæ ad eas faciendas inclinetur vel moueatur.

Cap. XIX. Quòd ut remanebunt distinctiones hierarchiarum secundū ordinem Angelorum, possumus declarare exemptionem nō esse faciendam,sed tollendam.

Icebať autem supra, quòd erant tres distinctiones Angelorum, vna hierarchiarum,alia ordinū, tertia psonarum. Sunt.n.hierarchię

D angelorum sumptæ ſcđm alium & alium modum illuminationis. Nā prima hierarchia est inter Deū & angelos qui illuminanť a Deo,& illuminant Angelos.Secunda est inter Angelos & angelos,& est inter primam angelorum hierarchiā, & tertiā : ppter quod illuminantur ab angelis primę hierarchiæ,& illuminant angelos tertiæ hierarchiæ. Hierarchia autē tertia est inter angelos & homines:illuminať ergo tertia hierarchia ab angelis secūdæ hierarchię, & illumināt hierarchiā hominū, vel ipsos hoīes (accipiēdo illuminationē receptiuē et effectiuē, inquātum eadem hierarchia habet eundem modum illu-

minationis vt alia, qa prima hierarchia lumen recipit a Deo, & facit lumen in Angelos: tertia recipit lumen ab angelis & facit lumē in hoīes.) Sic ergo diuidi possunt hierarchi e. Et quia in qualibet hierarchia sunt tres ordines angelorum, & in quolibet ordine sunt multi angeli vel multæ personæ angelorum, præter distinctionem hierarchiarum est dare distinctionē Ordinum & Personarū siue Angelorum, quia quot sunt angeli, tot sunt personę Angelorum: quilibet.n. angelus est quędam persona angelica, sicut quilibet homo est quędam persona humana. Omnes autē hæ distinctiones Hierarchiarum, Ordinum, & Personarum Angelorum, quandiu durat mundus, idest vsq; ad diem iudicii, sunt ordinatæ ad pugnandum: ideo vocantur militiæ: quia sicut homines, dum viuunt, pugnant vel debent pugnare vt saluentur, iuxta illud Iob, Militia est vita hominis super terram: ita angeli, quandiu durat mundus, bellant & pugnant pro hominibus vt saluētur. Et ideo sicut homines ordinant se in bello per diuersos principatus bellantium hītium aliquā conformitatē, & aliquā vnitatem in bellando (possunt.n.eē in eodem principatu quantum ad bellum plures acies, & in qualibet acie multi bellatores) ita & Angeli ordinant se in salutem electorū: principatus.n. erunt hierarchię, ordines erunt acies Angelorum, ipsi bellatores Angeli. Tanta.n. est diligentia circa electos & circa homines saluandos quod oēs Angelos Deus distinxit per principatus bellantium, acies bellatorum, & per ipsos bellantes. Fecit autē ex omnibus angelis tres principatus ad bellandum, & ipsi sunt hierarchię Angelorum: nam idē est hierarchia qđ sacer principatus. In quolibet autē principatu constituit tres acies bellantium, & isti sunt tres ordines Angelorum, in quos distinguitē quęlibet hierarchia vel quilibet principatus. In quolibet autē ordine angelorū sunt bellatores multi, & ipsi sunt ipsi angeli bellantes. Verum quia omnia ista sunt sub vno rege, ideo omnes expectant iudicium regis, iudicantis, quomodo sit bellandum. Et inde est q; ipsi angeli aliquando inter se habent pugnā & non idē velit quod alius, ꝑpter quod dī vnus bellare cōtra alium, & vnus insistere alii: ꝑpter quod dī, vt habetē in Daniele, quod princeps Gręcorū qui erat qdā angelus restitit principi Persarū, qui erat alius Angelus, viginti & vna diebus: & volebat liberare Iudęos, credens hoc esse faciendum ꝑpter multos bonos Iudęos, orantes hoc, & petētes. Princeps autē Persarum hoc non permittebat, videns multa bona contingere Persis, quorum erat constitutus princeps, ꝑpter Iudęos cōmorantes inter illos. Vterq; erat bonus angelus, & vterq; volebat bonū populi sui, cuius erat princeps. Durauit ergo ista resistentia, & ista pugna donec acceptum fuit diuinū responsum & diuinum iudicium, scđm quod fuerunt Iudęi liberati. Sic etiam in eodem Capitulo, vel in eodem Cęnobio possunt esse varię voluntates, & vnus potest resistere alteri, & quilibet tamen mouetē bono spiritu. Aliquando ēt non est nisi vnus ventus in mari, & tamen si aliter & aliter ordinantur vela vnius nauis & alterius, vno & eodē vento ibunt naues in aliam & aliā partem. Sic etiā ꝑm quod aliter & aliter est ordinata conscientia huius & illius, vno & eodē spiritu bono pōt sibi inuicem resistere, & declinare in aliā partē.

Iob. 7. a. | Dan. 10. (margin notes)

Redeamus ergo ad propositum, & dicamus, q; omnia ista bella angelorum, (quæ sunt distincta in tres hierarchias, idest in tres principatus: & in quolibet principatu sunt tres ordines, idest tres acies: & in qualibet acie sunt multi bellatores, idest multi angeli bellantes) sunt ordinata ꝑm diuinum mandatum. Propter q; oportet ad huiusmodi bella exercenda aliquos esse secretarios Regis immediatē scientes voluntatē Regis, idest Dei, quomodo debeant ista bella cōmitti. Propter quod omnes angeli dicuntur nuncii et illi de prima hierarchia, quia oēs adnūtiant aliquid: nam illi de prima hierarchia annuntiāt alia secreta: ꝑpter q; omnes dicunē administratores spiritus in ministerium missi. Nā licet non omnes mittantur exterius vel hic inferius, omnes tñ dīr nuntii ad nuntiandū aliqđ mysterium & aliqđ secretum Dei pro salute electorum, iuxta illud ad Hebręos. 1. Omnes sunt administratorii spiritus, in ministerium missi ꝑp eos qui hæreditatem capient salutis, idest per electos omnes. Ergo angeli de prima hierarchia sunt ad nunciandum secreta Dei, et oēs a scientia secretorum Dei denominantur. Tota ergo prima hierarchia, Cherubin, Seraphin, Troni, et omnes tres ordines vel acies quę sunt ibi, deseruiunt regimini vniuersi, et bellant pro bono electorum in quantū reuelant secreta Dei aliis, docentes eos, et illuminantes ipsos quomodo debeant vniuersum regere, et quomō debeant iuuare electos ad bellādum, et assistere eis in pugna ad vincendum mundum, carnem, et diabolum. Sic ēt in secunda hierarchia sunt tres, Dominationes, Virtutes, et Potestates, qui oēs deseruiūt regno Vniuersi, et iuuāt electos ad bellandum et habendum victoriam de aduersariis suis, quilibet ꝑm suum gradum, vel secundum opus sibi cōmissum. Nam ordo Dominationis dictus est ab officio, vel ab opere, quod est imperare vel dominari. Nam ipsi post primā hierarchiam primo scientes a superioribus secreta et iudicia Dei quomodo Deus vult vniuersū regi, et quomodo vult electos iuuari ab angelis, ne succumbant in sua militia et in sua pugna imperant aliis vt sic faciant vt vult Deus. Virtutes autē habent officium ad remouēdum impedimenta, ne impediantur quæ Dominationes imperant. Potestates autē habēt officium exercendi quę Dominationes imperant. Sic etiam et alii tres ordines tertiæ hierarchiæ, quilibet habet

Diony. de cœl. hier. c. 5. (margin note)

habet officium suũ & suum opus vt potest pate re ex præcedenti capitulo. Omnes ergo hierar chiæ & oẽs angeli, & omnes ordines pugnant pro electis, & iuuant eos ad habẽdum victoriã de aduersariis suis. Distinctio ergo hierarchiarum vel principatuum potest sumi ex modo illuminationũ, quia vna & eadem hierarchia habet aliquo modo vnum & eundẽ modũ illuminandi: vel potest sumi a modo bellandi, quia quęlibet vna & eadẽ hierarchia pugnat ꝓ electis vno & eodem modo, vt hierarchia prima facit hoc reuelando secreta Dei quõ vult Deus vniuersum regi, & quẽ vult Deus electos iuuari in sua militia & in sua pugna. Secunda hierarchia hoc facit intromittendo se de toto vniuerso, vel imperando quæ fienda sunt, vt electi habeant victoriam, quod faciunt Dominationes: vel remouendo impedimenta ne impediantur imperata a Dominationibus, quod faciunt Virtutes: vel exequendo quæ sunt imperatã, quod faciũt Potestates. Tertia autẽ hierarchia habet eundẽ modum bellandi, quia totaliter intromittit se de partibus vniuersi, & maxime circa humanũ genus: partes autẽ vniuersi quæ sunt humanum genus, vel sunt diuersi populi, & circa hoc se intromittunt Principatus: vel sunt singulares personæ, & circa hoc se intromittunt Archangeli exercendo maiora, & Angeli exercendo minora, quæ omnia sunt ordinata ad regimen Vniuersi, & ad iuuandum electos in sua militia & pugna. Ostenso ex isto capitulo & ex præcedenti, quomodo accipiendæ sunt hierarchię, ordines, & angeli, volumus ostẽdere quo modo post iudiciũ ipsa remanebunt, vt ex hoc habeamus viam ad declarandũ exemptionẽ nõ esse faciendã, sed tollendãm. Non poterunt autẽ remanere hierarchię & ordines vt sunt quędam acies, & quidã principatus ad militandũ & pugnandũ pro victoria electorũ. Remanebũt autẽ quinq; modis: primo quantum ad maiorẽ vel minorem plenitudinẽ gloriæ: secundo q̃tũ ad maiorem vł minorẽ perfectionẽ naturę: tertio quantũ ad maiorẽ vel minorem nobilitatem essendi: quarto quantũ ad maiorẽ vel minorẽ perspicacitatẽ intelligendi: quintò quantum ad maiorem vel minorẽ lætitiam triumphandi. Vlterius. n. post iudicium non erit pugna, sed erit triũphus post pugnã & de pugna, quia ad hoc fiunt acies, fiunt principatus propter electos & ꝓpter pugnã electorũ: ideo dicuntur euacuari principatus & potestates, quia non exercebunt vlterius talia officia ad pugnandũ: & ideo vsq; in finem mundi dicunẽ Angeli angelis præesse, homines hominibus, & Dæmones Dæmonibus, quia vsq; ad illud tẽpus ad huiusmodi pręesse & principari ordinãt se angeli & homines, vt fiant victores electi, sed Dęmones se ordinãt vt succumbant homines in pugnã euacuabuntur ergo omnia ista quantũ ad pugnã post iudicium, sed remanebunt in bonis quantũ ad triũ

A phum. Erunt ergo distinctiones hierarchiarũ, ordinum, & angelorũ omnibus pręfatis quinq; modis. Primo quantũ ad maiorem vel minorẽ plenitudinem glorię, erunt. n. oẽs pleni gloria, sicut essent quædã vasa alia maiora, alia minora, omnia plena aqua, quo posito, licet qdlibet vas esset contẽtum, quia quodlibet esset plenũ: nihilominus tñ maius vas haberet maiorẽ plenitudinẽ aquæ q̃ minus, & plus hẽret de aqua. Sic ipsę hierarchiæ, & ipsi ordines, & angeli sũt quędã vasa maiora et minora: nã prima hierarchia habet maiora vasa q̃ secunda, & secunda q̃ tertia: & primus Ordo primę hierarchię habet maiora vasa q̃ secundus, & secundus q̃ tertius, & sic de aliis ordinibus: et in eodẽ ordine vnus an

B gelus est maius vas q̃ alius. Omnes ergo angeli erunt contenti, quia oẽs erunt pleni gloria: sed vna hierarchia vt superior habebit maiorẽ plenitudinẽ gloriæ & plus de gloria, q̃ inferior: sic in vno & eodẽ ordine duo angeli non erũt æquales; quia cum oẽs differãt specie et forma, oportet quod vnus habeat meliora naturalia q̃ alius, & ſm meliora naturalia vnus mouebiẽ in gloriã maiorem q̃ alius. Remanebunt ergo distinctiones hierarchiarum, ordinum, & angelorum secundum maiorẽ & minorem plenitudinẽ glorię: quia sicut modo ante iudicium nõ est dare duas hierarchias, nec duos ordines, nec duos angelos ęqualis glorię; ita hęc omnia re

C manebunt post iudicium quantum ad omnia pręfata, videlicet primo quantum ad maiorẽ & minorem plenitudinẽ gloriæ, secundo quantũ ad maiorem et minorẽ perfectionem naturæ, tertiò quantũ ad maiorẽ vel minorem nobilitatem essendi, quartò quantum ad perspicacitatẽ intelligẽdi, quintò quantum ad lętitiã de triumpho: vlterius. n. non erunt bellantes, sed triumphantes: nunc autẽ ecclesia nõ est triumphans; sed militans: sed cęlestes hierarchiæ sunt vbiq; triumphantes in se, bellantes pro nobis. Sed qñ Christus tradet regnum. i. oẽs electos Deo patri, tunc non erunt pugnãtes; nec remanebunt ista quantum ad officium bellandi, sed quãtum ad lętitiã triumphandi, & hoc ſm magis & mi

D nus: quia sicut superiores hierarchiæ, vel superiores ordines, vel superiores angeli plus habẽt nunc de gloria & de aliis & de regimine vniuersi vel bello, quia plus faciunt ad regimen vniuersi et ad bellum superiores angeli q̃ inferiores: ita post iudicium plus hẽbunt de lętitia triumphandi. Concludamus ergo ex hiis omnibus, et dicamus quod cum in cęlestibus hierarchiis & ordinibus sit tantus ordo ꝙ nullus est ibi exemptus, sed quilibet in suo ordine & in suo gradu bellat, & facit ad regimen vniuersi vsq; ad diẽ Iudicii: & post diem iudicii ad hoc nulla erit exemptio, sed quilibet in suo ordine & in suo gradu habebit plenitudinem gloriæ q̃tum ad Deum, & plenitudinẽ lętitię quãtum ad victoriã mundi ex eo quod meruerunt electos adiuuãdum

mūdum patet ꝙ ex ordinibus angelorum ante iudicium & post iudicium, potest sumi validum argumētum, quod exemptio non est facienda, sed cauēda, nisi fiat pro magna & euidēti causa.

Cap. XX. *Quòd si comparemus hierarchiam et ordines ecclesiasticos ad cœlestes, quātum ad aliquid inueniemus rationem et causam, magis euitandam esse exemptionem in personis ecclesiasticis q̄ cœlestibus.*

Icebatur in præcedētibus ꝙ vniuersi Angeli sunt ordinati sm principatus & ordines, & sm singulares personas ad bellandum pro electis: ad quod probandū rationē possumus adducere naturalem. Naturale.n. debet esse desideriū cuiuscūq; ad pugnādum pro patria, & defendendum conciues & cōpatriotas suos: & quia homines erunt conciues & cōpatriotę angelorum, & facient vnā patriam & vnam ciuitatem cū eis, ideo debet esse naturale desiderium angelorum ad pugnandū pro electis, tanq̄ pro conciuibus et cōpatriotis suis. Tamē si volumus considerare ea quæ sunt in ecclesia, & ea quæ sunt in cęlestibus, apparebit quantum ad aliquid ꝙ magis repugnat exēptio in personis quæ sunt in ecclesia, q̄ in illis quæ sunt in cęlestibus. Sed animaduertendū ꝙ quilibet Angelus sm suum principatum quātū ad hierarchiam in qua habet esse, & sm ordinē prout est ordinatus in suo principatu & in sua hierarchia & in suo ordine, tenet alium & aliū gradum; quia in vno & eodē ordine quot sunt angeli, tot sunt gradus angelorum, quia nec in diuersis ordinibus nec in vno ordine est dare duos angelos æquè gloriosos vel ęquè perfectos in gratia vel in gloria, nec ęquè perfectos in natura, nec ęquè nobiles in essendo, nec ęquè perspicaces in intelligendo, nec vsq; in diem Iudicii ęquè facientes ad regimen Vniuersi vel ęquè militātes pro victoria electorum: nec post diem iudicii habebunt ęqualem lętitiam; quia sicut nō ęquè militauerunt in bellando, sed sicut vnus ante iudicium habuit meliora naturalia, & sm ꝙ plus habuit de gloria & de grā plus bellauit, prout hic de bello loquimur: sic post diem iudicii plus habebit de triumpho & de lætitia triumphādi. Nulli ergo inter angelos sunt exempti, quia nulli sunt in eodem situ dignitatis, vel in eodem gradu, sed in cęlestibus omnia sunt librata et ponderata et sm ordinē iustitiæ collocata. Posset.n. Deus omnia ista per se ipsm facere, sed vult dignitatem suā cōmunicare angelis suis, et vult per eos gubernare mundum, & regere vniuersum. Et quia vult dignitatē suā cōmunicare angelis suis et regere mūdum per eos, consequens est ꝙ magis digno magis communicet de huiusmodi dignitate, et ex hoc, consequens est, ꝙ magis dignus magis faciat ad regimen vniuersi. Non est ergo quin Deus ęquè bene et ęquè perfectè posset gubernare mundum sine angelis, sicut mediantibus angelis: sed ꝙ gubernat ipsum per angelos, hoc est, quia suā dignitatem vult cōmunicare angelis, et magis digno vult plus ucmmunicare de huiusmodi dignitate: et si id quod ait apostolus ad Romanos 13. Quæ autem a Deo sunt, ordinata sunt) referatur ad cęlestes mentes, tanta est ibi ordinatio vt nullus eximatur ab alio, sed quilibet secundum suum gradum et secundum suum ordinem facit ad regimen vniuersi, et vt electi victoriam habeant. Si ergo comparamus Deum regentem mundum per angelos suos ad summum Pontificem suum Vicarium regentē Ecclesiam per personas ecclesiasticas, dicemus ꝙ Vicarius debet inquātum potest imitari eum cuius est Vicarius. Si ergo Deus regit mundum p angelos vt nullus supertollat super suum gradum et ordinem, vt nullus eximatur a suo gradu et ordine: et sicut Deus magis digno in regimine vniuersi semper plus communicat de huiusmodi regimine; sic summus pontifex debet suam ecclesiam gubernare, vt personis existentibus in gradibus magis dignis plus cōmunicet de huiusmodi gubernatione, secundum ꝙ magis et minus sunt assumptæ in partem sollicitudinis. Et quia contrarium huius facit exemptio, omnino concluditur ꝙ non est facienda, sed cauenda. Verum quia in titulo capituli dicitur ꝙ quantum ad aliquid inuenimus rationē et causam, magis vitandam esse exemptionem in personis ecclesiasticis quàm in supcęlestibus, ideo hoc volumus declarare. Aduertendum autem, quòd, sicut dictum est, Deus posset sine Angelis mediis gubernare mundum, et ęquè bene et perfectè. sed non facit hoc propter indigentiam suam, sed propter abundantiam benignitatis suæ. Sed non est ita in summo Pontifice, quòd posset totum facere per seipsum: immo si vellet hoc facere, diceretur ei, sicut dixit Iethro Moysi, Stulto labore consumeris: et vltra vires tuas est negotium, solus illud non poteris sustinere. Immo sine omni exemptione satis habet facere Prælatus corrigere forefacta omnium horum, qui sunt in Dioecesi, vt non vituperetur ministeriū Clericorum. Et si pręlatus non potest facere: quomodo summus Pontifex absens hoc faciet, si tamen vult hoc facere: quia potest et vult aliquos eximere, non fiet ęquè bene, nec ita corrigentur exempti, nō habentes episcopum pastorē super eos vigilantem, sicut non exempti. Exo. 18. c

Cap.

Cap. XXI. In quo agitur quanta mala fecerit exemptio in Templarijs, quantum ad fidem.

Téplarij An. Xpi. 1118. sub Gelasio II. origiñe habuerunt: qui post annos fere 200. à Clemẽte V. et Philippo iiy. Francorum rege, deleti fuerunt.

Ostq̃ per ea', quæ sunt iuris & rationis, detestati sumus exemptionem, & ostendimus eam nõ debere fieri, sed factam tolli nisi pro magna & euidẽti causa: volumus descendere specialiter ad ea.quæ videmus, palpamus, & tractamus: & primo ad Templarios. Quanta mala fecit exemptio in Templariis q̃tum ad ea quæ sunt fidei. Nam. vt habemus in B articulis fidei contentis sub bulla sũmi Pontificis, Templarii in profundum erroris fidei proruperunt: vt ponerent os suum in cęlum, Negantes Christum esse verum Deũ: inducentes aliquos de nouo receptos adhoc negandum, & conspuendũ in Cruce: ad negandum Christum esse verum prophetam;& ad negandũ merita passionis eius, asserentes ipsum non fuisse passum pro redemptione nostra, sed pro suis sceleribus quæ commisit, Facti autem sunt ex huius incredulitate idolatræ & adoratores idolorum, credentes per idola, quæ habebant, terram germinare & fructificare, & per ea suas diuitias possidere. Et non solum idola adorabant, sed etiam Diabolo sub specie Catti reuerentiã exhibebant. Quod non solum de rebus hic inferioribus, quæ sunt puræ creaturæ dicere habere aliquid ab eis, & eis reuerentiam exhibere est contra rationem, sed ẽt hoc credere de ipsis corporibus superceęlestibus vt de Sole & Luna, apud scripturam facram & veritatem sũma iniquitas reputatur. Propter quod dr̃ Iob. 31. Si vidi Solem cũ fulgeret, & Lunam incẽdentẽ clarẽ: & lætatum est in abscõdito cor meũ, & osculatus sum manũ meam ore meo, quæ est iniqtas max, ima& negatio contra Deum altissimũ. Dicemus.n. quòd solus Deus dicit verè absconditus, sicut solus verè dr̃ immortalis & inuisibilis, iuxta illud ad Timoth. 1. Regi seculorũ immortali, inuisibili, soli Deo honor & gloria. Quando ergo quis videt Solem fulgentem, & Lunã incendentem claret & lętatur cor eius quasi in abscondito, credens ibi esse aliquid diuinitatis, cũ solus Deus sit verè inuisibilis & absconditus, iuxta illud, Verè tu es Deus absconditus) & volens Soli & Lunæ facere reuerentiã quasi Deo, & in signũ reuerentiæ osculatur manum suam, ista est iniquitas maxima, & negatio cõtra Deũ altissimum. Sunt ergo Templarii in tantũ facinus elapsi ppter exemptionẽ. Si.n. non fuissent exempti, & fuissent sub correctione Pręlati sui, & fuisset reuelatus Prælato suo modus professionis eorũ, quem nunq̃ aliquis hominum scire potuit nisi esset de Ordine, qui modus nunc p

Iob. 31. c

Timo. 1. d

Isa. 45. c

A Christianissimi Regis Francorum astutiam est deiectus, in tantã labẽ incredulitatis Templarii minimè corruissent. Cõsideret ergo sũmus Põtifex quot bonos Christianos amisit, qui bonæ fidei possessores intrantes ordinẽ Templariorum exemptũ, facti sunt infideles, non credẽtes sacramenta ecclesiæ, & specialiter Eucharistiæ sacramentũ, quod est continentia sanctius, intelligentia pulchrius, deuotione suauis. Est.n. Eucharistiæ sacramentũ cõtinentia sanctius, quia in eo continetur totus Christus, qui est Deus et homo, de quo dr̃ Danielis 9. quod est sanctus sanctorum. Est etiam hoc sacramentum intelligentia pulchrius, quia post illam admirabilẽ altitudinem Trinitatis, & post illam benignissimam missionem filii in carnem, siue vnionem Verbi ad carnẽ, quę fuit tanta vnio, quæ fecit Deũ hominem, & Hominem deum, hoc sacramentum inter cętera sacramenta, & inter cętera alia, sublimitate intelligentiæ nullũ pulchrius elucescit. Est nihilominus & tertiò deuotiõe suauius: nam tota suauitas nostra est vt incorporemur Christo, & fiamus membra eius, vt ipse sit caput nostrum, nosq; membra ipsius: quod facit hoc sacramẽtũ. Et hic sanctus cibus differt ab aliis cibis: quia alii cibi sunt naturę, iste cibus specialiter dictus est cibus deuotiõis. Rursus alii cibi conuertuntur in cibatum, sed in hoc cibo est econuerso, quia cibatus conuertitur in cibum: non.n. per hunc cibum Christus conuertitur in nos, sed nos conuertimur in ipsum, et simus membra eius, et quod dictum est, tota deuotio nostra est vt incorporemur Christo, et fiamus eius mẽbra, vt ipse sit caput nostrum, nosq; mẽbra ipsius, quod facit hoc sacrm̃, et hic sanctus cibus. Tertio differt hic cibus ab omnibus aliis cibis et ab omnibus conuersionibus, qa specialiter vocatur transubstantiatio. Nã in aliis conuersionibus, vt cum vnũ corpus conuertitur in aliud, manet substantia materiæ: vt si ex aqua fiat aer manente substantia materię aquæ, introducuntur in illã materiã forma aeris et alia quę sunt aeris, quia nihil remanet de aqua corrupta vt est corrupta: omnia.n. post generationẽ aeris generati ex aqua corrupta sunt in materia, D vt sunt aeris generati, et nihil est ibi, vt est aquæ corruptæ. In conuersione ergo naturali, remanente substantia, fit conuersio aliorũ: sed in hac cõuersione gloriosa, remanẽtibus accidẽtibus, fit cõuersio substãtię, qa remanentibus accidentibus panis sola substantia panis conuertitur & substantiatur in substantiam corporis Christi. Ex cuius sumptione nos conuertimur in corpus Christi, & simus membra Christi: sic enim ait Augustinus, ac si sũptus Christus corporaliter ab eo, loqueretur sibi. Non, tu me mutabis in te. Et quia per sumptionem huius sacramenti nos mutamus in Christum, in quo est tota deuotio nostra, benedictum est quòd hoc sacramentum est continentia sanctius, intelligẽtia

C

Dan. 9. f

pulchrius, deuotione suauius. Et quia Ordo Templariorum propter suam exẽptionem fugiens correptionem Ordinatij, & visitationem eius, lapsus est in tam horrendas hæreses, specialiter contra Christum, & contra sacramẽtũ Eucharistiæ, ex hoc debet induci summus Pontifex videns tantum malum ex exẽptione, quòd exemptionem non faciat, sed factam tollat, nisi pro magna & euidenti vtilitate ecclesiæ exemptionem concedat: & in exemptione facienda summus Pontifex non laxatis fimbriis, sed restrictis, decens est vt procedat.

Cap. XXII. *In quo agitur quanta mala fecerit exemptio in Templarijs quantum ad ea quæ sunt moris.*

Cernimus quidem fuisse propositum coram D. N. S. Patre summo Põtifice, Christianissimo Francorũ Regi, & Venerabili collegio Reuerendorũ patrum Cardinaliũ, ac aliis innumerabilibus astãtibus: Christianissimum principem Francorũ Regem figuratum esse per Angelũ, de quo dr̃ Apocaly. 9. Data est ei clauis putei abyssi, & aperuit puteum abyssi, & ascendit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est Sol, & aer de fumo putei. Verè Ordo Templariorum erat puteus abyssi, continens fumum obscurum & magnum. Qui puteus dum esset apertus, & reuelatæ essent nefandæ nequitiæ Templariorũ, de fumo dictarũ nequitiarũ est obscuratus Sol fidei, & aer bonorum operum. Et tanta nequitia Templariorum est palam proposita, ꝙ D. N. Summus Pontifex, vt verbo dixit, & sub bulla scripsit, nec poterat eam credere, nec mente cõsentire, nisi eam propriis manibus palpasset, & propriis auribus audiuisset, & hoc sciuisset a magna multitudine Templariorum eã asserentiũ. Et quia in præcedenti capitulo diximus de nequitiis Templariorũ quantũ ad ea quæ sunt fidei, volumus in hoc cap. tractare de nequitiis eorũ quãtũ ad ea quæ sunt moris. Nam in huiusmodi oẽs nequitias inciderunt propter exemptionẽ, quia si Prælati potuissent eos visitare, & eorum opera perquirere, in tam enormia scelera minime incidissent. Assumemus ergo illam auctoritatem, quæ habet̃ 1. Ioan. 2. Quoniã omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorũ, & superbia vitę. Dicuntur autẽ reduci ad hæc tria omnia quæ sunt in mundo, & omnia peccata quæ dicũtur opera mundi. Nam nemo respiciens ad malum agit quod agit, vt vult Diony. in de diuinis no. Omne ergo agens intẽdit aliquod bonum, sed

A non refert, fm philosophum tertio de Anima, verum bonũ existens sit, vel apparens. Nã non semper agens agit in bonum existens, sed aliqñ in bonum apparens. Cũ ergo in rebus nõ reperiat̃ nisi triplex bonũ, Delectabile, Vtile, & Honestũ, oportet secundũ ista tria genera bonorũ accipi omnia opera bona, & omnia mala. Nam fm ista tria genera bonorum nos habemus oĩa bona, & omnia opera virtutũ, si fm Deum, & fm rõnem consurgunt: si vero non fm Deum & rõnẽ consurgunt, omnia mala, & omnia opera vitiorum. Beatus ergo Ioãnes in auctoritate præfata describit ista tria genera bonorum quã ad homines mundanos, & quantũ ad homines malos, qui non fm Deum, & fm rõnem se hñt

B ad ea, dicens, qm̃ omne quod est in mundo vel est cõcupiscentia carnis quantũ ad bonum delectabile, circa quod gulosa & venerea sunt: vel est concupiscentia oculorum, idest bonum vtile, cuiusmodi sunt aurum & argentũ, & numismata, & quęcunq; pñt numismate mensurari, cuiusmodi sunt ædificia, agri, & omnia genera diuitiarum: vel est superbia vitæ quantũ ad bonũ honestum, cuiusmodi est pręesse, præferri & dominari. In omnibus autẽ his tribus se habebant Tẽplarii omnino sceleratẽ, quod (rationabiliter intuentibus) ob exemptionẽ cõtingebat eis. Habebant se omnino sceleritate quantũ ad bonum delectabile, & potissime quantum ad venerea, quia bestialitatẽ nõ reputabant peccatũ, sed

C credebant, eis esse rem licitam. Nã philosophus in 7. Ethic. distinguit tria genera malorũ, & tria genera bonorũ. Sunt. n. aliqui mali quia sunt incontinẽtes, & aliqui peiores quia sunt intemperati, & aliqui pessimi quia sunt bestiales. Dñr autem illi incontinentes, qui nõ de facili et non omnino voluntariè inclinantur ad malum, immo bellant contra passiones et tentationes: sed victi tentationibus & passionibus, & succumbẽtes in huiusmodi bello nõ continent se, sed declinant ad malũ, ideo tales dicunt̃ incontinẽtes. Post ergo dicuntur esse mali, quia licet sit difficile continere, tñ si bene voluissent bellare, et fecissent totum quod in se est, Deus iuuisset eos, & malitia nõ superasset eos. Incontinentes ergo sunt mali, sed intemperati sunt peiores. Nam illi

D dicũtur intemperati, qui sunt habituati in malũ, & quibus delectabile est malefacere: de quibus potest exponi illud verbũ, Qui lętantur, cũ malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Isti non bellant contra passiones, & contra tentationes, immo eligunt ire fm illas, & multotiẽs displicet eis quòd non tentantur, & ꝙ non hñt infurrectiones carnis. Sunt ergo mali incontinẽtes, intemperati peiores, sed bestiales sunt pessimi, vt vult Philosophus in eodẽ septimo. Quia illi sunt incontinentes & intemperati qui sunt mali modo humano, & fm modum hominũ: sed illi sunt bestiales, qui sunt mali vltra modum hominum. Inter quas bestialitates computant vi-

tium

tium Templariorum,quod nō reputabant Tē plarii esse peccatum.Dicit etiam in eodem septi
7.Ethic.ca.5. mo,Aliquos esse bestiales,narrans de quibusdā hominibus existentibus in quibusdam insulis,ꝙ rescindebant prægnantes,& comedebant pueros earum:narrat de quibusdam aliis existētibus circa Pontum,ꝙ comedebant carnes hominū: narrat de quibusdam aliis qui sacrificabant matres proprias,& sacrificabant sacrificium,& comedebāt:narrat etiam de aliis,ꝙ pręstabant sibi filios in conuiuio:nam si aliquis eorum volebat facere cōuiuium, mutuo accipiebat filiū ab alio. Inter has autem bestialitates cōnumerat cōmistiones carnales masculorū:hoc autem viriū est ꝙ aliquis delectetur in eo quod natura abhorret. Apostolus autem has bestialitates appellat
B ignominias,idest innominabiles,quia non sunt digne nominari,ꝑpter quod vocat eas passiones ignominiæ,vt patet ad Rom.1. Templarii ergo quantū ad bonum delectabile & quantū ad venerea non solū erant mali & peiores,sed etiam pessimi quia bestiales:& quod peius est, non solū erāt bestiales,sed reputabant bestialitē esse licitā. Nā ille est oīno pessimus,q nō solū peccat,sed credit esse licitū peccatū,quia cūaliqs male agit,& credit se male agere,remanet in eo quædam scintilla boni,vt possit ex hoc pęnitere & conuerti:sed qui male agit,& non credit se male agere,in eo non est aliqua scintilla boni,et quandiu est talis,non pōt conuerti,nec esse pęnitens. Erant ergo Templarii quantū ad bonū
C delectabile irrationales & pessimi. Sic etiā quātum ad bonū vtile,quod est cōcupiscentia oculorum,erant irrationales & pessimi: credebant enim per fas & nefas bona eorum vtilia crescere & augmentare: quod si negate velint facto docebant contrariū,quia oēs eorū vicini asserebant & asserunt sic esse. Tertiō quātū ad bonū honorabile,quod est superbia vitæ,erant irrationales & pessimi.quia nolebant omnibus superferri.Vñ,vt ipsimet modō confitentur,sic erant inuidi,quōd non superferrebantur aliis. Sic dolebant de honore aliorum,ꝙ ꝑpter eorū inuidiam creditur ciuitatem Aconensem fuisse perditam. Nam publicē fertur,vexilla Saracenorū in domo eorū primitus fuisse visa. Et si dicat ali-
D quis eorum Scremiæ bellasse.Dicemus,ꝙ facit aliqua bona quispiam,quæ cum facit,non dicitur facere bene,quia semper ea cum intentione fallendi facit,vt Aug.ait in lib de Trinit. Sic & Templarii faciebant bona,non tñ bene:qa nō faciebant ea intentione merendi apud D.N.Iesum Christum,sed apparendi apud homines. Credibile est enim ciuitatem Aconēsem p eos fuisse perditam,cum publice diceretur eos esse amicos Saracenorū.Nam multotiens Saraceni, vt a fide dignis audiuimus,rogati ab eis, deferebant aliquid Christianis.Dicebant etiam Saraceni,vt audiuimus,ꝙ Tēplarii erant de lege cooperta. Loquebantur enim de Templariis mo-

A do,quo loquebantur de Saracenis suis. Nam cū Saraceni habeant apud se homines illustres & subtiles,quia apud eos viguit & viget magis scientia,vt patet ex libris,quos hēmus trāslatos ex ipsis,iō Tēplarii volentes eorū imitari legem, libros Saracenorom acceperant,& in ꝓpriū idioma transtulerant. Consideret ergo D.N. Summus Pontifex,quanta mala fecerit exēptio in Templariis,ꝑpter qđ nō debet esse facilis ad exemptionē facere,sed potius factam tollere.

Cap. XXIII. *In quo agitur,quanta mala fecerit exemptio in Canonicis secularibus.*

POstq̄ determinauimus, & ostendimus D.Summum Pontificem non debere exemptionē facere,sed factam tollere p ea quę videmus accidisse i Tēplariis. hoc idem volumus ostendere in Canonicis per ea quæ videmus in canonicis secularibus dicentibus se esse exemptos. Possunt aūt huiusmodi Canonici operari ad tria: primō ad Prælatos, a quibus se dicunt esse exēptos:secundō ad suos concives & socios: tertiō ad personas coniunctas illis. In quibus omnibus forefaciunt. Quōd si non gauderent exemptione,punirent a suis Prælatis,& cauerent sibi manifestē delinquere. Primo si comparemus Canonicos, dicētes esse exemptos,ad Pręlatos,erigētes ceruicem ꝑpter exemptionem,volunt se æquiparare eis,& dedignātur suos Prælatos, superiores vocare, sed vocant eos suos pares; cui verbo etiam iura cōtradicunt. Nec est mirum si simplices Canonici hoc dicūt,quia aliquos famosos in iute peritos audiuimus sic loquentes. Et non solum vocant se pares Prælatis,sed aliqui ex eis reputant se superiores Prælatis,asserentes se posse excōmunicare ipsos. Aliqui.n. in tantam vesaniam sunt elapsi, vt dicant se habere iurisdictionem in domibus Pręlatorum,dum existunt in domibus. Et dum existunt,qđ peius est, armati insurgunt contra Pręlatos:& non verentur Iniuriari Prælatis. Quæ omnia mala ex exemptione vim sumere nullus debet dubitare. Familiares etiā Canonicorum ꝑpter exemptionem forefaciunt in familiares Prælatorū & in ipsos Prælatos, atq; huiusmodi defensionibus manutenēt & defendunt eos:& ex hoc ipsi Canonici verē forefactores esse dicūtur. Sed dices ꝙ Capitulum tōnabiliter & de iure debet esse supra Prælatū:nā cum Capitulum eligat & faciat Prælatū,& semper agens sit præstantius patiente, & causa sit semper excellentior suo effectu,ideo vr̄ Capitulum habere quandam excellentiam sup Prælatum. Ad hoc dici potest.ꝙ videt Capitulum comparari ad Prælatum,sicut calor comparaℓ

ad ignem vel ad formam substantialem ignis.
Nam agens calefaciendo generat ignem: prius
tamē introducitur calor in materia, q̄ ibi intro-
ducatur forma ignis, vel sequatur. Dicemus etiā
ꝙ calor imperfectus præcedit, sed perfectus se-
quitur, vt potest patere ex Cōmentatore, & cō
muniter ex aliis philosophis loquentibus de
hoc. Agens ergo generans ignem primo intro
ducit calorem in materia, q̄ ibi introducat for-
mā ignis. Materia ergo de qua debet fieri ignis
semper calefit & augmentať in calore: nō tamē
pōt esse perfecta in calore nisi ꝑ introductionē
forme ignis. Cum ergo calor sit accidens, & sem
per accidens sumat orginem a substantia, iuxta
illud quod habetur 1. Phys. Materia subiecta
cū forma est causa omnium accidentium quæ
fiunt in ea. Non ergo potest intelligi ꝙ in mate
ria sit perfectus calor nisi in ea sit prius forma
substantialis ignis, a qua oritur huiusmodi perfe
ctus calor. Sic & in ꝓpostio, capitulū sine Prę-
lato & sine capite intelligitur esse imperfectum,
quia imperfectum est corpus sine capite, & im-
fectum facit ad generationē Prælati, sicut calor
imperfectus facit ad gñationē ignis: & sicut ca-
lor perfectus sequitur generationem ignis, sic
Capitulum perfectum sequitur perfectam gene
rationem Prælati. Et vt ista melius pateſiant, di-
cemus quód calor nō generat ignem, nisi vt or
ganum formę substantialis ignis, sicut cera nō
inducit formam artis nisi in virtute artis, & vt est
forma artis. Sicut ergo cera est quid imperfectū
respectu formæ artis, & non introducit formā
artis nisi in virtute perfecti, idest virtute artis: &
sicut calor est quid imperfectum respectu for-
mę substantialis ignis, & nō facit ad generatio-
nem ignis nisi vt organum eius, ꝓpter ꝙ si ca-
lor imperfectus pręcedat formam substantialē
ignis, perfectus tñ sequitur: sic capitulū est impe-
fectum sine opere prælati, & generat prælatū
perfectum, sed hoc agit in virtute Prælati supe
rioris, ad quem spectat confirmatio Electi. Per
capitulum electus Pręlatus sed non confirma-
tus, est adhuc imperfectus, & præceditur a capi
tulo imperfecto: quia quandiu capitulū non ha
bet Prælatum confirmatū, non habet ꝓpriē ca
put, & est imperfectum. Sed postq̄ Prælatus est
cōfirmatus de esse eorū caput, tunc dicitur esse
capitulum perfectum, hñs suum caput cōfirma
tum & perfectum. Et quia Prælatus prius intel
ligitur esse confirmatus & perfectus q̄ sit Præla
tus Capituli, & q̄ capitulum habeat suū caput
& sit perfectum, bene dictū est ꝙ sic capitulum
imperfectum præcedit Prælatū imperfectum,
Pręlatus tñ perfectus pręcedit capitulum perfe
ctum, sicut calor imperfectus præcedit ignē im
perfectum. Et quantū ad hoc videť se habere ca
pitulum vt accidens, Prælatus veró vt substan
tia. Et sicut accidens non pōt agere nisi in virtu
te substantiæ, sic videť contra naturam ꝙ Capi
tulum agat nisi in virtute Pręlati electi & nō cō

A firmati, vel electi confirmati & perfecti, vel Præ
lati superioris, cuius est confirmare & perficere
prælatum electum. Semper.n. ista artificialia, vt
circa principium huius libri diximus, quantum
possibile est, sunt in naturalia reducenda, cū na-
turale sit (vt iam diximus) ꝙ ars imitetur naturā.
Capitulum ergo dicēs se esse exemptum, & ha
bere virtutem agendi a Prælato, dicit se esse im
perfectum, cum imperfectū non agat nisi in vir
tute perfecti: negando ergo se agere in virtute
Prælati, fatentur se agere in virtute Prælati.
Qui modus arguendi, ꝙ negando aliquid con
cedamus, in notissimis habet locum; sicut dici-
mus de loquela, ꝙ qui negat loquelā concedit
loquelam, cum non possit negare loquelam
B nisi loquendo per loquelā. Cum ergo notissi-
mum sit ꝙ capitulū debet agere in virtute Præ
lati, decet summū Pontificem non solum caplm
non exemptū facere, & ipsum subtrahere a suo
Prælato, a quo debet habere perfectionē & vir
tutem agendi: sed factā exēptionē a caplo tolle
re nisi hoc faciat pro magna & euidenti cā.i. ꝑ
studio per quod fiunt homines scientes. & fides
saluberrima defendiť ac roboratur. Sed si hoc
volumus adaptare ad Capitula: dicemus, ea nō
studere (vt sensibiliter cernimus) ad fidei defen
sionem, sed magis ad rixas & litigia ac Prælato
rum inculcationem. Viso, quomodo tollenda
est exemptio capitulorum prout comparantur
ad suos pręlatos, volumus hoc idem ostendere
C prout Canonici constituentes capitula compa
rantur ad suos consocios tam clericos q̄ laicos.
Videmus.n. eos, qui sunt exempti a prælatis, ꝙ
non timent iniuriari aliis tam clericis q̄ laicis.
Incedunt.n. armati, commouent, vadunt vaga-
būdi de nocte, inuadunt personas alias siue cle-
ricos siue laicos iniuriantes eis, & vulnerantes
ipsos, & cum armis inuadētes ipsos: & quia Præ
latum eorum dicunt esse summum Pontificem,
sicut animalia non timent Leonem longinquū,
sic sūmus Pontifex, quia nō potest semper esse
proximus, ab eis non timetur: & ipsi nō timent
sententias Prælatorum nisi sint subiecti eis: qa
quantum ad ea quæ recipiunt a prælatis, putā
si fiant per Pręlatos Archidiaconi, vel recipiāt
D ab eis aliquam dignitatem ſm quā faciunt Præ
latis Homagia, & ꝓmittunt eis se esse subiectos:
hoc tñ non obstante Prælatis non obediunt,
nec eorum sententias metuunt: & quod peius
est, non timent sentētias canonū, quibus se esse
subiectos possunt nullatenus dubitare. Immo
cum visitant, quia visitatio discurrendo ꝑ agrū
in transitus non debet magna celeritate peragi,
quia diuturnā notitiam res ipsæ postulant: ipsi
tamen nō verentur sic transeundo de quibus-
cunq; maximis caussis celeriter cognoscere. Nā
& matrimonia separant, dicente domino, quod
Deus coniunxit, homo non separet. Debet.n.
iudex in talibus non in transitu, & sine euidenti
causæ cognitione, sed in diuturno tempore iu-
dicare.

dicare. Pôt.n.contingere ꝙ matrimonium sit legitimum & non sit ratum, cuiusmodi erat matrimonium in primitiua ecclesia inter infideles. Nam si vnus coniugum conuertebatur, & alius non, si volebant habitare simul sine contumelia creatoris, sustinebatur tale matrimoniũ in spe, ꝙ vir infidelis cõuerteretur per mulierem fidelem, vel econuerso. Sed quando alter coniugũ non conuersus volebat habitare cum alia, pmittebatur sine contumelia creatoris (vt dicit Apostolus 1. Corinth. 7. Si infidelis discedit, discedat) dissoluebaẽ matrimonium, quia & si poterat esse legitimum, non tñ erat ratum. Sed nunc inter fideles si matrimonium est legitimum, est omnino ratum, nec debet quis separare quod Deus coniunxit: & si separantur coniuges, hoc est solum quantum ad torum, non quãtum ad vinculum Propter qđ dr ptima ad Cor. 7. Qui matrimonio iuncti sunt, pręcipio non ego, sed Dominus, Vxorem a viro non discedere: ꝙ si discesserit, manere innuptam, aut viro suo recõciliari. Hoc ergo solum est videndum in matrimonio fidelium, vtrum sit legitimũ: & si est legitimum, nullo modo debet nec potest dissolui, & maxime quantum ad vinculum: propter quod magnum periculũ, quod inde põt accidere, nõ est huiusmodi cognitio facienda in transitu, sed cum magna maturitate in diuturno tempore. Cum ergo Archidiaconi pter exemptionem hoc faciant in transitu, & sine sufficienti deliberatione, cum hæc tanto tempore durauerunt, & non potest latere D N. Summũ Pontificem maxime cum ipse fuerit prælatus in tẽpore sollicitudinis assumptus, et diuersa Pręlationũ gña expertus, nunc autem prælationis apicem adeptus, deberet exemptionem nullatenus sustinere. Addemus autem ad aures D.N. Summi Põtificis, pter talem exemptionem tollendam et amouendam ab Archidiaconis, quod non solum Archidiaconi non verentur sententiam Canonis incurrere, nam vna et eadem die visitant plures ecclesias, sed etiam a qualibet ecclesia visitata totam et integram procurationẽ recipiũt in pecunia numerata. Quod neq ipsis episcopis licet facere, nisi super hoc habeant licentiã specialem a Domino Papa. Diximus autem de Canonicis dicentibus se esse exemptos, quomodo se habeãt ad pręlatos, et quomodo ad suos consocios siue clericos siue laicos: restat nũc vltimo declarare, quomodo se habeãt ad personas coniunctas tam clericos q̃ laicos, et ad mulieres, sorores, filias, et nepotes, et alias personas eis cõiunctas affinitate vel consanguinitate, vel alio modo. Nam, vt diximus, pter exemptionẽ nõ timentes Prælatum sunt noctiuagi, discurrẽtes de nocte per villam, portantes arma, vulnerantes homines, volentes suis prauis voluptatibus obuiare: frangentes ostia de nocte, et mulieres ibi existentes vi opprimentes, vel violẽter inde educentes, et alia enormia facientes: quibus om-

A nibus ad agendum exemptio tribuit incentiuũ. Nõ tamen dicimus quin multi Canonicorum exemptorum sint boni, loquendo tam de Canonicis simplicibus q̃ de aliis in ecclesia habentibus dignitates, quibus displicent ista mala, et forte in cordibus suis optant, et eorum cõsciẽtia dictat ꝙ non deberent esse exemptiones in ecclesia eorum, ne Canonici malefacientes, carentes capistro et freno correctionis, exinde sumerent materiam delinquendi.

Cap. XXIIII. *In quo agitur quanta mala fecerit exemptio in exemptis religiosis diuitibus.*

B

Eclaratis sceleribus, quę prouenerunt ex exemptiõe Templariorum, et ostensis delictis, quæ ex ea pueneruntin Canonicis, et capitulis exẽptis: volumus declarare quot et q uãta mala Religiosis exemptis diuitibus ex exemptione contingunt. Primo enim vidimus Religiosos exemptos diuites delinquere quantũ ad respicientia religionẽ & ordinem, quia non gerunt vestes suę religioni congruas, C immo etiam alii curiosiores existunt in suis vestibus q̃ sęculares, alii etiã vt non cognoscant se transferunt ad habitum penitus secularem. Et cum Religio a religãdo dicatur ꝙ religiosi debent esse religati a mundanis & solatiis, quę cõsistunt in auibus, in venationibus, in mundanis strepitibus in armis: ipsi tamen non verẽtur ferre falcones & alias aues venaticas & alia animalia ad venandum: ferunt etiam gladios & alia arma bellica, quibus (suæ religionis immemores) lædunt alios & vulnerant: qui si inter pprios socios suæ pprię religionis fuissent, hoc minime attentassent. Nam in religiosis est detestabile nõ solum alios lędere, sed etiam non refrenare linguam, & alis detrahere ac etiã diffamare, iuxta D illud Iacobi. 1. Si quis autẽ putat se religiosum esse, & non refrenat linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Secundo delinquunt quantum ad sacramenta ecclesiastica, & quantum ad sanctas ordinationes ecclesiæ. Delinquunt.n. quantum ad matrimonium, qđ est magnum sacramentũ in ecclesia, iuxta illud ad Eph. 5. Hoc sacramentum magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia. Et dicitur aliquod sacramentum magnum vel quantum ad continentiam, & sic est magnum sacrm̃ Eucharistia, quæ continet totũ Christum vnũ Deum & vnum hominem. Vel dicit magnum aliquod sacramentũ quãtum ad efficaciam, & sic est magnum sacrm̃ Baptismus, qui licet directe ordinatus sit contra peccatum originale, tamẽ effi-

caciam habet contra alia peccata quæ inuenit cum originali. vt si adultus baptizetur, & nō accedat fictus ad baptismum, absoluitur non solum a peccato originali, sed etiam ab omnibus peccatis, quæ commisit ante baptismum. Potest etiam dici sacr̃m magnum quātū ad ministeriū, & sic Confirmatio est magnum sacr̃m, quia nō potest conferri nisi per ministrum Ep̃m. Et Ordo potest hoc modo dici magnum sacr̃m, quia non potest aliquis conferre ordines, & facere alios sacerdotes, nisi sacerdos magnus & episcopus. Et potest dici quartò sacr̃m magnum quātum ad significatū, & sic Matrimonium vel Cōiugium est sacr̃m magnum, quia significat vel figurat coniunctionē Christi & ecclesię. Et iō Apostolus loco præassignato ait; loquens de Coniugio, Hoc est sacr̃m magnū, dico, idest expono, in Christo & ecclesia, & in eo quod significat & figurat coniunctionē Christi & ecclesię. Contra hoc autē hoc magnū sacr̃m Religiosi exempti diuites non verentur delinquere, qui contra mandatum ecclesię Matrimonia clandestina celebrāt, in quorum celebratione est magnum periculum. Et proinde semper debent fieri palàm, ne contrahentes habentes aliquod impedimentum, cōtrahant matrimonia illicita. Et nō solum faciunt contra matrimoniū quod est sacramentū ecclesiæ, sed etiā contra statuta & ordinationes ecclesiæ, cuiusmodi sunt, nō recipere excōmunicatos in Cemeterio benedicto, quia cum quibus non cōicamus viuis, nō debemus cōmunicare mortuis. Ipsi autē contrariū facientes Cemeterium polluunt & tanq̃ cōsciētiam non hn̄tes, nulla est in eis censura. Tertio nō currant inferre tam prælatis q̃ aliis iniurias. Vidimus.n. tp̄e nr̃o quendā religiosū exēptum inuadere hospitiū prçlati, et cū ense euaginato interfregisse portas hospitii Prælati. ex qua fractione, plures de familia Prælati erant mortaliter vulnerati, & vnus morte extinctus, & viā vniuersæ carnis ingressus, nec tñ fuit pp̃ter hoc sufficienter a suo Abate correctus. Quod etiam faciunt in aliis diuites religiosi exempti: quomodo vsurpant iura aliorum? quomodo per potētiam diuitiarū opprimunt alios? quomodo sunt vagabundi de nocte? quomodo inhonestè viuunt? q̃uo quas nō possunt ad inhonestatē notoriè declinare, vi opprimunt? quæ omnia narrare longum esset: sed hæc omnia breuiter cōstringentes, dicamus in eis impletum esse vaticinium Ieremiæ 24. Video ficus bonas, bonas valde) & sunt hi qui in religione manserunt & pfecerunt (& malas ficus, malas valde) & sunt illi exēpti, qui à religione defecerunt. Religiosi ergo diuites exempti cōmuniter non currant de studio, vt testatur Hieronymus. Si n, literis operam darent, carnis vitia nō amarent. Non laborantes ergo ad habendū victum & vestitū, quia sunt diuites, nō diligunt studiū literarum, credētes ex suis diuitiis sufficientiā habere. Et quia ani-

A mus hominis nescit otiosus esse, cogitant alias vanitates, & fiunt incōtinentes, correctionē sui episcopi non metuentes. Dictat ergo ratio, q̃ summus Pontifex exemptionem nō faciat, sed factam tollat. Sed dices quòd D. Summus Pontifex potest omnia facere. Cui dicto non contradicimus. Habet.n. summus Pontifex, quantū ad ea quæ sunt de iure positiuo, plenitudinem potestatis, non autem habet hanc potestatem in naturalibus, & in his quæ sunt de iure naturali: sed solus Deus, cuius summus Pontifex est Vicarius, habet plenitudinē potestatis & in naturalibus, & in his quæ sunt de iure naturali: potest enim calefacere sine igne, & quod existens in igne non calefiat, non obstante q̃ ignis natu-
B raliter calefaciat: potest etiam in his quę sunt d. iure naturali dispensare, & ea facienda percipere, vt si est cōtra ius naturale innocentem occidere, ipse tamē prçcepit hoc fieri, cum mandauit Abrahæ imolare filium: & si est cōtra ius naturale furari aliena, & ea inuito domino pertractare, hoc tamē prçcepit, cū mandauit Hebręis, quòd acciperent ab Aegyptiis mutuo vasa aurea & argentea, quæ secure detulerunt: & si est contra ius fornicari, ipse tamen hoc prçcepit Oseę, quòd acciperet sibi vxorem fornicariam, & faceret filios fornicationum. Potest enim hoc licite imperare Deus, vt non peccet, hoc adimplens: nam ratio peccati in eo est, q̃ quis deordinatur a Deo. Sicut ergo in naturalibus
C potest remanere ordo ad Deum, non remanente ordine ad creaturam, quod fieret si Deus aliquem calefaceret sine igne, & si aliquo calefactibili existente in igne non permitteret calefieri ab igne: sic etiam in moralibus existentibus de iure naturali, potest remanere ordo ad Deum, sublato ordine ad proximum: sed quia Deus potest tollere ordinem ad proximum, remanente ordine ad seipsum, potest ista præcipere fieri sine peccato. Concludamus ergo & dicamus, quòd sicut Deus potest dispensare in his quæ sunt de iure naturali, & potest facere contra cursum rerum naturalium, hoc tamen rarò facit, & p̄ euidenti vtilitate ecclesiæ et fidei facit: sic summus Pontifex faciens cōtra ea quæ
D sunt de iure positiuo, cuiusmodi est exemptio. ideo communiter loquendo non debet exemptionem facere, sed factam tollere, nisi eam faciat pro magna & euidenti vtilitate ecclesiæ. Rursus si faciat talem exemptionem, quantum ad aliqua capita Religionū diuitum, vel quòd totam vnam religionem non deditam studio, vel deditam secundum aliquam modicam partem faciat exemptam, ex qua exemptione videmus tot mala originem sumere, credimus quòd non deceat vel expediat facere, cum secundum sententiam Apostoli, Omnia quæ licent, non expediunt.

Cap.

Cap. XXV. *In quo ostenditur quòd exemptio secundum sui significatum non est facienda sed tollenda.*

I autem cõsideramus quid significat nomen exemptionis, declarare poterimus exemptionẽ non esse faciẽdam, sed tollendam. Hoc enim significat exemptio, ꝙ aliqui eximãtur a suo ordinario: sed non põt eximi a suo ordinario, nisi eximant a suo ordine ecclesiastico, quem debẽt habere in Dei ecclesia. Cum ergo dicat Apostolus 1. Cor. 14. Omnia autẽ honestẽ & cũ ordine fiant in vobis) exemptio autem non fit honestate: nam hoc est honestum, in quo seruat ordinarius status: sed in exemptione nõ seruatur ordinarius status episcoporũ vel pontificũ, qui sunt super alios in his quæ sunt ad Deum, vt habetur ad Hebræos. 5. Sunt ergo Pontifices vel episcopi medii inter summũ Pontificem & alios homines, in his quæ sunt ad Deum. i. in spiritualibus. Quòd ergo aliqui eximũtur a suis ordinariis, non seruatur ibi honestas, idest ordinarius status quantũ ad Prælatos: nec seruat ibi debitus ordo, idest debita ordinatio quantũ ad subditos. Nam cum subditi sint inferiores suis Pontificibus, & pontifices sint medii inter eos & summum Pontificem, nõ seruatur debitus ordo, si eximuntur a proprio prælato, cum fm Diony. semper debitus ordo requirat, ꝙ inferiora sint reducenda in superiora per media, quia (vt ait 7. de diuino.) Ipsa diuina substantia est omnium effectiua, & semper omnia concordans, & indissolubilis omniũ concordantionis & ordinis causa, & semper fines priorũ coniungẽs principiis secundorũ, & vnã omnium conspirationem & armoniã pulchrẽ operans. In hoc ergo stat armonia, ordo & cõsonantia totius vniuersi, ꝙ fines priorum debent coniungi principiis secundorũ. Priora ergo sunt summa, secunda sunt media, tertia sunt inferiora & infima. Summus ergo Pontifex est omnino prior, ipsi Pontifices sunt secundi, alii autem tertii sunt inferiores & infimi. Ergo infima priorum, idest infima summi Pontificis debent attingere principia secundorum, idest suprema aliorum prælatorũ, (vt verificetur de Vicariis Christi, spiritualiter loquendo, quod verificatur de Christo simpliciter & totaliter, Omnia subiecisti sub pedibus eius) & sicut suprema Prælatorum attingunt infima summi Pontificis, sic suprema aliorũ debent attingere infima Prælatorum. i. episcoporum. Qui vniuersalis ordo quia per exemptionem tollitur & cõfunditur tantũ quantũ se extendit exemptio, ideo bene dictũ est quod in rubrica capituli dicebat. ꝙ ex ipso significato nominis exemptionis sufficienter declarari potest

A exemptionem nõ esse faciendã sed tollendã, cũ tollat honestatem, idest honestũ statum a Prælatis, & debitum ordinem a subditis, dicente Apostolo, omnia in nobis honestate & secũdum ordinem facienda. Sed dices, Hoc contrariari superioribus dictis. Dicebatur. n. supra, posse contingere, & etiam sic esse, ꝙ Capitulũ imperfectũ præcedit Prælatũ imperfectũ, cum electio Prælati per caplm cõmuniter fiat: sed prælatus pfectus per superiorem confirmatus præcedit capitulum perfectũ, quia non est capitulũ perfectũ si non habet caput, & non habet caput anteq̃ sit suus Prælatus confirmatus: ppter quod prius intelligitur Prælatus esse confirmatus & perfectus, q̃ capitulum habeat caput & sit perfectũ. 1. cor. 14.

B Quæ omnia si volumus adaptare ad summum Pontificem, cũ ipse non confirmetur per aliquẽ alium, videt ꝙ semp remaneat vt electus, & vt imperfectus, cum in qualibet Prælatura videat pfectio summi. Ad quod dici põt, ꝙ semp vniuersalia vt vniuersalia superioribus carent. Nã ignis elementum continentia, quantum ad alia elementa, est quid vniuersale, quia vniuersaliter continet alia elementa: sed non quid vniuersale fm continentiam quantũ ad alia corpora, quia non cõtinet omnia alia corpora: igitur sicut habet vniuersalitatem, sic habet superioritatẽ: est ignis supremus inter omnia elementa, non autẽ inter omnia corpora: sed cælum, quod est supremum inter alia corpora scdm quòd huiusmodi

C nõ habet aliud superius corpus: ideo ait Philosophus ꝙ terra est in aqua, aqua in aere, aer autem in igne, ignis in cælo, cælum autẽ non amplius in alio. Eo ergo ipso ꝙ aliquis eligitur summus Pontifex, quia nõ habet aliquem hominẽ purum superiorem, nõ indiget alia confirmatione cum sit supremus inter homines hic viuentes, sed ipsa electio, est ipsa cõfirmatio: sicut videmus in agẽtibus materialibus ꝙ agens vel generans quãtum dat passo vel generato de forma, tantũ dat sibi de loco, tãtum dat sibi de præsidentia & influentia: quia semp superiora situ & loco præsident inferioribus, & influũt in inferiora, vel p ea fit influentia in inferiora. Cum ergo sũmus Pontifex quãtum ad regimen ecclesiæ accipiat in se oẽm formalitatem, & oẽm dignitatem; & 3. cæl. t. 30

D sit adeptus omnẽ apicem ecclesię, inferiora indigent confirmatione & stabilitate, summus verò Pontifex non indiget cõfirmatione, sed ipsa electio est ipsa cõfirmatio & stabilitas. Propter qđ summus põtifex, eo modo, quo est omnino supremus, nõ indiget cõfirmatione & stabilitate ab alio; sed eo modo quo nõ est omnino supremus, potest his indigere. Patefactum. n. fuit supra ꝙ quãtum ad ea quæ sunt iurisdictionis, Papa est omnino supremus: ppter qđ post electionem eius, nullus potest aliquã iurisdictionẽ influere, vel iurisdictionẽ eum cõfirmare, vel stabilem facere, sed quantũ ad iurisdictionẽ ipsa electio est confirmatio: in ipsa enim electione dat

sibi tantum de formalitate & de dignitate, & de iurisdictione, quantum potest habere, vt quantum ad hoc non indigeant homines hic viuentes superiori agente vel confirmante. Habet ergo papa ex sola electione oēm apicē ecclesię q̃tum ad ea quæ sunt iurisdictionis, non quantū ad ea quæ sunt ordinis. Propter ꝙ si eligeretur papa nō presbyter oporteret ꝙ fieret sacerdos adhoc ꝙ posset conficere corpus Christi: & si eligeretur papa nō episcopus, oporteret ꝙ fieret episcopus ad hoc ꝙ posset ordinare & facere alios sacerdotes. Si .n. eligatur in papam aliquis nō episcopus, nō erit sacerdos magnus q̃tū ad ea quæ sunt ordinis, quia non habebit in se perfectionem characteris sacerdotalis: erit tamen magnus & maximus quātum ad ea quę sūt iurisdictionis. Sicut etiam propositū confitendi & cōtritio facit nos impares, ſm Sāctos doctores, in remissione peccatorum, licet absolui ab alio sacerdote omnes teneantur: oportet tamen ꝙ se subiiciat alii sacerdoti, vt absolutionis beneficium consequatur, cum nullus sit ab illa
Luc. 17. sententia exemptus: Ite ostendite vos sacerdoti-
Psal. 31. bus: & dixi, Confitebor, & tu remisisti. In solo enim proposito confitendi, si sit tātum propositum quod sufficiat, remittuntur peccata: aliter nō esset verum, vt dum irent, idest anteq̃ ostēderent se sacerdotibus, mundati sunt. Tamen ex hoc nō potest argui ꝙ simpliciter sufficiat ꝓpositum confitendi, vel contritio sine confessione: quia si adsit locus & opportunitas cōfitendi, & præsentia debiti sacerdotis, si nō confitentur, reputatur fictus, vel contritio vel propositū confitendi apud Deum reputatur fictum. His itaq; peractis, dicamus, vt dictum est, ꝙ quantū ad puros homines, Papæ electio est cōfirmatio: nec tamē propter hoc excludimus diuinā operationem vel Christi, qui est vnus Deus & verus homo huiusmodi electionē cōfirmans. Nā coadiutores sumus Dei, & omnia opa nostra operatus est Dn̄s Christus: qui ea cōsumat & perficit, ipso dicente, Sine me nihil potestis facere. Ipsam ergo electionem summi Pontificis operatus est Dn̄s, & dictam electionem consumat & perficit Christus: & forte ad hoc insinuādū dixit Christus Petro Lucæ. 22. Ego autē oraui pro te vt non deficiat fides, & tu aliquādo conuersus confirma fratres tuos. Ex quibus verbis manifeste colligitur, ꝙ ex oratione Christi, nō defecit fides Petri, sed fuit confirmatus in fide Petrus ꝑ Christum. Quæ confirmatio pōt referri ad oēs successores Petri, vt intelliguntur cōfirmari deficientes in fide, quæ est fundamentū: & in iurisdictione, quæ est ędificium superędificatum super fundamentū fidei. Igitur Petrus & quilibet successor Petri non est per aliquem purum hominē, sed per Christū confirmatus. Quod verò sequitur, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos) vox Christi est ad Petrum & ad suos successores dicentis, Tu Petre & quilibet

A successor tuus per me confirmatus es; Sed tu & quilibet successor tuus confirma fratres, Prælatos per te vel sub te electos. Et signanter hic loquitur Christus de fide, quia quantum ad alias qōnes & executiones aliqn̄ cōmitti pn̄t sine reuocatione, & forte cum quæstione: quia si esset Archidiaconus in ecclesia Dei, ad eum spectaret custodia & executio temporalium: & si esset Cancellarius in ecclesia Dei, ad eum spectaret beneficiorum determinatio vel diffinitio placitorum vel quæstionū, ita ꝙ papa nō intromitteret se nisi de fide. Et ideo quia huiusmodi quæstio (idest de fide per antonomasiam) spectat ad summū pontificē, Christus igitur loquēdo principi Apostolorū specialiter facit mentionem de
B fide, dicens, Ne deficiat fides tua. Confirmatio ergo summi pontificis nō refertur ad purū hominem, sed in Christū: confirmatio autem aliorum Prælatorum, & etiā omnium fideliū, referēda est in Petrum, vel in successores Petri mediate vel immediate: quia summus pōtifex aliquos vt superiores pręlatos cōfirmat immediate, inferiores nō confirmat immediate, sed per superiores: aliquos etiam non superiores confirmat immediate. Et quāuis nō posset sine aliqua moderatione, quia semp exemptio aliquā inordinationem facit, tamē quia in his quæ sunt de iure positiuo potest remanere ordo ad summū Pontificem sublato ordine alio, sicut in naturalibus & in his quæ sunt de iure naturali potest rema-
C nere ordo ad Deum sublato ordine alio: sed vt sæpe sæpius diximus Deus qui potest in naturalibus omnia facere immediate & æque bene, tamē nō vult, sed suam vult cōmunicare creaturis dignitatem: & sic administrat res, vt eas proprios cursus agere sinat, vt in capite huius libri per Augustinū ostensum est. Summus tn̄ pontifex habēs plenitudinē potestatis in positiuis, sic debet administrare res, idest personas ecclesiasticas, vt eas proprias causas administrare sinat. Et cum non ęquè bene, nec ęque diligenter possit fieri executio horum quæ spectant ad ecclesiā (quā turbat exemptio) per vnū singularem hominem quantūcunq; bonū, sicut fit per plures bonos: ideo exemptio, nisi ꝑ magna causa, non
D est permittenda. Ad hanc veritatem probandā, ꝙ electio summi Pontificis reducitur in Deum vel in Christū, possumus adducere verba quæ habentur Matth. 16. Ego dico tibi quòd tu es Petrus, & super hanc etc. & sequitur, Tibi dabo claues regni cęlorum: & quodcunq; ligaueris super terrā &c. Petro ergo & suis successoribus dictū est signanter & specialiter, Tu es Petrus: & tibi dabo claues: quia electio summi Pōtificis est exemptæ actionis, & non habet alium confirmatorem nisi Deū. Sed ad alios Apostolos in ligatione & absolutione peccatorū locutus est generaliter, vt habeť Ioan. 20. quando post resurrectionē insufflauit in discipulos suos, & dixit eis, Accipite spiritum sanctū, & quorum

remiseritis

remiseritis peccata etc. vt det nobis intelligere, ꝙ confirmatio aliorum Prælatorum currit cõmuniter, & fit confirmatio eorum ab homine puro; sed confirmatio summi Põtificis habet singulare medium, & non fit ab alio qui sit purus homo, sed fit a Deo vel Christo, qui est Deus & homo: immo si consideramus verba euangelii, & maximè post resurrectionẽ Christi, quia ex tunc Christus per modicum tempus cõuersatus est cum eis, idest cum Petro & discipulis; videlicet vsq; ad ascensionem: & ex tunc remansit ecclesia sub Petro, idest sub Vicario Christi, ideo Euangelium loquitur de Petro signanter per comparationem ad alios Apostolos, iuxta illud Marci vltimo, Ite, dicite discipulis eius, & Petro, quia præcedet vos etcęt. Sic etiam Lucæ vltimo, illis duobus discipulis euntibus apparuit Iesus in via, a quibus cognitus est per fractionem panis: ipsi verò redeũtes In Ierusalem, inuenerunt congregatos vndecim discipulos dicentes, Surrexit Dominus verè & apparuit Simoni. Quòd ergo Euangelium singulariter loquitur de Petro, Gregorius, & Hieronymus dicunt hoc factum esse, ne desperaret, quia negauerat ipsum. Possumus tamen dicere quòd Angelus apparens mulieribus locutus est specialiter de Petro propter duo, videlicet ne desperaret, vt dicunt Gregorius & Hieronymus: & etiam quia specialiter confessus est Christum esse filium Dei viui. & Christus specialiter respondit, Tu es Petrus, & dabo tibi claues etcęt. Nam ex hoc factus est Petrus princeps Apostolorum, & ex hoc traditę sunt ei claues regni cęlorum, vt ex hoc intelligeremus, quòd principatus Petri, & successorum eius non currit communiter cum aliis, sed est exemptæ actionis: immo sicut Petrus primo confessus est Christum esse filium Dei, ita primus inter omnes alios viros post resurrectionem meruit videre Christum. Propter quòd super illo verbo iam allegato, Surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni, ait Beda, Omnium virorum primo Dominus intelligitur apparuisse Petro, quia omnino credendum est primo apparuisse Matri, non vt dubitantem certificaret, quia vniuersas hæreses interemit in vniuerso mundo, quoniam Christo moriente in ipsa sola remansit fides, non credentibus immo dubitantibus cęteris.

Deus ergo apparuit ei vt tristem lętificaret, vt apparuit fortè mulieribus aliis. Sed inter viros primò Petro. Quæ omnia indicant principatum Petri & successorum eius esse actionis exemptæ.

A *Cap. XXVI. Et ultimum, in quo ostenditur quòd Exempti sunt quædam turpis pars ecclesiæ, & adducuntur dicta Decreti contra exemptos.*

Voniam pulchritudo partis magis est in ordine ad totum, q̃ sit in se ipsa, non immerito Aug. in Enchir. c. 10. ait ꝙ singula creata bona sunt, simul autem vt vniuersa valde bona: quia ex omnibus consistit vniuersitas, admirabilis pulchritudo. Et q̃a B pars ex toto & ex ordine ad totũ habet quandã pulchritudinẽ, ideo bene dictũ est quod ait August. 3. Confess. Turpis est omnis pars vniuerso suo non congruens. Quod si volumus ad hanc materiã verba Philosophi adducere, dicemus, ꝙ cũ homo sit medius inter angelos & bestias, non potest nisi triplici modo viuere, quia vel viuit vt angelus, vel viuit vt homo, vel viuit vt bestia; si viuit vt Angelus, viuit vita contẽplatiua; si vt homo, viuit vita politica; si vt bestia, vita voluptuosa. De qua triplici vita, contemplatiua, politica, & voluptuosa, agit primo Ethico. Cap. 7. Vita politica, i. socialis vel ciuilis competit homini in eo ꝙ homo, vt plane habet ex 1. Politic. Cap. 2. C Est. n. homo naturalr̃ animal ciuile vel sociale; pp ꝙ ei secundũ ꝙ homo cõpetit vita socialis & ciuilis. Qui ergo nolunt aliis cõicare, & volunt esse exẽpti, nolunt viuere vita ciuili, & nolũt annumerari cum aliis; & si sunt pars ecclesię, non sũt pars conueniens suo toti, vel suo vniuerso. Et quia turpis est pars, quæ suo nõ cõgruit vniuerso, si tales exẽpti dicantur pars ecclesiæ, hoc non erit proprie & absolutè, sed cum hac additione, ꝙ sunt pars turpis; quia ꝓpter exẽptionẽ talis pars suo non conuenit vniuerso; quia non tenent modũ & ordinem cõpetentẽ suę vniuersali ecclesiæ, ẜm quẽ inferiora semp reducunt̃ in superiora per media, & semp aliĩ a pontifici- D bus reducunt̃ in summũ Pontificem per pontifices medios. Quilibet ergo talis homo exemptus non viuit vt homo, quia non viuit vita sociali, vt socialis est, nec reducitur in summũ Pontificem per pontificẽ medium. Et quia nõ viuit vt homo, & non reducitur vt ciuis istius ciuitatis, quæ est ecclesia, cõsequens est, ꝙ vel viuat vt angelus, si viuit contẽplatiua vita, vel viuat vt bestia, quia viuit vita voluptuosa. De talibus. n. loquens Philosophus in 1. Politicorũ ait, ꝙ non indigens alio, sed per se sufficiens, nõ est pars ciuitatis, quare aut bestia, aut Deus. Quia vel est peior homine, & est bestia; vel est angelus qui est melior homine, & tũc Deus. i. diuinus vel angelicus. Omnis ergo exẽptus, vel est exẽptus, & augetur, si det se contẽplationi & studio; vel est

bestialis, si det se voluptatibus: quod satis experimento cognoscitur, si dicta in præcedentibus capitulis diligentius intueanť. Facere ergo exēptos non deditos studio, est facere quandā turpem partem in ecclesia. His itaq; peractis, quia vidimus apostolum ad suum propositū assumere similia verba Poetarum, cum ait, Corrūpunt bonos mores colloquia praua: & Augustinus, Trahit vnumquēq; concupiscentia sua: adducemus ēt nos in hoc capło, quę accepimus a Iuristis. Nā in prima parte 3. dist. ca. Nulla rōne, dr, Nulla rōne clerici aut sacerdotes hn̄di sunt, qui sub nullius episcopi disciplina & prouidētia gubernātur: tales. n. acephalos. i. sine capite prisca consuetudo nuncupauit. Item, Qui suis episcopis non obediunt, indubitanter reprobri, & rei existunt. Porrō ipsi a Deo donum summi muneris consequunť, qui suis doctoribus libēter obediunt. Item, Ille procul dubio scandalizatur in Deum, qui rectē non docet, & qui eius scandalizat sacerdotē vel epm̄. Ex prima ergo clausula horum dictorum, φ non sunt habendi clerici nec sacerdotes, qui non sunt sub epis, arguitur, exemptos delinquere quātum ad statū viç. Ex secunda clausula habetur, φ exempti delinquēdo quantū ad ea quę sunt viæ, nō cōsequūtur a Deo donum sūmi muneris, i. ea quę sunt patriæ. Ex tertia verō clausula φ ille scandalizat epm̄ vel sacerdotē, latenter datur intelligi, qualiter debeat fieri exemptio: quia si quantum ad eos qui rectē docentur, & qui dantur se studio, tolleratur exemptio; quantum verō ad eos qui non dant se studio, quia nesciens animus hominis esse ociosus dat se voluptatibus, & ex hoc scandalizat eius episcopum vel sacerdotem, nullatenus tollerāda. His itaq; excursis, dicemus φ sicut iura Decretorum redarguunt volētes esse exemptos; sic cadē iura docent epos, quō se habere debeāt ad Exēptos. Nā cau. 18. q. 2. c. Abbatibus, dicit, Abbatibus, q neq; sub Epo, neq; sub Metropolitano, neq; sub Primate, neq; sub Patriarcha sunt, nullus prorsus episcoporum episcopalia quælibet administret: cum. n. se nulli episcopo omnino subesse profiteantur, cōsequens est vt nullus episcoporum quæ sua sunt eis tanq̄ extraneis largiatur. Signanter autē narrantur gradus existentes infra summum pontificem, quia a summo Pontifice nullus specialiter eximi potest. Nā nec ipse summus pontifex hoc facere posset, sicut nec etiam Deus posset aliquā naturam creatam a se eximere. Et in hoc terminatur hoc opus vel hic liber, quem intitulari volumus contra exemptionem; & exinde sit laus Domino nostro Iesu Christo, per quē omnia fiunt, & bona cuncta procedunt, qui cū Patre & Spiritu sancto viuit benedictus Deus in secula seculorum, Amen.

1. Cor. 15. et sunt verba Menandri.

Caue ne existimes Aegidium tenere illos eē acephalos quos Papa ob urgētissimas causas suæ imediatè suddit ptāti.

FINIS.

D. AEGIDII ROMANI

Archiepiscopi Bituricensis Ecclesiæ, et Primatis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremitarum Sancti Augustini, doctoris clarissimi,

TRACTATVS DE DIVINA *Influentia in Beatos.*

Nunc primum in lucem editus.

Cap. I. *In quo probatur quinq; uijs, ꝙ influentiã illam, qua beatificantur omnes angeli tam superiores q̃ inferiores & etiam homines, Deus non per alium sed immediate facit per seipsum.*

Ignatus est Venerabilis pater Dominus Legioñ. per interpositam personã de quæstione quadã pregnãte, & ad triumphãtẽ ecclesiam pertineure, nostrũ animũ cõmouere, videlicet, Vtrũ Angeli inferiores, & quilibet eorũ recipiat aliquam influentiam specialẽ a Deo, præter influentiã, quam recipit mediantibus superioribus Angelis. Diximus autẽ hanc quæstionẽ fore prægnantem: quia forte per eam poterit descendi ad ecclesiã militantem, Vtrum. s. expediat Sanctiss. Patrem Dominũ nostrum summũ Põtificem exẽptionem facere in ecclesia Dei: vt immediate influat, & immediate regat aliquos in Dei ecclesia, non mediantibus Prælatis mediis: Nam licet Deus regat substantiã corporalem mediante spirituali, & corpora inferiora mediantibus superioribus: facit tamẽ aliquãdo prçter hunc ordinem, quia sanauit multos ægrotos, qui sm ordinẽ superiorũ corporum erant insanabiles: & suscitauit Lazarũ in monumento quatriduanũ habentẽ, illud idem esse numero, quod prius habebat: quod est contra ordinẽ influentiæ cæli, dicente Philosopho in de Generatione, Quorũ substãtia deperit, non redeunt eadẽ numero. Dicendum ergo ad quæstionẽ primo, ꝙ, cũ quæritur, Vtrum Angeli inferiores, & quilibet eorum recipiat aliquã influentiã specialem a Deo præter influentiã quã recipit mediãtibus superioribus angelis: non est quæstio de influentia beatifica quia illa est generalis, & non pertinet ad propositam quæstionẽ: quoniã loquentes de influẽtia

A sm quam habet esse beatitudo beatorũ quæ est ipse deus, illa ĩmediate deriuatur a Deo in singulos angelos & beatos: nam Deus ipse per se ipm & sine alio medio est Beatitudo nr̃a, iuxta illud Gen. 15. Noli timere Abraham, ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Ipse ergo Deus est merces nostra: vnde seruimus Deo non ꝓpter aliud præmiũ habendum, sed ꝓpter habendũ ipsum Deũ. Primo ergo debemus quærere regnum Dei quod est ipse Deus, postea omnia alia adiicient nobis: ꝓpter quod tanq̃ adiecta debemus quærere alia a Deo, sed propter seipsum tanq̃ beatitudinẽ nostram & tanq̃ principalẽ mercedẽ nostram debemus quærere ipsum Deũ, iuxta illud Aug. 1. Confess. Ad te B nos fecisti domine, & inquietũ est cor nostrum donec requiescat in te. Oportet ergo ꝙ Beatitudo nostra, in qua quiescit cor nostrum & mens nostra, sit ipse Deus. Possumus autẽ enumerare quinq; vias, per quas irrefragabiliter ostẽdi poterit, ꝙ Beatitudo nostra est ipse Deus per seipsum: & ꝙ nihil infra Deũ, & nihil aliud a Deo potest beatificare nõ solũ nos sed etiã angelos, de quibus est mota principalis quæstio: vt prima via sumatur ex diuina immensitate: secunda ex eius interioritate: tertia ex eius realitate: quarta ex eius vniuersitate: quinta ex eius quietatione & satietate. Prima via sic patet: est. n. per se notum, ꝙ si aliquod vas põt capere tantũ vinum, minus vinum q̃ illud, non potest illud vas replere: vt si potest capere vas aliquod quintam vini, C vel modium, vel quantũcunq; vinum, minus vinum q̃ illud, non põt vas illud replere. Cum ergo anima & angelus possit capere tantũ bonũ quãtũ est ipse Deus, minus bonum q̃ ipse Deus non potest nec animã nec angelum replere: & quia secundũ Aug. 10. Confess. non sumus beati, donec dicamus satis est, idest donec sumus gaudio & bonitate dei impleti: ideo potentes capere tantum bonum quantum est Deus, minus bonum q̃ Deus nos beatificare & replere non potest. Quod autẽ nos possimus tãtũ bonum capere quantum est Deus, patet ex hoc ꝙ sumus ad imaginẽ & similitudinẽ Dei. Nã sm Aug. anima est imago Dei, ex eo quod eius capax D & particeps esse potest. Secunda via ad hoc idẽ sumitur ex diuina interioritate vel intimitate. Nam sm Aug. in lib. Confess. & in pluribus locis, Deus est intimior cuilibet rei q̃ ipsa res sibi. Est. n. Deus sm eundẽ ibidẽ intimior intimo nostro. Cum ergo quilibet Angelus & quælibet intelligentia nõ sit quanta, nec sit quid extensum, nec quid diuisibile, iuxta illud Magistri de causis, Intelligentia est substantia, quæ nõ diuiditur: nihil potest illabi Angelo vel Animæ siue cuicunq; substantiæ spirituali, nisi illud qđ potest illabi substantiæ eius: hoc autẽ est solum Deus, qui illabitur substantiæ vel essentiæ etiam spirituali. Dicemus ergo ꝙ Angelum vel animã vel quãcunq; substantiã spiritualẽ velle beati-

1. via.

2.

cari vel satiari aliquo bono q̃ diuino, est velle sa
tiari bono, quod non illabitur sibi nec intrat in
ipsum: sed, vt patet, si tota aqua maris proiice-
retur circa testã vnius oui, vel circa testã vnius
nucis. & nihil de illa aqua intraret in huiusmo-
di testã, tota talis aqua non satiaret talem testã.
Magna est ergo fatuitas cuiuscũq; hominis vo-
lentis satiare animã suã de pecuniis, vel de qui-
buscunq; bonis exterioribus cũ huiusmodi bo
na in animam intrare non possint: pñt. n. talia
bona satiare bursam, in quam intrare pñt: sed
angelum vel animã, in quam intrare non pñt, ne
queunt satiare. Solus ergo Deus, qui põt illabi
nobis & subintrat essentiam angeli vel aĩæ, põt
3 angelum vel animã satiare & beatificare. Tertia
via ad hoc idẽ sumitur ex diuina realitate: nam
magna differentia est inter habere principaliter
ipsam rem, vel rei speciem siue intentionẽ. Expe
ritur. n quilibet in seipso, sm quod habetur in
primo cap. can. Iacobi, de homine consideran
te vultũ natiuitatis suę in speculo: considerauit.
enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fue-
rit. Quisq;. n. experitur in seipso, q si centies,
vel pluries consideraret imaginem suæ faciei in
speculo, non ita recordaretur de ea, sicut recor
daretur semel videndo faciem alicuius alterius.
Ex quo apparere põt quanta differẽtia sit inter
rem, & speciem vel imaginẽ rei. Cum ergo sm
Philosophum in tertio de Anima. Res nõ sunt
in anima sed species vel similitudines rerũ: quã-
tũcunq; istæ species vel similitudines multipli- C
centur, non implebunt vel satiabunt animã. So
lus ergo Deus, qui secundũ seipsum & realiter
potest esse in anima, poterit animam satiare &
beatificare, iuxta illud Aug. 4. Confess. loquen
tis ad Dñm in seipso & supra, Vbi ergo te inue
niam vt me docentem nisi in te & supra me?
Anima ergo inuenit Deum in seipsa, & supra
seipsam, & intra seipsam: quia anima non est in
Deo, nisi quia Deus est in anima, iuxta illud qui
manet in charitate, in Deo manet, & Deus in
eo. Non quęramus ergo Deum realiter longin
quũ a nobis, quia ipse Deus per seipsum realiter
est in nobis: immo sm Aug. 3. lib. Confess. Cũ
sumus longinqui a Deo per peccatũ, nos auer-
tendo, ipse est propinquus nobis pię & miseri-
corditer nos in nostro esse manutenendo & cõ
4 seruando. Quarta via ad hoc idem sumi potest
ex diuina vniuersitate: nam quælibet creatura
est quoddã particulare bonũ: solus autẽ Deus
est vniuersale bonum: quã materiam diffuse tra
ctat Aug. 8. de Trin. c. 3. vbi ait, Quid plura &
plura? bonum hoc & bonum illud, tolle hoc
& illud, & vide ipsum bonum si potes, ita Deũ
videbis, non alio bono bonum, sed omnis boni
bonum. Quælibet ergo creatura est quoddam
bonum particulare, quia est bonũ hoc & bonũ
illud: sed solus Deus est bonum vniuersale, qa
non est particulariter bonum hoc vel bonum
illud, sed est vniuersaliter omne bonum, & om

A nis boni bonum, vt patet ex sententia auctorita
tis prefate. Arguatur ergo sic, Anima vel ange
lus, habens rationẽ & intellectum, est apta nata
ferri in bonum vniuersale: quia vt ait Cõmenta
tor in de Anima, Intellectus est qui facit vniuer
salitatẽ in rebus: nullum ergo bonum particu-
lare poterit angelum vel animã satiare vel bea-
tificare: cum bonum vniuersale sit longe quid
maius quàm bonum particulare: solus ergo
Deus, qui est bonum vniuersale, & nulla crea-
tura, quia quælibet est quoddam bonum parti-
culare, poterit animam satiare vel beatificare.
Quinta via ad hoc idem sumitur ex diuina quie 5
tatione & satietate: nã quãdiu aliquid est in mo
tu non quiescit: cum ergo per ea quæ sunt ad
B finem tendimus in ipsum finem, quandiu sisti-
mus in his quæ sunt ad finem, tandiu sumus in
motu & non quiescimus. Cum ergo omnes
creaturæ ordinentur ad Deum tanquam ad fi-
nem, in nulla creatura simpliciter loquendo
potest esse quies: quia nulla creatura est finis
simpliciter vel finis omnium: solus autẽ Deus
est finis omnium, quia solus ipse, vt vult Com
ment. in primo Metaphy. se habet in triplici ge
nere causæ respectu omnium, quia ipse est om
nium causa efficiens, omnium causa formalis
exemplaris, & ipse solus est causa finalis vel fi-
nis omnium. In ipso ergo solo potest esse quies
& beatitudo nostra: nam cum omnis creatura
sit quid labile, & quid mobile, in nulla creatu-
ra potest simpliciter esse quies: quia qui laben-
ti innititur, oportet quòd cum labente labatur.
Redeamus ergo ad quæstionem propositam,
& dicamus quòd cum Deus per seipsum & si-
ne aliqua creatura media tàm Angelos quàm
animas lętificet, ideo cum quæritur, Vtrum
Angeli inferiores & quilibet eorum recipiat ali
quam influentiam specialem a Deo præter in-
fluentiam quam recipit mediantibus superiori-
bus Angelis: si huiusmodi quæstio quærat de
influentia diuina, per quam sumus a Deo bea
ti, quia talis influentia esse non potest sine col-
latione gratiæ consumatæ vel sine collatione
glorię, secundum quam Deus per seipsum nos
beatificat & glorificat, patet quæstionem nul-
D lam esse: quia Deus per seipsum quemlibet An-
gelum & quamlibet animam glorificat & bea-
tificat. Non ergo quantum ad huiusmodi
influentiam & beatificationem bea-
tificat Angelos inferio-
res per supe-
riores,
sed quemlibet Angelum tam infe-
riorem quàm superiorem
& etiam quamlibet ani-
mam beatificat per
seipsum.

Cap.

Cap. 11. Quòd licet Angeli fuerint beati uidendo et diligendo Deum trinum et unum: homines tamē nunq̄ fuerunt beati in re, licet fuerint beati in spe, non uidendo deitatem & humanitatem Christi.

Ostquā declarauimus quid tenendū sit de influentia, quā facit Deus in angelos sm quā sūt beati, quia Deus beatificat angelos omnes tām superiores q̄ īferiores, & etiam animas omnes īmediate per seipsum: volumus declarare quid dicendū sit de influentia vel impetu quē facit Deus in angelos, vel sm quē Deus reuelat angelis quæ spectant ad regimen vniuersi. Sed anteq̄ hoc fiat, quia quidam circa beatitudinem errauerunt, dicentes ꝙ non oportet ad hoc ꝙ aliqui sint beati, ꝙ videant psonarū trinitatem: sed sufficit ꝙ videant essentię vnitatē. Sed hoc stare nō potest: nam visio succedet fidei, iuxta illud Psal. Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Dei nostri. Ea ergo quę nūc per fidem audimus (quia vt dicit̄ ad Rom. 10. Fides est ex auditu) in ciuitate dei nostri, idest in patria videbimus & dicemus illud Psalmi, Sicut audiuimus in uia, sic vidimus & videmus in patria. Consuetudo. n. est scripturæ sacræ, sæpe ponere præteritum pro pręsenti, vel etiam pro futuro, ad notandū stabilitatē & firmitatem eorum, quæ dicūtur in sacra scriptura. Nam sicut quod factū pro infacto haberi non potest, qa tanta est immutabilitas rei factę vel rei præteritæ, quòd etiā ab ipso Deo negamus non posse facere, facta non esse facta, vel præterita nō esse
6. Eth. c. 2 præterita, iuxta illud quod dicitur in Ethicis de Agatone, Hoc. n. solo Deus priuatur, ingenita facere, quæ vtiq; facta sunt. Ad hanc ergo stabilitatem & immutabilitatē insinuandā, quod potuit dici in præsenti, quia cum erimus in patria D dicemus, Sicut audiuimus in via de vnitate essentiæ & trinitate personarum, sic videmus in patria: scriptura tamē sacra posuit in præterito qđ ibi dici poterit in præsenti, Sicut audiuimus, sic vidimus) tamē verè ibi dici poterit, sic videmus. Redeamus ergo ad propositum, & dicamus ꝙ fidei viæ succedet visio patriæ, quæ visio erit tota merces, vt potest patere per Aug. 1. de Trin. cap. 8. et. 9. Quod non sic intelligendū est, ꝙ visio sit tota merces prout est separata ab amore & delectatione: nam videre quod nō diligitur, vel quod nō delectat magis esset ad pęnā q̄ ad gaudium, & magis esset miseria q̄ beatitudo. Concedimus enim (& semper hæc positio nobis placuit) ꝙ Beatitudo nostra principalius consistit

A in amore & delectatione quæ est actus voluntatis, q̄ in cognitione & visione, quæ est actus intellectus. Beatitudo. In vtroq; .n. cōsistit Beatitudo nostra tam in actu intellectus, q̄ in actu voluntatis: sed principalius consistit in amore qui est actus voluntatis: q̄ in visione quæ est actus intellectus. Consueuit. n. dici in vulgari nostro, cum quis videt quod nō diligit, forte odit & sibi displicet, ꝙ oculos habeat, quando videt illud. Vnde qa impossibile est ꝙ aliquis videat tantum bonum quantū est Deus, & non diligat illud vel nō delectetur in illo, vbi nihil est non amabile, & nō delectabile: ideo dicit Aug. in locis præassignatis, ꝙ visio est tota merces, accipiendo visionem, vt includit dilectionē & delectationē. His itaq;
B prælibatis ꝙ fidei succedet visio, cum sint articuli fidei, non solum de Deo vno in essentia, sed de Deo trino in personis, visio nostra beata in patria succedens fidei in via, non solum erit de Deo vno in essentia, sed de Deo trino in personis. Vtrunq; ergo videbimus clare & apertè Deum vnū essentialiter, & trinum personaliter. Immo hæc visio non sufficiet ad beatitudinem, sicut non sufficit ad fidem credere Deum vnum & trinum, nisi credamus ipsum incarnatū quantum ad personā filii, quia sola psona filii est incarnata. Nam licet tota Trinitas induerit filiū carne, quia Pater & Spiritussanctus induerunt filium carne, & filius induit seipsum carne: ppter quod licet fuerint tres induentes: vna tamen so
C la psona est inducta carne, iuxta illud Symboli Athanasii, Qui vult ergo saluus esse, ita de Trinitate sentiat. Sed necessarium est ad ęternam salutem, vt incarnationem quoq; Domini nostri Iesu Christi fideliter credat. Non ergo sufficit credere Deum vnum & trinum, nisi credamus Dei filium incarnatū, passum, mortuū, sepultū, & resurrexisse: quæ omnia, Dominus Ioan. 17. volens tractare de nostra vita æterna, quæ est beatitudo nostra, tangit, cum ait, Hęc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deū, & quem misisti Iesum Christū. In quibus verbis vt per Augustinum patet super Ioannē, & habet̄ in Glosis cōmunibus, oportet ꝙ intelligatur spiritus sanctus, qui est charitas substātialis amborum. s. patris & filii: tota ergo Trinitas, Pater, Filius, & Spiritussanctus, est solus & vnus Deus, vt exponit Augustinus ibidem. Sed contra omnia hæc dici posset: quia videtur ꝙ visio vnius psonæ sufficiat ad Beatitudinē, iuxta illud Ioannis 14. Ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Sed hoc satis est solutum per verba ipsius Christi respondentis Philippo, dicenti, Ostēde nobis Patrem etc. Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Nam quantum ad deitatē non potest vna persona videri sine alia: sicut nō potest vna psona operari sine alia. Nam cum omnes tres personæ habeant vnam & eandē essentiam, habet vnam & eandem virtutem, & vnam & eandem operationem: igitur propter vnitatem essentiæ

non videtur vna persona sine alia. Immo quia
relatiua sunt simul natura.i.naturali intelligen-
tia,non solum propter vnitatem essentiæ nõ vi-
detur vna psona sine alia, quia Quod quid est,
est obiectũ intellectus : sed ẽt ppter oppositio-
nem relatiuam nõ videtur vel non intelligitur
vna psona sine alia, cum relatiuè opposita,sint
simul natura. Rursus etiam obiici posset , quòd
cum deitas sit principale obiectum beatitudinis,
videtur ꝙ humanitas non pertineat ad huius-
modi obiectum. Ad quod dici potest, ꝙ etsi hu
manitas non est obiectum principale beatitudi
nis nostræ,est tñ obiectum annexum, sine quo
non põt esse beatitudo nostra. Nam vsq; ad pas
sionẽ Christi,quotquot obierunt de sanctis Pa
B tribus, non fuerunt beati in re, quia non vide-
bant Deum:sed fuerunt beati in spe,quia habe-
bant firmam spem videndi Deũ. Propter quod
decedentes ante passionẽ Christi, si quid habe-
bant purgandũ, ibant ad Purgatorium: postq̃
erant purgati ibant ad sinum Habraæ, idest ad
Limbum sanctorum Patrum. Nam,vt cõmuni-
ter dicitur, ordo conuersus fuit in Adam, & in
nobis: nam ibi persona infecta infecit naturam:
in nobis autem natura infecta infecit personã.
Et ideo non possumus videre Deum ,nisi sit sa-
tisfactum pro vtraq; infectione,naturæ.s.& pso
næ. Cũ autem omnis natura generabilis et cor
ruptibilis,vt apparet in natura humana, quan-
C tum est de se quodammodo sit infinita saltẽ po
tentia,quia de se est multiplicabilis in infinitum,
licet non possit esse actu multiplicata in infini-
tum:& cum solus Deus sit quid infinitum, non
poterit pro tota natura nostra satisfacere , nisi
Deus. Nam sm Augustinum lib. 12. de Trin.c.
10. Si alius modus fuit possibilis, nostræ tamen
sanandę miseriæ nullus fuit congruẽtior. Vsq;
ergo ad diem passionis Christi , q fuit mortuus
pro salute nostra, non fuit satisfactum sufficien
ter pro natura nostra:eo autem mortuo , aper
ta fuit ianua cęlestis;& omnes,qui erant in Lim
bo sanctorum Patrum, viderũt Deum: & ideo
dictum fuit Latroni, Hodie mecum eris in Para
diso: quia eodem die , quo mortuus fuit Chri-
D stus,mortuo latrone,anima eius vidit Deum. In
vtroq; ergo stabit beatitudo nostra , in visione
Deitatis, & Humanitatis Christi, licet principa-
lius sit in visione Deitatis. In visione tamen hu-
manitatis & si nõ erit simpliciter,erit saltem tan-
q̃ in illo sine quo non contingit nostra beatitu
do: cum ante incarnationẽ Christi, & ante eius
passionem & mortem, nullus purus homo fue-
rit beatus. De hoc ergo poterit exponi quod di
citur Ioan. 10. Ego sum ostium, per me si quis
introierit saluabitur:ingredietur, videndo Dei-
tatem:& egredietur, videndo humanitatem : &
pascua inueniet,quia vtrobiq; erit gaudium , &
delectatio nostra. Sciendũ tamẽ ꝙ ante resurre
ctionem Christi, sancti in Limbo viderunt hu-
manitatem Christi saltem quantum ad animam

A illuc descendẽtem:sed post resurrectionẽ Chri
sti,viderunt humanitatem sm seipsam,& quan-
tum ad totum. Concludamus ergo & dicamus
ꝙ aliqua sunt,quę oẽs beati vident , videlicet,
vnitatem essentiæ ,trinitatem personarũ,& hu-
manitatem Christi,sine qua & si fuit Beatitudo
Angelorum,non tamẽ fuit beatitudo hominũ.
Quantum ergo ad vnitatem essentię & trinita-
tem personarũ, quilibet,tam angelus ,q̃ homo,
est beatus ab ipso Deo per ipsum Deum , & in
ipso Deo per seipsum. Sed quantum ad regimẽ
Vniuersi propter salutem electorum,non solũ
ordo superior angelorum illuminat ordinem
inferiorem , sed etiam in vno & eodem ordine
angelus superior illuminat inferiorem. Nã cum
B legitur ꝙ Seraphim clamabant alter ad alterũ, Isa. 6.
potest exponi ille clamor de eo quod petebat
doceri alter ab altero. Quantũ ad hoc ergo po
test adaptari quæstio proposita,videlicet, Vtrũ
angeli inferiores & quilibet eorum recipiat ali-
quam influentiam specialem etcę.quæ quæstio
in sequenti capitulo poterit determinari.

*Cap. III. Quòd licet Deus beatificat omnes ange
los et homines immediatè per seipsum, tamẽ
quantum ad ea quæ spectant ad regi
men uniuersi illuminat & do
cet medios angelos per
supremos:et inferio
res per medios.*

Vm quęsitum sit de in-
fluentia siue de illumina
tione inferiorum ange-
lorum per superiores;
ideo ad euidentiã quæ-
stionis propositæ scien
dum ꝙ super illo verbo
bo 1. ad Corinth. 15.
Deinde finis: cum tradi
derit regnum Deo & Patri; & euacuauerit om
nem principatum & potestatem & virtutẽ etcę.
Vult glosa ꝙ dum durat mundus,angeli ange-
D lis,dęmones dęmonibus, & homines homini-
bus præsunt ad vtilitatem viuentium, vel ad de-
ceptionem:sed omnibus collectis, cessabit om-
nis prælatio , quia non erit amplius necessaria.
In consumatione quidẽ seculi, quando perfe-
ctus erit numerus electorum, cessabunt omnes
huiusmodi illuminationes , sm quas inferiores
angeli docẽtur a superioribus de regimine vni-
uersi,vt hęreditatem capiant electi . Ideo dr̃ ad
Heb. 1. ꝙ omnes sunt administratorũ spiritus,in
ministerium missi ppter eos qui hęreditatem ca
piunt salutis,idest, propter electos . Aduerten
dum ergo ꝙ in angelis est duplex missio,ad ex-
teriora & interiora : quod satis potest haberi p
id quod dicit̃ Isa. 6. Et volauit ad me vnus de Se
raphim; & in manu eius calculus, quem forcipe
tulerat

tulerat de altari etc. Constat autē ꝙ non fuit de ordine Seraphim angelus missus ad Isaiam: quia tota prima Hierarchia continens tres ordines, quorum supremus est Seraphim, est in vestibulis Dei ſm Dionysium. Nullus ergo illorū ordinum mittitur ad hæc exteriora. Ideo ſm Diony. 8. de angelica Hierarchia, ille angelus fuit de inferioribus ordinibus, quia soli inferiores ordines mittuntur, non superiores: vel saltem nullus de suprema hierarchia mittit̃ ad hęc exteriora. Dictus autem est Seraphim ille angelus missus, non ratione ordinis, quia de inferioribus erat: sed ratione administrationis, idest ratione officii. Nam Seraphim interpretant̃ incēdentes, idest, igniti, quia toti ardent amore charitatis. Ille ergo angelus missus ad Isaiam, q forcipe accepit calculum de altari, idest, lapillū, qui calculus vel qui lapillus erat ardēs & ignitus de igne qui erat in thuribulo illius altaris, & cū illo calculo ignito tetigit labia Isaiæ, & incendit, & combussit ea, & hoc modo purgauit labia eius: propter huiusmodi incendium & adustionē dictus est Seraphim, idest incendes. Ergo ſcdm Diony. non omnes angeli, sed soli inferiores mittuntur. Sed quia apostolus dicit ad Heb. 1. ꝙ omnes angeli sūt administratorii spiritus, in ministerium missi ꝑpter eos, qui hæreditatē capiēt salutis, idest, ꝑpter electorū salutem: ideo, vt diximus, oportet nos distinguere de missione, vt dicamus ꝙ omnes angeli mittuntur vel ad interiora, & sic mittūtur quantūcunq; supremi: vel C ad exteriora, & sic mittuntur soli inferiores. Nā & personæ diuinæ dicuntur mitti. Solus. n. pater ſm Augustinum nō dicitur missus, quia nō est ab alio: filius autem & spiritussanctus dicunt̃ missi visibiliter, & inuisibiliter. Filius. n. missus est visibiliter in carnem, cum factus est homo. Et spiritussanctus missus est visibiliter in specie flatus, cum Christus insuflauit in discipulos suos, dicens, Accipite spiritum sanctū. Et in specie columbæ, cum a Ioanne Christus baptizabat̃. Et in specie ignis, in die Pentecostes. Et sicut vtrique tam spiritussanctus, q̃ filius, missi sunt visibiliter: sic vtriq; mittūtur cotidie inuisibiliter. Nā filius mittitur inuisibiliter ad illuminandum intellectum, spiritussanctus ad inflamandum affectū. D Sed cum mittuntur personæ diuinæ, non mittuntur vbi non erant, sed qualiter nō erant, nō mutando loci situm, sed supplendo nostræ naturæ defectum, vt Beda dicit. Hoc ergo modo possumus intelligere, quomodo mittuntur angeli quantūcunq; superiores. Nam cum angeli superiores illuminant inferiores, dicuntur mitti ad illos, quos illuminant de gubernatione mūdi, & de regimine vniuersi. Cum ergo quęritur, Vtrum angeli inferiores & quilibet eorum recipiat aliquam influentiam specialem a Deo præter influentiam, quam recipit mediantibus superioribus angelis. Dici potest ꝙ si loquamur de influentia per quam fit homo vel angelus bea-

A tus, illam causat in nobis per seipsum immediate solus Deus. Sed si loquamur de influētia illuminationis quantum ad regmen vniuersi, quia illam causat Deus in angelos inferiores mediantibus superioribus, iuxta illud Diony. 4. de ang. hierar. dicentis, Tanq̃ diuino legali ordine ꝓmulgato per prima secunda in Deum reduci. Et idem ibidem cap. 8. dicit, Hoc est. n. omnino diuino ordine diuinitus promulgatum per prima secunda participare diuinis illuminationibus. Est ergo ordo & lex diuinitatis infima per media in suprema reducere. Quilibet. n. angelus videndo Deum, & diligendo Deum est beatus immediate per Deum. Sed licet quilibet angelus videat Deum tanq̃ quoddā speculum, nō B tamen quilibet videt in illo speculo omnia quæ relucent in ipso: sed continue quandiu durabit mundus, Deus reuelat angelis superioribus ea quæ disposuit facere in vniuerso pro salute electorum. Et ibi est tantus ordo, & tāta armonia, vt illuminationes de regimine vniuersi fiant in angelos medios per superiores, & perueniant huiusmodi illuminationes vsq; ad inferiores ꝑ medios. Et non solum ſm huiusmodi illuminationes ordo superior illuminat inferiorem, sed etiam in vno & eodē ordine angelus superior illuminat inferiorem; quia legitur ipsos Seraphim clamare alterum ad alterum, qui clamor Isa. 6. non est aliud nisi ꝙ vnus petit doceri & illuminari ab altero. Verum quia non vr̃ quęstio adhuc esse soluta, cum quærat, Vtrū aliquam influentiam recipiant angeli inferiores immediate a Deo, pręter illam, quā recipiunt mediantibus superioribus angelis; quod si dicatur ꝙ recipiūt huiusmodi influentiam, per quam fiunt beati immediate a Deo omnes angeli, q̃a Deus omnes beatificat immediate per seipsum; adhuc remaneret quæstio de illuminatione quantū ad regimen vniuersi, Vtrum quantū ad hmōi regimē Deus immediate illuminet inferiores angelos ꝑ seipsm. Ad qd̓ dici pōt, ꝙ sicut est vnus magister in cathedra, qui loquitur & mouet aures oīum discipulorum; sic vnus est Deus magister in cęlis, qui facit impetum & mouet intellectum omnium angelorū. Et sicut aliqua sunt in doctrina magistri sic conuenientia & leuia, quod ea omnes capiunt, aliqua vero quæ soli perspicaciores capiunt: & de illis perspicaciores docent & illuminant minus perspicaces. Sic Deus stabilis in se manens dat cuncta moueri, & mouet & facit impetū de isto regimine vniuersi, quomodo vult ꝙ vniuersum regatur & gubernetur: & per huiusmodi motum & impetum aliqua sunt quæ omnes angeli percipiunt; aliqua vero quę soli perspicaciores percipiūn & de illis qui sunt perspicaciores & superiores illuminant inferiores & minus perspicaces. Vnde Diony. 4. de diuinis nominibus, Deum assimilat soli: quia sicut sol illuminat oīa: tn̄ q habent oculos magis claros, magis percipiunt lumen solis; & per mōi lu

men vident multa, quę non vident alii. Sic & in A proposito, vt hoc modo per dictum modum quæstio sit soluta prout tangit ecclesiam triumphantem. Aduertendum tamen ꝙ prout præfata quæstio erat prægnans, & prout per eã poterat descendi ad ecclesiã militantem quantũ ad exēptionem, per quam fit magis immediatum, quod nõ erat sic immediatum. Nam semp summus Pontifex intelligitur esse ordinarius vbiq;, & posse ad se reseruare ordinariam & immediatam cognitionem cuiuslibet ecclesiæ. Hoc tamē non obstante, quilibet Prælatus in Dioecesi habet cognoscere causas illius Dioecesis, & est ordinarius in tota sua Dioecesi: quod ideo cõtingit, quia Prælati sunt assumpti in partem solicitudinis: sed summus Pontifex assumptus est in totalem plenitudinem potestatis. Et quia totum stat simul cum parte, ideo simul stat immediata iurisdictio, etiã ordinaria summi Pontificis cum ordinaria iurisdictione cuiuscunq; Prælati: Et quia exemptio hoc tollit, & priuat iurisdictionem mediam Prælatorum, ideo quædam inordinatio dici potest: quia facit de iure Prælatorum non ius. Sed quia de hac materia plenius diximus in quodam libello, quem fecimus contra exemptos, ideo in hoc tractatu hanc materiam possumus silentio præterire.

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituricensis Archiepiscopi, et Aquita-
niæ Primatis, Ordinis fratrum Eremita-
rum sancti Augustini, docto-
ris clarissimi,

TRACTATVS DE LAVDIBVS Diuinæ Sapientiæ.

Super Psal. XLIIII. Eructauit cor meum uerbū bonum, dico ego opera mea Regi: lingua mea calamus scribæ ueolciter scribentis, et cæt.

Cap. I. *In quo ostenditur quæ & quot sunt tractanda in hoc opere, & qui sit ordo dicendorum.*

NTER multas, et
varias occupatio-
nes nostras requisi-
tiā vobis de qōni-
bus quibusdā, de-
creuimus pro mo-
dulo nostræ scien-
tiæ, vestræ piæ pe-
titiōi parēre. Quę-
rebantur .n. in se-
ptenario numero propositæ qōnes, videlicet,
Qualiter est credendum. Qualiter sperādum.
Qualiter confitēdum, & de peccatis pęnitendū.
Qualiter debemus Deum diligere. Quomodo
debemus eum timere, ac sibi obedire. Qualiter
pro susceptis bñficiis debeamus sibi gratias age-
re. Et vltimo, qualiter debemus sibi seruire. Post
has quęstiones quęrebatis specialiter de expo-
sitione auctoritatis præpositę, quomodo intel-
ligendum sit (Eructauit cor meum uerbum bo
num etcę.) & de Donis Spiritussancti. Ad hæc
autem omnia intelligenda, & declaranda, cum
Dionysio, circa principium Ecclesiasticę hierar-
chiæ, Iesum inuocemus omnium hierarchiarū
principium, & perfectionem, ipsiusq; adiutoriū
postulantes & supponentes. Dicamus in nobis
duos esse motores cōtrarios, sensum .s. & ratio-
nem, (vt sapiētes Philosophi protulerunt, put
est in tertio de Anima declaratū.) Quam veri-
tatem Paulus ad Rom. septimo lucidius nar-
rat, cum ait. Video aliam legem in membris
meis repugnantem legi mentis meę. Ratio igi-
tur, quę est lex mentis, tanq̄ motor, & incitator
bonus deprecatur ad optima: sensualitas aūt,
& lex membrorum ad opposita nititur inclina-
A re, iuxta id quod dicit Gen. 8. Proni sunt sen-
sus hominis ad malum ab adolescentia sua. Prę-
termissa itaq; sensualitate siue lege membrorū,
quæ inclinat ad malum, de ratione agendū est,
quæ inclinat ad bonum. Verum, quia hic inten
dimus agere de salute nostra, quæ supra natu-
ram est, ad quam adipiscendam, ratio non pōt
sufficere, oportet præter rationem mouentem,
dare mototem diuinum, vt hoc modo salutem
nostram, & hęreditatē illam æternam adipisca
mur, tanquàm moti a Deo, & tanquàm filii Dei:
quia qui spiritu Dei aguntur hi filii Dei sunt, &
si filii, & hæredes. Ro. 8. Et quia vtrūq; motorē
bonum dicere debemus, rationem .s. tanq̄ Deo
B seruientem, & etiam ipsum Deum tanq̄ princi-
pantem, duo genera habituum in nobis ponē-
da esse, cōmunis locutio atq; opinio protestat:
videlicet, Virtutes, vt vires animæ obediant ra-
tioni mouenti: & Dona, vt omnes potentię ani
mæ Deo mouenti atq; impellenti obtēperent.
In his ergo quæ agenda sunt, magis ad impul-
sum diuinum debemus recurrere, (quod fit per
donum eius) q̄ ad rationem. Quod fit clarè, &
manifestè ex eo, q̄ etiam Philosophus in de bo
na fortuna, loquens de hominibus qui mouen
tur ex diuino impulsu, ait, q̄ consiliari nō expe
dit ipsis, habent .n. principium tale, quod est me
lius intellectu & consilio. Spiritus itaq; sancti
impulsui innitentes, in hoc tractatu hoc ordi-
ne procedemus. Quia primo exponemus au-
C ctoritatem propositam, cuius expositio vltimo
quærebatur: quia in ea sunt septem cōditiones
laudabiles, siue septem laudes Diuinæ sapiētiæ,
quas adaptabimus ad septē dona, ex quibus sol-
uemus septem propositas quęstiones.

Cap. II. *In quo ostenditur, q̄ septem sunt laudes Diuinæ sapientiæ, & adaptantur ad expositionem huius auctoritatis. Eructauit cor meum etcæt.*

Ræmisso ordine dicendorū, vo
lumus primo agere de septē lau
D di bus diuinæ sapientiæ, & eas
adaptare ad expositionem aucto
ritatis prædictæ; & per hoc, di-
stinguere septem dona. & soluere septem pro-
positas quæstiones. Sciendum ergo q̄ diuina sa
pientia primo est plena, & copiosa: Secūdo est
alta, & pfunda: Tertio est recta, & vera: Quar-
to est bona, & sancta: Quinto est omnibus p-
pinqua: Sexto est fęcunda: Septimo est efficax,
& prompta. Si igitur volumus propositas quę-
stiones soluere, oportet nos aliquid de Diuina
sapientia gustare & participare, & omnes has
bonas conditiones debemus in illa alta sapiētia
recognoscere, vt possimus de diuinis donis ali-
qua percipere, & omnes præfatas quæstiones
soluere. Dicemus quidem præfata septem, in au

tenebris. Habet ergo ſapientia rationem lucis. Si ergo dulce eſt lumen iſtud corporale: & delectabile eſt oculis videre Solem: (vt dicitur Ecclesiaſtes. xi.) multo magis eſt delectabile lumẽ ſapiẽtiæ, quia eſt inextinguibile. Iuxta illud ſap. 7. Diligite ſapientiam quoniam inextinguibile eſt lumen illius. Et ſi delectabile eſt conſiderare de lumine ſapientiæ creatæ, multo magis incõparabiliter eſt delectabile conſiderare de lumine illius ſapientiæ increatæ. Tanta ergo, & talis debet eſſe delectatio, quum cõſiderauerimus plenitudinem diuinæ ſapientiæ, quòd die, noctecꝫ nõ deberemus de hoc poſſe ſatiari; ſed deberemus propter talem delectationem omnes alias delectationes ſenſibiles ſpernere. Plenitudo itaqꝫ diuinæ ſapiẽtiæ debet nos inducere vt delectationes ſenſibiles fugiamus, quod pertinet ad donum timoris. Secũda autem conditio laudabilis, ſiue ſecunda laus, videlicet, altitudo illius diuinæ ſapientiæ, debet nos inducere vt mites ſimus, quod pertinet ad donum pietatis. Ex hoc. n. quis ſe humiliat, & mitis efficitur, quũ conſiderat infirmitatem ſuam, & ſublimitatẽ altenius. Propter quod ſi conſiderauerimus quãta ſit altitudo, & ſublimitas diuinæ ſapientiæ, et quanta eſt imbecillitas, & infirmitas intellectus noſtri, quia in genere intelligibilium, eſt ſicut materia prima in genere entium, nihil reputabimus nos eſſe, & quaſi iumenta intellectu carentia, dicemuſqꝫ ad ipſum dominum, Vt iumẽtum factus ſum apud te, & ad nihilum redactus ſum. Huiuſmodi autẽ altitudo diuinæ ſapientiæ potiſſimẽ debet nos facere humiles, & mites: quod pertinet ad donum pietatis. Nam ſm Auguſt. ſecundo de doct. chriſtiana cap. 7. Sicut delectationes fugere, pertinet ad timorem, ſic miteſcere pertinet ad pietatem. Facit. n. donum timoris in nobis, ꝙ bene nos habeamus circa delectabilia ſenſibilia, ea deteſtãdo & fugiendo. Sic & donum pietatis (large accipiendo pietatem) facit in nobis, ꝙ bene nos habeamus circa alias perſonas, eis debitam reuerentiam exhibendo. Quod potiſſimẽ fit ſi ſimus mites, & humiles.

Tertia autem laudabilis conditio illius diuinæ ſapiẽtiæ eſt rectitudo, & veritas, quæ debet nos inducere ad ſtudioſitatem. Quilibet. n. debet eſſe intentus & ſtudioſus circa ea, quæ ſcit recta eſſe & vera, per quæ potiſſime habetur donum ſcientię, eſt enim ſcientia de humanis, de diuinis verò ſapientia. Nã bene ſentire, vel iudicare de humanis, pertinet ad ſcientiam: de Diuinis autem ad ſapientiam. Et quia nullus bene põt iudicare de aliquibus niſi ſit intentus, ſedulus, & ſtudioſus, dicere poſſumus cum Aug. ſecundo de doctr. chriſt. ꝙ ſicut delectationes fugere pertinet ad timorem, mites eſſe, ad pietatem, ſic ſtudioſos eſſe ad ſcientiam: nam bene iudicare de humanis (quod pertinet ad donum ſcientiæ) non poſſumus ſine ſtudioſitate. Quarta quidẽ laus, ſiue quarta conditio laudabilis diuinæ ſapientię eſt eius Bonitas, per quam debemus induci, ne in aduerſitatibus frangamur, quod ptinet ad donum fortitudinis. Nam (ſecundum Apoſtolũ ſecunda Cor. 4.) Id. n. quod in præſenti eſt momẽtaneum, & leue tribulationis noſtrę: ſupra modum in ſublimitate ęternum glorię pondus operatur in nobis, non cõtemplantibus nobis quæ videntur, ſed quæ non videnẽ. Quæ. n. videntur, temporalia ſunt: quæ autem non vidẽtur ęterna ſunt. Diuina enim bonitas & illa gloriæ ſublimitas, id eſſe bonum oſtendit nobis, quod oportet nos facere, & tribulatiões ſuperare. Quinta laudabilis conditio diuinę ſapientiæ, eſt, ad nos propinquitas. Nam ſicut diuina ſapiẽtia, & diuina virtus eſt intra omnia nõ incluſa, & extra omnia non excluſa: ſic eſt altiſſima nõ ſeparata, & proxima, ac propinquiſſima non contracta. Huiuſmodi autem propinquitas debet nos inducere ad amorem, & dilectionem diuinorum, ſiue ęternorum: quod (ſm Auguſt. ſecundo de doct. chriſt. cap. 7.) ſpectat ad donum conſilii. Sexta autem laus, ſeu laudabilis conditio diuinæ ſapientiæ, eſt eius fęcunditas. Quia, vt dicitur in lib. ſapientiæ cap. 7. omnibus mobilibus mobilior eſt ſapientia. Eſt. n. diuina ſapientia immobilis, & mobilis: immobilis in ſe, mobilis in effectibus: quia ad oẽs effectus pertingit. Et quantum ad plures pertingit, tanto ſecundum hunc modũ dicitur eſſe mobilior & fęcundior. Ex huiuſmodi autem fęcunditate debemus induci ad mentis puritatẽ, quod pertinet ad donum intellectus. Nam quanto purior eſt oculus mentis, tanto magis fęcũdatur in cognitione ſapiẽtiæ. Septima autem & vltima laus ſuperius tacta de diuina ſapientia, eſt eius efficacitas, & virtuoſitas, quæ debet nos inducere ad mentis tranquillitatem. Nam in eo, qui eſt oĩum artifex, omnem habens virtutem, debemus tranquilli, & pacifici permanere, quod pertinet ad donum ſapientiæ. Vnde Auguſt. ſecundo de doctr. chriſt. ait, Talis filius aſcendit ad ſapientiam, quę vltima, & ſeptima eſt, qua placatus trãquilluſqꝫ perfruitur.

Cap. IIII. *Vbi clarè agitur de ſufficientia donorum, & ubi clarius oſtenditur, quomodo ſecundum præaſſignatos ſeptem gradus, accipiuntur ſeptem dona.*

AD pleniorẽ autem intelligentiam prædictorũ, & vt hæc omnia clarius videantur, dicimus ſeptẽ dona Spiritus ſancti ſic dẽre accipi. Quia quædam pertinent ad perfectionem partis intellectiuæ: quędam aũt ad perfectionẽ partis appetitiuæ. Ad perfectio-

E

nem autem partis intellectiuę (quātum ad præ A sens spectat) quatuor pertinent, videlicet, veritatem appræhendere, secundum apprehensionem factam bene iudicare de rebus humanis siue de rebus creatis, & bene iudicare de rebus diuinis, & secundum omnia hæc, in suas actiones, & in sua opera rectè dirigi. Bene autem apprehendere pertinet ad donum intellectus: bene iudicare de humanis, ad donum scientię: bene autem iudicare de diuinis ad donum sapientię: secundum hæc autem bene in operationes dirigi ad donum consilii. Ad partem autem appetitiuam (quantum ad pręsens spectat) pertinent tria, videlicet, delectationes carnales fugere, quod fit per donum timoris: In aduersis nō frangi, quod fit per donum fortitudinis: ad alios debitè se habere, quod fit per donum pie B tatis. His autem sic assignatis, fit sufficientia donorum. Talis tamen est ordo (vt innuit Aug. in verbis pręassignatis) quia Primo debemus delectationes carnales fugere. Secundo debemus esse humiles, non nobis intendere, sed mitescere. Tertio debemus attendere & studiosi esse. Quarto in aduersis nō debemus frangi. Quinto ad delectationem æternorum debemus nos conuertere. Sexto oculum mētis debemus omnino purgatum habere Non enim statim quū delectationes carnales fugimus, ex hoc omnino purgati sumus, quia adhuc possunt remanere aliquę reliquię peccatorum. Cum.n. vinum remotum est a vase, adhuc remanet odor vini in vase. Et quū febris recessit ab ęgroto, adhuc C remanent reliquiæ morbi. Ita quum aliquis recessit a peccatis, adhuc remanent incentiua ad peccandum, a quibus purgamur per dilectionē æternorū, quia quāto magis æterna diligimus, ad peccandum minus incitamur. Septimo, & vltimo ex his omnibus sumus mente tranquilli. Per quæ septem, colliguntur septem dona, Vt per delectationes carnales fugere, habeatur donum timoris: per mites esse, donum pietatis: per esse sedulos, donum scientię: per non frangi in aduersis, donum fortitudinis: per ęterna diligere, donum consilii: per purgatos oculos mentis habere, donum intellectus: per esse mente tranquillos, donum sapientiæ. Quia ergo non pōt quis deuenire ad donum sapientię, & esse in mēte tranquillus, nisi prius carnalia fugiat, quod D est initium omnium aliorum, quod pertinet ad timorem: ex isto initio, scilicet, carnalia fugiendo, peruenitur, vt quis seipsum cognoscat, & humilis efficiatur, & reuerentiam exhibeat debitam aliis, quod pertinet ad pietatem. Fugiēs autem carnalia, & iam factus humilis, & reuerens, iam non est amplius vana cogitans, sed magis est attentus, & sedulus, & incipit saltem iudicare de rebus creatis, quod pertinet ad donum scientiæ. Bene autem iudicādo de rebus creatis, nihil appreciantur ista tēporalia, nec frāgitur rebus aduersis, quod pertinet ad donum fortitudinis

Quibus omnibus sic se habentibus, grauia omnia ista temporalia despicit, et inducit ad amorē æternorum, quod pertinet ad donum consilii, nam donum consilii est, vt bene quis dirigatur in operibus suis, quod potissimè fit per amorē ęternorum: quia qualis vitæ quisque est, talis finis sibi videtur, & talia operatur, & loquitur. Et 3.Eth.8. ideo si habemus amorem carnalium, carnalia operabimur, & carnalia loquemur: quia carnales carnalia tractant. Si vero habebimus amorē spiritualium, tractabimus spiritualia opa, loquemur, & ea faciemus, & in nostris operibus dirigemut. Ex dilectione aūt æternorum purgabitꝰ oculus mentis, quia præceptum domini lucidū Psal. 18. illuminans oculos potissimum autē pręceptū est de dilectione siue de charitate, per quā purgatur oculus mentis nostræ. Nam sicut diligendo carnalia, conuertimur ad ea, & inficimur: sic, diligendo spiritualia, conuertimur ad ea, & purgamur per ipsa. Habere autē purgatos oculos mentis pertinet ad donum intellectus. Nam per huiusmodi donum fit quod bene apprehendamus veritates: sicut per scientiam, & sapientiam fit quod bene iudicemus de eis. Sicut ergo oculus carnis impurus non potest bene videre, sic oculus mentis non bene depuratus, nō potest bene apprehendere. Ex his omnibus fit homo in mente tranquillus, quod pertinet ad donum sapiētiæ. Nam qui bene vult iudicare de tantis, & tam arduis rebus, (sicut sūt res diuinę,) oportet ipsum esse in mente tranquillum, & pacificū. Bene ergo dictum est quod initium sapiētię est timor domini, quia incipimus à timore delectationes carnales fugere, vt possimus deuenire ad sapientiam, & tranquillitatem mentis.

Cap. V. In quo est continuatio ad dicenda, & in quo ostenditur, quomodo ex prima laude diuinæ sapientiæ, videlicet, ex plenitudine eius, scire possimus qualiter debeamus credere, et quæ, et quot sint credenda.

His itaq; omnibus pręlibatis, patet expositam esse auctoritatem illā, (Eructauit cor meum verbū bonum &c.) Cuius expositio spāliter petebatur. Ad expositionē ēt illius auctoritatis adaptata sunt omnia dona spiritus sancti, de quibus aliqua scire desiderabatis. Volumus nunc (secundum illam eandem auctoritatem, & sedm illas septem laudes diuinæ sapientię) soluere omnes septem propositas quæstiones. Nam ex plenitudine diuinę sapientiæ ostendemus qualiter debeamus credere: ex eius altitudine, qualiter sperare: ex ipsius rectitudine, & veritate, qualiter debeamus de peccatis nrīs pęnitere: ex eius bonitate, qualiter

liter debeamus Deum diligere: ex propinquita te eius ad nos, qualiter debeamus ipsum timere, & ei obedire: ex fęcunditate aũt eius, qualiter debemus ei gratias agere. Septimo & vltimo, ex virtuositate diuinę sapientię declarabimus, qũo debemus ei seruire. Ita ꝙ, ex septem laudibus diuinæ sapientiæ, quas expressimus, ex auctoritate proposita Psal. 44. soluemus oẽs septẽ præhabitas qõnes. Sciendum itaq; ꝙ potissimẽ credendum est alicui de aliquo, si plenẽ sciat de re quæsita veritatem. Et quia Deitas, & Trinitas, solum sibi nota est: per reuelationem diuinã, & per doctrinã Christi, oportet nos credere quæ credenda sunt. Ipsa itaq; plenitudo diuinę sapiẽtiæ, in qua plenẽ cognoscunẽ, quæ diuina sunt, sufficienter nos monet, qũo debeamus credere, quia debemus credere ea, eo modo, quo reuelata sunt a diuina sapientia. Ideo Dionysius primo de diuinis nominibus dicit: De hac igitur supersubstantiali, & occulta deitate, non est audẽdum dicere, nec cogitare aliqd, pręter illa, quæ nobis diuinitus ex sacris eloquiis; sunt expressa. Cum ergo quærit̃, qualiter est credendum, vel quæ sunt credenda, breuis r̃sio fieri põt. Quia omnino credendũ est, & omnia credenda sunt, ꝑut nobis diuinitus sunt expressa, siue expressa sint multifariẽ, multisq; modis, s̃m ꝙ olim locutus est Deus patribus in ꝓphetis. siue sint expressa s̃m ꝙ clarẽ, & apertẽ locutus est nobis in filio, quem constituit h̃dem vniuersorũ, per quem fecit & secula. Heb. 1. Quæ ergo & in veteri, & in nouo testamento cõtinentur, credẽda sunt. Nec alia cõtinentur hic & ibi, sed est rota in rota, iuxta visionẽ Ezec. ca. 1. Quæ. n. in veteri testõ exprimebant̃ velatẽ, & per figuram, in nouo paduntur clarẽ, & per veritatẽ. Fit autẽ duplex distinctio de credendis, vna de modo credendi, alia de articulis creditis. De modo quidem credendi distinguit̃: quia debemus credere Deum, Deo, & in Deum. Nã fides a Deo est efficiẽter: de Deo est, & Deum habet sicut obiectum: & in Deum tẽdit final̃r. Prout ergo fides tendit in Deum, tanq̃ in obiectum, & terminũ: sic credimus ea quæ sunt credenda de Deo: sed prout fides a Deo est efficienter, & exẽplariter, sic credimus ipsi Deo omnia, quę ꝓponunt̃ nobis credenda: omnia. n. clarẽ relucent in diuina sapientia, a qua sunt deriuata & exẽplata. Ideo quę nunc audimus per fidem, in patria videbimus per spẽm. Tũc ergo dicemus illud Psalmi. Psal. 47. Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate dñi. Cũ enim erimus in ciuitate dñi. i. in patria: quæ nobis nunc proponunt̃ vt credenda & audienda, ibi nobis offerentur tanq̃ inspicienda, & videnda. Hoc est ergo credere Deum & Deo: credere diuina eo modo, quo inspirata sunt a Deo. Sed prout fides tendit in Deũ, finaliter: sic credimus in Deũ prout credẽdo, final̃r in ipm tendimus. Hęc aũt tria adaptare possumus ad tria genera hominũ, videlicet ad Gentiles, ad Fideles

A peccatores, & ad iustos. Gentiles quidẽ, & si credũt Deum, nõ credunt Deo, nec in Deũ. pñt. n. gentiles credere Deum, hñdo aliquam notitiã de diuinis, quia (vt dr̃ ad Roma. 1.) Quod notum est Dei, manifestum est in illis: tñ nõ ex hoc propriẽ credunt Deo: quia notitiam quam hñt de diuinis, non accipiunt a sacra scriptura, quã inspirauit Deus, sed solum ex sensibus, & ꝑ res creatas quas creauit Deus. Accipiẽdo ergo credere testimoniis sanctorum, per quos locutus est Deus: sic gentiles non credebant Deo, quia & si credebant Deũ hñdo aliquam notitiam de diuinis, non credebant Deo: quia non recipiebant testimonia sacrarum scripturarũ. Fideles aũt peccatores & si peramplius credunt Deũ,
B q̃ gentiles, quia ampliorẽ notitiam hñt q̃ ipsi: et si credũt Deo recipiendo testimonia scripturæ sanctę, tamen non credunt in Deum: quia sic credendo, non tendunt in Deum tanq̃ in finẽ: nec ꝓponunt sibi finẽ, bonũ diuinum. Sed fideles iusti, omnia ista hñt. Et licet quantũ ad fidem possimus ista tria distinguere, vt sancti distinxerũt, formalius tñ est credere Deum. Nã si ꝑ fidẽ credimus in Deũ, & tanq̃ in obiectũ tendimus in ipm, isto mõ debemus hoc facere, sicut Deus reuelauit nobis, & sicut ipse nos docuit, per fidem: ergo hoc mõ credimus Deũ, qa credimus Deo, ea quæ de seipso locutus est nobis. Sic etiã ꝑut credimus in Deũ, debemus hoc facere, ꝑut credimus Deo, ea qua de se ipso nobis locutus
C est. Nã hoc modo debemus in Deũ finaliter tẽdere, prout ipse nos docuit. Et qa hoc est formale credẽdi credere eo mõ, quo docti sumus a Deo, bene dictũ est, ꝙ qualiter dẽamus credere, ex plenitudine sapię debemus accipe: nam quia solus Deus plenẽ se cognoscit, & plenã habet sui notitiã: ideo sibi de seipso debemus credere. Sic ergo dicẽdũ est de modis credẽdi. Sed si fiat qõ de ipsis creditis, quę, & quot sint credẽda, dicemus, oẽs articulos fidei quos debemus credere, ad quartũ decimũ numerũ, (s̃m cõem sententiã) reductos esse. Quorũ septẽ ad Diuinitatẽ ꝑtinent, & septẽ ad humanitatẽ. Circa diuinitatẽ quidẽ est consideranda vnitas essentię: trinitas personarũ, patris, & filii, & S.S. & tri-
D plex genus opis, qd̃ ꝓpriẽ solius Dei est, videlicet, creare, dãdo naturam. recreare, infundendo grãm: & glorificare, dando gloriam. Erũt ergo septẽ articuli, ad diuinitatẽ ꝑtinẽtes. Primus de vnitate eẽntię. *Credo in vnũ deũ.* Scdus de persona pr̃is. *Patrẽ oĩpotentẽ.* Tertius de ꝑsona filii. *Et in Iesũ Christũ filiũ eius.* Quartus de persona. S.S. *Credo in S.S.* Quintus de ope creationis. *Creatorẽm cœli & terræ.* Sextus de ope recreationis. *Sanctã ecclesiã catholicã, Sctorũ cõionẽ, remissionẽ peccatorũ.* Septimus de ope glorificatiõis. *Carnis resurrectionẽ, vitã æternã.* Septẽ etiã sũt ꝑtinẽtes ad hũanitatẽ Xp̃i, qa prĩo credẽdũ ẽ, ꝙ fuerit cõceptus de S.S. Scdo qd natus ex Maria virgine. Tertio, ꝙ fuerit passus, mortuus, & sepultus. Quarto, ꝙ descẽdit ad inferna.

Fidei art. 14.

Quinto, credendum est ꝙ tertia die resurrexit. Sexto, quod ascendit in cęlum. Septimo, ꝙ inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. Et qa oĩa ista reuelata sunt nobis ex plenitudine diuinę sapiẽtię, bene dictum est, ꝙ ex plenitudine illa debemus induci qualiter & quid credamus.

Cap. VI. In quo ostenditur quomodo ex secunda laude diuinæ sapientiæ, uidelicet ex altitudine eius, soluitur secũda quæstio, quomodo scire possumus quid sperandum.

Viso quomodo ex prima laude diuinæ sapiẽtiæ, quia est sic plena, et copiosa, potest solui prima quæstio, Qualiter & qd credẽdũ sit, volumus nũc oñdere qualiter ex secunda laude: quia scilicet illa diuina sapiẽtia est ita sublimis, & alta, soluitur secunda q̃õ, videlicet quid sit sperandũ. Aduertendũ ergo, ꝙ semper spes tendit in arduũ, & in altũ, nõ est.n. ꝑprie spes de aliquo paruo, sed de aliquo magno, & arduo. Ideo, & si ex abundantia diuinæ sapientiæ, aliquo mõ inducimur, vt in Deo speremus, tñ ad id agendum maxime, & ꝑprie inducimur, ex eius altitudine, & nobilitate. Vtrũq; aũt debemus sperare, videlicet, ꝙ perueniemus ad videndã illam altitudinẽ diuinæ sapientiæ per visionẽ apertam, & ꝙ fruemur excellentia diuinæ bonitatis per charitatẽ perfectã (In quo aũt cõsistat principalius fęlicitas nostra, An in visione illius altitudinis diuinæ sapiẽtiæ, An in dilectiõe illius excellẽtis bonitatis, alibi declarauimus: nec est hoc p̃ntis speculatiõis. Sufficiat aũt ad p̃ns scire, ꝙ in vtraq; extat fęlicitas nr̃a, & in vtrãq; sperare debemus.) P̃nt aũt assignari quinq; speciales rõnes, quare ex altitudine diuinæ sapientiæ inducimur, q̃uo, quid, & qualiter debeamus sperare. Nã, si considerauerimus altitudinem illam, aperte conspiciemus, ꝙ ad illam omnia ordinanẽ: ꝙ ex ea. omnia p̃nt refici, & reficiunẽ, ꝙ ab ipsa: omnia conspiciunẽ, quod in ea omnia continentur: quod per eã omnia penetranẽ: & ipsa, omnibus illabitur. In solo itaq; Deo debet esse spes nostra, vt non incurramus in illud dictum propheticum. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachiũ suum, & a domino recedit cor eius. Sed ecõtrario incurrimus bñdictionẽ, qa, Benedictus vir qui cõfidit in dño, & erit in Deo fiducia eius. Quod aũt in Deo debeamus confidere, & in eo solo ponere principalr̃ spẽ nr̃am, omnia illa quinq; quæ diximus de altitudine diuinæ sapientiæ, peramplius nos inducunt. Nã (vt diximus) diuina sapientia, ꝑp sui altitudinẽ,

Hier. 17.

A est illud ad qd̃ omnia ordinantur: nam semper inferiora ordinantur ad superiora. Et quia illa sapientia in altissimis habitat, vt habeẽ Eccle. ca. 24. ideo ad illam omnia alia ordinantur. Sicut ergo nunq̃ quiescit intellectus, donec veniat ad vltimã cãm de qua nõ est vlteriorẽ cãm quærere, (vt sapientes p̃hi protulerunt): sic cor nr̃m nunq̃ quiescit in aliquo, qd̃ dependeat ex alio, & quod ordinatur ad aliud, sed in eo quiescit quod ad nihil vlterius ordinatur. Cum ergo ex altitudine diuinæ sapientiæ, sufficienter possimus arguere Deum esse super omnia, & ipsum ad nihil aliud ordinari posse: non debemus spẽ nostram ponere, nisi in eo, quod potest cor nostrum quietare, hoc autem est id, quod vlterius
B non ordinatur ad aliud: in solo ergo Deo debemus spem nostrã ponere, vt dicamus cum Aug. 1. lib. confess. cap. 1. Ad te nos fecisti dñe, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te. Secundo, altitudo diuinæ sapientiæ, est id a quo omnia possunt refici, vel reficiũtur: nam non solum Deus non est effectus alterius, nec ordinatur in aliud, nec causatur ab alio, vt ex hoc possit quietare cor nostrum, vt habendo ipsum non desideremus vlterius aliquid aliud: sed ipse sic est omnium causa, quod potest omnia restaurare, & reficere, si essent etiã annullata, vt ex hoc habeat cor nostrum quietare, nam id potest quietare cor nostrum, quod potest reficere omnia nostra, hoc autem potest Deus so
C lus facere. Vñ si annihilari essemus, adhuc posset nos in idem numero reficere. In tali ergo debemus spem nostram ponere, qui, si essemus annullati, si essemus occisi, posset nos adhuc restaurare, & reuiuificare, & beatificare. Ideo dicebat Iob cap. 13. etiam si occiderit me, in ipso sperabo. Tertio, ex altitudine diuinæ sapientiæ, possumus declarare, quod ab ea omnia cõspiciuntur: nam oculus qui est in imo, pauca potest conspicere: sed ille qui est in alto, omnia videt. Sic enim diuina sapientia alta est, vt omnia sibi sint lucida & clara. Ideo dicitur ad Hebreos. 4. Quod discretor est cogitationum, & intentionum cordis, & non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda, & aperta sunt oculis eius. In illo ergo debemus
D spem nostram ponere, qui potest omnes defectus nostros videre, & cogitationes omnes cognoscere, cui nihil est inuisibile, nihilq; occultum. Sicut ergo de illo medico debet infirmus confidere, qui optime scit infirmitates cognoscere: sic in Deo spem nostram debemus ponere, cui nulli defectus nostri latere p̃nt. Quarto, ex altitudine diuinę sapientiæ, possumus cõcludere ꝙ in Deo omnia. i. perfectiones oĩum continenẽ. Nam cum diuina sapientia sit causa omnium rerum, iuxta illud Omnia in sapiẽtia fecisti, Psal. 103. & ea quę sunt causatorũ ꝑ amplius insunt causis, vt dicit Dionysius secundo de diuinis nominibus: ex ipsa altitudine diuinæ sapientię,

sapientiæ, per quam arguimus Deum omnium esse causam, concludere possumus ꝙ perfectiones omnium causatorum peramplius, & perfectius sunt in Deo. In illo ergo debemus sperare, in quo sunt perfectiones omnium, & qui potest omnia in omnibus, quia eius solius est desideria omnium complere, & cor cuiuslibet quietare: vnde August. secũdo lib. cõfess. cap. sexto, probat ꝙ etiam in omnibus fallẽtibus uitiis, inuenitur quædam vmbratica spes: sed quod perfectum, & non defectiuum bonum est, quod in sua puritate consistit, in Deo est. vnde ait, ꝙ est quædam defectiua spes, & vmbratica in vitiis fallentibus. (& subdit.) Quód superbia celsitudinem imitatur, quum tu sis vnus super oĩa Deus excelsus. Et ambitio quid nisi honores, & gloriam quærit? cũ tu sis præ cunctis honorandus vnus, & gloriosus in ęternũ. Quicquid ergo boni desiderare possumus totũ reperimus in Deo. In ipso ergo debemus sperare, qui põt omnia desideria nostra cõplere. Illi enim vitiosi sunt, q peruersé in creaturis quærunt, quæ pure & excellenter reperiuntur in Deo. Quinto, ex altitudine diuinę sapientiæ, possumus ostendere, ꝙ eius est omnia replere. Sicut .n. videmus in istis elementis, quód quãto aliquid est altius, & sublimius, tãto magis est penetratiuum, vt aqua magis habet penetrare q̃ terra, & aer magis q̃ aqua, & ignis magis quàm aer. Diuina ergo sapientia, ex quo altissima est, oportet ipsam purã, & simplicissimam esse, ratione cuius simplicitatis, omnibus illabitur, omnia penetrat: propter quod, diuinus sermo, & diuina sapientia ratione eius penetrationis gladio ancipiti assimilatur, iuxta illud ad Hebręos cap. 4. Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. In illo ergo debemus spẽ nostram ponere, qui potest cor nostrum, mentem nostrã, & animam nostram replere: hoc autem facere potest solus ille, qui animæ nostræ potest illabi, & in animam nostram intrare. Sicut enim in corporalibus, non replet aliquid, nisi quod potest intrare in ipsum, sic nihil potest satiare, & replere animam nostram, nisi quod potest intrare, & esse in anima nostra: hic autem est solus Deus. Si ergo quæratur in quo, & quid, & qualiter debemus sperare, dicemus quod spem nostram debemus ponere in Deo, vt per ipsum consequamur seipsum, quia solus ille est, qui potest nostra desideria satiare, propter omnia prędicta, quæ omnia probari possunt, & etiã concludi ex altitudine diuinæ sapientiæ.

A *Cap. VII. In quo agitur, quomodo ex tertia laude diuinæ sapientiæ, ut ex eius rectitudine, soluitur tertia quæstio. quomodo, uidelicet, perfectè debemus de peccatis pœnitere, quod potissimè fiet si sciuerimus quæ, & quot bona facit pœnitentia.*

Stenso qũo ex plenitudine diuinæ sapiẽtiæ possumus declarare cui, & quę, & qualiter sit credendũ: & declarato, qũo ex altitudine eius, in quo, & quid, & qualiter sit sperandum, Volumus patefacere qũo ex
B veritate, & rectitudine illius sapiẽtiæ, possumus concludere, qũo & qualiter, de nostris culpis, defectibus, & peccatis, sit pęnitendum. Imaginabimur quidẽ, ꝙ sicut in istis tẽporalibus, statim præsente linea recta, apparet quid obliquum, et quid rectum, adeó ꝙ & multa videntur oculis recta, quæ ad præsentiam regulę apparent obliqua. Vnde & ædificatores non credunt propriis oculis de rectitudine ædificii, sed ipm plũbant & applicant ei regulã, vt appareat qđ est obliquũ. Propterea bene dictum est qđ dicit̃ in Psal. 74. cum accepero tp̃s ego iustitias iudicabo. Multæ .n. hic vñr esse iustitię, quæ in iudicio finali apparebunt esse culpę. Et quia tanta est rectitudo illius sapiẽtiæ, ꝙ quæcũq; obliquitas di
C scordat ab ea, valde debemus esse intẽti, qũo pęniteamus de peccatis nostris, & qũo emẽdemus obliquitates nr̃as. Qđ si bene nos ipsos iudicabimus, non vtiq; ab illo iudicabimur. Et q̃a pnĩa est secũda tabula post baptismũ, per quã mare huius seculi possumus euadere, & ad gr̃am diuinam, & ad virtutes, & dona redire, & ex his nostras obliquitates rectificare: ideo ne discordemus a rectitudine diuinę sapiẽtiæ, debemus pfectè de peccatis nr̃is pęnitere. Qđ potissimè fiet, si consideremus quæ, & quot bona, pnĩa habet facere. Dicit .n. August. in lib. de vera, & falsa pęnitentia, cap. 1. ꝙ quantum sit appetenda gratia pęnitentiæ, omnis clamat auctoritas, omnis bonorum vita conat̃ ostẽdere. Pęnitentia .n. (ſm
D eum) languores sanat, leprosos curat, mortuos suscitat, sanitatẽ inducit, auget, & cõseruat: claudis gressum, aridis copiã, cęcis restituit visũ. Vitia fugat, virtutes exornat, mentẽ munit & roborat. Oĩa sanat, oĩa lætificat. Tẽperat successus, cõstringit impetus, moderat̃ excessus. Ignotãs p hãc se recognoscit: quęrens, per hãc se inuenit. Hæc est quę hoĩes ad angelos ducit, & creaturã reddit creatori. Ista ouẽ perditã monstrat quærenti, & decimã drachmã obtulit anxianti. Hęc dissipatorẽ filiũ ad p̃rem reduxit, & vulneratũ a latronibus custodiendũ, & curandũ tradidit. In hac omne bonum innititur. Per hanc oẽ bonum conseruat̃. Fugat tenebras, inducit lucẽ, excoquit omnia. Ipsa ignis cõsumens est.

1. cor. 11.

Cap. VIII. In quo ostenditur, quomodo intelligenda sint uerba Augustini de bonis quæ facit pœnitentia, quantum ad potentias, perfectiones potentiarum, actiones, & modos agendi.

VT ergo intelligant uerba Augustini: dicere possumus, quod circa gubernationem nostrā, & circa regimen nſum, est quinq; considerare, videlicet potentias per quas agimus: dispositiones, & perfectiones potentiarum, per quas habilitamur ad agendū: actiones ipsas: modum agēdi: & finem in quē tendimus per huiusmodi actiones. Peccatū autem omnia ista peruertit, Tollit bonas dispositiones, & perfectiones potentiarum: impedit actiones, peruertit potentias, destruit modum agendi, facit nos peruersē in finem tendere. Quantum ad perfectiones, & dispositiones potentiarum: peccatū facit tria mala: quia facit nos languidos, leprosos, & mortuos. Facit nos languidos, nos debilitando: leprosos, nos inficiendo: & mortuos gratiam, & charitatem, & alias bonas dispositiones, & perfectiones per quas viuimus tollendo. Pęnitentia verò, tanq̃ peccato opposita, languores sanat, leprosos curat, mortuos suscitat: nam contra hæc tria, videlicet cōtra languorem, lepram, & mortem, sanitatē dat, auget, & conseruat. Dat quidem sanitatem, per quam languores tollit: auget, quia non solum ab infectione lepræ nos custodit, sed huiusmodi sanitatē conseruat, quia nos præseruat a morte. Sic ergo se habet culpa & pęnitentia, quātū ad dispositiones, & perfectiones potentiarum. Sed quātum ad actiones ipsas, culpa facit quinque mala: quia nos facit claudos, aridos, cęcos, & insuper, nos vitiat, & virtutes deformat. Facit nos quidem claudos, ne in bonas actiones tēdamus: aridos, ne ex bonis actionibus fructū faciamus: cęcos, ne huiusmodi bonas actiones quas agere debemus, cernamus, & videamus. Et non solum culpa sic nos impedit, quantum ad actiones bonas, sed etiam nos vitiat inclinando in actiones malas: quod faciēdo etiam ipsas virtutes (si quæ remanent) deformat, vt si post peccatum remanent in nobis fides, & spes, quę inter virtutes computantur, non possunt remanere formatæ sed informes. Pęnitentia ergo omnibus his quinq;, quæ consequimur per culpā, se opponens, claudis restituit gressum, aridis copiam bonorum fructuū, cęcis restituit visum, vitia fugat, virtutes exornat. Insuper, ipsa eadem culpa, quæ peruertit nos, & quantū ad dispositiones potentiarū, & quantū ad actiones ipsas, nihilominus etiam nos lædit, quantum ad ipsas

Fides & spes post peccatū remanent informes.

A potentias, & quantum ad hoc, culpa quatuor mala facit, Primo a potentiis munitiones, & fortitudines tollendo, Secundo in eis ægritudinē operando, Tertio dispergendo eas, & Quarto dolorem & tristitiam causando in ipsis. Homo enim per culpam perdit primo suam fortitudinem, & robur, vt non possit peccatis resistere. Quādiu.n. sumus in culpa, & dum non sumus in gratia, non possumus omnia peccata vitare; hoc enim ponere, esset incidere in errorem Pelagii, q; ex puris naturalibus possit sibi quisq; ab omnibus peccatis cauere. Culpa ergo, primo a potentiis munitiones & fortitudinem tollit, & secundo cum hoc eas infirmat, & ęgrotat: sicut enim aliud est perdere calorem, & aliud est incurrere frigiditatem, sic aliud est perdere mu-
B nitiones & fortitudines, & aliud est contrahere vitia opposita, & infirmari, & ægrotari. Et si hęc duo sic se habent q; vnum concomitatur aliud, secundum tamen aliam, & aliam rationem, sumitur hoc & illud. Hæc ergo duo mala facit in nobis culpa, & vlterius facit malum tertium, qa potentias diffuit & dispergit: In peccatore.n. potentiæ non sunt vnitę, sed dispersæ & diffusę, quia vnum dictat agere ratio, & aliud secundum sensualitatem agitur. Quarto culpa in potentiis nostris & in mente nostra dolorē & tristitiam causat. Nam sicut gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostrę: sic dolor, & tristitia mentis nostræ, est in nobis ipsis contra-
C riam nostram conscientiam inuenire. Cōtra autē hęc quatuor mala quæ facit culpa, tangit Augustinus quatuor quę facit pęnitentia, quia mētem munit, & roborat, contra primum: omnia sanat, contra secundum: omnia reintegrat, contra tertium: omnia lętificat contra quartum. Et si dicatur, q; hęc etiam superius tangebantur, quum dicebatur, q; peccatum facit languidum, quod est tollere robur & facit hominem leprosum, quod est inducere infirmitatem, & morbū: pęnitentia vero econtra, opposita bona facit. Porrò dicemus q; & si peccatum bonas dispositiones tollit, & actiones bonas impedit, & potētias lędit, & si vno ictu omnia hæc mala facit, nihilominus hęc plura mala sunt: sic econtra, op-
D posita quę facit pęnitentia sunt plura bona. Igitur si Augustinus, vel alii sancti detestando culpam, vel cōmendando pęnitentiam, videntur idem pluries iterare, potest illud sic pluries iteratum ad diuersa referri, vt ad remotionem perfectionis, vel ad lęsionem potentiarum, vel ad impedimēta actionū, vel quomodolibet aliud. Patet ergo quomodo loquēdum est de culpa, & de pęnitentia, quantum ad potentias, bonas dispositiones, vel perfectiones potentiarum, & quantum ad actiones. Sed quantum ad modū agendi, dicimus quòd culpa tria mala facit, qa habet intemperate successus, dispergere impetus, immoderate gressus. Nā quum incidimus in culpam: primo incipimus vana cogitare, &

ex hoc dicimur non tēperare successus, quasi
cogitatio succedens cogitationib: quæ non est
tēperata, nec ad debitum finem ordinata, sed est
vana. Secundo quis per culpam quum incepit
vana cogitare, & non temperare successus, inci
pit in rebus vanis delectari, propter quod dicit
non constringere impetus. Et tertio consentit
illis vanis, & tunc dicitur non moderare gres-
sus. Hic ergo est modus culpæ, & modus agē-
di per culpam. Sed pęnitentia tanq̄ totaliter cul
pæ opposita, temperat successus, ne cogitemus
vana, cōstringit impetus, ne delectemur in eis,
moderatur gressus, ne consentiamus in ipsis.

Cap. IX. In quo ostenditur, quomodo intelligen da sunt uerba Augustini, de bonis quæ facit pœnitentia, prout per eam in finem tendimus.

St ergo ex præha
bitis declaratum,
qualiter dicēdum
de culpa, & pęni-
tentia quātum ad
omnia prętacta:
sed quantum ad fi
nem, in quem ten
dimus per omnia
præfata, dicere pos
sumus, ꝙ peccatum nos deuiare facit a fine, pę-
nitentia vero facit nos tendere in finem. Sed de
deuiatiōe a fine, possumus loqui dupliciter, pri
mo generaliter, secundo specialiter prout cō-
paratur ad Christum: generaliter quidem qua-
drupliciter nos facit deuiare peccatum a fine,
Primo impediēdo intellectum, ne homo seip-
sum cognoscat; si.n. peccator seipsum cogno
sceret, & bene seipsum consideraret, quantū vi-
lis effectus est per peccatum, statim a peccato re
cederet. Secundo peccatum peruertit affectū,
vt homo nolit seipsum quęrere, nolit seipsum
inuenire, quia si seipsum quæreret, & seipsum
inueniret, videret se esse animal rationale, & se-
cundum rōnem debere agere. Tertio per pec-
catum, a societate angelorū separamur, ad quo-
rum societatē perducti, vna cum eis deberemus
nostro fine, & nostro creatore frui. Quarto per
peccatū ab ipso Deo creatore auertimur. Et qa
pęnitentia per omnem modū peccato opponi
tur, ideo contra hæc quatuor quibus per pecca
tum deuiamus a fine, pęnitentia quatuor facit.
Quia per pęnitentiam homo ignorans se reco
gnoscit. Quęrens per hanc, se inuenit. Hęc est,
quæ homines ad angelos ducit. Et creaturā red
dit creatori. Sic ergo loquendum est de culpa,
& de pęnitentia, secundum ꝙ loquimur de de-
uiatione, uel de consecutione finis generaliter.
Sed prout specialiter, comparamur ad Chri-
stum qui est mediator inter nos, & Deum, dice-

A re possumus ꝙ septem in nobis facit peccatum,
quod diuidit inter nos & Christū, quæ omnia
restaurat pęnitentia. Nam peccatū facit nos esse
ouem perditam, quia facit nos a pastore nostro
deuiare. Facit nos esse drachmam amissam, quia
habet nostrā imaginē deformare; nam sicut in
denario, siue in drachma, est imago principis,
sic in anima nostra est imago Dei: sicut ergo, si
a denario tolleretur imago, non diceretur esse
denarius, sic quando ab anima deformatur, vel
etiā quodāmodo tollitur imago, quod fit p̄ pec
catū (iuxta illud psalmi. 72. Imaginem illorum
ad nihilum rediges) anima quoq; desinit esse
drachma, vel dr̄ esse drachma ammissa. (Quali
B ter antem peccatū tollat imaginē & qualiter nō,
plana est responsio, quia non tollit quantum ad
ipsas potentias, tollit aūt quātum ad perfectio-
nes potentiarum. Ipsas etiā potentias licet non
simpliciter tollat: eas tamē vulnerat, & inhabili
tat.) Tertio, peccatum facit nos esse filium dissi
patorem, tollendo a nobis hęreditatē ęternam.
Quarto, facit nos esse a latronibus, a dęmoni-
bus, vel a carnalibus affectionibus, expoliatos,
& vulneratos: expoliatos in gratuitis, vulnera-
tos in naturalibus. Quinto, per peccatum volū
tas nostra perdit omne bonum, & detinetur in
malum. Sexto, per peccatum intellectus noster
induit tenebras, & expoliatur luce. Septimo, per
peccatum omnia opera nostra sunt cruda, &
infrigidata, & immeritoria. Pęnitentia autē tan
C quam peccato omnino opposita septē facit op
posita his quæ numerata sunt. Nam ista scilicet
pęnitennia, Christo quærenti ouem perditam
monstrat: drachmā amissam Christo inquiten-
ti offert: dissipatorē filium ad patrē reducit: vul-
neratum a latronibus, & expoliatū, custodien-
dum, & curandū tradit. In hac omne bonum
inuenitur, & conseruatur quantū ad affectum.
Ista fugat tenebras, inducit lucē quantum ad in-
tellectū: excoquit omnia opera nostra, qa ignis
consumens est, quantum ad actum, seu quantū
ad opus. Aduertendum autē, ꝙ omnia ista pos
sumus referre secūdum ꝙ cōparamur ad Chri-
stum, quia ipse specialiter in Euāgelio, loquitur *Matt. 18.*
D de oue perdita, de drachma amissa, de filio *Luc. 15.*
dissipatore, de vulnerato a latronibus: per ipm
consequimur omne bonū: ipse. n. est magister
noster, fugans tenebras, Inducens lucem: per *Luc. 10.*
ipsum excoquuntur igne charitatis omnia ope
ra nostra, quia sine ipso nihil possumus facere. *Ioan. 15.*
Si igitur hic iterantur aliqua superius tacta, ta
men ad aliud, & ad aliud referri possunt. Nam
pęnitennia facit præfata quatuor generaliter,
non descendendo secūdum hunc modum, vel
illum: & facit hæc septem specialiter descendē-
do ad hunc modum, prout per pęnitentiam
Christo coniungimur, per quem omnia illa se-
ptem consequimur. Aduertendum etiā, quod
mors Christi, & si pro redemptione omniū fue
rit sufficiens, tamen redemptionem omniū non

est efficiẽs, quia iniquitates nostræ diuidunt inter nos, & ipsum, vt non perueniat ad nos influentia sanctitatis suæ: sed quum per pœnitentiam ad ipsum conuertimur, & ei coniungimur, tunc tanq̃ ouis perdita ab eo inuenimur, tanquàm drachma amissa ab ipso recupamur etcę. quæ superius sunt expressa. Aduertendum ẽt, quòd drachmæ amissio pertinet ad imaginem, quæ consistit in potentiis animæ, in quibus vulneramur, vt sunt quædam naturalia, & expoliamur a gratuitis, vt perficiuntur per virtutes & dona, propter qđ huius amissio drachmę videẽ esse idem cum vulneratione, & expoliatione. Sed dicemus quòd imago Dei, & drachma nostra consistit in potentiis superioribus: & quia sm Augustinum in lib. 14. de Trin. cap. 3. in eo quod est potissimum in anima, quæ rẽda est imago: vulner atio autem, & expoliatio, est in virtutibus inferioribus, quia ipsa cõcupiscibilis, & irascibilis, siue ipse appetitus sẽsitiuus per peccatũ expoliatur a suis perfectionibus, & vulneraẽ & inhabilitatur ad bonum: ideo ad aliud, & ad aliud referre possumus hæc & illa.

Cap. X. In quo demonstratur, ꝙ si uolumus plenè conformari rectitudini diuinæ sapientiæ, debemus de peccatis nostris plenè cõteri, confiteri, et satisfacere, et quid est contritio, & propter quas causas debemus de peccatis nostris conteri.

Voniã ergo locuti diutius sumus, quot bona faciat pęnitentia vt inducamur ad pęnitentiam, & ne discordemus a rectitudine diuinæ sapientię, volumus nunc de partibus pęnitentiæ loqui. Nam culpa facit omnia pręhabita mala, per quorum quodlibet discordamus a rectitudine diuinæ sapientiæ, tãquam ab arte recta & vera, in qua omnes huiusmodi obliquitates cognoscuntur. E conuerso autem pęnitẽtia facit bona opposita illis malis, per quæ illi rectitudini, & illi arti conformamur. Verũm qa huiusmodi pęnitẽtia integratur ex multis partibus, nec est aliquid perfectũ sine omnibus suis partibus, ideo vt perfectę illi rectitudini conformemur, de omnibus pęnitentiæ partibus decreuimus pertractare, quæ communiter dicuntur esse tres, Contritio in corde, Confessio in ore, Satisfactio in opere. (*Pœnit. partes.*) Debet. n. primo peccator in corde conteri, quod similitudinarie' dictum est, ac si cor peccatoris, esset vas plenum fętido liquore, quia est repletum turpibus culp is. Cum ergo cõterere sit aliquid in

A minutas partes frangere, cor peccatoris debeẽ esse contritum. i. in minutas partes fractum, vt totus ille liquor inde exeat: si. n. frangeretur in magnas partes, posset ibi aliquid de illo liquore remanere. Sed quando omnino contritum est, nihil ibi de illo liquore fętido remanebit. Ista ergo cõtritio, dolor est de peccatis, de quibus dolendo, vacuatur cor a fœditate, & immundicia peccatorum. Vnde Augustinus de huiusmodi dolore, qui requiritur in pęnitẽtia, loquẽs in libro de vera, & falsa pęnitentia, dicit: ꝙ peccator semper doleat, & de dolore gaudeat, & se nõ semper doluisse doleat. (*Cap. 13*) Iste ergo dolor debet esse quasi contritio. i. cõfractio in partes paruas, quia sigillatim nostram conscientiam debemus inquirere de omnibus, quæ cõmisimus cõ B tra Deum, & de quolibet illorum debemus dolere, vt in nulla parte cordis lateat aliquod peccatum, vel complacentia alicuius peccati: immo sic singulariter, & partibiliter debemus de quolibet peccato dolere, vt totum cor, quantum ad continentiam peccatorum, secundum quamlibet sui partem sit confractum, non retinens in se aliquod peccatorum. Nam (vt dicitur. 4. sen. dist. 14. & allegatur auctoritas Gregorii.) qui sic alia peccata deplorat, vt alia tamen cõmittat, adhuc pęnitentiam agere aut ignorat, aut dissimulat. Et subditur: Quid. n. prodest, si peccata luxuriæ quis defleat, & adhuc auaritiæ æstibus anhelat. Et Augustinus in de vera, & falsa pęnitentia, cap. 9. dicit. Quædam. n. impietas infideli C tatis est, ab illo qui iustus & iustitia est, dimidiam sperare misericordiam. Debet ergo cor, esse cõtritum per singulas partes, & confractum, vt de singulis peccatis doleamus. Possumus autem assignare quinq; causas: quare sic debeamus de peccatis conteri, & dolere. Primo, vt a mundo auertamur, iuxta illud: Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt. (*Ioan. 2.*) Secundo, vt ad Deum conuertamur, sicut ipse per Prophetam Ioelem cap. 2. nos inducit: Conuertimini ad me in toto corde vestro, & scindite corda vestra. Tertio, vt ex hoc Deum adiutorem habeamus: sicut. n. qui se auertit a lumine non habet adiutoriũ ab ipso, sic qui se auertit a Deo, quantum in se est, respuit auxilium Dei: cõtra quos dicitur in psalmo. 51. Ecce homo qui non po D suit Deum adiutorem sibi. Quarto, hoc debemus facere vt de peccatis displicentiam habeamus, nam nõ possumus inchoare nouá vitam, nisi nobis displiceat præterita vita. Quinto debemus sic conteri & dolere, vt a peccatis in posterum caueamus, quia hęc est vera pęnitẽtia secundum Ambrosium, mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere. Et secundum Greg. est acta peccata deflere, & flenda non committere.

Cap.xi.

Cap. XI. In quo ostenditur quòd confessio, quæ est secunda pars pœnitentiæ, habet animam decorare: & φ propter quinq; causas debemus sacerdotibus confiteri.

Ecunda pars pęnitētiæ est confessio, ad quam inducimur testimonio Iacobi dicentis, confitemini alterutrum peccata vestra. Confessio.n. peccatorum animā decorat, & pulchram facit. Vnde confessio, & decor siue pulchritudo conuertitur, & vnum sequitur ad aliud, iuxta illud psalmi 103. Confessionem & decorem induisti. Et alibi psal. 95. Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Fuerunt autem nonnulli dicentes, φ in sola contritione dimittuntur peccata, vt quis non indigeat confiteri: quod patet per simile de leprosis, de quibus dicitur, quod dum irent, mundati sunt: mandatum.n. eis fuerat φ se ostenderent sacerdotibus. In quo significabatur, φ peccatores debent sua peccata confiteri, & sacerdotibus ostendere, ante tamen quàm se ostenderent, videntur fuisse mundati: ante ergo quàm quis confiteat, in ipsa contritione, in ipso proposito confitendi: mundus est, quod concordat cum Psalmo. 31. Dixi confitebor.i. ppo sui confiteri, aduersum me iniustitiam meam domino, & tu etc. Si ergo in proposito fit remissio, non indigemus vlterius confiteri. Dicemus ergo φ fatua & vana est voluntas, si adsit cōmoditas, & tamen nō reducatur ad actum. Nulli ergo remittitur culpa, nisi adsit confessio in voto, & nisi proponat confiteri, aliter non est illi remissio. Si ergo ibi adest tale propositū, & adest cōmoditas confitendi, & non adimpleat qđ habuit in proposito, & in voto, fatuum reputatur tale propositum, & non est sufficiens ad salutem. Potest ergo quis sine confessione saluari, dum tamen conteratur, & proponat confiteri, & desit sibi spatium confitendi: sed si adsit cōfitendi cōmoditas, vel ficte ppsuit qđ volebat implere, vel est a suo bono proposito remotus, & ex hoc est Deo ingratus, in qua ingratitudine persistens, nō potest salutem consequi. Possumus autem assignare quinq; rationes, ppter quas quisq; debet confiteri. Primo vt in re certa se ponat: Nam quum quis cōfitetur, clauibus ecclesiæ se supponit, quia magna est virtus clauium: & multoties virtute clauium quis de attrito fit cōtritus: & homo nescit bene iudicare, an veram contritionem habeat, ideo debet se supponere clauibus, sperans & confidens, φ virtute clauium, suppleatur, si quis sit in contritione defectus, ratione cuius magis se fundat in re certa, dicente sententia sapientis: *Tene certum, & dimitte incertum.* Secundo hoc debet facere quia

A transgressionem mandati vitat: nam quum prę-ceptum sit φ debeamus confiteri, qđ figuratum fuit Leuitici. 14. cap. vbi dicitur φ hic est ritus leprosi, quando mundatus est: adducetur ad sacerdotem. Vbi figuratū est quòd peccator mundandus a lepra peccati per confessionem, debet se ostendere sacerdoti. Tertio debet hoc facere, vt augmentum gratiæ habeat: nam & si in contritione consecutus est gratiam, per confessionem (si deuoté hanc agit) augmentum gratiæ promeretur. Ideo dicitur Prouerb. 28. cap. φ *Qui abscondit* scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit eam, misericordiam consequetur. Quæ misericordia intelligenda est, vel quia de non grato fit gratus, si

B ante confessionem non fuit in gratia: vel quia de grato fit magis gratus, si in gratia existens, deuoté se clauibus ecclesiæ subiicit. Quarto hoc debet facere, vt de peccato cognitionem habeat: Supponitur enim φ sacerdos sit sciēs discernere inter lepram & lepram, et sciat dare notitiam de peccatis, & sciat ligare, & soluere. Vnde Augustinus in de vera, & falsa pęnitētia ait, φ qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiam, quęrat sacerdotem scientem ligare, & soluere, ne si negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet, & petit ne ambo in foueam cadant. Quinto debet aliquis confiteri peccata, vt pęnam sibi debitam

C pro peccatis minuat: nam ipsa erubescētia, quę est in confessione, est pars satisfactionis, & minuit pęnam debitam pro peccatis.

Cap. XII. In quo ostenditur quòd satisfactio que est tertia pars pœnitentiæ propter quinq; causas est necessaria pœnitenti.

Ertia pars pęnitentiæ est satisfactio, quæ pōt comparari ad quinque: Nam in peccato sunt tria, videlicet Superbia, prout peccator non vult Deo subesse: Auaritia,

D prout vult propriam voluntatem, & cupiditatem consequi: Obligatio ad pęnam ratione trāsgressionis. Ad quinque ergo potest comparari satisfactio, vel ad superbiam quæ est in peccato, prout nō vult voluntati alterius subesse: vel ad auaritiam, prout vult suam voluntatem, & cupiditatem consequi: vel ad obligationem ad pęnam: vel ad alias partes pęnitētiæ, quæ sunt contritio, & confessio: vel ad ipsum satisfacientem & pœnitētem. Cūm ergo pęnitens hoc modo satisfaciat, quia supponit se volūtati alterius scilicet sacerdotis, & relinquit voluntatem propriam, & facit illud quod sacerdos sibi iniungit, dato φ sibi sit graue, & sibi displiceat facere, propterea quinq; requiruntur, vt sit bona satisfactio. Primo, vt peccator voluntati alterius se

subiiciat, contra superbiam, quæ fuit in peccato. Secundo, vt voluntatem propriam deferat, contra auaritiam, quæ ēt est æqualiter in quolibet peccato. Tertio, vt in seipso pęnam gerat, contra obligationem, quæ habet esse in quolibet peccato, nam hinc dicitur pęnitens, (secundum Augustinum in de vera, & falsa pęnitentia, cap. 19.) quasi pęnam tenens. Quarto hoc debet facere, vt defectum, si quis cōtra hoc fuit, in huiusmodi contritione, & confessione, suppleat. Nam dolor contritionis, & pudor confessionis, sunt partes satisfactionis. Sed forte non fuit tantus dolor, nec tantus pudor, ꝙ sufficienter satisfaciat pro peccato. Ideo præter contritionem & confessionem, iniungenda est aliqua alia satisfactio. Quinto, bona est satisfactio, vt pęnitens totum se Deo tribuat. Nam in satisfactione iniunguntur orationes, abstinentiæ, eleemosynarum largitiones, peregrinationes, ieiunia, & alia huiusmodi. Cùm ergo contritio sit in corde, confessio in ore, vt anima ipsius peccatoris ordinetur in Deum, tam corpus, q̄ res exteriores (si quas habet) vt totū se deo tribuat, iniungēda est satisfactio: vel quantū ad ieiunia, per quæ corpus maceratur: vel orationes, per quas totus in Deum ordinatur: vel quantum ad ad genuflexiones, per quas corpus inclinaẗ, & anima humiliatur: vel quātum ad itinerationes, per quas corpus fatigatur: vel quātū ad eleemosynarum largitiones, per quas bona exteriora cōmunicantur, vt sic totus homo, secundum se & secundum omnia sua possit ordinari in Deū. Vnde cum maturitate & cum discretione debet sacerdos videre, quid cuiq; imponat: quia quāto magis pęnitens conteritur, & dolet, & magis verecundatur de peccato, tanto magis satisfacit, & minor ei pęna vlterior ponenda est: sicut ēt iuuenibus magis est abstinentia iniungenda, vt magis macerentur in carne, & vt macerati sibi a peccatis caueant.

Cap. XIII. *In quo ostenditur ꝙ ex quarta laude diuinæ sapientiæ, ut quia in illa relucet infinita bonitas, per eam a creaturis participata, soluitur quarta quæstio, qualiter Deus sit diligendus.*

Ostq̄ egimus de tribus laudibus diuinæ sapientiæ, per quas soluimus tres ꝓpositas quęstiones: Volumus agere de quarta laude, videlicet, de bonitate diuinæ sapientiæ: ex qua poterimus soluere quęstionē quartam: Qualiter debemus Deum diligere, ꝙ si bene sciuerimus, scire poterimus, quæ, & quot

A sunt ex charitate diligēda, & quot bona facit in nobis dilectio charitatis. Sciendum ergo, ꝙ idē est amare ꝙ velle bonum. Vnde & Philosophus secūdo Rhetoricorum capitulo de amore ait, ꝙ diffinientes amare, dicamus ꝙ est velle alicui quæ putamus esse bona. Ex ipsa itaq; ratione bonitatis, quam volumus alicui, vel nobis, oportet, ꝙ sumatur ratio amoris. Igitur, ex bonitate Dei, scire poterimus, qualiter diligendus sit Deus. Dicimus autem ꝙ quarta laus diuinæ sapientiæ, est eius bonitas. Nam illa sapientia, non solum est plena, alta, & recta, vt dicebant tres primæ laudes: sed etiam est bona, & optima, sicut dicit hæc quarta laus: Dicitur enim bonum ęqualiter enti. Sicut igitur aliquid est ens, sic est bonum, & quod est infinitum ens, est infinitum bonum: & quia illa diuina sapientia est infinitum ens, consequens est ꝙ sit infinitum bonum. Si ergo ex ratione bonitatum sumitur ratio dilectionis, consequens est, ꝙ Deus sit in infinitum diligendus: & quia ad hoc nō possumus pertingere, quia dilectio nostra, siue sit actus dilectionis, siue habitus, est finitus (quum sit quid creatum;) consequens est, ꝙ nō possumus Deū tantum diligere, quin sit plus diligendus: inde est ꝙ secundū Gregorium, modus charitatis, est non habere modum: ideo præcipitur in lege mosaica & euangelica ꝙ diligamus Deum omni modo quo possimus, ex tota mente, idest ex tota memoria, ex toto corde, idest, ex tota intelligentia, ex tota anima, idest, ex tota voluntate, quę sunt tres partes imaginis. Et vlterius debemus ipsum diligere ex omnibus viribus: quod dupliciter potest exponi. Primo, vt omnes vires referantur ad illas potentias animę. Nā non solum partes imaginis, quæ sunt superiores animæ vires, memoria, videlicet, intelligentia, & volūtas; sed omnes alias vires animæ, debemus ordinare in Deum: propterea ꝙ non solum ex tota memoria, intelligentia, & voluntate, sed ex omnibus aliis viribus animę debemus in Deum ferri, & ipsum diligere, et omnia ad ipsum per dilectionem ordinare. Vel possumus dicere, ꝙ nullum debemus habere modum in diligendo Deum, nec extensiue, nec intensiue, sed nos totos, et totaliter ordinare debemus in Deum. Debemus ergo Deum diligere, ex tota mēte, ex toto corde, & ex tota anima, idest omnia nostra, et nos totos, ordinando in ipsum, vt sit ibi totalitas extensiue vt nihil sit in nobis, quod non ordinemus in ipsum. Debemus insuper hoc facere ex totis viribus, ꝙ sit ibi totalitas intensiue, vt cum omni feruore, et quantum possumus, et secundū omnes vires nostras, omnia nostra ordinemus in ipsum. Prima ergo totalitas (vt dicit ex tota mente etc.) sumitur extensiue, vt ibi cōprehendantur omnia nostra. Secunda autem totalitas quum dicit, (ex omnibus viribus etc.) sumetur intensiue, quia omnia nostra nō quocūq; modo, sed modo summo debemus ordinare

Cap. 5

Exo. 20.

nare in Deum: ex bonitate itaq; illa qua relucet A in diuina sapientia, scire possumus qualr Deus sit diligendus: sed ipsa diuina bonitas quę relucet in ipso Deo, & in eius sapientia, tripliciter potest considerari. Primo quāta est in se. Secundo quāta est in suorū effectuum productione. Tertio quanta est in ipsorū conseruatione. Ex ipsa autem diuina bonitate in se, ostensum est, qualiter sit diligēdus, quia diligendus est, secundum omnia nostra, & secundū omnes vires, & secundum omnem modū, secundū quem possumus: quod non solum veritatem habet, si consideremus diuinam bonitatem, relucentē in illa diuina sapientia quanta est in se: sed etiam, si cōsideremus eam in pductione suorum effectuū, quia secundum sententiam Apostoli: nihil habemus quod non accepimus. Ab ipso enim habemus mentem, cor, & animam: siue memoriam, & intelligentiam, & voluntatem, & omnes potētias animę: ab ipso etiam, habemus omnes vires, & omnem conatum in bonum, qui potest esse per huiusmodi potentias: ab eo ergo habemus omnia extensiuē, & intensiuē, quantum ad res habitas & quantum ad modum habendi, quantum ad id quod sunt, & quantum ad eorū conatum. Et quia magna ingratitudo est, nō ordinare omnia quæ habemus ad illum a quo habemus: ideo ne ingrati simus Deo, omnia nr̃a secundū omnē conatum debemus ordinare in ipsum Deum, nec ad hoc sufficit, quia nō possumus ei reddere æquiualens. Si enim considera- C mus hunc modum, nihil supererrogamus, & nihil facimus, quod non teneamur facere: ideo dicebat Dominus, ꝙ quum omnia bona feceri- mus, debemus dicere, serui inutiles sumus, & qđ debuimus facere fecimus. Tertio hoc idem patet, si consideremus diuinam bonitatem relucētem in diuina sapientia, quantum ad effectuum conseruationem. Nam Deus non sic est causa rerum, sicut ędificator est causa domus, quia recedente ędificatore, adhuc stat domus: sed si ad momētum Deus desereret creaturam suam, statim esse desineret. Vnde August. 4. super Gen. ca. 12. ait, Neq; .n. sicut structuram ædiū quū fabricauerit quis abscedit, atq; illo cessante, & abscedente, stat opus eius: ita mundus, vel ictu D oculi stare poterit, si ei Deus regimē suum subtraxerit. Et quia Deus est sup omnia cōseruans ea, & sine ipso nihil sunt omnia; ideo ad ipsum debemus cōuerti per omnia, & in ipsum omnia nostra per dilectionem, omni modo quo possumus, ordinare debemus. Vnde Aug. loquens Deo. 6. confessionū ca. 6. ait. Quod relictis omnibus conuertamur ad te, qui es super omnia, et sine quo nulla sunt omnia. Aduertendū autem ꝙ modus dilectionis diuinæ est, ꝙ ipsum diligamus super omnia intēsiue, quia ex totis viribus, & super omnia extensiue, quia secundū omnes potentias nostras, quem modū diligendi appropriamus laudi diuinæ sapientiæ, prout in ea relucet infinita bonitas. Nam prout Deus, p suam sapiētiam cognoscit se infinitum bonum, suam bonitatem cōmunicauit rebus per suam sapientiam, vt dicantur omnia in diuina sapientia esse facta. Et quia prout per suam sapientiam bonitatem suam cōmunicauit nobis, & fecit nos esse. debitores suos, vt ex hoc teneremur ipm diligere, & nō habere modū dilectionis, iō laudi diuinæ sapienciæ, put ipsa est infinitum bonū, & in ea relucet bonitas īfinita, hęc volumus adaptare.

1. Cor. 4. (margin) B

Luc. 17. (margin)

Cap. XIIII. *In quo ostenditur quomodo ex modo dilectionis diuinæ sapientiæ scire possumus quæ, & quot, et quo ordine, sunt ex charitate diligenda.*

Iximus autem supra, ꝙ si sciuerimus qualiter sit Deus diligendus, scire possemus, quæ & quot sunt diligenda ex charitate, & quot bona faciat in nobis dilectio charitatis. Recitat autē Aug. primo de doct. christ. cap. 23. quatuor diligenda esse: Vnum quod est supra nos, videlicet Deus: aliud quod nos sumus: tertium quod est iuxta nos scilicet proximum: & quartum quod est infra nos, videlicet corpus nostrum: sed eo modo quo ipse posuit quatuor sic esse diligēda, potuisset ponere quinq;. Nā sicut nos ipsos diuidimus in duas partes. s. in hominem interiorem, & exteriorē, vel (vt loquamur verbis Aug. 1. de doct. christ. cap. 26.) in animam, & corpus: sic possumus & proximos nostros diuidere, vt dicamus quinq; diligenda esse ex charitate, videlicet. Deus, q est supra nos: hō interior, quod nos sumus: hō interior proximi, qui est iuxta nos: homo exterior noster, siue corpus nostrū, quod est infra nos: & homo exterior proximi siue corpus eius qđ est iuxta corpus nostrum: sed si sic dicimus nō videmur omnia enumerasse, quę sunt ex charitate diligēda. Nam, & ipse amor, & ipsa dilectio est ex charitate diligenda. Vnde Aug. 8. de Tri. c. 8. Nemo dicat non noui quid diligam, diligat fratrem, & diligat eam dilectionem, qua diligit fratrem. Dicemus ergo duo esse genera diligendorum. Nam aliqua diligimus, tanq̄ ea quibus bonum volumus, aliqua autem, non tanquam ea quibus bonum volumus, sed tanq̄ aliqua bona, quę nobis, vel aliis volumus. In primo quidem genere, vno modo sunt tria diligenda, alio modo sunt quatuor, alio modo quinq;. Aug. autem. 19. de Trin. cap. 14. et. 1. de doct. christ. c. 26. Tria dicit esse diligēda ex charitate, Deus, proximus, & nos ipsi, quę tria diligēda innuuntur quum Dominus ait. Diliges Dn̄m Deum tuum, & proximum tuum sicut te ipsum. In. 1. Matth. 22.

autem de doct.christ.c.23,dicit esse quatuor sic diligenda, quia diuidit nos ipsos in animam & corpus,vel in nos & corpus nrm. Nam quum aliquid componitur ex duobus, semper supremum sumit nomen totius vt quod facit Papa dicitur facere ecclesia,quia Papa est caput ecclesiae: & sicut Papa supremum in ecclesia dicitur, sic anima nostra,vel animus,vel homo interior, videtur esse nos ipsi:sed sicut nos ipsi diuidimur in duo,sic & proximos nostros in illa duo diuidere possumus,& potissime pût homines sunt proximi nostri,qui diuiduntur in naturam corporalem,& spiritualem: quod dicimus propter Angelos,qui etiam sunt proximi nostri, quia possunt nobis misericordiam impartiri. Nō.n. inter nos,& Angelos,est illud chaos magnū firmatum ꝙ non possimus ire ad eos, & ꝙ nō possint dici proximi nostri.Quinq; ergo (vt tangebamus)sunt diligenda ex charitate. Natura spiritualis,quae est supra nos,videlicet Deus: & natura spiritualis quae nos sumus, videlicet anima nostra:& natura spiritualis proximi quę est iuxta nos,videlicet anima illius,siue sint spūs Angelici,siue humani: & natura corporalis nr̄a quae est infra nos,videlicet corpus nostrum: & natura corporalis aliorum hominū,videlicet corpora eorum,quae est iuxta corpus nostrum. Haec, autem omnia diligimus tāquā ea quibus bonū volumus,quae hoc ordine sunt diligenda.Nam primo est diligendus Deus,magis etiam q̄ nos ipsi,quia propter ꝙ vnumquodq; & illud magis.1.Poster. Quum ergo Deus sit diligendus propter seipsum: quilibet autem debet diligere seipsum,non propter seipsum, quia non est ipse sui ipsius finis,sed propter Deū:consequēs est ꝙ quilibet debet plus diligere Deum q̄ seipsum.Nec in hoc possumus dubitare.qa si amor est quędam vnio,magis Deus vnitur,& est magis vicinus nobis ,q̄ nos nobis ipsis, vt vult Aug.in.3.lib. cōfessionum,cap.6. Immo magis, bonum nostrum nō posset subsistere sine Deo. Bonum ergo nostrum reseruatur in Deo magis q̄ in seipso: quia bonum nostrum non posset subsistere sine Deo. Bonum ergo nostrum non posset subsistere in seipso ,nisi esset coniunctū Deo. Vnde si annihilatum foret, & si nihil esset in seipso, posset a deo refici. Ergo quilibet homo debet se magis amare in Deo , q̄ in seipso,& magis amare Deum q̄ seipsum, quum suū bonum magis sit ipse Deus, q̄ sit ipsemet. Sic ēt plus debemus diligere Deum, q̄ proximos nostros.Nam filii plus sunt vniti patri, q̄ sibi ipsis. Nam non sunt vniti sibiipsis,nisi quia sunt vniti patri a quo descenderunt, propter ꝙ maior est amor filiorū ad patrem q̄ ad seipsos. Sic et nos gerimus imaginē vnius Dei:vnio ergo ad alios, est ex vnione quam habemus ad Deū, vt Deū plusq̄ omnia alia diligamus. Debemus ergo diligere Deum plusq̄ nos, & pximos. Sed nos debemus plus diligere nos,q̄ proximos nostros.

A Nam non pręcipitur nobis, ꝙ diligamus proximos nr̄os plusq̄ nos ipsos,sed sicut nos ipsos.i. ad id ad quod diligimus nos ipsos: vt sicut nos ipsos diligimus ad vitam aeternam, sic & proximos nostros,ad vitam ęternam debemus diligere. Oportet.n.ꝙ ex fine sumatur omnis ratio dilectionis. Nam finis se habet in diligibilibus sicut principia in speculabilibus: sicut ergo principiis credimus propter se,conclusionibus autē propter principia: ideo plus credimus principiis quàm conclusionibus: sic finem diligimus propter se,alia autem propter finem. Deus aūt est diligendus,quia ipse est finis,& beatitudo nostra,ideo est summè diligendus. Nos autem de-
B bemus diligere nos ipsos propter hunc finem, vt coniungamur ei:proximos autem pp hunc finem,vt associemur eis in huiusmodi fine. Et quia plus est vniri fini, q̄ associari aliis in vnione ad finem, plus debemus diligere nos ipsos,q̄ proximos nostros. Corpora autem nostra debemus diligere propter hūc finem, & pp hanc beatitudinem, vt quia à beatitudine illa in anima, redundabit beatitudo in corpus;sicut enim quum quis est lętatus in anima,a letitia quae est in corde resultat pulchrior color in corpore: sic in patria & multo magis,a decore,& beatitudine in anima , redundabit decor & beatitudo in corpore:pp̄ter ꝙ corpus nostrum est quarto loco diligendum.Corpora autem proximo-
C rum debemus diligere tanq̄ ea quae nostris corporibus associabuntur in participatione secundum talem resultationē talis beatitudinis: ideo corpora proximiorum sunt vltimo diligenda. Assignauimus ergo (vt est per habita manifestum)in hoc genere diligendorum(prout sunt ea quibus volumus bona) quinq; gradus. Quia primo volumus bonum diuinum ipsi Deo. Secundo volumus huiusmodi bonū vniri nobis. Tertio volumus in illo bono associari nobis proximos nostros. Quarto volumus illud bonum aliqualiter resultari in corpora nostra. Quinto volumus in tali resultatione associari corporibus nostris corpora proximorum. Sed sicut assignauimus ordinem in his quae diligimus, tanquàm ea quibus bonum volumus: sic
D possumus assignare ordinem in his quae diligimus,tanq̄ quędam bona quae nobis,vel aliis volumus,quae sunt in triplici ordine. Nam primo est ipsa dilectio,siue charitas, quę est mater omnium. Secūdo sunt aliqua interiora bona. Tertio possunt etiam sic diligi exteriora bona: quę omnia etiam propter finem, & pp̄ter beatitudinē debemus diligere. Charitatē ergo, & omnia illa bona, sine quibus nūquā est charitas, & quę nunquā sunt sine charitate, debemus primò diligere, tanq̄ ea sine quibus beatitudo haberi nō potest, & tanq̄, quibus habitis, a beatitudine frustrari non possumus. Bona autem illa interiora debemus diligere ex charitate tanq̄ cōsecutiua finis , & quasi adminiculantia ex propinquo.

Bona

bona etiam exteriora poſſumus diligere nobis & aliis, tãquam aliqualiter iuuantia ad finẽ quodam modo ex longinquo. Sed hæc omnia nõ propriè diligimus tanquàm ea, quibus bonum volumus, ſed tanquàm quædam bona quæ ex charitate nobis vel aliis diligere poſſumus. Nã & ipſam charitatem debemus nobis & aliis ex charitate velle, & diligere, vt ſic verificeť in nobis illud Canticorũ primo, Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatẽ. Qui enim vino charitatis inebriatur, à recto ordine dilectionis non diſtrahitur: immo magis ipſum tenet, & continet, vt inebriati hoc modo, omnia diligenda ſuo ordine diligamus.

Cap. XV. in quo oſtenditur quæ, & quot bona facit in nobis diuinus amor, ſiue dilectio charitatis.

VOlentes autẽ complere omnia quæ de dilectione diximus, volumus enarrare quę, & quot bona facit in nobis dilectio charitatis, quia de hac dilectione loqui intendimus. Propter quod ſciendũ, ꝙ ſecundum Aug. 13. confeſſionum, cap. 9. et. 11. de ciui. Dei cap. 28. Quòd illud qđ eſt põdus in corporibus, eſt amor in ſpiritibus. Vnde ait, Pondus meum, amor meus, eò feror quocunque feror. Poſſumus autem dicere, ꝙ accipiẽdo pondus large ſicut accipit Aug. pro omni eo quo feruntur corpora in loca ſibi cõuenientia, quinq; conſequũtur corpora ex ſuo pondere. Nam primo corpora per pondus, in loca ſua tendunt. Secundo locis ſuis vniuntur. Tertio, locis ſuis aſſimilantur. Quarto, in eis cõſeruantur. Quinto, ibidem quieſcunt, vt grauia per grauitatem ad centrum tendunt, eiq; vniuntur: aſſimilantur centro ſecundũ ꝙ conſeruanť, & quieſcunt ibidem: reſpectu centri loci ſui omnia iſta concurrunt. Dicuntur enim res ſuis locis aſſimilari, & ibidem conſeruari: quia quum in locis ſuis quieſcant, & nihil quieſcat in eo ꝙ eſt ſimpliciter ſibi diſſimile, oportet ꝙ locata ſicut in locis ſuis quieſcunt, ſic aliquã ſimilitudinẽ habeant ad loca ſua, vel aliquam ſimilitudinem cõtrahant, ex eo ꝙ ſunt in locis ſuis: conſequẽs etiam eſt, ꝙ in ſuis locis cõſeruentur ratione cõformitatis, quam habent ad ea, vel quam cõtrahũt ex eo ꝙ ſunt in eis. Hæc autem quinq;, quæ dicta ſunt de corporibus reſpectu ſui põderis, vera ſũt de ſpiritibus reſpectu ſui amoris, & maxime, quum per amorem ferũtur in Deum: qđ ſit per virtutes, qui motus quodammodo eſt naturalis vel eſt conueniens naturæ, quia & ſi ſit per gratiam, gratia non tollit naturam, ſed perficit eam. Nam ferri ſecundum vitia, eſt ferri cõtra naturam: nam omne vitium eſt contrarium

A naturæ, vt vult Auguſtinus vndecimo de ciuitate Dei, cap. 17. Sicut ergo corpora in locis contra naturam non quietantur: ſic quum animus fertur in aliquid per vitium non quietatur, immo per hoc magis habet pęnã, iuxta illud Auguſtini primo cõfeſſionum cap. 12. Iuſſiſti Domine, & ſic eſt, vt pęna ſua ſibi eſſet omnis inordinatus animus. Quum ergo mens fertur per amorem in id quod eſt ſecundum naturam, vel in id quod eſt conueniens naturæ, vel quod pficit naturam, ſecũdum quem modum fertur in Deum, quod potiſſime facit in nobis amor charitatis, dicemus ꝙ ſecundum talem motum, & ſecundum talem amorem, natura ſpiritualis cõſequitur quinq;, correſpondentia illis quinq;, B quę conſequuntur corpora, prout per pondus ordinantur in locum ſibi conuenientem. Nam hmõi charitatis amor facit nos in Deum tendere: vnit nos ei: transformat nos in ipſum: facit nos de Deo gaudere & in ipſum quieſcere. Facit primo talis amor in Deum tendere. Nam quum ꝑprie talis amor ſit diuinus & in omnibus faciat nos habere Deum tãquã finem, quia nos facit diligere omnia propter ipſum, quum res quælibet naturaliter tendat in ſuum finem, conſequens eſt, ꝙ hoc ſit de natura huius amoris, ꝙ præ cunctis nos faciat deſiderare Deum, & in ipſum per deſiderium tendere. Habet etiã huiuſmodi amor, nos Deo vnire, quia hoc eſt de ratione amoris, ꝙ ſit quædam virtus vnitiua C amantis cum re amata, vt dicit Auguſtinus de Trinitate cap. 10. & Dionyſius quarto de Diuinis nominibus, vbi ait, ꝙ omnem amorem, ſiue Diuinum, ſiue Angelicum, ſiue intellectualem, ſiue animalem, ſiue naturalem, vnitiuam quandam dicimus eſſe virtutem. Inde eſt ergo quòd Apoſtolus prima ad Corint. cap. 6. dicit quòd qui adhęret Deo (ſcilicet per amorem) vnus ſpiritus eſt cum illo. Tertio huiuſmodi amor habet nos in Deum transformare. Nam plus facit amor, q̃ faciat ſcientia, quia ſcientia aſſimilat tantum. Sufficit enim quòd in ſciente ſint ſimilitudines ſcitorum ad hoc quòd illa ſcita ſciantur ab eo. Immo aliquãdo maior eſt cognitio rei ſcitę per ſimilitudinẽ, quàm per eſſentiam eius: vt Angelus de ſeipſo habet cognitio D nem per eſſentiam ſuam: Deus autẽ non habet cognitionem de re creata per eſſentiam rei creatæ, ſed per eſſentiam ſuam quæ eſt ſimilitudo & exemplar omnium creaturarum. In comparabiliter tamen pleniorem cognitionem habet Deus de Angelis, quàm Angeli de ſeipſis. Vnde Dionyſius ſexto de Angelica Hierarchia, vult, quòd quanti & quales ſunt cęleſtes ſpiritus, ſolus princeps, ideſt, Deus perfectiones eorum nouit: (& ſubdit) quòd ipſi Angeli dicuntur proprias ignorare virtutes: quod intelligendum eſt reſpectu Dei: quia adeò eſt clara cognitio, quam habet Deus de Angelis, vt reſpectu illius cognitionis dicantur Angeli ignorare

seipsos. Scientia ergo assimilat, idest, sufficit assi- A
milatio ad scire. Sed amor transformat, quia si
sit perfectus amor, oĩno vult esse amans idẽ, qđ
res amata. Ideo dicit Dionysius. 4. de diuinis
nominibus, ꝙ amor ponit rem extra se, & collo
cat ipsam in re amata. Quarto amor Diuinus fa
cit nos de Deo gaudere. Nam quum habeat
nos transformare in Deum, & facere nos Dei-
formes, & diuinos, consequens est, quod faciat
nos gaudere de rebus diuinis. Nam ex coniun-
ctione conuenientis cum conuenienti, de neces
sitate sequitur delectatio, & gaudium. Huiusmo
di ergo amor, qui nos transformat, & confor-
mat rebus diuinis, facit nobis diuina esse dele-
ctabilia. Pondus ergo in corporibus, facit
quod corpora tendant ad illum locum in quo B
conseruãtur. Sic amor iste diuinus facit nos de-
lectabiliter tendere in Deum & esse in ipso; &
per consequens quãtum est de se, facit nos per-
sistere in Deo, & conseruat nos in ipso, quia
quilibet libenter persistit in actu delectabili. Et
quia sic est, ideo inter cętera signa, hoc est valde
magnum signum, quod homo sit in charitate,
& quod habeat huiusmodi amorẽ, quando de-
lectatur in rebus spiritualibus, & diuinis. Certi-
tudinaliter quidem scire non possumus: Vtrum
amore, vel odio digni simus, vt dicitur Ecclesia-
stes. 9. sed per signa valde probabilia, vt si non
habemus remorsum conscientiæ: si libenter au
dimus verba diuina: si delectamur in verbis di
uinis: confidere debemus, quod in charitate su C
mus. Quinto hmõi amor charitatis facit nos in
Deo qescere: qa mens delectata in aliquo, (ſm
quod delectat) quiescit in illo, & maxime si dele
ctat in eo finaliter; quã delectationẽ finalem de
Deo, facit in nobis diuinus amor. Erit ergo
huiusmodi ordo, quod huiusmodi amor cha-
ritatis, primo incipit secundo perficit: tertio sic
perfectus, facit amatorem dicere cum Paulo,
Cupio dissolui, ratione delectationis diuinæ,
& esse cum Christo, siue esse in Deo, & quiesce
re in ipso. Ergo secundum huncamorem, inci
pientes per desiderium in Deum tendunt: perfi
cientes ei vniuntur: perfecti quasi omnino Dei
formes, in Deum transformantur: transfor-
mari, nihil est eis aliud delectabile, nisi Deus: D
sic autem de Deo delectati quiescunt in ipso.
Ergo si dubitas, Qualiter debemus Deum di-
ligere: Dico quod debemus ipsum diligere sine
modo: vt diligamus ipsum quantum pos
sumus extensiuẽ, & intensiuẽ (vt su-
perius dicebatur) vt omnia ordi-
nate diligamus ꝑpter ipm,
quem diligendorũ
ordinem superius exprimebamus. Debe-
mus etiã sic eum diligere, vt in eum
tendamus, vt ei vniamur, vt in
ipm trãsformemur, & dele-
ctemur in ipso, & quie
scamus in ipso.

*Cap. XVI. In quo ostenditur, quomodo ex quin
ta laude diuinæ sapientiæ, uidelicet, quia est
omnibus, propinqua, & proxima: sol
uitur quinta quæstio; qualiter
debemus Deum time-
re, et ei in omnibus
obedire.*

Xpeditis quatuor
ꝓpositis quæstioni
bus, & adaptatis ad
quatuor laudes di-
uinæ sapientię: Vo
lumus expedire qõ
nem quintã. s. quo-
modo dẽmus Deũ
timere, & ei obedi-
re: quam expedie-
mus secundũ quintã laudem diuinæ sapientiæ.
Erat enim quinta laus, quod illa sapientia om-
nibus est propinqua. Nã huiusmodi sapientia
attingit (vt dicitur Sap. 8. a fine vsq; ad finẽ for
titer, & disponit omnia suauiter. Quod non es-
set, nisi super omnia diuina opera esset diffusa:
& nisi omnibus esset propinqua & intima. Po-
nuntur autem cõmuniter tres modi, quomodo
Deus est vbiq; & quomodo est propinquus et
intimus omnibus: quia est vbiq; per præsentiã,
omnia videndo & cognoscendo: per essentiã,
omnia in esse conseruando: per potentiam, om
nibus dominando: quæ omnia possumus val-
de congruẽ diuinæ sapientiæ adaptare. Nam
Deus per suam sapientiam omnia cognoscit,
quia quæcunq; sunt nota sapienti, sunt ei nota
per sapiẽtiam: quęcunq; ergo sunt nota Deo,
sunt nota per sapientiam Dei. Et sicut Deus
per sapientiam suã omnia cognoscit: sic per ean
dem omnia in esse cõseruat. Nam sapientia Dei
dicitur esse causa rerum, & Deus per suã sapiẽ-
tiam dicitur res causasse. Vnde August. 15. et. 6.
de Trinita. cap. vlt. ait, Vniuersas autem creatu
ras suas & spiritales & corporales non qa sunt,
ideo nouit: sed quia nouit, ideo sunt. Vbi vult,
ꝙ scientia & sapiẽtia Dei sint causa rerum. Hoc
idem etiam Philosophi asseruerunt: vnde Cõ-
ment. super. 12. Met. co. 39. dicit, ꝙ scientia
Dei causat res: sed scientia nostra causatur a re-
bus. Si ergo Deus per suam scientiam, & sapiẽ-
tiam causat res, oportet quod ipse per talem sa
pientiam eo modo causat res, sicut ipse est cau
sa rerum: sed ipse sic est causa rerum, ꝙ eas effi
cit & conseruat, ergo oportet ꝙ ipse per suam
sapientiam, res in esse producat, & in esse cõser-
uet. Quum enim omnia comparentur ad Deũ,
sicut artificialia ad artificem (quia vt de Deo di
citur Sapientiæ. 7. Omnium est enim artifex,
omnem habẽs virtutem) oportet ꝙ sicut in re-
bus artificialibus volũtas & sapientia artificis est
causa rerum artificialium: sic & in Deo, volun-

tas,

tas, & sapientia sua sint causa omnium rerum.
Tex. 1. et. 2. Et ideo dicitur in. 6. Metaph. ꝙ in diffinitione
artificiali ponitur voluntas: & artificiatum est
volitum, quia ars nõ progreditur in opus, nisi
per imperium voluntatis: Agens enim secun-
dum artem est agẽs à proposito. Inde est, quòd
causæ rerum dicuntur, Dicere Dei: quod perti
net ad sapientiam, iuxta illud, Ipse dixit & facta
Psal. 32. sunt: & dicitur velle Dei, quod pertinet ad vo
Psal. 113. luntatem, iuxta illud, Omnia quęcunque voluit,
fecit. Quod sic est intelligendum, ꝙ in arte, &
in sapiẽtia artificis relucent similitudines, exem-
plaria, rationes, & Ideæ oĩum artificialium, quæ
rationes & Idęæ sunt sciẽtiæ productiuæ rerũ.
Sola ergo voluntas artificis non posset produ-
cere res, quia in voluntate artificis (vt voluntas B
est) nõ sunt Idęę & rationes productiuæ rerũ:
sed talia sunt in sapientia, & in intellectu. Ideo
voluntas artificis, mediante sapientia & intelle-
ctu, progreditur in productionẽ rerum artifi
cialium. Sicut. n. si manus deberet imprimere
formam sigilli in cera, quia in ipsa manu nõ est
exemplar figuræ imprimendę, oporteret quòd
hoc ageret manus mediante sigillo, vbi est talis
forma: propter quod quantũcunque manus de-
terminet sigillum & moueat ad huiusmodi im-
pressionem, & quantũcunque manus possit dici
causa illius formæ impressæ, erit tamẽ huiusmo
di causa, mediante sigillo: dicimus enim quòd à
forma, quæ est in sigillo, est forma, quę est in ce C
ra. Sic & in ꝓposito, vt patet per Phylosophũ
Tex. 23. 7. Metaphy. à domo, quæ est in anima est do-
mus, quæ est in materia. Quantũcunque ergo vo
luntas ędificatoris, sit causa ædificii: tamen quia
in ipsa voluntate (secundũ quòd huiusmodi)
non est exemplar, & imago ædificii construen-
di, non poterit voluntas esse huiusmodi causa,
nisi mediante intellectu. Sic suo modo, & in ꝓ-
posito se habet. Nam diuina volũtas est prima,
& sũma causa omniũ, vt dicit August. 3. de Tri-
nit. cap. 4. Attamen hæc facit diuina voluntas,
mediante diuino intellectu, & mediante diuina
sapientia, vbi sunt rerum omniũ rationes, qui-
bus omnia sunt condita. Nam (vt dicit Augusti
nus. 83. quæstionũ quęstione de Idæis) non est
dicendũ Deum irrationabiliter omnia condi- D
disse. Et ait. Si hoc rectè dici & credi non po-
test, restat vt omnia ratione sint cõdita. Et quia
non eadẽ ratione conditus est homo & equus,
sed singula ꝓpriis sunt creata rationibus, quas
rationes non arbitrandum est esse nisi in mẽte
creatoris: diuina ergo voluntas vel ipse Deus,
nullius est causa, quòd non causet illud per suã
sapientiam. Sicut ergo Deus est causa rerum,
sic causabit eas per sapientiam suam. Et quia
Deus est causa rerũ producens, & conseruans,
nil conuenientius dici potest quàm quòd per
sapientiã suam, res non solũ in esse producat,
sed etiã in esse conseruat. Imaginabimur. n. ꝙ
& multo amplius, ac etiam efficatius, sicut à for

A ma sigilli tanquã ab exemplari causa, est forma
in materia aliqua: sic ab exẽplaribus rerũ in mẽ
te Dei, sunt res in propria natura. Et imaginabi
mur ꝙ res sunt magis fluxibiles ad retinendam
sine præsentia Dei impressionẽ factam à Deo,
vel naturam eis impressam ab exemplaribus di-
uinis, quàm sit aqua fluxibilis ad retinendũ for-
mam sigilli. Sicut ergo semper oportet esse si-
gillum præsens ipsi aquę, vt conseruetur in ea
forma à sigillo impressa: sic semper oportet
Deum, vel diuinã sapientiam, vel exẽplaria re-
rum existentia in illa sapientia, esse præsentia re
bus, ad hoc ꝙ conseruentur in eis naturę im-
pressæ ab exẽplaribus illis. Deus ergo per sa-
pientiam suã (vt supra diximus) est omnia pro-
spiciens, & omnia producens, & conseruans.
Est etiã per huiusmodi sapientiam omnibus do
minans: nam dominari potissimè attribuitur sa
pienti, iuxta illud Prouerbiorũ. 17. Seruus sa-
piens dominabitur filiis stultis. His itaque tribus
modis, videlicet, omnia conspiciendo, omni-
bus dominando, omnia producendo & cõser-
uando, est Deus vbique per sapientiã suam: sed
quarto modo, est in bonis & sanctis viris, eis
gratiam & dona largiendo: & est quinto modo
in malis, iuxta sua opera, in eis iustitiã exercẽdo,
vel paratus iustitiam exercere. Ex quibus quin-
que habentur quinque, propter quę quis potissi-
mè timet, & potissimè obedit Domino suo. Nã
ꝙ quis Dominũ suum non timeat, vel ei in suis
mandatis non obediat, quantũ ad pñs spectat,
ex quinque potest contingere. Primò, si non cre
dat illum Dñm omnia cõspicere. Secũdò, si nõ
credat ipsum omnibus dominari. Tertiò, si non
credit ipsum dominari faciliter: nã si quis crede-
ret Dñm suum oĩa scire, & eum vbique dominari,
tñ si opinaretur eũ non dominari faciliter, pos-
set intra se dicere ꝙ securè posset forefacere cõ-
tra dominũ illum, quia etiã si talis Dñs potest
vbique dominari, & vbique sua iudicia exercere, cũ
difficile sit ei hoc facere, suum delictũ remane-
re poterit impunitum. Quartò, quis aliquando
non obedit domino, si credat ipsum nõ esse gra
tiosum & liberalem: dicunt enim homines, qua
re seruiemus tali Dño, nihil præmii conseque-
mur ab illo: sed quia hoĩes libenter volunt gra-
tias & retributiones, & multum timent perdere
eas, libenter seruiunt Domino, & timent offen-
dere eum, quem sciunt esse liberalẽ, & gratio-
sum. Quintò, aliquis potest esse nõ solicitus ad
obediendum Domino, & ad timendum eum, si
credat ipsum non punire mala, vel non inflige
re pęnas, iuxta delinquentiũ delicta. Cũ ergo
Deus, per sapientiã suam, primò oĩa prospiciat:
secundò oĩbus dominetur: tertiò omnibus domi-
netur faciliter, quia per illã sapientiã sic domina
tur ꝙ omnia cõseruat, ita ꝙ statim perirent res,
si solum se subtraheret: quartò Deus per sapien
tiam suam est præsens omnibus bonis & iu-
stis, dando eis suam gratiam, & sua dona: &

& quinto, est præsens omnibus malis, in eis suam exercendo iustitiam, vel paratus suo tempore iustitiã exercere: omnia igitur valde subsunt dominio eius, cum ad momẽtum sine ipso esse non possunt. Propter quod, patet, qualiter debemus eum timere. Debemus enim hoc facere tanq̃ ei, cui nullũ scelus nostrum potest esse ignotum: tanquã ei, sub cuius dominio cuncta sunt posita: qui omnibus faciliter dominatur, & ad suum nutum omnia fiunt: tãquam ei, sub quo nullum bonum irremuneratum, & nullũ malum relinquitur impunitum.

Cap. XVII. *In quo ostenditur, quomodo ex sexta laude diuinæ sapiẽtiæ, ꝙ omnia in omnibus operatur et omnimode fœcũda, soluitur sexta quæstio, qualiter pro beneficijs susceptis debemus Deo gratias agere.*

His itaq; peractis, volumus de sexta laude diuinæ sapientię agere, videlicet, de eius fęcunditate: ꝙ sic fęcunda est, ꝙ omnia in omnibus operatur. Ideo dicebat psalmus. 44. *Dico ego opera mea regi.* Quasi diceret, opera mea operatus est in me Rex, vel operatus est in me Deus: Ideo ego dico, idest recognosco, & confiteor ea sibi, tanquam opera sua magis, quàm mea. Ex hac autem laude diuinæ sapientię ꝙ sic fęcunda est, quòd omnia in omnibus operatur: possumus soluere quęstionem sextam, qualiter pro susceptis beneficiis debemus Deo gratias agere. Ponuntur autem à Dionysio in libro de Diuinis nominibus, cap, 8. & Damasceno, secundo libro. cap. 23. tria esse in omnibus rebus, Substantia, Virtus, & Operatio. Secundum quæ tria, possumus tangere quinque, quæ diuina sapientia, propter suam fęcunditatem, operatur in omnibus rebus. Nam ipse Deus, per suam sapientiam, omnibus rebus dat substantiam, virtutem, & operationem: & omnia conseruat in sua substantia, & virtute, & etiam in sua operatione. Largitur enim Deus per suam sapientiam omnibus rebus substantiam, & naturam. Nam (vt probat Dionysius in. 4. de Diuinis nominibus) Binarius non habet rationem principii, sed vnitas: ideo quibuscunq; duobus demonstratis, secundum ipsum, vel vnum causatur ab alio, vel ambo à tertio. Illud ergo, quod à nullo causatum est, consequens est, quòd sit omnium causa. Quia si aliquod esset non causatum ab eo, tunc illa duo sic se haberent, quòd vnum non esset causatum ab alio, nec ambo

A essent causata à tertio. Nam cum ponatur alterum illorum non causatum, non poterunt ambo illa esse causata ab aliquo. Eo ergo ipso, quòd Deus non est causatus ab alio, consequẽs est, quòd omnia sint causata ab ipso, vt nulla sit natura, quæ subterfugere possit causalitatem eius. Et non solum ex eo quòd competit Deo negatiuè, vt quia non est quid causatum, possumus ipsum ostendere, esse omnium causam: sed etiam possumus hoc idem concludere ex eo quòd competit Deo positiue: vt quia est ipsum esse, & quia summè habet esse, ex hoc omnia produxit in esse: & nulla est natura, quę non sit ab eo producta. Dicemus enim cum Phylosopho in. 2. Metaphy. quòd illud quod Tex. 4.
B est maximè tale, est causa omnium aliorum: vt maximè calidum, est causa omnium calidorum: sic illud quod est summè ens, est causa omnium entium. Nam sicut videmus in aliis perfectionibus, sic arbitrari possumus in ipso esse: vt si calor est quędam perfectio, calor, qui est in materia, non habet omnem rationem caloris: quia limitatur iuxta capacitatem recipientis: sed si esset calor separatus, haberet omnem rationem caloris. Sic esse in materia, non habet omnem rationem essendi: sed in ipso esse separato, est omnis ratio entitatis. Nihil ergo quod habet in se materiam vel aliquod materiale, est summè Ens. Deus itaq;, qui est ipsum esse separatum, est summè Ens, & habet in se omne
C esse, & est causa omnium quòd habeant esse. Naturæ ergo creatæ, quia hoc modo productæ sunt, inquantum communicatum est eis esse, cum omne tale esse sit causatum à primo esse, & ab ipso Deo, qui summè est: consequens est quòd ipse sit causa omnium naturarum. Et hæc est via August. 12. de Ciui. Dei, cap. 5. vbi ait, à Deo, qui summè est, facta est omnium essentia, quæ non summè est. Et Comment. exponens illud Phylosophi. 2. Metaphys. Tex. 4
Id quod est maxime tale, est causa omnium aliorum) ait, Vnum est per se ens, & per se verum: omnia autem alia sunt entia, & vera per esse, & veritatem eius. Ab ipso itaq; Deo est omnis natura, ab eo etiam est omnis virtus.
D Probatur enim in lib. de Causis, quòd Deus in Prop. 20.
sua actione non indiget alio continuatore. Omnis enim alia natura, & quæcunque alia substantia, continuatore indiget ad hoc vt agat, quia nihil creatum immediatè per suam substantiam agit. Formæ enim substantiales, (vt probat Commentator, septimo Metaphy.) Tex. 31.
non sunt immediatum principium actionum suarum, sed oportet quòd substantiis & naturis creatis superaddatur eis virtus, quæ sit immediatum actionis principium. Cum ergo res creata agit, vt per actionem vniatur rei actæ, indiget cõtinuatione. i. indiget aliqua virtute superaddita, quæ continuet agens cum patiente: quia cum Agens creatum nõ agat per suam substantiam,

substantiam,non potest sic se continuare passo, A
nec potest in actionem progredi, sed oportet
q̧ hoc faciat per aliquam virtutem superadditā
suæ naturæ. Nihil ergo creatū est sua virtus, sed
est participans virtutem. Deus aūt qui immedia
te agit per suam substantiam,& qui non indiget
aliqno superaddiuo ad agendū, oportet quod
sit sua virtus, & quod non sit participans virtu
tem. Quū ergo esse, quod est essentialiter ta-
le, sit causa omnium aliorū, quæ sunt per parti
cipationem: consequens est, quod Deus non
solum sit summè Ens & sit causa omniū substan
tiarum, sed tanq̄ id quod est essentialiter sua vir
tus, sit causa omniū virtutum. Vnde & in libro
de Causis, virtus diuina dicitur esse virtus virtu
tum: nam in. 16. propositione dicti libri scri- B
bitur, quod omnes virtutes pendentes sunt
per infinitum primum, quod est virtus virtu-
tum. Diuina itaq; sapientia sic est fęcunda in
rebus, quod est causa in eis omnium naturarū,
omnium virtutum, & etiam omnium opera-
tionum. Nam operatio in rebus semper depen
det ab eo quod est primum operans: sicut om-
nis motus hic inferius secundum naturæ cur-
sum quem videmus, dependet a primo motu:
ita quod si cessaret primus motus, (nisi Deus im
mutaret hunc ordinem quem indidit rebus) ces
saret & omnis alius motus. Vnde Philosophus
Tex. 1 8. Phys. appellauit motum primum, vitam in
1. Cæl. 110. entibus, quia (secundum Com.) ille motus
primus, respectu omnium aliorū mobilium, se C
habet quasi vita, quia suo modo se habet, sicut
Anima in rebus viuis. Nam sicut motus vitæ in
rebus viuis fit ab anima, ita quod separata ani-
ma, nullus motus vitæ remanet in corporibus:
sic suo modo omnis motus simpliciter in om-
nibus aliis rebus mobilibus fit a primo motu,
ita quod cessante illo motu, cessaret omnis alius
motus. Ita igitur, quia Deus est primum ope-
rans, est causa omnium aliarum operationū,
& eius est efficere omnia alia opera. Ideo dice
Ioan. 15. bat Dominus in Euangelio, Sine me nihil po-
testis facere. Et Isaia. 26. scribit, Omnia enim
opera nostra operatus est in nobis Dominus
Deus noster. Quartò tanta est fęcunditas di-
uinæ sapientiæ, quod non solum omnibus dat D
substantiam, virtutem, & operationem: sed om
nia conseruat in sua substantia, & in sua virtu-
te. Vnde August. in libro Confessionum ait,
Sine eo esse volebam, sine quo esse non pote-
ram. Propter quod, sicut omnes substantię con
seruantur à Deo, in suo esse: sic etiam conseruā-
tur omnes virtutes: alioquin, non esset Deus
virtutum. Quinto, tanta est fęcunditas diuinæ
sapientiæ, quod non solum eius est creare om
nia opera aliorum, sed etiam eius est omnia con
seruare in suis operibus. Distinguētes hanc cō
seruationem a conseruatione substantię & vir-
tutis, ipsam autem conseruationem substantiæ
& virtutis non distinximus abinuicem: quia &

A substantia & virtus creaturarum sunt de gene-
re successiuorum, & maximè si illa operatio vel
illa actio sit fundata in motu, secundum quem
modū loquitur de actione ille Auctor, 6. Prin
cipiorum, in cap. 3. de Actione, qui ait, quod
omnis actio in motu fundaẗ. Cum ergo aliud
sit esse successiuorum, & aliud sit esse permanen
tium. (quia successiuorum esse, est in ordine par
tium, non in simultate partium: nam cum totus
motus factus est, nullus vlterius motus est: qđ
innuit August. ii. confessionum, ca. 13. vbi vult
quod quia nostri anni transeunt, ideo isti anni
tunc omnes erunt, quum omnes non erunt.
Non est ergo esse successiuorum in simultate
partium, vel in complectione partium, vel in
B esse totum: sed in ordine partis ad partē, vt tam
diu durant successiua, quàm diu pars succedit
parti: & quum totum successiuum factum est,
non amplius est. Permanens autem, econtra:
non est propriè, nisi quum totum est:) opor-
tet nos alr̄ loqui de conseruatione in esse vnius:
& aliter de conseruatione alterius. Propter
quod, per se mentionem fecimus de conserua-
tione rerum in operibus suis, distinguentes hāc
conseruationem a conseruatione rerum in suis
substantiis, & virtutibus. Deus autem non so-
lum dat rebus q̧ operentur: sed etiam dat eis q̧
conseruentur in operibus suis. Ideo August.
9. de Genesi ad literam, cap. 15. dicit, Si Deus
subtraheret occultam suam operationem, extin
C cta remaneret operatio naturæ. Innuens ex
hoc, quod operatio aliorum agentium nō po-
test durare, nec cōseruari in esse sine operatio-
ne Dei. Ex hac ergo fęcunditate diuinæ sapien
tiæ, quia ita fęcunda est, q̧ operatur in nobis
substantiam, virtutem, & operationem: & quia
conseruat nos in nostra substantia, & virtute, &
etiam in nostra operatione, apparere potest,
qualiter debemus Deo referre gratias de benefi
ciis susceptis. Nam solus Deus est diues per seip
sum, vt dicitur in libro de Causis: nos autem Prop. 21.
sumus diuites ex mutuatis, inquantum .s. Deus
vult nobis mutuare, & nos participes facere de
bonitatibus suis. Nihil ergo habemus quod
non acceperimus. Ideo Deo tanquā mutuanti,
D & præstanti nobis omnia bona, substantiam, vi
delicet, virtutem, & operationem: & conseruāti
nos in talibus bonis, debemus in omnibus gra-
tias agere, iuxta illud primę Thessalo. 5. In om
nibus gratias agite. Aduertendum autem quod
licet supra, quum agebamus, qualiter debemus Cap. 16.
timere Deū & obedire sibi, aliqua tangeremus
de conseruatione rerum per diuinam sapien-
tiam, & hic aliqua de hoc tetigerimus, nō de-
bet hoc incōueniens existimari, si ex vno
& eodem multipliciter in Deum te-
timuri vt quia Deus conseruat
nos in esse, debemus eum
ex hoc timere, & debemus sibi
gratias agere.

Cap. XVIII. In quo ostenditur, quomodo ex septima laude diuinæ sapientiæ, quia illa sapiẽtia est sic efficax, & uirtuosa, soluitur septima quæstio, quomodo est Deo in omnibus seruiendum.

Ltimo videndum est de
septima laude diuinæ sa-
pientiæ, per quam sol-
uemus septimam quæ-
stionẽ. Qualiter debea-
mus Deo seruire. Non
B enim est idem omnino,
esse fęcundum, & effi-
cax: sed Fęcunditas ma
gis sonat in multitudine productorum, Effica-
tia verò in velocitate, & habilitate producendi.
Cùm enim illa diuina sapientia sit tantæ effica-
tiæ, quòd omnia bona ab ea simus sortiti, secũ-
dum omnia debemus sibi seruire. Nam & om-
nia nobis Deus secundum ordinem suæ sapien
tiæ dedit, & in omnibus fuit efficax ad dandum.
Et ideo secundum omnia debemus sibi efficaci-
ter seruire. Omnia autem nostra in tres partes
distinguntur, scilicet in animam, corpus, & res
exteriores. Animam quidem siue animæ po-
tentias in tres partes similiter possumus diuide-
C re, in Intellectum, voluntatem, & in potentias
inferiores, quæ sunt potentiæ organicæ. Deo
ergo sic debemus seruire, vt omnia ista quinq;
ordinemus ad ipsum, & ad obsequium eius, &
ad honorem, & reuerentiam ipsius, videlicet,
Intellectum, Voluntatem, Virtutes organicas
siue corporales, Ipsum corpus, & Ipsas res ex-
teriores. Et debemus ei in obsequium, & in ho
norem, & reuerentiam eius, efficaciter ordina-
re nostram mentem siue intellectum, assiduè de
ipso meditando. Ideo dicitur Deuteron. 6. Ver
ba, qua ego præcipio tibi hodie, in corde tuo
erunt, & enarrabis ea filiis tuis, & meditaberis
sedens in domo tua. Et vndecimo cap. scribi-
tur, Ponite hæc verba mea in cordibus & in
D animis vestris, & suspendite ea pro signo in ma
nibus, & inter oculos vestros collocate; doce-
te filios vestros, vt illa meditentur etc. Sic
enim cor nostrum, & intellectum, mentem,
debemus ordinare in obsequium Dei, vt sem-
per meditemur de eo, vt non consentiamus pec
cato, & ne prętermittamus pręcepta Dei (iux-
ta illud quod dicebat Tobias filio suo cap. 4.)
omnibus autem diebus vitæ tuæ, in mente ha-
beto Deum: & caue ne aliquando peccato cõ
sentias, & prætermittas præcepta Dei. Secun-
do, debemus seruire Deo, non solum in obse-
quium Dei, ordinando mentem, & intellectum,
assiduè meditando de ipso: sed etiam sic debe-
mus ordinare voluntatem & affectum haben-

A do deuotionem in ipso, vt oremus, & psalla-
mus Deo: & in laudem eius moueamur, non so
lum mente, idest intellectu: sed etiam spiritu,
idest spirituali deuotione, & voluntate, & affe-
ctu (iuxta illud primę Cor. 14.) orabo spiritu,
orabo & mente: psallam spiritu, psallam & men
te: quæ duo connexa sunt. Nam si diligimus, et
deuotionem habemus in lege Dei, oportet q
meditemur de ea: immò in hoc maximè expri-
mitur, & insinuatur dilectio nostra, & deuotio
ad Deum, & ad legẽ Domini, quando tota die,
idest assidue meditemur de eo (iuxta illud Psal-
mi. 118.) Quomodo dilexi legem tuam Domi
ne, tota die mediatio mea est. Tertio debemus
seruire Deo, ordinando in obsequium eius, vi-
B res animæ inferiores, & virtutes corporales,
quæ possunt dici mẽbra nostra, quia sunt perfe
ctiones membrorum, & perfectiones organo-
rum (iuxta illud Apostoli ad Rom. 6.) Humã
num dico, propter infirmitatem carnis vestræ:
sicut enim exhibuistis membra vestra seruire im
munditiæ, & iniquitati ad iniquitatẽ: ita nunc
exhibete membra vestra seruire iustitiæ in san-
ctificationem. Condescendit enim Apostolus
infirmitati nostræ: nam cum posset præcipere,
quòd longe amplius, membra nostra, idest vir-
tutes nostras organicas, & vires animę inferio-
res, & etiam omnia nostra ordinaremus ad iu-
stitiam, q̃ ordinauerimus ad iniquitatẽ: quia lon
ge amplius debemus seruire Deo, quàm seruie
C rimus mundo: ipse tamen Apostolus humanè
se volens habere ad nos, condescendit infirmi-
tati nostræ, & mandat quòd conuersi ad Deũ
seruiamus Deo, & iustitię: sicut quando eramus
auersi seruiebamus iniquitati. Quarto debe-
mus in obsequium Dei ordinare corpus no-
strum, ipsum Deũ adorando, genuflexiones, et
inclinationes, & reuerentias etiam corporales
ei exhibendo. Nam sicut habemus à Deo non
solum animam, sed etiam corpus: sic ad obse-
quium eius vtrũq; ordinare debemus. Ad hoc
autem seruitiũ reducitur omnis maceratio cor-
poris, & quicquid in corpore nostro facimus
pro Deo, quia totum est ad obsequium Dei.
Ideo dicitur Apoca. 14. Timete Dominum, &
D date illi honorẽ (& sequitur) adorate eum qui
fecit Cęlum & Terram, Mare & omnia quę in
eis sunt. Quinto debemus ordinare in obse-
quium Dei ipsas res exteriores, si quas habe-
mus. Nam sicut animam & corpus habemus à
Deo; sic ab ipso habemus res exteriores. Ideo
scribitur Prouer. 3. Honora Deum de tua sub-
stantia, & de primitiis omnium frugum tuarũ
da pauperibus: & implebuntur horrea tua sa-
turitate, & vino Torcularia redundabunt. Vbi
innuitur quòd quum à Deo habeamus ista tem
poralia, bene vtimur eis, ordinando ea in obse
quium Dei, & in pauperes distribuendo ea: qđ
faciendo, Deus multiplicabit nobis ea. Ad
hoc autẽ obsequium reducuntur oẽs oblatio-

nes,

Voti paupertatis efficacia. nes, quas facimus in Ecclesia: & quæcunque temporalia in Dei obsequiū ordinamus. Nec sunt peioris conditionis promittentes paupertatem, non valentes huiusmodi oblationes facere, nec temporalia conferre, non habentes aliquid proprium, nec substantiam, de qua hoc possint adimplere: quia promittentes paupertatem (si hoc faciunt diuino spiritu ducti, & si sunt pauperes spiritu) plus offerunt Deo de tēporalibus, q̄ aliquis alius offerat: quia offerunt ei non solum quæ habent, sed etiam quæ possunt habere, vt magis seruitio Dei vacare valeant. Sic totum Deo offerunt, vt de cętero non liceat eis aliquid proprium possidere. Quum ergo quęritur, qualiter debemus Deo seruire: dicemus, quod secundum omnia nostra debemus sibi famulari. Debemus enim ei famulari secundū intellectum, de ipso assidue meditando: (& secundum affectum, ad ipsum sine intermissione deuotionem habendo) secundum vires inferiores animæ, eas in Dei obsequium ordinando: secūdum corpus nostrum, corporales adorationes, & genuflexiones, & inclinationes pro eo faciendo, & macerationes in ipso nostro corpore pro ipso tollerando: debemus etiam ei seruire de propria substātia (si habemus ipsam) pur facultas se offert, in oblationes ecclesiarum & subuentiones pauperum ordinando. Et in hoc imponatur finis huic tractatui, quem intitulari volumus, De Laudibus diuinæ Sapientię: quia secundum præassignatas causas de diuina sapiētia, omnia a vobis postulata, effectui demandauimus: & soluimus vobis oēs propositas quæstiones. Quod quia, sine te Domine Iesu Christe fieri non poterat, Tibi sit honor, & gloria, in secula seculorum. Amen.

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII A

Romani, Bituricensis Archiepiscopi, et Aquitaniæ Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum sancti Augustini, doctoris clarissimi,

TRACTATVS

De Prædestinatione, Præscientia, Paradiso, et Inferno.

Capitulorum distinctio.

Incipit Tractatus.

Cap. I. Quare boni & saluandi dicuntur prædestinati, mali autem non, sed præsciti tantum: Et quid est prædestinatio: Et quomodo prædestinatio & præscientia distinguntur.

Ost distinctionem capitulorum, restat Tractatum cõponere. Dicemus autẽ primo deũ esse pręscium omnium futurorũ, habet quidẽ præscientiã, tam de dãnandis, quã de saluandis:
B sed præscientia de damnandis dicitur præscientia tantum, de saluandis vero dicitur prędestinatio. Cuius rei possemus duplicem causam assignare. Primo quidem, quia 1
deus sic scit bona, quod ea causat: mala autem sic scit, quod ea non causat. Vnde Aug. d. in de Vera innocentia, Omnia quorum deus ipse est auctor, scit: nec tamen omnium peccatorum, quę præscit, ipse est auctor. Quorum autem (vt malorum) non est auctor, est vltor. Bonorum autem sic est pręscius quod etiam est eorum auctor.
Verbum ergo illud Auer. in. 12. Metaphy. Tex. 51.
quód scientia dei causat res: intelligendum est
C quantum ad mala. Ex hoc autem patêre potest, quod deus sic præscit damnatos, quod eos non prædestinat ad mortem. Sic tamen præscit saluandos, quod eos prædestinat ad vitam: destinare enim idẽ est quod mittere. Vnde cõmunis vsus loquendi habet hoc de aliquo mittente nuntios in seruitiũ, quod dicitur destinare ei illud. Sed prædestinare idem est quod præmittere. Sicut enim videmus, quod modó homines per diuinum impulsum, & per diuinam gratiam destinantur. i. mittuntur in vitam æternã: sic deus quos ab æterno præuidẽs tales, in seipso prędestinauit. i. præmisit suâ gratiâ, in vitam æternam. Malos autem non impellit ad mortem, & ad miseriam, sed sua malitia vadunt. Sicut ergo deus non mittit eos ad miseriã,
D sic nec prædestinauit, nec præmisit eos ad mortem. Præscientia itaque saluandorũ, sic est pręsciẽtia in deo, quod etiam est prædestinatio: quia tales impulsu dei missi sunt in vitam æternã, per gratiam diuinam. Sed præscientia damnandorũ in deo, ita est præscientia, quod nõ est prædestinatio, quia deus nõ mittit, nec impellit malos ad mortem, sed solum dimittit. Secunda autẽ ratio sumitur ex iis, quæ videmus in aliquibus nominibus. Videmus. n. quod numerus superficialis dicitur de numero ducto in se, sicut bis duo faciũt quatuor: & dicitur de ducto in alio, quia bis tria faciunt sex. Tamen quia numerus ductus in se, habet nomen proprium, quia dicitur quadratus; numerus ductus in alio, retinuit sibi nomen cõmune,

A mune, & vocatus est numerus superficialis: sic etiam hoc nomen Propriũ, vt patet in Topicis, dicitur de diffinitione: tamen quia diffinitio habet nomen propriũ, propria passio retinuit nomen cõmune, & appellata est propriũ. Sic etiã in proposito præscientia Dei cõmunis est ad bonos, & ad malos: tamẽ quia pręscientia saluandorũ habet nomen proprium, quia nominatur prædestinatio, ideo pręscientia damnatorum retinuit sibi nomen commune, & dicta est præscientia solũ. Ex hoc autẽ apparere potest, quid sit prędestinatio, & præscientia. Nam pręscientia dicit simplicẽ Dei notitiam, quã habet de dãnandis; vel si dicit diuinũ ꝓpositum, hoc non est sc͂dm ꝙ deus agit vel sc͂dm ꝙ proponit B agere, sed sc͂dm ꝙ cessat ab actu vel secundũ ꝙ proponit cessare ab actu. Vel dicamus ꝙ diuina præscientia est notitia, quã habet deus de dãnandis, prout proponit aliquos indurare, idest permittere ꝙ indurentur, qui indurati dãnabuntur. Nã deus non dr̃ indurare impartiendo malitiã, sed cessando ab actu, & nõ dando gratiam. Exponẽdũ ergo est illud Ro. 9. Deus quẽ vult indurat. i. indurare permittit. Sed prædestinatio non dicit Dei simplicẽ notitiam, sed includit diuinũ propositum cũ actu, sc͂dm quod ꝓponit aliquibus misereri, & dare eis gratiã in præsenti, & gloriam in futuro. Et inde est ꝙ prædestinatio multis modis a sãctis, & doctoribus describitur. Aliquando. n. describitur ab ipso fine, C ad quẽ boni tendunt, & sic describitur. Prædestinatio est aliquorũ electio in finem. Aliquãdo describitur a remissione culpę, & sc͂dm hoc dicitur. Prædestinatio est diuinum propositũ miserendi, idest. a miseria, & culpa liberandi. Aliquãdo ab auxilio describit̃ prædestinatio, per quẽ tendit in finem propositũ, & recedit ab opposito, vt quia fit per diuinã gratiam: & quia hmõi diuina gratia quatuor modis considerari põt, ideo secundũ hoc põt ipsa prædestinatio quatuor modis describi.

Gratia quatuor modis cõsideratur.

Potest considerari primò gratia vt comparatur ad dantem, & sc͂dm hoc, est gratuita donatio; secundũ quem modũ describit August. de fide ad Petrum. ꝙ prædestinatio est præparatio gratuitæ donationis. Se- D cundo modo potest considerari ipsa gratia vt comparatur ad recipientem; & secundũ hoc, est pręparatio ad beneficia diuina: secundũ quẽ modũ describit eam Magister primo sententiarum, quòd est præparatio beneficiorũ dei.

Dist. 35.

Tertio modo potest considerari ipsa gratia vt comparatur ad finem; & secundũ hoc, est præparatio ad vitam ęternam: secundũ quem modũ describit eam Augu. in de pręde stinatione sanctorũ. d. Prędestinatio est præparatio ad vitã æternam.

Cap. 10.

Quarto modo potest cõsiderari ipsa gratia sm̃ se, & sic vt est virtus initiata, dr̃ gratia: sed vt est consumata, dicitur gloria. Et secundũ hoc describit̃ cõiter a doctoribus, ꝙ prædestinatio est pręparatio gr̃ię in p̃n̄ti, & glorię in futuro.

A *Cap. 11. Quòd deus est præscius omnium futurorum, & ꝙ rebus necessitatem non imponat, sed euenire permittit contingentia, contingenter.*

Ostendemus in præsenti capitulo, Vtrum diuina pręscientia, & pręde stinatio, rebus necessitatẽ imponat: vt si deus præscit hos esse dãnandos, de necessitate dãnentur: & si saluandos, de necessitate saluent̃. Et qualis necessitas ibi esse cõtingat. Sciendũ ergo, quòd August. 5. de Ciuitate Dei cap. 9. ostendit Ciceronem, & Stoicos, modũ oppositum tenuisse. Nam Cicero, ne negaret contingentiam a rebus, negauit à deo pręscientiã futurorũ. Stoici verò, ponẽtes omnia sub Fato, dixerunt, omnia ex necessitate cõtingere. Sed siue Fatum intelligamus vim aliquã, siue quãcunq; ordinationem syderum, vel secundarũ causarum, vt dicatur Fatum à for, faris, vt homo prius corde cõcipit, & postea per verba exteriora pandit illud: sic deus ꝙ ab ęterno concepit, per secũdas causas, in tẽpore manifestat: vt dicant̃ secundę causæ quędam verba exteriora, respectu dei, ꝑ quę C deus fatur, & fando suũ propositum manifestat.

Gell. lib. 13. Cap. 1.

Siue per Fatum intelligamus diuinam prouidẽtiam, sm̃ quem modũ. D. August. 5. de Ciuitate dei. cap. 8. vult, ꝙ nomine Fati diuina voluntas aliquando aut diuinum propositũ, aliqñ verò ipsa series causarũ intelligatur. Quocũq; autem modo sumatur Fatum, nõ oportet à rebus cõtingentiam negare: vt negabant Stoici. Nam series secundarũ causarum vocat̃ Fatum: cum huiusmudi causę in suis effectibus possint impediri, multa euenient contingenter, vt non semp stella, cuius est causare humiditatem & pluuiã, existente in signo cuius est causare humiditatẽ & pluuiam, faciet hoc, quia forte impedietur ex alterius aspectu syderis, cuius est causare siccita- D tem: vel ex indispositione materię, quia secũdũ Ptolęmeum, in Centiloquio, expectandum est iudiciũ a secundis stellis, idest ab elementis, quę forte non sunt disposita ad suscipiendã influentiam secũdarũ causarum. Et si dicamus ꝙ & ipsa dispositio materiæ a motu causæ deficeret. Dicemus, ꝙ non oportet tantam vnitatem, & vniformitatem dare in effectu, sicut in causa; quia semper effectus deficiunt a causa sua: vt si semper redeunt sydera ad eundem punctum, non oportet ꝙ semper ordinatè redeat effectus hic inferius, ad eundem pũctum. Ex hmõi itaq; defectu, quem patiuntur effectus, respectu causarum, multa eueniunt contingenter. In quo destruitur error ille, qui ascribitur Platoni, videlicet, ꝙ in magno anno, quãdo omnia sydera re-

In Timæo legitur à princ.

dibunt ad eundē punctum,oēs effectus hic infe A
rius, ad eundē punctum redibunt. Vt si Plato
nunc est in scholis,& docet;in fine magni anni
erit idē Plato in eisdē scholis,& docebit eosdem
scholases:quod omnino ridiculū est dicere: qa
quosū substantia deperit,non sedeunt eadē nu
T.c.70. meto,vt habetur in fine, 2.de genesatione.Sed
siue in magno anno omnia redeant ad eundē
punctū,siue non,proptes totā hmōi seriem cau
sarū , non denegabimus a sebus contingentiā:
quia hæ causæ in multis deficiunt in suis effecti
bus , quia possunt à multis mediis impediri in
suis effectibus. Et etiā effectus isti multum defi-
ciunt a suis causis , vt non vnifosmites redeant
sicut causæ , ratione cujus multa contingenter
eueniūt.Quòd si in iis, quæ dependent a motu B
cęli,multa contingenter eueniunt, consequens
est multo magis in iis, quæ dependent a libero
arbitrio : quia liberum arbitrium virtuti sidesū
non potest esse subiectum disectè.Sed dicemus
cū philosopho in de generatione.Quod futu-
rus quis incedere, non incedis, quātūcūq; secū-
dæ causæ,q̄tum est de se, habeant, ꝙ iste debeat
incedere.Ex hoc possumus dicese, ꝙ iste est fu-
turus incedere: poterit tamen impedisi,& pote
rit esse, ꝙ non inceder. Igitus,si pes Fatum intel
ligatus series secundasū causasū, non oportet
omnia euenise ex necessitate,sicut Stoici posue
runt. Sed si pes Fatū intelligatur diuina psoui
dentia, quāuis hæc non sit psopria locutio, qa
scdm August.5.de Ciuitate dei.9.cap. Qui po C
nis omnia sub Faso esse,quia omnia sunt sub di-
uina prouidentia ,sententiā teneas, linguā corri
gat. Ac si diceret, ꝙ non deberet diuina proui-
dentia Fati nomine nuncupasi. Quicquid ta-
men sis de nomine, si volunt Stoici, omnia esse
ex necessitate,quia omnia sunt a deo psęuisa: di
cemus, quòd omnia cōpasantur ad deū, sic etiā
futura, sicut præterita, & pręsentia. Sed in iis
quę sunt psæsentia , eque certi sumus, & eque
non fallimur in contingentibus,sicut in neces-
sariis: vt si psæsentialiter video cęlū moueri , &
auē volare, equè non fallor, & eque certus sum
de volatu auis, sicut de motu cęli,quāuis cęlum
moueatur necessario,& auis volet contingēter,
Sed quia totus ille decursus est deo pręsens: in D
nullis fallitus, & in omnibus est infallibiliter cer
tus: siue necessario, siue contingentes eueniant.
Non ergo tollemus contingentiā a rebus pso-
pter infallibilitatē diuinæ sciētiæ. Dicemus esgo
ꝙ diuina præscientia vel potest dicese simplicē
dei notitiā, vel potest includere diuinū psoposi
tū. Si autē dicit simplicem dei notitiā, sic secūdū
Magistsū primo sententiasū, dist. 38. nō est cau-
sa rerū, nisi causa sine qua non. Et secundū hūc
modū, scise dei non ponit necessitatē rebus, cū
hoc modo, non sit simpliciter causa rerū. Secū-
dum hoc ergo dicemus, ꝙ scientia dei suo mo-
do sie se habet ad fienda, sicut scientia nostra
ad facta. Sicut ergo quæ scimus esse facta, facta

sunt, & ꝑpter nostrū scire illa non sunt facta, ita
vt contingenter, & necessario eueniant secun-
dū exigentiā sui generis: sic quæ deus scit fiēda,
sunt fienda necessario , & contingenter, psout
eorū genus sequirit. Sed si diuina præscientia
includit diuinū psopositū, vt dicatur deus talia
scire, quia sic disposuit ea facere, secundū hunc
modū scientia dei est causa sesū. Intellectus.n.
omnis speculatiuus, non est causa rerū, nisi sine
qua non: quia nisi specularetus artifex, nihil ar-
tificialiter faceset: intellectus.n. qui est causa se T.c.49.
sū, est intellectus practicus: nam secundū philo
sophū tertio de anima, Intellectus speculatiuus
extensione fit psacticus: nā prout se extendit ad
opus, se extendit ad effectum , siue ad volun-
B tatem astificis , cum vult per intellectū aliquid
opesari. Vnde dicitus.6.metaph.quòd in diffi- Co.1.et.2.
nitione astificiati ponitus voluntas, & omne ar
tificiatum est volitū: quia (vt diximus) intellectus
non fit practicus, nisi pes imperiū voluntatis.
Igitur si sic accipiatus diuina psęscientia, prout
includit diuinum ꝑpositum, vel diuinā disposi-
tionem, adhuc non imponit necessitatē sebus;
quia ſm August.in de ciui.dei, Deus sic admini 7.sap.30.
strat ses, vt eas ꝑprios cursus agese sinat. Quā-
tūcunq; esgo deus disposuerit de rebus, huius-
modi dispositio sinit agese ses ꝑprios cussus.
Quę contingentia sunt contingenter eueniūt,
& quæ necessaria, necessatio. Decipiebantur er
go Stoici, ꝑptes Fatum, a sebus contingentiam
C remouentes. Quia si sic hoc esset, vel esset rōne
infallibilitatis, vt quia diuina præscientia falli nō
potest: quod nō potest esse, cum totus decussus
serum sit deo psęsens; & quæ sunt nobis pñtia,
q̄tumcunq; sint contingentia, non fallimus, iu-
dicando de eis. Nec ratione causalitatis, cum sic
deus causet, & psouideat, ꝙ eas sinit currere se-
cundum propsios cursus. Valde igitur decipie-
bantus Stoici, sed multo magis Cicero, negans Lib.de Fato.
scientiam à deo vt ses contingenter euenisent.
Nam, vt ait August 5.de Ciuitate dei, cap. 9.
Confiteri deum esse, & negase illum præscium
futusosum, maxima insania est. Et idem ibidem.
Qui confitentus deum esse, & negant eum præ
scium futurorum, non dicunt aliud, q̄ dixit insi-
D piens in corde suo, ꝙ non erat deus. Et subdit:
Qui.n.non est psęscius omnium futusosū, nō
est vtiq; deus. Nomine enim dei intelligimus in-
tellectum quendā separatum, in quo nulla po-
tentialitas est admixta. Sed ſm philosophum in
lib de Bona fortuna, vbi plurimus intellectus,
ibi minima fostuna. Esgo vbi omnis intellectus,
ibi minima fortuna. Qui.n.multum habet de
intellectu, multa prouidet, & pauca sibi accidūt
casualia. Sicut ergo si esset albedo separata, ha-
beret in se omnem rationem albedinis: sic quia
intellectus diuinus est omnino separatus, habet
omnem sationem intelligendi. Negare itaq; à
deo intelligētiam futusorum, est negase ipsum
intellectum separatum, & per cōsequens est ne-
gare

gare ipsum esse deū: hoc enim intelligimus nomine Dei, Intellectū scilicet separatum. Oportet ergo hic per viam mediam ambulare, vt nō teneamus alterum extremorum cum Cicerone, excipiente a deo futurorum intelligentiam; nec alterum extremorum teneamus cum Stoicis, a rebus contingentiam auferentibus: sed dicemus ꝙ deus omnia præscit, & ꝙ in sua præscientia minime fallit. Propter quod sic futura cognoscit, sicut sunt, & etiam contingentia: falleretur.n.deus, si aliter futura pręsciret, ꝗ essent, & quia non fallitur, quę sunt ventura contingēter, scit contingenter euenire; & quæ necessario, necessario. Simul ergo stant diuina præsciētia, & futura contingentia, nec vnum alterum, tollit.

Cap. III. *Quòd si diuina præscientia aliquam necessitatem imponeret rebus, illa necessitas contingentiæ non repugnat.*

Quia nescit itellectus hominis quiescere in materia hac, oportet de ipsa multas distinctiones adhibere. Nam quia quicquid deus præscit, necessario est euenire, oportet aliquā necessitatem esse in omnibus a deo præscitis: quòd si ipsa contingentia sunt ipsi deo nota, antequā fiant, etiam quod est deo notum, necessario est euenire. Consequens ergo est, ꝙ & ipsa contingentia, vt sunt deo nota, quodāmodo necessario eueniant. Propter qđ oportet de ipso necessario distinctiones facere. Faciemus ergo de ipso necessario, quantum ad pñs spectat, octo distinctiones, vt sm quamlibet illarum possit ad qōnem propositam respondere; quòd videlicet necessitas imposita rebus pręscitis,
1 rerum cōtingentiam minime destruit. Est autem prima distinctio de ipso necessario, qđ est quædam necessitas quæ contingentiam tollit, quædam quæ roborat, & cōfirmat: sicut est immobilitas aliqua, quæ mobilitatem tollit, scilicet posse moueri; quædam quæ roborat, & cōfirmat, & quæ mobilitatem arguit, vt immobiliter se habeat ad mobilitatem sic, ꝙ nō possit vitare vt non sit mobile. Talis autem immobilitas motum non tollit, sed potius arguit, & confirmat. Sic quia deus quæ præscit necessario euenient, quæcunq; deus scit cōtingenter euenire, illa necessario eueniunt contingenter. Præsciētia itaq; dei non tollit cōtingentiam, sed potius confirmat. Sic nec necessitas aliqua, immobilitatis tollit motum, sed roborat. Vnde August. 5. de Ciuitate Dei. c. 10. hanc materiā pertractās, ostendit, quòd sicut dei potentiam non minuimus, cum dicimus eum nō posse mori, quia mo-

A ri, non est posse, sed nō posse, ideo dicēdo hoc, attribuimus deo impotentiam, vt si hoc posset, impotens esset. Illud ergo non posse, nō tollit posse, sed magis arguit. Sic & quæ deus pręscit necessario eueniunt, ergo quęcunq; Deus scit cōtingenter euenire, illa necessario contingenter euenient. Nō ergo pſcientia dei tollit cōtingentiā, sed magis arguit, & cōfirmat. Sic ergo per primā distinctionē possumus ad qōnē rñdere, seu
soluere vno modo. Est aūt scđa distinctio, ꝙ est quædam necessitas rei, & quædam dicti: vel, ꝙ idem est, necessitas in sensu diuiso, & in sensu cōposito; vt Sortes sedens potest ambulare, duplicem sensum habet, vel ꝙ res ipsa, quæ est Sortes, & est subiecta sessioni, potest esse subiecta
B ambulationi, & tunc est verus sensus, vel ꝙ totū illud dictum Sortes sedēs posset esse sub ambulatione, & tunc est sensus falsus: quia sic simul sederet, & ambularet, & per cōsequens simul sederet, & nō sederet. In sensu ergo diuiso, quòd Sortes secundū se consideratus, posset esse sub ambulatione, est locutio vera; sed in sensu composito Sor. cum sessione posset esse sub ambulatione, est locutio falsa. Sic in proposito: cū dicimus, Hæc res contingens a deo præscita, necessario eueniet.) si cōsideret ipsa res, quę est cōtingens, pōt euenire et nō euenire, sed si cōsiderat hoc totū in sensu composito (res simul cū præscientia dei, necessario eueniet) sic est a deo præscita, vt si est præscita contingenter, contin
C genter eueniet: si autem necessario, necessario. Et quia necessitas in sensu composito potest simul stare cum contingentia, vt currens in sensu composito, necesse est currere, dum.n. aliqđ currit, necesse est ꝙ currat, quia nō potest simul currere, & non currere: præscientia itaq; dei, quia in sensu cōposito imponit necessitatem rebus, ab eis minime contingentiam tollit. Potest autē cōglutinari illa secunda distinctio cum prima, vt dicatur, ꝙ in sensu composito præsciētia dei contingentiam a rebus nō remouet, sed magis arguit, & confirmat, sm ꝙ dicebat prima distin-
ctio. Tertia autem distinctio est, quoddam necessarium est simpliciter, quoddam ex conditione: & scđm hoc soluemus qōnem, tertio modo. 3
D Dicemus.n.ꝙ ex necessitate simpliciter, sunt res necessariæ simpliciter, sed necessitate conditionata, possunt esse necessariæ quæcunq; res contingentes scđm quem modum distinguit philosophus in Perihermenias, volens ꝙ necessitate Lib. 2. c. 3.
conditionata, omne quod est, dum est, necesse est esse. Pręscita sunt ergo a deo necessaria, necessitate cōditionata. Nam quod præscit̃, oportet ꝙ illud sit futurum, vt vult Anselmus in de Concordia præscientiæ, & prędestinationis. Dicemus ergo, si hoc est præscitum a deo, est necessario futurum, & vt diximus, hoc esse præscitum esse futurum, nihil erit aliud dicere, ꝗ si est futurum, necessario erit futurum: secundū quē modum omnia sunt necessaria, vt dicamus, si

aliquis currit, necesse est quod currat, quia non potest currere, & non currere. Necessitas ergo conditionata simul stat cum contingentia rerũ. Posset etiam, si alicui curæ esset, addi isti distinctioni, vt habilius haberet intentum. Est autem
4 quarta distinctio, ꝙ aliqua sunt necessaria necessitate præcedenti, aliqua sequenti. Hanc distinctionem facit Anselmus dicens vbi supra, ꝙ est necessitas antecedens, & consequens. Necessitas consequens, vt si dicatur, Hõ necessario currit: hæc est necessitas consequens tantum; quia arguitur necessitas cursus tantum, ex consequenti conditione apposita, videlicet, si curret. Sed si dicatur sol orietur, si orietur: hoc est duplex necessitas, antecedens, & consequens: antecedens quidem, quia in ipso oriri solem, vt cum dicit̃, sol oriet̃, ante q̃ addatur conditio, intelligit̃ necessitas, quam necessitatem vocat Anselmus necessitatem antecedentem: sed cum postea addit̃ (si orietur) est necessitas non solum antecedẽs, sed consequens, vt ex conditione consequente apposita. In hac itaq; locutione, sol orietur, per (orietur), est duplex necessitas, s. antecedens & consequens: antecedens, quæ cogit rem esse: cõsequens, quę non cogit rem esse. Sed si dicitur, (Hõ currit si curret) nulla necessitas est in antecedente, cum dicitur, homo currit: sed solum in consequente, cum dicit̃, si curret. Cum igitur dicitur, A, necessario erit, si est à Deo præscitũ, potest esse ibi duplex necessitas, & vna solũ. Duplex, quia si, A, quod ponitur futurum esse, est de se necessarium, est ibi necessitas antecedentis, cum, A, erit: & necessitas consequentis ex conditione apposita, siue addita, s. si est à deo præscitum. Sed si, A, futurum esse, in se non sit necessarium, vt si dicatur, A, erit, si à deo est præscitum: solum erit ibi necessitas consequens, scilicet, si est à deo prǽscitum. Et quia necessitas consequens nihil de esse rerum variat, talis necessitas permittit̃ res esse, quales sunt secundum se. Necessitas ergo diuinæ præscientiæ est necessitas consequentis; quia nihil variat rem esse: sed necessaria, necessario eueniunt; & contingẽtia, contingenter. Sic ergo possumus per distinctionem quartã ad qõnem soluere quarto modo. Est autem quinta distinctio, quód quædã sunt necessaria, relata ad mensuram propriam, quædam veró prout ad mensuram aliam referũtur. Dicemus ergo quód illud quod hic fit successiue, secundum cursum temporis, totum in æternitate præsentialiter demonstratur: quia Nunc fluens facit tempus: & Nunc stans facit ęternitatem,
Lib. 5. psa. 6. vt ait Boethius. Oĩa ergo sunt in ęternitate pręsentia, quia omnia sunt ibi stantia, cum nihil ibi depereat, nec accrescat. Illa ergo eadem, quę cõparata ad ęternitatẽ sunt pręsentia, & stantia, cõparata ad mensuram propriam, cursibus temporis peraguntur. Quare si sic in seipsis res pręsentes sunt, cũ fiunt: sic antequã fiant, deo ęternaliter præsentia sunt, & ab ipso pñtia cognos-

A scuntur, vt dicit Boethius in lib. de Conso. Cum Lib. 5. psa vlt.
ergo res præsentialiter fiant, nõ possunt simul fieri, & non fieri, sed s̃m alteram partem tantũ: nec tamẽ propter huiusmodi determinationẽ, quod fit, necessario fit. Res ergo, anteq̃ fiant, possunt fieri, & nõ fieri, vt non oporteat eas esse necessarias simpliciter, nec ex cõditione. Sed cũ causæ sunt pñtes, licet non oporteat eas esse necessarias simpliciter, quia possunt contingenter fieri, tamẽ necesse est eas esse necessarias ex conditione: quia cum fiunt, necessario est eas fieri, vt non possunt simul fieri, & nõ fieri, & actu simul esse, & nõ esse: licet anteq̃ fiant, proportionaliter vtrunq; pronuntiari possit. Res itaq; cõtingentes, relatæ ad propriam mensuram, s̃m quã
B sunt futuræ, & tempori subditæ, non sunt determinatę ad alteram partem. Relatæ veró ad æternitatem, vbi præsentialiter relucent, oportet eas esse determinatas ad alteram partẽ, sicut cum præsentialiter fiunt; quia nisi præsentialiter se habeant, fieri non pñt. Propter illã tamen talem determinationẽ, nulla necessitas imponit̃ rebus. Et quia necessitas ex pręsentia rei, simul stat cum contingentia rei, quia possunt pręsentia esse quæ cõtingenter fiunt, necessitas ex pręsentia dei, rerum contingentiam non euacuat. Præscita itaq; à deo sunt cõtingentia, relata ad mensuram propriam, vt ad tẽpus: sed relata ad ęternitatem, & ad dei præscientiam, quę simplici intuitu omnia cognoscit, necessitatẽ illam cõ-
C trahunt, quę competit rebus ex præsentia rerum cũ fiunt, quã necessitatẽ, rerum non tollere contingentiam, põt esse manifestum ex dictis.
Est & sexta distinctio, ꝙ quędam res est necessaria in se considerata; quędam vero solum vt est ad aliud relata. Omnia. n. quantũcunq; contingentia, & particularia, relata ad intellectum, dicuntur esse necessaria: quia s̃m Cõmen. primo de Anima, Intellectus facit vniuersalitatẽ in rebus. Res ergo relatæ ad intellectum considerãtur sub esse vniuersali; vniuersale autem dicitur esse semper, & vbiq; quia est abstractum a tẽpore, & loco: vnde non consideratur sub esse hic, & nunc. Eadem ergo res secundũ se erit contingens, & particularis: relata tamẽ ad intellectum,
D & cõsiderata sub esse vniuersali, quãdam necessitatem cõtrahit: & sic cõsiderata, nõ est corruptioni subiecta. Ideo dicit philosophus in lib. priorum, Quód Miccalus semper est intelligibile quantũcunq; Miccalus sit corruptioni subiectus, & contingentię subditus. Relatus tamẽ ad intellectum, prout reseruat̃ in eo ratio vniuersalis, dicit̃ semp esse: talis enim sempiternitas quæ est per relationem ad aliud, contingentiam nõ remouet. Sic in proposito: cõtingẽtia in seipsis, pñt quãdam necessitatem habere vt referuntur ad intellectum diuinum. Illa tamen necessitas, nullam cõtingentiam remouet: immo magis eã roborat: quia & si talia sic considerata necessario euenirent, patet ꝙ necessario euenirent, contingenter;

tingenter.quia sic sunt à deo præscita,ꝙ contin
genter eueniant. Sic ergo potest solui quçstio
7. per distinctionem sextam vt quæstio sexto mo-
do soluitur. Et nihilominus & septima distin-
ctio: quçdam habent necessitatem omnimodã,
quædam vero solum necessitatem quãdam; vt
sic loquamur de necessitate, & cõtingentia,quç
videntur sibi multũ obuiare,sicut loquimur de
accessu, & recessu, qui sibi inuicem obuiant.
Quod enim aliquid respectu vnius & eiusdem
habeat omnimodã accessum.& recessum,est im
possibile. Sed quòd aliquid respectu vnius hẽat
accessum,respectu alterius recessum: vel ꝙ ali-
quid respectu vnius & eiusdem; vno modo ha
beat accessum,alio modo recessum, non est in-
cõueniens: videmus enim ꝙ idem lapis ascedẽ
do sursum,recedit deorsum: & quòd habet ac-
cessum,& recessũ: sed hoc non est respectu eius
dem Sic & in proposito: nam sicut accessus, &
recessus, sunt respectu terminorũ.sic necessitas,
& contingentia, sunt in rebus creatis respectu
causarum propter quod sicut respectu diuer-
sorum terminorũ eadem res potest habere ac-
cessum,& recessum: sic respectu diuersarum cau
sarum, eadem res poterit necessitatem, & cõtin-
gentiam habere. Quòd.n res habeat omnimo-
dam necessitatem, & omnimodam cõtingentiã
respectu omniũ terminorum. esse nõ põt: sed
habere necessitatẽ ex parte diuinæ præscientiç,
contingentiam respectu causæ proximæ,nõ est
inconueniens. Sic etiam nõ solum respectu di-
uersorum terminorũ,sed etiam respectu vnius
& eiusdem,alio & alio modo, potest aliquid ac-
cedere,& recedere: vt orbiculariter mota, re-
deundo ab oriente,accedunt ad oriens: qui tẽ
dunt ab oriente,ad oriẽs. Attamen esse nõ põt,
ꝙ simul, & respectu vnius, & eiusdẽ simpliciter
aliquid accedat,& recedat : tamen quòd simpli
citer sit huiusmodi,& secũdum quid,nullum est
inconueniens. Sic in proposito diuinam præ-
scientiam dupliciter consideramus, vno modo
vt solum speculatiue intuetur res, secundũ quẽ
modum infallibiliter cernit: & suum infallibili-
ter cernere,nec necessitatem, nec contingentiã,
imponit rebus. Alio modo consideratur, non
solum vt speculatiue circuncernit res, sed vt est
causa rerum,& vt mediãtibus secũdis causis res
producit,secũdum quẽ modum est causa entis,
& differentiarũ entis, & per cõsequens contin-
gentium.& necessariorũ: vt quæ exequitur me
diantibus secundis causis contingentibus,con-
tingenter eueniunt: & quæ mediantibus necessa
riis, necessario eueniunt. Respectu ergo vnius
& eiusdem,vt respectu diuinæ præscientiæ, ea-
dem res poterit esse contingens, & necessaria.
Contingens quidem prout huiusmodi res cau
satur a diuina præscientia & voluntate median-
tibus causis cõtingentibus: necessaria vero pro-
ut infallibiliter cognoscuntur per diuinam sciẽ
tiam ꝙ ex talibus causis sint facta. Erit ergo ea-

A dem res necessaria, & contingens, modis prædi
ctis: sed contingens erit simpliciter, quia ex pxi
mis causis contingentibus procedit : necessaria
erit sed ꝯ quid, prout diuina scientia in eius ad-
uentu non fallitur. quod nõ falli, nõ cogit rem
esse,nisi sicut est. Octauo & vltimo potest distin 8,
gui(vt dicebatur)ꝙ in aliquibus est necessitas cõ
tingentis,vel antecedẽtis: in aliquibus vero nec
hçc,nec illa, sed consequentiæ tantum: sicut po
nit Exẽplum Boethius. 5. de consolatione phi
losophica,vbi dicit quòd nulla necessitas cogit
incedere voluntate gradientem. quãuis necessa
rium sit, quãdo graditur,eum incedere. Neces-
sarium enim est quòd si Sortes currit,quòd mo
ueatur: & si graditur, quòd incedat.sed talis ne-
B cessitas.non est antecedentis,nec consequentis,
sed consequentiæ tantum. In hac enim necessa
ria conditionali, Si sortes currit, sortes mouet:
non est necessarium antecedens, scilicet Sortem
currere: nec cõsequẽs scilicet Sortem moueri:
sed solum cõsequentia, vt si currit, quòd mouea
tur. Sic & in proposito, si hoc est prçscitum a
Deo,ergo veniet. In hoc quòd dr̃, ergo veniet,
non est necessitas. quia cõsequens illud põt eue
nire contingenter: sed est necessitas consequen
tiç tantũ :quia ex diuina prçscientia refert hoc
cõsequẽs. s. rem euenire. Res tñ ipsa potest eue-
nire, & nõ euenire: & Deus est liberi arbitrii, qa
posset ordinare, & nõ ordinare: & sicut ordina-
C uit cõtingẽter, vel necessario, sic cõtingẽter uel
necessario eueniet: vt solum necessitas cõsequẽ-
tiæ sit in ipsis rebus ex diuina prçscientia: quòd
in ipsis contingentibus fieri potest, nec cõtingẽ
tiam ab ipsis rebus aufert. Cõcluditur ergo iusti
ne huius cap. quod diffuse sumus psecuti, sicut
cõcludit Boethius 5 de cõsolatione: vt si visus
noster videat hominem currere, & solem oriri,
æque vere pronuntiabit cursum hominis, sicut
ortum solis, licet homo contingenter currat, &
sol necessario oriatur: tamẽ propter illud infalli
biliter iudicare, nõ imponit necessitatem rebus
cõtingentibus. Sic & in proposito, deus prçsen
tialiter, tam prçterita, q̃ futura cernit, nec in eis
fallitur: & tamẽ propter hoc nõ imponit neces
D sitatem rebus, sed cõtingentia cõtingenter eue-
niunt: & necessaria necessario, qa cognoscit ea si-
cut sũt: & iõ nõ tollit cõsulere, & negotiari. Quç
libet ergo creatura faciat prçdestinationẽ suã,
& quilibet bene agat vt saluetur, sciẽs quòd nul
lus dãnabitur nisi per culpam suam. Videt.n te
saluandum, & dãnandum, sicut videt te come-
sturum. Sicut ergo derideretur ille qui diceret,
deus præuidit me comesturum, ideo de necessi
tate comedam: propter quod nõ oportet me la
borare, nec lauare manus, nec ire ad mẽsam, sed
veniet bolus, & etiam me inuito introibit in os
meum, quia præuidit deus me comesturum; &
sic fiet. Sic deridendus est ille qui diceret deus
præuidit me saluãdum, aut dãnandum, ideo nõ
oportet eum curare qualiter agat, quia sic eue-

A niet,ficut deus præuidit. Nam præuidit te deus comestutum, hoc modo ꝙ debeas tibi prouidere, & procurare cibum, & cętera talia: quæ faciens comedes: & si non, non. Sic deus videt te esse dānandum, quia debebas dei præcepta seruare, vel nō, ideo saluaberis vel dānaberis. Hæ autem octo distinctiones licet in vnam viā tendant, sentimus tamē eas, hoc modo intelligēdo dicta sanctorū de hac materia loquētiū. Et hæc de diuina prędestinatione sufficiant.

DE PARADISO.

Cap. IIII. Quod Paradisus potest sumi corporaliter, & spiritualiter: & quòd paradisus ad literam est quidam locus corporalis.

Ost executionem de diuina pręsciētia, & prædestinatione, restat exequēdum de Paradiso, & Inferno: & primo de Paradiso. Sciēdum ergo ꝙ, vt August. ait. 8. super Gene. ad līam, de Paradiso eē tres opiniones. Quarum vna tantū corporaliter paradisum ponit. Alia solum spiritualiter. Alia C vtroque modo intelligi voluit. Et vt Aug. ibidem dicit, tertiam sibi placere positionem, ꝙ paradisus vtroq; modo intelligatur. Et Dam. 2. lib. c. 9. dicit, quòd sicut homo sensibilis, & intelligibilis positus est, sic & paradisus sumitur. Qđ autem paradisus vtroq; modo dicatur, scriptura ostendit. Nam de paradiso sensibili & terrestri, dicitꝰ Gene. 2. Plantauerat deus paradisum a principio in quo posuit hominem, quē formauerat. Quod Magister. 2. d. 17. exponens ait. His verbis aperte insinuat Moyses, ꝙ homo extra paradisum formatus fuerit, postmodū in paradisum positus, ſm quē modū oportet ꝙ paradisus corporaliter, & sensibiliter sumatur: quia cum homo sit caput mulieris, & mulier fuit formata in D paradiso, quia Adam existente in paradiso misit deus soporem in Adam, & tulit vnam de costis eius, & formauit inde Euam (vt dicitur Gen̄. 2.) non potest intelligi de paradiso spirituali, quia tūc aliqua dignitas in Eua specialiter fuisset, quę non fuisset in adā, qđ non est cōueniens. Oportet ergo ꝙ paradisus sumatur corporaliter pro quodam loco amęno, fructuoso, ac nemoroso: extra quem creatus homo, postea fuit ibidē positus diuina virtute. Vnde August. loquens de hoc paradiso, dicit. 7. super Genesim ad literam, ꝙ paradisus in quo collocauit deus hominem nihil aliud est q̄ quidam locus amęnus in terra vbi habitauit homo terrenus. Et idem in loco eodē dicit, Paradisum intelligi debere locum amęnissimū, fructuosum, nemoribus occupatum, magnum, & spatiosum, magnóq; fonte vallatum. Sic ergo in Genesi accipitur paradisus. s. corporaliter. Spiritualiter sumitur paradisus, cū dominus dixit latroni, Hodie mecū eris in paradiso: quod de anima latronis verificatum est: & quia anima est res spiritualis, oportet ibi spiritualiter intelligere paradisum. Quia ergo vtroq; modo sumitur paradisus, oportet de vtroq; exequi. Et primo de corporali, de quo multa dicuntur: dicitur enim primo de tali paradiso, ꝙ homo nō fuit ibi creatus, sed positus: cuius ratio potest esse, qa non debebat ibi persistere, & ideo non fuit ibi creatus, sed positus. *Luc. 23.*

B Vel (vt dicit Magister Senten.) quia esse in paradiso attribuitur gratiæ, non naturæ. Lignum autē vitæ in paradiso erat ſm Bedam: quod lignum eius virtutis erat, vt qui ex eius fructu cōmederet, eius corpus stabili sanitate, & perpetua soliditate permaneret: nec ætatis imbecillitate; vel vlla infirmitate in deterius laberetur. Aug. ēt super Genesi. 8. ad literam, de hoc ligno dicit, quòd sicut panis ille quem comedebat Elias, habuit amplius q̄ vsitatus panis, quia ab indigētia famis. 40. dierum spatio vendicauit Eliam (vt dicitꝰ 3. Reg. c. 19.) quia (vt dicitur) ambulauit in fortitudine cibi illius. 40. diebus, et. 40. noctibus: sic lignum vitæ, siue fructus eius, vim sustentandi, & restaurandi, vltra alia ligna habuit. Dei. n. *Cap. 5.*

C perfecta sunt opa: voluit enim deus ꝙ formaliter, & materialiter, posset Adam & Eua, si non peccassent, incorruptibiles permanere, & se pręseruare. Formaliter quidem ex Originali iustitia, quæ ꝓprie erat forma animę, cui corpus totaliter subiiciebatur. Materialiter vero ꝓpter lignum vitę. Nam ꝙ non perpetuetur homo, contingit ex hoc, quia nō ita pura est restauratio alimenti, sicut est deperditi deperditio; habebat. n. hoc lignū præ aliis, vt purius faceret nutrimentum, ex quo tale lignum materialiter faciebat ad perpetuitatem Adæ. Secūdo in paradiso erat lignum scientiæ boni & mali, non ꝙ vsus illius arboris, siue arbor illa esset mala, sed vt homo cognosceret se tenere ad obediētiam creatoris, fuit sibi datum præceptum ne ederet *Aug. de Gen. ad lit. lib. 8. Cap. 15.*

D de fructu illius ligni: & ex hoc dicta est arbor boni & mali, quia in illa erat præcepti futura transgressio, in qua per experimentum didicit, quid interesset inter obedientiam boni & mali. Erat tertiò in paradiso corpālis fons magnus, diuisus in quatuor flumina, vt magna amęnitas ibi esset. Vnde Dam. lib. 2. cap. 11. de amęnitate huius paradisi loqnens, dicit, Quòd deus hominem scđm propriā imaginem condidit & similitudinem, sicut quēdam regem & principē omnis terrę, & eorū quę sunt in ipsa. Constituit autem eum velut in quādam regiam mansionem, in qua beatam vitam duceret: & hæc fuit paradisus, manibus dei plantata, promptuarium omnis exultationis, & gaudii: quod sine amęnitate

aquarū

aquarū tunc esse non poterat. Idē etiā Damasc. dicit quòd hic locus in oriente positus erat, omni terra excellentior, tenuissimo ac tēperatissimo aere circūfulgens, plantis semper & floribus comatus, bono odore plenus, & lumine repletus. Quarto, in hoc paradiso homo fuit positus, vt operaretur, & custodiret illum. Nam secundum August. 7. super Gen. ad literam, Ante peccatum fuit homo agricola sine labore, solum ad delectationem: qui fuit post peccatum ad laborem, nō bene custodiens gratiam sibi datam, & ideo inde fuit abiectus. Hæc autem quę de paradiso dicta sunt, ostēdunt illum esse corporalem, & sensibilem: tum quia nullum spiritualem bonum habuit Eua, quòd non haberet Adam: tum etiam quia ibi erat lignum vitæ, quòd ad esum corporalem erat: tum etiam quia esus arboris boni & mali, indicat corporalem actionem: tum etiam quia ibi erat fons cum fluminibus, quę flumina sm August. Gyon, Physon, Tygris, & Euphrates sunt nominata: tum etiā quia Adam in paradiso positus fuit vt agricola, quod solum in loco corporali fieri habet: & Adam etiam inde fuit abiectus. Quare patet, quid sit de hoc paradiso dicendum.

De Gen. ad lit. lib. 8. cap. 7.

Cap. V. Quod paradisus secundum moralem sensum, animam sanctam, lætitiamq; bonæ conscientiæ significat, & figurat.

Eclarato quomodo accipitur paradisus corporalit, restat videre quomodo sumatur spiritualiter. Sciendum ergo quod August. super Gen. ad literam. 8. dicit, Lignum vitæ sumi corporaliter, & spiritualiter: sicut Hierusalem ęterna est in cęlis: & etiam in terra est ciuitas, qua illa figuratur. Et sicut Sara, & Agar, quis duo testamenta significarint, tū erant duæ mulieres: sic lignum vitæ, quāuis significet Christum, tamē est quædam arbor in paradiso, scilicet, terrestri: & paradisus licet significet cęlestem patriam, est tamē quidam locus corporalis. Vt igitur prosequamur similitudinem de Ierusalem, & Paradiso, dicemus, quòd sicut Ierusalem interpretatur visio pacis, ita & paradisus est locus amęnus, qui quidem in visione etiam pacis, & in tranquillitate consistit, in quibus potissime, amęnitas, & delectatio, habet esse. Dicemus ergo quod paradisus quatuor significat, iuxta quatuor sensus sacræ scripturæ. In sacra enim scriptura significantur voces, & res: secundum significationem vocum, significatur sensus literalis. Nam ille est sensus literalis, qui scdm significationem vocū, scilicet literarum, occurrit in-

A tellectui primo sine repugnantia. Dicimus. n. sine repugnantia, quia cum dicitur in lib. Iudicum, quod ligna voluerunt cōstituere Regem, nō est sensus literalis, quod ligna hoc facerent: qa ibi esset repugnantia, cum ligna ratione careant. Quādo ergo est repugnantia, poterit esse alius sensus: sed illud quod voces significant, quod se offert primo intellectui sine repugnātia est sensus literalis. Sensus autem spiritualis est, quod significant res: quæ res tripliciter sumi possunt ad significādum: quia vel sumi possunt ad significandum quid agendum, & tunc est sensus moralis: vel quid credendum, & tunc est sensus allegoricus: vel quid sperandum, & tunc est sensus anagogicus. Vt dicatur sensus moralis à moribus,

B qui ex actibus nostris dependent. Dicit sensus allegoricus, ab alio, quod est aliud, & goge, quod est ductio, vt vnum significat, & ad aliud ducitur, vt quia ducitur ad aliqua credendā. Dicitur autem anagogicus, ab ana, quod est sursum, & goge, quod est ductio, quasi ad ea, quæ sursum sunt, & quæ speranda sunt, ductio. Ierusalem itaq; secundū literalem sensum significat illum corporalem locū: secūdū sensum moralem, significat animam sanctam: secūdum allegoricum, ecclesiam: sm anagogicum, cęlestē patriam. Sic paradisus omnes quatuor sensus habet, vt secūdum literam significet quēdam locū corporalem. Scdm vero mores, animam sanctam, Scdm allegoricum, ecclesiam. Et secundū

C anagogicum, cęlestem patriam. De sensu autē literali, & paradiso corporali, dictum est. Restat autē de tribus sensibus exequi, & primo de primo. Dicamus ergo quod anima sancta, secundum moralem sensum, dicitur paradisus. Illa. n. quatuor, quæ reperiuntur in paradiso corporali, possumus ad animā sanctā adaptare. Nā sicut in paradiso fuit ipse Adam positus dei gratia: sic qa in iniqtatibus cōcepti sumus, sm Psalmū, quòd anima sit sancta, & bona, est diuinæ gratiæ. Immo magis est gratiæ in anima, quām fuit in Adam: quia in Adam fuit bonum gratię gratis datæ, in anima nostra, est bonum gratię gratum facientis. Secundò, quia sicut in paradiso

D erat lignū vitæ: sic in anima sancta est charitas, quæ habet omnia facere viua, siue lignum vitę, quod corpora reficiebat ad vitam. Tertiò, quia sicut in paradiso erat arbor scientię boni & mali, sic in anima sancta est liberum arbitrium, p quod possumus bene & male agere. licet enim virtutibus non contingat male vti, (vt vult Augu. in lib. 2. de lib arbi & Philosophus in Rhetoricis) ipsis tamē potentiis, possumus bene & male vti: pter quod anima potest dici, arbor scientiæ boni & mali. Quartò, sanctitas vitæ sine alio, potest dici paradisus: nam sicut homo fuit in paradiso positus à deo, vt operaretur & custodiret illum: sic est positus iustus homo in bonitate & sanctitate à deo, vt operaretur & custodiret illam. Animaduertēdum tamē, quòd

cum dicitur, deus posuit hominem in paradi- A so, vt operaretur & custodiret illum, dupliciter potest intelligi. Primo modo, vt homo positus sit in paradiso vt custodiret eum sibiipsi, ne per peccatum amitteret illum: sic homo est positus in paradiso bonæ conscientiæ, vt operando sibiipsi custodiret sanctitatem, idest, paradisum suum. Secundo modo potest exponi quod dictum est quòd deus posuit hominem in paradiso vt custodiret ipsum hominem, vt Augustinus exponit. Posuit deus hominem in paradiso vt custodiret hominem, idest seipsum: quia homo videns se in tantis delitiis, in quantis à deo positus erat, debebat seipsum custodire: qđ si non fecit, ostendit se ingratum esse, & quòd non dei culpa fuit, sed hominis ingrati. Sic etiā B in proposito, à deo est quòd homo sit bonæ vitæ & sanctitatis, quæ potest dici paradisus. Deus enim posuit hominem in hoc paradiso, vt operaretur, & custodiret ipsum, per bona operat: quod si non fecit, non est culpa dei, sed hominis ingrati. Patet ergo quòd per ista quatuor, moraliter intelligi possunt de anima sancta, vel de homine sancto, quę de paradiso corporali ad literam intelliguntur. Aduertendum tamen quòd grammatici dicunt paradisum, fœminini generis: sacra autē scriptura, quę non est subiecta regulis grammaticorum, sumit eum in masculino genere, cum dicit, Posuit deus hominē in paradiso, vt custodiret illum.

Cap. VI. *Quòd paradisus secundum allegoricum sensum, significat ecclesiam militantem, siue præsentem.*

Ostendendum est in hoc cap. quō paradisus, ſm sensum allegoricum, significet ecclesiam. Præsens ergo ecclesia, quæ dicitur militans, merito dicitur paradisus, qa illa, quæ diximus esse in paradiso corporali, possumus ad pñtem ecclesiam adaptare. Nam sicut homo prius non fuit in paradiso positus, sed cōditus: sic nos ex primordiali generatione nostra corporali, cum in peccato nascimur, nō habemus, quòd sumus filii ecclesiæ, sed ex regeneratione spirituali: ſm quā ab hoc peccato absoluimur. Sicut igitur Adā extra paradisum formatus fuit, & per deum in paradiso positus: sic nos nascimur extra ecclesiam, sed per diuinam gratiam, & regenerationem in baptismo, in ecclesiam colloeamur. Rursus in ecclesia est lignum vitę scilicet christus, qui est dei virtus, &
3. dei sapientia. Nam de hac ecelesia scriptum est, quòd est lignum vitæ iis qui apprehendunt eā. Vnde Aug. 13. de Ciuitate dei, cap. 20. de hoc ligno loquens ait, Cætera ligna erant in paradiso in alimento: illud autem .s. lignum vitæ, in sacramento erat. Et subdit, quòd sicut fuit lignū vitæ in paradiso corporali, sic in paradiso hoc intelligibili, & spirituali, scilicet in ecclesia, est sapientia dei, de qua scriptum est, quod est lignū vitæ amplectentibus eā. Possumus autē dicere, φ lignum, arbor vitę, liber vitæ, sapientia dei, & virtus, & cætera talia appropriate possunt dici de filio dei. Nam filius procedit per modum intellectus: ideo dicitur verbum & sapientia pris. Et quia actio intellectus, dicitur vita, inde est, φ ipsa vita, & ea quæ pertinent ad vitam, vt lignū vitæ, & liber vitę, filio appropriantur. Ideo Ioānes volens nobis aliqua enarrare de filio dei dicit φ erat in principio apud deum patrem, dicens Quod factum est in ipso erat vita: innuens φ omnia quæ facta sunt, antequā facta essent, erant in verbo vita, & modo intelligibili: & qa actus intellectus dicitur vita ſm Cōmentatorē 12. metaphy. 39. ideo talia, quæ vitam dñt, possunt appropriari filio: filius ergo qui procedit per modum intellectus, per appropriationem, dicetur sapientia, vita, & omnia quæ describuntur per modum vitæ. Et ideo merito appropriatur, φ sit lignum vitæ. Ex hoc etiam dictus est non solum sapientia patris, sed etiam & virtus: quia cum pater sit intellectualis naturę, & agat per suam sapientiam, & per suum filium, omnia dicitur agere & per verbum suum: & ideo dicit, C virtus patris ipse filius. Potest ergo ipse Christus, & ipse filius dei, dici lignum vitę. Cętera. n. quæ erant in paradiso corporali, erant in alimēto, lignum autem vitę qđ figurabat Christum, erat in sacramento solum, Arbor autem scientię boni & mali, in ecclesia est transgressio mandati per experimentum, vt ait Aug. 13. de Ciuitate dei, cap. 21. Nam, vt dicit idem. 8. super Genesim ad literam, Lignum scientię boni & mali, arbor quædam fuit corporalis, cuius esus non per se malus, sed ratione transgressionis mandati. Sicut ergo illa arbor corporalis, in paradiso corporali, dicitur arbor scientiæ boni & mali, sic in ecclesia ipsa transgressio mādati per φ experimur, quid intersit inter obedientiam bonā, D & malam, Arbor scientię boni & mali dici potest. Vel dicere possumus, φ ipsum mandatum, est huiusmodi arbor: trāsgressio vero eius, esus. Fons qui diuidebatur in quatuor capita, significat in ecclesiæ doctrinam euangelicam: quæ diuiditur in quatuor Euangelia: per quam doctrinam irrigatur tota ecclesia, sicut per fontem illū irrigatur totus paradisus. Deus etiam posuit hominem in hoc paradiso, qui est ecclesia, vt operaretur, & custodiret illum. Quod dupliciter potest intelligi. Primo, vt homo refertur ad hūc paradisum, quæ est ecclesia, potest esse sensus, φ deus posuit hominem in paradisum, quæ est ecclesia, vt operaretur, & custodiat huiusmodi paradisum. Nam sicut ecclesia dicta est paradisus

dei

A dei, ita potest dici vinea dei, ad quam continue operarios mittit, vt reddat singulis suos denarios. Positus est ergo homo in ecclesia, quæ dicitur paradisus vt custodiat hũc paradisum, ne per peccatum perdat illum: statim enim ꝙ quis peccat mortaliter, quãtum ad deũ, separatus est a cõmunione ecclesiæ. Secundo modo põt exponi hoc operari & custodire, non vt referatur ad hominẽ prout comparatur ad paradisum q̃ est ecclesia, sed prout refertur ad deum. Nam sicut homo operatᷣ terram, multo magis deus hominem: nam homo operatur terram, nõ vt sit terra, sed vt fructificet: deus autem operatur hoĩem vt sit homo & vt sit iustus: sine enim deo non possumus esse, neq; iusti, neq; opera iustitiæ facere. Nõ igitur positus fuit in ecclesia, vt B custodiret illam, & vt deus custodiret hunc hominem, faciendo eũ operari opera iustitiæ, sine qua nihil possumus facere.

Cap. VII. *Quòd paradisus secundum anagogicum sensum, significat ecclesiam triumphantem.*

Ostendemus in hoc capitulo quomodo anagogice per paradisum significatur ecclesia triũphans (vt sit sensus anagogicus, quando ad superna manudicimur, C quæ potissime sunt res sperandæ, & illa cæle stis patria, siue illa quæ sursum est, quæ est libera, quæ est mater nostra, vt dicitur ad Gal. 4.) Possumus autem dicere, ꝙ nomine paradisi significatur illa cęlestis patria, & illa quæ sursum

Cap. 34. est Hierusalem. Nam ſm Augu. 12. super Gen. circa finem, Omnis etiam spiritualis quasi regio, in qua bene est animę, paradisus dici potest: sicut dicebatur corporalis paradisus, in quo bene erat corpori. Vnde idem Augu. ibidem vbi supra, dicit. Si enim propriè (paradisus) est nemorosus locus: translato autem verbo, omnis etiã spiritualis quasi regio, vbi animæ bene est, D merito Paradisus dicit põt. Tertiũ ergo cęlum, sicut tertiũ genus visionis vbi erit beatitudo nostra, ad quam raptus est Paulus, paradisus dici

2. cor. 12. potest. Vnde ad Corinthios, cum prius dixisset se raptum esse vsq; ad tertiũ cęlum, dicit postea se raptum in paradisum: idem intelligens p paradisum, & per tertium cęlum, quod est visio diuinæ essentiæ, vbi est beatitudo nostra. Præsens ergo ecclesia dicitur paradisus, quia bene est animæ, si bene viuit in ecclesia militante. Paradisus autem cęlestis dicitᷣ & paradisus paradisorum, quia bene est omnibus ibi existentibus, vbi nullus alteri inuidet, iuxta illud August. 22. de Ciuitate dei. c. vltimo, In illa superna ciuitate, beati magis in se bonum videbunt, vbi nulli superiori nullus inferior inuidebit. Vnde Aug. illam sanctam ciuitatem, paradisum appellat paradisorum. 12. super Gene. Et vt discurramus per singula, quę dicimus esse in paradiso corporali, dicere possumus omnia illa peramplius, & perfectius, esse in paradiso spirituali. Primo homo in paradiso corporali nõ fuit conditus, sed positus: vt daretur intelligi, ſm Magistrum sententiarũ, ꝙ non erat naturæ, sed gratię. Quod multo magis veritatem habet in paradiso spirituali. s. cęlesti patria, vbi erit beatitudo nostra: nam nullus homo purus a sui natiuitate, est in hoc paradiso conditus, sed solum per gratiam positus. Beatitudo enim nostra supernaturalis est. Nam videre deum per essentiam naturaliter alicui creaturæ competere nõ potest: quia essentiam suam appellat deus, lucem inaccessibilem, quã vnquã nemo hominũ vidit, nec auris audiuit &c. Non ergo potest homo, nisi per gratiã, paradisum ascendere: sicut nec primus homo fuit in paradiso positus, nisi per gratiam. Possumus etiam dicere, in hoc paradiso spirituali lignum vitæ esse. Nam ipsa sapientia diuina, potest dici lignum vitæ: nec est inconueniens ꝙ dicamus diuinam sapientiam, tam in paradiso corporali q̃ spirituali esse lignũ vitæ, cum sit caput nostrum, & beatorum, ipse Christus dei filius. Vnde August. 13. de Ciuita. dei c. 21. loquens de paradiso prout dicit vitam beatam, ipsam sapientiam diuinam in hoc paradiso dicit esse lignum vitæ, dicens. Nemo prohibet intelligi paradisum, vitam beatam, & lignum vitę, ipsam bonorum omnium matrem, & sapientiam, siue ipsum Christum. Lignum autẽ scientiæ boni & mali, est in paradiso cognitio specularius, quã habent sancti de bonis, & malis. Obliuiscentᷣ. n. sancti suorum, & malorum pęnam, quantũ ad experimentum, sed quantũ ad cognitionẽ intelligibilem, nequaquã: sicut homo, per grãm, peccatum dicitᷣ gustasse de arbore boni & mali, qa gustando bonum, cognouit quid interesset per experientiam inter bonum, & malum: sic boni ẽ contra dicũtur gustare de arbore boni & mali, quia gustando tantum bonum, videbũt quæ differentia sit inter bonũ ipsorum, & malum miserorum, vt vtroq; modo insurgant in dei laudem. Vnde August. 22. de Ciuita. dei. c. vltimo loquens de ciuitate beatorũ, dicit ꝙ Liberata est ab omni malo, & repleta est omni bono, fluens indeficienter iucunditatem ęternorum gaudiorum, oblita pęnarum, & culparum: nec tamen suæ liberationis est oblita, vt suę libertati sit ingrata. Et subdit, ꝙ quantũ attinet ad scientiã rationalem, memor est etiam priorum malorum suorum: sed quantũ ad sensum, omnino est immemor. Fons etiã diuisus in quatuor flumina, est abũdantia beatitudinis, & refectionis animę. Beatitudo autem nostra dupliciter potest capi. Vno modo nomine extenso, prout extendit se

ad omnes potentias, tam sensitiuas, q̃ intellectiuas, tam organicas, q̃ nō organicas: fm quem modum, fluuius paradisi diuisus in quatuor capita, est refectio animæ, & abundantia beatitudinis, fm quatuor potentias animæ, in quibus habenr esse quatuor virtutes cardinales, & etiā virtutes aliæ annexę. Hic autē est intellectus, in quo habet esse prudentia, Affectus, siue voluntas, in qua habet esse iustitia. Irascibilis, in qua habet esse fortitudo. Cōcupiscibilis, in qua habet esse tēperantia. Hæ aūt virtutes Cardinales, in præfatis quatuor potentiis animę, habēt esse. Et sicut hę quatuor virtutes habent esse in illis quatuor animę potētiis, ita etiam & annexę virtutes, in eis habent esse. Et quia beatitudo est primum quod reddetur nobis per opera virtuosa B facta in charitate quantū ad adultos, vel in gratia quātum ad paruulos: dicitur ꝙ nomine extenso beatitudo accepta, ad omnes has quatuor potentias se extendit, in quibus virtutes habent esse. Alio modo accepta beatitudo vt proprié, non potest esse nisi de deo, qui est in cōmutabile bonum & sic sumpta beatitudo, non potest esse nisi in illis potentiis, quæ immediate ferri possint in deum, cuiusmodi est intellectus, & voluntas, quia potentiæ sensitiuæ, & organicæ, cuiusmodi sunt irascibilis, & concupiscibilis, nō referuntur, nisi ad hoc perticulare bonum. Hoc autem secundū dupliciter possumus dicere, Primo videlicet, ꝙ fluuius diuisus in quatuor capita, sit abundantia beatitudinis, quæ diuiditur in C cognitionem veri, quę pertinet ad intellectum: & in adeptionem boni, quę pertinet ad effectū: & in securitatem, & pacē, quę pertinent ad vtrūq. Hæc autem fm Augustinum faciunt ad beatitudinem: vnde de his omnibus ait August. 9. de Ciuitate dei cap. 12. Quōd vtroq; modo effici beatitudinem dicimus, quam recto proposito natura intellectualis desiderat, hoc est, vt homo incommutabili bono, quod deus est, sine vlla molestia perfruatur: & in eo se in æternum mā surum, nulla dubitatione trahatur, nec vllo errore fallatur, vt secundum hoc dicamus animā beatam, esse sponsam dei: propter quod dicere
Cap. 1. potest de deo, quod dicit sponsus io Caotica: Dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur: idest, inter intellectum, & voluntatem. Et D secundó dicere possumus, quód proprie loquē do, fluuius ipse est deus, in quo beatitudo nostra proprie, & principaliter est: qui diuiditur in cognitionem veri, & adeptionem boni: in pacem, & securitatem: quæ omnia ad intellectum, & voluntatem pertinent. Aduertendum tamen, ꝙ licet in iis duabus, tanq̃ in excellentioribus, habeat esse principale ab illis tamen potētiis redundabit beatitudo in totam animam, & a tota anima in totum corpus. Erit autem hic ordo: quia ab ipso deo, vbi principaliter & finaliter est beatitudo, redundabit ipsa beatitudo in ipsas potentias ncipales, scilicet, intellectum,

A & voluntatem: & ab his potentiis erit redundātia in totam ipsam animam: & ab ipsa anima, fiet in totum corpus: vt totus homo, fm omnia sua, dicatur esse beatus, vt de eo verificetur quod dictum est, Quōd ingredietꝰ, & egredietur, & pascua inueniet. Vt ingredietur, quātum ad hominem interiorem, siue quantū ad potentias non organicas: & egredietur, quantum ad potētias organicas, siue quantum ad hominē exteriorē: & pascua inueniet, quia fm vtrasq; potētias, erit refectus, & delectatus, et plenus gaudio delectabitur. Vel ingredietur, quantum ad beatitudinē animę: & egredietur prout illa beatitudo redūdabit in corpus. & pascua inueniet, quia vtroq; delectabitur. Vel ingredietꝰ Christi cognoscendo diuinitatē, quæ cōis, & vna, & eadē est cū patre, & spū sancto. & egredietꝰ vidēdo eius humanitatem: & pascua inueniet, quia vtroq; modo delectabitur. Quintó positus est homo in paradiso, vt custodiret, & laboraret illum: dicetur. n. homo tunc operari circa hunc paradisum, & gaudium sempiternum, quia omnes suos actus, omnia sua habebit in hoc paradiso, & gaudio: sicut angeli sancti, licet operentur circa illa ad quæ per deum mittuntur, semper tamen vidēt faciem eius, qui in cęlis est. Positi ergo erunt homines in paradiso, vt custodiant illum, & operētur illum, quia nunq̃ poterunt ipsum perdere. Vel possumus dicere fm alium exponendi modum, ꝙ deus ponet hominem in hoc paradiso, vt custodiat illū i. vt deus custodiat, & laborat ipsum hominē: qa sit in præsenti, ij filii dei sunt, qui spiritu dei aguntur, multo magis qui in cęlesti patria filii dei sunt, spiritu dei aguntur. Patet Rom. 8. ergo quomodo potest sumi paradisus, secundū m sensum literalē, moralē, allegoricum, & anagogicum. Et hęc de paradiso sufficiant.

DE INFERNO.

Cap. VIII. *Quòd uidetur Augustini sententia, quòd Inferni nomine, non corpus, sed similitudo corporis, importetur.*

Vm iste tractatus sit de prędestinatione, & præscientia, dignum est, vt in eo, de paradiso, & inferno, aliqua videantur: ad quæ vadunt præsciti, & prædestinati, in fine. Post tractatū de paradiso, si volumus bene diffinire de paradiso, & inferno, qui sunt contrarii, necesse est tractatum de ipso Inferno componere. Sciendum ergo, ꝙ Aug. 8. super Gen. ad literam, videtur ad hanc Cap. 5. partem tendere, ꝙ Infernus sit locus imaginatorius siue spiritualis, sicut est anima, quæ in tali inferno

inferno ponitur. Nam cum anima non sit corpus, sed possit habere apud se similitudines corporum, (vt dicit idem August.) infernus in quo patitur anima separata, non est corpus, sed similitudo corporis. Vnde August. in. 12. videtur hoc asserere dicens, Iam vtrum habeat aliquod corpus anima, cum de hoc corpore exierit, ostendat qui potest. ego autem non puto: spiritalem enim arbitror esse, non corporalem. Et subdit, Ad spiritalia autē fertur anima pro meritis, aut ad loca pęnalia similia corporibus. Videtur ergo ex isto, ꝙ talis locus non est corpus, sed similitudo corporis. Vñ Aug in eodē libro, adducit talem exēplū, dicens. Qualia sępe demōstrata sūt iis qui rapti sunt a corporis sensibus, & iacuerunt similes mortuis (idest, ac si essent mortui) & infernales pęnas viderunt, cum & ipsi in seipsis gererent quandā similitudinem corporis sui, per quam possent ad illa ferri, & talia similitudinibus sensuum experiri. Et idem in eodem dicit, Animam vero nō esse corpoream non me putare, sed planè scire audeo pfiteri: hēre tñ posse similitudinē corporis, & corporalium omnium membrorum quisquis negat, potest negare animam quæ in somnis videt, vel se ambulare vel sedere, vel hac atq; illac gressu, vel & volatu, ferri ac referri: quod sine quadam similitudine corporis non fit. Ex proportione itaq; locari ad locum, ostendit Augustinus animam ferri ad locum, non corporalem, sed similitudinē corporis habentē: licet hoc non dicat asserendo, sed hominem exercitando. Si autē quæratur, quomodo anima exuta a corpore posset apud se formare similitudines corporis? Dicendum ꝙ hoc potest dupliciter fieri. s. per cognitionem, & per affectionem. Per cognitionem primo: quia lapis non est in anima, sed similitudo lapidis: ergo per cognitionem, & intellectum, potest anima habere apud se similitudines corporum. Sic & multo magis potest homo per affectionem, & potissimè anima peccatrix, quæ sic est affecta corpori, vt quasi corporale cognoscat: vt de illo diuite patet, qui portatus in infernū, dicebat, ꝙ pater Abraham sineret Lazarum intingere extremum digiti sui in aqua, vt refrigeraret linguam eius, quæ cruciebatur in flamma. Cōstat autem diuitem illum nō esse in inferno, nisi fm animam, & ita loquebatur, ac si haberet digitū, & linguam: quod ideo poterat cōtingere, quia anima diuitū, ita erat alligata, & affecta corporalibus rebus, in quibus in hoc mundo delecta fuerat, vt videretur sibi quasi digitum, & linguam habere. Si ergo anima diuitis habebat linguam, hoc erat solum, quia erat similitudo corporis. Sic etiam si flamma illa cruciabat animam illam, non erat corpus sed similitudo corporis: sed flamma illa erat ignis inferni, vel locus infernalis: ergo videtur ꝙ locus inferni, nō sit corpus, sed similitudo corporis. Sed diceret, quomodo possunt pati animæ, in inferno? rñdet Aug. ꝙ

Cap. 32. | Cap. 33. | Luc. 16. | 12. de Gen. ad lit. Cap. 32.

A quāuis nō sint corporalia, sed similia corporalibus, quibus animæ corporibus exutæ afficiuntur seu bene seu male, cum ipse corporibus suis similes sibimet appareant: sunt tamen & vera lætitia & vera molestia facta de substantia spiritualinam & in somnis magni interest vtrum in lætis an tristibus simus. Et subdit, Vnde quidā in rebus quas concupiuerant constituti, se euigilasse doluerunt: et rursus (in somniis) grauibus terroribus atq; cruciatibus exagitati atq; vexati, cum expergefacti essent, dormire timuerunt, ne in eadem mala reuocarentur. Sicut ergo in somniis verè quis tristatur, sicut dicit August. ita in inferno quis tristabitur, licet ille locus solum similitudinem corporis dicatur & ad huc amplius, B quāto ille similitudines expressiores sunt in inferno, fm ꝙ dicit Augustinus.

Cap. IX: *Quòd infernus dicit uere corporalem locum. Et dictum Augustini quod uidetur esse contrarium, non est asserēdo, sed magis nostra ingenia exercitando dictum.*

St diligenter aduertendum, ꝙ licet August. 12. de Genesi ad literam, videatur hanc sententiam tenere, ꝙ inferna, ad quæ vadunt corpora dānatorum, non sint corpora, sed similitudines corporum: ipse tamen in hac materia, non loquit asserendo, sed magis nostra ingenia exercitando. Vnde c. 8. de Genesi ad literam, ponens in qōne, vtrum animæ a corporibus exutæ vadant ad corporalia loca, ainq; de tam magnis quæstionibus nulla temeritate vult aliquid asserere, qa (vt dicit) melius est dubitare de occultis, q̄ litigare de incertis. Certum est autē (vt ait) diuitem illum fuisse in ardore pęnarum, & illum pauperem in refrigerio gaudiorum: sed quomodo sit intelligenda illa flamma inferni, ille sinus Abrahæ, illa lingua diuitis, ille digitus pauperis, illa sitis tormenti, illa stilla refrigerii, vix fortasse a mansuetè quærentibus, a contentiose autem certantibus nunq̄ inuenitur. Quia ergo, non asserendo loquitur hic Augustinus, quātūcūq; ponit partem dubitando, non contradicimus ei, si contrarium asseramus. Volumus ergo ostendere, ꝙ infernus sit corporalis locus, & ꝙ sit inferior locus. Dicemus n. ꝙ terra sit fex elementorum omnium, vt visi sunt sapientes omnes asserere: sicut in dolio vini, fex vadit ad inferiorem locum, ita ꝙ cęlum sit sicut doliū, & terra quasi

C | Cap. 32. | Cap. 5. | D

in infimo loco vt in medio, sit fex omnium elementorum, & eorum quæ continentur sub cęlo, Dignum est autẽ ꝙ in fece, & in vilissimo loco sit carcer ille, ad quem vadunt animæ damnatorum: vt sicut animæ illæ in rebus turpissimis delectabãtur, sic in turpibus submergãtur. Possumus autem triplici via venari, ꝙ infernus sit locus corporalis.

Prima via. Prima via sumitur per ea, quæ videmus in corporibus glorificatis: nã fm ꝙ tenet fides catholica, & veritas sic se habet, Christi corpus glorificatũ, est super omnes cęlos, iuxta illud apostoli ad Eph. 4. Qui descendit, ipse est qui ascendit super omnes cęlos. Sicut .n. corpus, quod est graue, tñ suæ naturę derelictum, est in loco inferiori, vt in terra, sed virtute diuina, potest esse in excellentissimo loco: sic animæ a corporibus exutæ, quibus non debetur aliquis locus corporalis fm suam naturam, per diuinam iustitiam poterũt esse in inferno, & in corporali loco, & inferiori. Nam non magis possibile est, ꝙ illud, quod suę naturę derelictum est, debet esse in determinato loco, sit in loco sibi opposito, q̃ quod indifferenter fm suam naturam, se habet ad locum, ꝙ possit esse in tali loco determinato. Probat autem Augu. 22. de ciuitate dei. c. 11. per. 7. exempla ꝙ corpus terrestre possit esse in cælo. Primum exemplum. Nam corpora quę terrestria sunt, eleuantur in aere: vt primò quod est corpus terrestre sit terra, scdo aqua, tertio aer. Si ergo, vt ait, ꝑ plumas, & pennas, donatur leuitas terrenis corporibus auium, vt portẽtur in aere: corporibus hominum immortalibus factis poterit dari etiã virtus, ꝙ possint habitare in cęlo, quod est corporalis locus. Secũdũ est tale. Nam si homines adhuc mortales, & terrestres, non viuunt sub terra, immo si sub terra ponerentur statim morerentur, sed viuunt in aere, quod est tertium corpus: nõ debet esse incredibile quòd tale corpus glorificatum, & immortale factũ, possit esse in cęlo. Tertium exemplũ est tale. Nam si ipsi plumbo poterit dari talis forma quòd natabit in aqua, vt si fiat concauũ amplectens multitudinem aeris natabit super aquã, q̃uis suæ naturæ derelictum, sit graue, & graue semper appetat terram: sed si põt fieri forma, & signa, data corpori graui, quòd natet super aquam, poterit facere dos agilitatis, ꝙ corpus glorificatum, sit in cęlo. Quartum exemplum est. Si .n. corpus terrestre, cui coniuncta est anima per essentiam, sic potest deprimere animam, vt habitet in terra: anima ergo glorificata adhærens deo, sic poterit eleuare corpus suũ, vt habitet in cęlo. Quintum exemplũ est de quodam miraculo. Nam cum quidã incusaretur de adulterio, volens se excusare, vt narrat Varro, accepto cribro impleuit eũ aqua Tyberis, quòd licet tale vas perforatum esset (vt recitat August. narrare Varronem) tenuit tamẽ aquas. Si ergo Cribrum ꝑforatum continere potuit aquas, licet diuino miraculo, vel opere Dæmonis, quantũcũq; in illis foraminibus esset aer, cõsequens erat ꝙ aer corpus subtile sustineret aquã, quæ est corpus grossũ & inferius. Si ergo hoc potuit, vel virtute dei, vel dęmonis, nulli dubium esse debet, ꝙ corpus terrestre, virtute diuina poterit eẽ in cęlo. Sextum exemplum est, quia cum aquæ pluuiales possint subtiliari, & eleuari in aere, poterũt corpora glorificata per dotem subtilitatis, & agilitatis, eleuari ad cęlum. Adducitur autem septimum exemplum. Nam ignis lux est in concauo lunę, licet de sui natura sit, esse super aerem: propter tamen grossitatem eius terrestrem, potest esse in terra, sicut patet de corpore ignito super carbones, & flamma: sic corpus glorificatum, quod de sui natura est terrestre, ꝑpter dotem subtilitatis & agilitatis, poterit collocari in cęlo. Ex omnibus autem his similitudinibus, & exẽplis, arguamus, quòd si corporis terreni potest esse locus cęlum, eo quòd hoc corpus secutum est spirituales & celestes impetus, non est inconueniens ꝙ ipsorũ spirituum malorum, & ipsarum malarum animarum locus, sit corpus infimum, & terrestre, cuiusmodi est ĩfernus, qui est locus inferior, vt terra quæ est fex fecis.

2. Secũda via adhoc idem sumitur ex connexitate vniuersi. Cõcludit enim philosophus. 12. metaph. ꝙ est vnus principatus, & vnus princeps. A tex. 52. vsq; ad finem. Sicut ergo vnus est princeps, ita vnus principatus, & vniuersum debet esse vnũ. Cũ igitur corpus, & aĩa, sint principales partes vniuersi, oportet ꝙ anima habeat semꝑ vnionẽ ad corpus. Nulla .n. est substantia spiritualis quę alicui corpori non sit aliquo modo vnita: qa si secus esset, illa creatura spiritualis non haberet cõnexionẽ ad vniuersum. Animæ ergo, quantũcũq; exutæ a corporibus, ꝑpter cõnexionem vniuersi, debẽt esse in aliquo corporali loco: vt si sunt bonę, sursũ in cęlo: & si male, in inferno subtus terrã: qa illę cęlestes: istę, terrestres secutę fuerũt motus.

3. Tertia via sumit̃ ex merito animarũ, qđ patere põt ex dictis. Nã si animabus beatis ꝑꝑ meritum dabimus locum superiorẽ, & cęlestem, animabus vero dãnatis, ꝑꝑ demeritum, locum inferiorẽ, & terrestrem, cõsequens est quòd si cęlũ est locus corporeus, ꝙ ẽt infernus sit locus corpalis.

Cap. X. Quòd scientia dei se extendit ad damnatos, ut illi aliquando salui fiant secundum errores, et opiniones & sententias diuersas.

1. NArrat August. lib. 21. de Ciuit. dei. c. 17. 18, 19. 20. 21. 22. 23. septem positiones falsas, & erroneas, quarum prima est Platonicorum, & Origenis: qui dixerũt quòd nulla pęna sit ęterna, sed omnis pęna purgatoria est. Nam vt dicit

idem

1. op. Orig. Adamantij in Periarcon. idem Aug. eodem lib. cap. 17. vbi pctm Origenis pertractat. Sed illum & propter hoc & pp alia nonnulla, & maxime propter alternantes sine cessatione beatitudines & miserias, & statutis seculorum interuallis, ab istis ad illas, atq; ab illis ad istas itus ac reditus interminabiles, nõ immerito reprobauit ecclesia. Posuit enim Origenes (vt Aug. ait) quòd animæ saluatæ, aliquãdo redibunt ad corpora, & peccabunt, & dãnabuntur. Sic & dãnatæ redeuntes ad corpora, saluabuntur. Sic ergo alternatim, sine cessatione, animæ dãnatæ saluarentur: & animæ saluatæ, dãnarentur: & tam dęmones, q̃ animæ aliæ saluarentur. Vtrum autem hoc senserit Origenes vel sui æmuli ascripserint suis libris (vt aliqui dicunt) ignotum est nobis. Erit itaq; contra misericordiam dei prima positio quæ ascribit Origeni, quòd tam dęmones quàm homines dãnati, saluari poterunt post multa flagella, assumẽs
Cap. 18. motiuum ex sacra scriptura, vbi dicit, Nunquid
2. obliuiscetur misereri deus? Secũda opinio est magis erronea, quia magis ampliat misericordiam dei, dicens ꝙ deus miserebitur dęmonibus, & hominibus damnatis, statim non post multa flagella. Quod tripliciter probatur: primo qa hoc testatur scriptura sacra, dicens, Non continebit deus in ira misericordiam suam? Nõ dicit diu, sed absolute, propter quod statim miserebitur. Secundo probat hoc idem. Nam (vt dicunt) sancti in via ista & boni homines, orant pinimicis suis, & pro malis hominibus, multo magis hoc facient, quando erunt sancti, & beati: & sic propter eorum sanctitatem exaudietur preces eorum: propter quod oẽs saluabuntur. Tertio
Ionæ. 4. hoc idem probant, ꝙ si ad prædicationẽ Ionæ pepercit deus ciuitati Niniue subuertsuræ, multomagis ad preces sanctorũ, omnibus dãnatis deus parcet, quantumcũq; prædixerit eos dam
3. nãdos. Tertia opinio erronea dicit ꝙ misericordia dei se extendebat ad omnes homines quantumcũq; malos, & dãnatos, non autẽ ad dęmones, quia de hominibus videt̃ potissime intelle-
Rom. 11. xisse Apostolus cum dicit, Conclusit omnia in
4. infidelitatem, vt omniũ misereatur. Quarta opi
Cap. 19. nio erronea dicit ꝙ misericordia dei se extendit ad baptizatos, & hæreticos, qui cum participes fuerint corpis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, in quacũq; hæresi vel impietate fuerint, damnari non põt, propter illud quod ait Iesus, Ioan. 6. Ego sum panis viuus, qui de cęlo descẽdi: si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum. Si ergo in ęternum viuet, non cõdẽ-
Cap. 20. nabitur. Quinta opinio erronea dicebat, quòd
5. deus miserebitur hominibus omnibus baptizatis, qui crediderunt, & veram habuerunt fidem, q̃uis in hæresim postea sint lapsi, dicẽte scriptura: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Addit autem hæc positio supra aliam: ꝙ opor
6. tet illos fuisse fideles aliquando, quibus deus mi
Cap. 21. serebitur. Sexta opinio erronea dicebat, ꝙ deus miserebitur omnibus hominibus baptizatis, qui in fide permanserunt & si pessimè vixerint, dicẽte Apostolo. Fundamentum nemo aliud ponere potest, præter illud quod positum est, quod 1. cor. 3.
est Christus Iesus. Si quis autem ędificauerit super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fęnum, stipulam: vniuscuiusq; opus manifestum erit. Et subdit, Si cuius opus manserit quod superędificauit, mercedẽ accipiet. Si cuius autem opus arserit, detrimentum patietur: ipse aũt saluus erit: sic tamẽ quasi per ignem. Volunt ergo isti, ꝙ ex quo in fundamento, idest, in Christi fide permanserit, de necessitate homo saluetur. Septima opinio erro- 7.
nea est, quòd deus miserebitur in iudicio solũ Cap. 22.
illis fidelibus, qui se exercitauerunt in operibus misericordiæ: iuxta illud Iacobi. 2. Iudicium dei sine misericordia fiet illi, qui non fecerit misericordiam. Sed isti dicunt: qui fecerit misericordiam, quantumcũq; malus, deus illi miserebitur, propter misericordiam suam. Ad hoc ẽt pertinere dicunt, & in oratione dominica quotidianam postulationem: Dimitte nobis debita Matth. 6.
nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Propter qd qui se exercitauerunt in opibus misericordiæ, dimittentur ei peccata sua. Est & alia positio catholica, concordans sacrę scripturę, ꝙ tã dęmones, q̃ homines dãnati, in ęternũ cruciabuntur: pp̃ter quod nõ erunt omnes pęnę purgatoriæ, sed erunt aliquæ infernales.

Cap. XI. In quo reprobantur omnes errores, & falsæ opiniones supradictorum, scilicet, quod dei misericordia se extendat ad saluandos dãnatos.

Ductis variis opiniõibus cõtra pręscitos ad infernum tendẽtes, volumus opiniones illas reprobare: & ostẽdere, quomodo in inferno nulla est redemptio adhærentes sententiæ Augustini in lib. de fide ad Petrum dicentis, Impossibile est bene mori, qui male vixerit, & qui in peccato mortali mortuus est. & male mori, qui bene vixerit, & sine peccato mortali mortuus est. Possunt enim opera misericordiæ facta in peccato mortali, alleuiare peccantes in inferno: qa sicut est dare gradum in paradiso, ita etiã in inferno. Possunt etiam talia bona disponere hominem ad gratiam habẽdam: sed ꝙ talia opera, nisi sint perpetua, possint hominem eripere de æternali iudicio, veritas non capit. Nulla ergo in inferno est redemptio, quantũ ad pęnæ mansionem: est tamen ibi inęqualitas quãtum

tos solum etiam inter hæreticos existentes q fue
runt participes corporis, & sanguinis domini,
debet etiam erronea iudicari. Nam cũ dicitur,
Siquis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęter
num: intelligendũ est, si manducat digne, & si in
tali statu se teneat. Quia vt dr̃ ad Cor. 11. Qui
enim manducat, & bibit indigne, iudicium sibi
manducat & bibit. Vel possumus dicere, vt dicit
Aug. 21. de Ciuitate dei, cap. 25. Non mandu-
cant corpus Christi, qui non sunt in corpore
Christi. Est tamẽ intelligendũ, ꝙ corpus Chri
sti potest sumi tripliciter, scilicet, materialiter,
& hoc modo possunt infideles manducare, qa
possunt sumere species illas, sub quibus est cor-
pus Christi. Sacramentaliter vero, corpus chri
B sti illi manducant, qui credunt sub speciebus
illis esse christi verum corpus, & sanguinem ve-
rum, quod fidelibus bonis & malis competit.
Spiritualiter vero corpus christi sumunt illi, q
sine remorsu conscientiæ hoc faciunt. Et hoc
modo intelligẽdum est, qui manducant corpus
Christi spũaliter, viuent in ęternũ, dumtamen
5. perseuerent. Quinta etiam opinio. s. quòd deus
miserebitur baptizatis, qui fuerũt participes cor
poris Domini nostri Iesu Christi, & fuerunt fi-
deles, quãuis in hæresim lapsi fuerint, vel in qd-
cunqꝫ peccatum, est erronea, & falsa: quia vt di-
citur ad Heb. 11. sine fide impossibile est placa-
re deo. Si ergo post susceptionẽ fidei in hære-
sim fuerunt elapsi, impossibile est tales placere
6. deo. Sexta autem opinio. s. ꝙ deus miserebit̃ om
nibus fidelibus in iudicio, dumtamen in fide sua
permanserunt, est falsa. Quia fides sine operi-
bus mortua est: & Apostolus ad Cor. 11. dicit.
Si habuero omnẽ fidem: ita vt montes transfe-
ram, charitatẽ autẽ non habeam: nihil sum. Da
to ergo quòd quis haberet tantam fidem quòd
montes transferri faceret, dumtamen charitatẽ
non habeat, nihil sibi prodest ad vitam. Cũ au-
tem dicit̃: Qui crediderit & baptizatus fuerit,
saluus erit. Dici debet quòd intelligẽdum est de
iis qui credunt per fidem formatã per charita-
tem, non autem de iis qui credunt per fidem in-
formem, quæ est mortua. Quod aũt dicebat̃ de
fundamento, quòd si manet fides, manet funda-
mentum: dicẽdum est, quòd fundamentũ illud
est Christus Iesus. Et si hoc fundamentum
est fides: hoc est prout hac fide coniungeris
deo, vel ipsi christo Iesu, & es membrum eius:
quod non facit fides informis, sed fides forma-
ta, & charitati coniuncta. Si ergo aliqua pec-
cata venialia committimus, propter hęc pec-
cata non dãnabimur: quia adhuc manet funda
mentum quod est christus, quo manente, perire
7. non possumus. Septima autem opinio, quæ di
cit quòd in Iudicio deus miserebit̃ infidelibus,
non omnibus, sed his qui se exercitauerunt in
operibus misericordię: etiam est erronea & fal-
sa. Quia quantumcũqꝫ nos exercitamur in ope
ribus talibus, sine charitate, & fide, nihil prodest
A ad salutẽ: Fatuum est enim velle dicere, velle il-
luminari a sole, & nolle cõuerti ad solem. Ope-
ra ergo facta sine charitate, valent vt conuerta
mur ad deum: sed ad vitã nihil valent, si in hoc
pmanet homo. Dicamus ergo, & cõcludamus,
quòd quæcunqꝫ mala quis fecerit, dumtamen
finaliter in charitate moriatur, in alia vita pęnas
purgatorias sufferre poterit, quia forte non suf
ficienter in hac vita pęnitẽtiã egerit de peccatis
suis: ex quo enim quòd in charitate morimur,
nunquã pęnas æternas sustinebimus. Sic er-
go quicũqꝫ in peccato mortali decedit, in per-
petuum dãnabitur: iuxta illud Ezechiel. 18. Si
impius egerit pęnitentiam ab omnibus pecca-
tis suis quæ opatus est, & custodierit omnia præ
B cepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita vi
uet & non morietur. Et sequitur. Si auerterit
se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem ẽm
omnes abominationes quas opari solet impius,
nunquid viuet? omnes iustitię eius quas fecerat,
non recordabuntur. Quod intelligendum est
ad salutem: quia tales iustitiæ nihil proficiẽt sibi
ad salutem.

Cap. XII. *Quòd dæmones, & animæ sepa ratæ, possunt uerè pati ab igne inferni.*

C POst omnia supradicta, inuesti-
gare restat, quomodo anima in
inferno crucietur, & patiatur.
Dixerũt aliqui Angelos esse cor
poreos. Ideo mali angeli patiun
tur in inferno mediãtibus suis corporibus. Sic
ẽt voluerunt quidã, animas hoĩum habere cor
pora aerea, non vnita naturaliter, quæ nunquã
deponunt: & mediantibus illis corporibus sub-
tilibus, dicebant animas coniungi istis corpori-
bus grossis. Anima ergo recedens a corpore,
poterit pati ab igne inferni, ẽm hanc sñiam: qa
defert secum quoddam corpus subtile, in quo
poterit sustinere pęnas igneas. Sed cum cõmu-
niter teneamus, & veritas sit, animas, & ange-
D los, esse substantias spirituales: videndũ est, qõo
possunt pati a corpore ignis. Dicemus ergo
pati dolorem, hoc est, sentire dolorem: pa-
ti enim ab igne, hoc est sentire impressionem fa
ctam ab igne. Sentire enim dolorem, nõ est idẽ
qđ calefieri, vel pati: quia secundũ hoc lapides,
cum possint pati, & calefieri ab igne, dolerent.
Dolor ergo addit supra passionem, sensus. Sed
cum sensus sit susceptiuus specierum sine mate-
teria, & non fiat sensus nisi per immutationem
intentionalem, consequens est, vt dolor forma-
liter, immutatione intẽtionali fiat. Immo immu
tatio realis impedit sensus: quia caro nimis cale
facta, non percipit differentias tangibiles: con-
tigit enim de quodã, cum nimis haberet pedes

Plato in Phæ done inquit. Aiæ nõ puræ decesserunt à corpore, sed ui sibile aliquid hñt ut uideri possint (et pau lo inferius.) Nunq̃ pura in uitã alterã pũ eiscitur, sed sẽ per plena cor poris labe egre ditur.

nfrigidatos posuit eos in aquam nimis calidã; A
nec sentiebat aquam illam, nisi prius aliqua ps
carnis decoctæ caderet de pedibus eius. Immu
tatio ergo realis impedit sensus. Ideo natura fe-
cit quod oculus esset discolor, vt posset omnẽ
colorem sentire. Et fecit carnẽ esse proportio-
nem mediam inter qualitates tangibiles, vt pos
set excellentias tangibilium cognoscere. Si er-
go sentire est ex intentionali immutatione, erit
dolor perceptio immutationis intentionalis di
Dolor. splicentis. Est ergo in carne, duplex passio. Vna
realis, inquantum realiter calefit: & secundum
hanc immutationem, licet caro calefiat, non ta
men proprie sentit: quia non fit sensus per imu
tationem realem, sed magis impeditur. Alia pas
sio in carne est intẽtionalis, fm quã caro sentit. B
Si ergo tolleretur a carne immutatio intentio-
nalis, manente reali, nec sentiret caro, nec dole
ret, sed pati posset, sicut & lapides patiuntur: &
econtrario si tolleretur realis, quod nõ est pos-
sibile manente intentionali, non solum adhuc
doleret, immo plus doleret. Est nihilominus
notandum, quod maxime patimur, & dolemus
secundũ qualitates tangibiles, a quibus depen-
dent corpora nostra, & quæ possunt corpora
nostra destruere. His itaq; prælibatis, inuestiga
re possumus, quomodo spiritualis substantia,
pati possit ab igne. Dicemus verò, non esse incõ
ueniens corporalia, quæ non possunt virtute
propria agere in spiritualia, hæc facere in virtu
te alterius. vt phantasmata, quę sunt corporalia, C
in virtute luminis intellectus agentis, possunt
agere in intellectum possibilem. Oportet tamẽ
q; semper sit aliqua vnio agentis ad patiens. Et
ideo cum essentia animæ, sit in qualibet pte cor
poris, erit ergo intellectus possibilis in organo
vnitus phantasmatibus, ppter quam vnionem,
licet nõ possit phantasmata agere in intellectũ
possibilem sui virtute, hoc tamen possunt face
re, virtute luminis intellectus agentis. Sic & in
proposito, corporalia aliquã vnionem habent
ad spiritualia (aliter enim eẽt vniuersum destru
ctum) sed ex ista vnione, non habent corpora-
lia q; possint agere in spiritualia. sed magis ecõ
uerso: quia semper corporalis substãtia guber
nari habet per spiritualem: nec tamen est incõ- D
ueniens, quod in virtute superioris agentis, vt
virtute dei, corporalia possint aliquam similitu-
dinem imprimere in spiritualia, etiam nociuam,
& etiam verum dolorem causare in eis. Si enim
qualitates tangibiles, quia ab eis dependet cor-
pus, possunt sic sensum carnis immutare inten-
tionaliter, quod tamen causant dolorem: cũ ma
gis depẽdeat spiritus a deo, quàm corpus nr̃m
à qualitatibus tangibilibus: poterit ignis infer-
ni virtute dei, aliquã intentionem horribilẽ cau
sare in spiritum, siue in animam, à qua magis af-
fligetur, & cruciabitur, q̃ affligatur caro, siue cor-
pus, ab his qualitatibus tangibilibus. Plus ergo
dolebit, & plus cruciabitur anima ab igne sine
comparatione, quàm doleat nũc caro ab igne
afflicta, tum quia magis dependet à deo, in cu-
ius virtute agit ignis, q̃ faciat caro à qualitatibus
tãgibilibus: tùm etiam quia caro ab igne afflicta
mutatur realiter, & intentionaliter: quæ immu-
tatio realis, vt quia calefit, impedit perceptionẽ
doloris, & immutationẽ, & intentionẽ. Anima
autem solum immutatur intentionaliter, quia
solum sentit, siue (vt proprie dicatur) percipit lę
sionem, & dolet, & cruciatur maxime: non au-
tem immutatur realiter, quia nõ calefit, licet ab
igne cremetur, & crucietur, quia in illo suus do
lor, & sua afflictio impeditur.

*Cap. XIII. Quòd in animabus damnatis, & dæ
monibus, intellectus fungitur vicè
sensus. Et q; tales substantiæ
cremãtur, quia vident. i.
sentiunt se cre
mari.*

Via vero itellectus ho
minis nõ quiescit, dice-
ret aliquis, nõ esse pos-
sibile, corporalia quę-
cunq;, in virtute diui-
na, posse in spiritualia
agere: quia non cõmu
nicant in materia cor-
pus, & spiritus. Agẽtia
autem, & patientia, oportet in materia cõmuni
care, vt est per habita declaratum. Dicemus er-
go q; qui intelligit quo modo sensus sit susce-
ptiuus specierum sine materia, potest intellige-
re veritatem huius quæstionis. Est enim sensus,
quãtum ad præsens spectat, susceptiuus specie-
rum sine materia, quia talis susceptio fit sine ma
teria, & quia est talis susceptio immaterialis: quia
in hoc cõmunicat sensus cum intellectu, & ma
terialia cum in materialibus, vt intentionaliter
immutentur. Sed si spiritualia nõ immutantur
a corporibus, hoc est, qa agens poterit esse prę
stantius patiente. In virtute ergo propria non
poterit materiale immutare, sed in virtute alte-
rius. Ignis ergo inferni in virtute dei, agit in ani
mam, intentionaliter immutando ipsam: scdm
quem modum eam affligit, & cruciat. Et vt ma-
gis ad punctum descendamus. Dicamus quod
animæ peccatorum, quia suam rationẽ, & suum
intellectum supposuerunt rebus materialibus,
& sensibus: dignum est, vt intellectus in eis fun-
gatur vice sensus: vt sicut naturaliter ignis põt
immutare sensum causando intentionalem im-
mutationem, sic ignis inferni causabit virtute di
uina in intellectũ animæ separatæ, vel causabit
in intellectum spiritus maligni, intentionalem
quandam immutationem: propter quã vere af-
fligitur anima, sicut vere affligitur caro propter
immutationem intentionalem factam in sensu.

Ex

Ex hoc autem apparet dictum Grego. in dialog. Quod anima crematur in inferno, quia videt se cremari: vt exponatur, videt, hoc est sentit: ſm quē modum est quasi propositio per se nota, quia ratio prędicati, clauditur in subiecto: nullus enim dolet, nisi quia sentit se cremari. Dictū est enim ꝙ in anima separata, & in maligno spiritu, intellectus fungitur vice sensus: & quia ad intellectum spectat videre, & cognoscere, voluit sic loqui Grego. quia per intellectum ad quem spectat videre, & cognoscere, anima crematur: & quia non fit per hoc ꝙ intellectus fiat sensus, sed quia fungitur vice sensus, vt sicut caro per sensum vere dolet, & cruciatur, sic anima vere affligitur, & cruciatur per intellectum. Reuertamur ergo ad propositum, & dicamus, ꝙ rerum creatarū, quędam sunt simpliciter immaterialia, vt angeli, & animæ. Quædam simpliciter materialia, vt lapides, & ligna. Quædam sunt materialia: cum hoc tamē aliquid participant de conditionibus immaterialibus: vt organa sensitiua, quæ licet materialia sint, aliquid tamen participant de cōditionibus rerum immaterialium, quia sunt susceptiua specierū sine materia. Lapides ergo, & ligna, quę solum sunt materialia, solū materialiter immutantur. Animæ & spiritus solum immaterialiter immutantur. Organa vero sensitiua, & maxime sensus tactus, vtroque modo immutātur: quia cum vtrisq; cōmunicant: cum lapidibus quidem, & lignis, prout materialiter immutantur: cum spiritualibus autem substantiis, prout immaterialiter immutātur. Et inde est, ꝙ immutatio realis nunquam a sensu deriuatur ad intellectum. Nūquam enim intellectus, potest fieri frigidus, aut calidus: vt dicitur. 3. de anima. Vbi ostenditur, ꝙ nō est corpus, nec virtus in corpore Sed immutatio intētionalis a sensu peruenit vsq; ad itellectum: sed inter has duas immutationes, hæc est differentia, quia ſcdm immutationem realem fit corruptio passi, secundū quem modū scriptum est, ꝙ passio magis facta abiicit a substantia: sed ſm immutationem intentionalem, si sit vltra pportionem debitam, causatur dolor, & cruciatus, non autē corruptio: ppter hoc lapides immutati solum realiter, corrumpuntur, nō autem dolent: sensus autē dolere, & corrūpi potest. Anima autem dānata quia solum intentionaliter immutatur, dolere pōt in mente, sed nunq̄ corrumpi: nunq̄. n. talis passio magis facta, abiicit a substantia. Et de hoc intelligitur, ꝙ agens, & patiens, semper cōmunicant in materia: vt de illis agentibus, quæ per realem actionem corrumpere possunt. Illa autē alia agentia quæ solum intentionaliter immutant, & rem immutatā non corrumpunt, nō concedimus in materia & in essentia, cōmunicare. Nunq̄. n. dolor animæ existentis in inferno cessabit, quia talis passio non cessabit: quia anima corrumpi nō pōt a tali igne, cū secum non cōmunicet in materia. Dicemus ergo ꝙ sicut deus in beatis est omnia in omnibus, quia quicqd homo desiderabit, erit in deo suū desiderium adimpletum: sic ignis inferni in anima separata, est quodāmodo omnia in omnibus quātum ad afflictionem: quia ille, virtute diuina affligit intellectum, qui fungitur vice sensus, vt ꝙ non possit de aliquo cogitare. Dicemus ergo ꝙ sic affligitur anima per ignem, sicut nunc caro per ignem. Qđ sanē est intelligendum: quia multo amplius affligitur anima per intellectum ab igne, q̄ nunc caro per sensum: & multo magis est ille dolor, quā iste, vt superius fuit declaratum. Est tamen omnino consonū, vt ſm illam partem corporis, vt ſm linguā, sic ret cruciatus in diuite, ſm quā plus peccauit: q̄ epulabatur quotidie splendide. Sicut ergo diues ille si dū viuebat in corpore, fuisset positus in igne, sic cruciaretur lingua in flamma, ꝙ pueniret dolor in animā per corpus, mediante sensu linguę: sic virtute diuina talis dolor, & maior erat in anima diuitis separata, p illud quod agebat ignis inferni in intellectu eius, cum plus ageret in intellectu eius, q̄ egisset dum viuebat in sensu: vt p quę peccat homo, per hęc torqueat. Nam licet in inferno esset anima diuitis non habentis corporalem linguam, tamen talis cruciatus virtute dei poterat causari in anima separata per intellectum, qualis fieri poterat eo viuente, per linguam, & sensum. Hoc ergo modo pōt intelligi lingua diuitis, & digitus Lazari, quia ille diues sic affligebatur in anima exuta, ac si fuisset in igne posita carni coniuncta. Deus. n. est causa causarum, & quicquid potest mediantibus secundis substantiis, bene potest sine illis. Sicut ergo potest affligere animam per ignem, mediante carne: sic potest eam affligere sine carne, per ignem. Petebat ergo diues, ꝙ Lazarus intingeret digitum suum, & refrigeraret sibi linguam: idest, petebat ꝙ saltem temperaretur in vita ista per guttam aquæ positam in lingua, si quis cōbureretur in igne.

Cap. 3 | 6. Top. c. 9.

Cap. XIIII. Quomodo uerificatur dictum Augustini ꝙ animæ dānatæ exutæ corporibus, euntes ad infernum, dicuntur ire propriè ad corporalia, sed ad similitudines corporalium.

VT dicta doctoris sic excellentis, & sanctissimi, ac Reuerēdi patris August. sanē, solidēq; intelligantur. s. ꝙ anima exuta a corpore non ferat ad corporalia loca, sed ad similitudinē corporalium: est diligēter aduertendum, modum suum esse, vt semper attri-

8. de Gen. ad lit. cap. 5. et. 12. c. 32.

Cap. 22. buat factum ei, quod est faciendum. ſm quē modum loquitur ipſe. 8. ſuper Gen. ad literā, cū dicit, deus mouet ſpiritualem creaturam per tēpora, non per loca. Conſtat autem ꝙ per loca mouentur angeli: deſcendunt enim de cęlo ad terram: non tamē mouentur per loca localiter, qa nō cōmenſurant ſe corporali loco: bene tamē mouentur ſucceſſiue, quia cum applicant virtutem ſuam ad vnum locū, deſinunt applicare eā ad alium, vt cum ſunt in cęlo Empyrio nō ſunt in terra. Igitur quia ſucceſſio tēpori applicatur: quia quicquid ſucceſſiuum eſt, tēpore menſuratur ſecundū ꝙ hmōi, ideo Aug. ipſum motum angelorum diuidit per loca, quia nō mouentur ſub hac ratione qua mouentur ſucceſſiua, quę ſunt nunc in vno loco, nunc in alio. Idem. n. di B cit, creaturam ſpiritualem moueri per tēpora, non per loca, ideſt moueri ſucceſſiue, nō localiter, quāuis vere nunc ſit ſpūalis ſubſtantia in vno loco, nunc in alio. Sic & in propoſito, q̄uis locus infernalis corporalis ſit, tamen ſi conſideramus modum & rōnes, qualiter animæ dānatæ ſunt in inferno, dicemus ꝙ animę dānatorū, non feruntur ad loca pęnalia, ſed magis feruntur ad ſimilitudines corporum, q̄ ad corporalia loca. Sic etiam licet cęlum empyrium, ad qđ feruntur animæ ſit locus corporalis, & animæ exiſtentes in cęlo empyrio, dicuntur eſſe in paradiſo: tamen animæ euntes in paradiſum, non dicuntur ire, nec ad loca corporalia, nec ad ſimilitudines corporum, ſed ad aliquod excellen C tius, tam corpore, q̄ ſimilitudine corporum. Eſt itaq; infernus, corporalis locus, quia eſt locus infimus: & ille ignis, eſt corporalis ignis: anima tamen exuta corpore nō eſt localiter, ideſt per cōmenſurationem, ſicut corpora quanta cōmēſurātur loco, ſed ſolum per applicationem virtutis ad infernalem ignem. Ex qua applicatione infernalis ignis per ſimilitudinem ſuam intētionalem, virtute diuina immutat intellectum, tam animæ, q̄ ſubſtantiæ ſeparatæ: ex qua immutatione verè cruciantur, tam animæ dānatæ, q̄ ſpiritus mali. Pęnalitas itaq; animæ eſt ex immutatione ſimilitudinaria & intentionali, & ideo p vt anima fertur ad loca infernalia, vel ad loca pęnalia, non debet ferri ad corpora, ſed ad ſimi D litudinem corporum: quia ſuſcipiendo intētionaliter ſimilitudinem corporum cruciatur, & dolet. Nec valet ſi quis obiiceret ex hoc, ꝙ anima non feratur ad pęnas, ſed ad ſimilitudines pęnarum: quia (vt late diſputauimus) vera pęna, & verus dolor eſt ex eo ꝙ percipimus læſiuum, vel immutationem aliquā terribilem, ita ꝙ qui non ſentit, non dolet: & quia ſenſus non percipit niſi immutationem intentionalem, vera pęna, & verus dolor eſt ex huius immutatione intentionali. Sicut nunc ergo anima coniuncta corpori vere dolet ex eo ꝙ per ſenſum applicatur igni, cum ſenſus ſm quod huiuſmodi, & prout ſentit, nō immutat corporaliter, &

A realiter, ſed intentionaliter, & ſimilitudinarie: ſic & anima ſeparata per intellectum applicata ad ignem, per hanc immutationem vere cruciatur, et dolet. Aduertendum tamē ꝙ (vt ſupra diximus) licet intellectus fungatur vice ſenſus, non tamē intellectus fit ſenſus: & alr immutat intellectus, q̄ ſenſus. Sufficit tamen ꝙ etiā hoc recipiat ſimiliter intellectus, ſicut ſenſus. Quia vere cruciat anima per intellectum ſicut corpus per ſēſum. Nec tamē oportet ꝙ. ſ malignus ſit ſemper cōiunctus igni corporali inferni adhoc ꝙ cruciet & patiatur has pęnas. Nec eſt neceſſarium, ꝙ ſemper portet ignem inferni ſecum: quia potens eſt deus ſimilem immutationem facere, & ſimilē pęnam horribilē in anima ſine ſpiritu maligno & ſine igne, ſicut cum igne. Intantum ergo dictum ſit, ꝙ ſiue in nobis, ſiue in anima ſeparata, non fit dolor ex immutatione reali: ſed ſolū ex intentionali. Et quia ire ad infernum, eſt ire ad locum pęnalem, & ad locum doloris: ideo dictum eſt ꝙ infernus magis dicit ſimilitudinem corporum, ſm quem modū immutari pōt anima ſeparata, q̄ dicatur corporalis, ſm quē modum immutari nō pōt: vt quod infrigidetur, & calefiat. Quia ſi ſic eſſet, tantum poſſet calefieri, ꝙ ad vltimum fieret ignis: qđ omnino eſt abſurdum. Eſt etiam diligenter notandū ad plenam intelligentiam dictorum Auguſt. vt poſſimus adaptare omnia iſta verba ad propoſitum noſtrum, quod anima exiſtens in Inferno, duplicem paſſionem habet, vel dupliciter dolet. C Primo, quia cruciatur. Secundo quia ſic carcerata cruciatur. Sicut enim corpus noſtrū eſt in loco per cōmenſurationē, ſic ſpiritus eſt in loco per virtutis applicationē: & ſicut nunc homo corporaliter viuens, ſuæ libertati relictus, poteſt ſe commenſurare nunc iſti loco, nūc illi, prout vult: ſed ſi poneretur in carcere hoc non poſſet: ſic ſpiritus ſuæ naturæ derelictus, poteſt applicare ſuam virtutem ad quodcūq; corpus: ſed pp hoc non patitur: ſed poſtea in pęna delicti factum eſt quod anima dānata ſuam virtutē applicare non poſſet, niſi ad tale corpus; vt ad infernalem ignem: vt ex hoc quaſi dicat eſſe in carcere, & hoc ſit ei magna pęna: ſm quem mo D dum ipſi maligni ſpiritus qui tenētur recluſi in infernum, dicent chriſto: Vt quid tibi, & nobis fili Dauid veniſti ante tps torquere nos? Secūda eſt pęna animæ dānatę: quia non ſolum carceri addicta cogitur virtutem ſuam applicare ad tale corpus, vt ad ignē inferni, ſed quia ex tali applicatione ſic fit intellectui ſuo quædam horribilis immutatio, ex qua immutatione veriſſime cruciatur. Qualitercūq; tamen ſumat infernus, ſiue dicat pęnalis locus, quia eſt carcer animę: ſiue anima ſit in tali corpali loco, nō eſt ibi localiter per commenſurationem, ſed per virtutis applicationem. Vnde Aug. 12. ſuper Gen. d. aīam exutam corpore, ad corporalia non ferri niſi cum aliquo corpore, vt non localiter ferri: ſi

vero dicatur infernus locus pęnalis ratione immutationis quā facit in anima, & ignis non dicit esse quid corporale, sed similitudo corporaliū: quia anima solum immutatur intentionaliter, & similitudinarie: non vere calefit, nec frigefit: sed solum cruciatur, & dolet: non quia corporalis locus sit infernus, & etiam ignis, sed quia (vt dictum est) modus essendi non est ita sicut ea quę corporaliter sunt in loco, vt ex hoc verificent dicta Aug. vt anima, cum est exuta corpore, nō fertur ad loca, idest ad modum essendi rerū corporalium in loco, sed ad similitudines corporalium, i. ad modum rerū spiritualium in loco existentium, qđ est per applicationem virtutis, vel per immutationē intentionalem. Sic autem dicimus de anima damnata. Sed anima beata non fertur ad loca corporalia prout dicitur esse in paradiso, nec ad similitudinē corporalium, sed ad aliquod excellentius. Est enim cęlum empyrium vbi sunt angeli beati, & ad qđ feruntur animæ beatæ, locus quidam: sed vere dicitur animā esse in hoc paradiso, quia est in cęlo Empyrio, quia fruitur ipso deo, & dicitur ꝙ vere paradisus animę, sit locus amenus eius, & regio in qua optime est sibi, sicut ipse deus, qui nec est corpus, nec similitudo corporis, sed est longe & in infinitum quid excellentius omnibus creaturis, paradisus animæ dici potest.

Cap. XV. Quomodo præter Paradisum, & infernum, est dare Purgatorium, et Limbum puerorum. Et ꝙ ante christi aduentum erat dare Limbum sanctorum patrū. Et quō pro peccato temporali debeat infligi pœna æterna.

NOlentes præsentem tractatum consumare, quē intitulare volumus de prædestinatione, & præscientia, ratione quarum de paradiso ad quem feruntur prædestinati, & de inferno, ad quem feruntur pręsciti, longum sermonē fecimus. Volumus summatim ad maiorem gloriam beatorū, & ad maiorem miseriā damnatorum dicere, quid nomine paradisi, & quid inferni, intelligi debeat. Dicit. n. August.
Cap.33. 12 super Gen. ad literā: Quòd licet latina lingua hoc sonet, vt dicat Infernus locus inferior, & subtus terram: & sicut corpus mortuū subtus terram ponitur, sic anima peccatrix, quę sequēs volūtatem corporis digna est subtus terram poni: & ex hoc in infernum descendere: tamen vt idem in eodem dicat secūdm græcam linguam, origo nominis inferni appellari afflictio, eo ꝙ
A nihil suaue habeat. Idem etiam in eodem loco dicit. Quod nūquam sibi occurrit scriptura Canonis, infernum alicubi in bonum posuisse: semper enim infernus sumitur in malam partem, & pro afflictione, & pro carentia gaudiorum. Sic ergo intelligimus infernum, vt omne illud habeat, qđ dānatis displiceat: & si ignis inferni potest habere lucem, hoc non est nisi ad dolorem dānatorū. Vnde Isid. de summo bo. lib. 1. cap. 29. dicit, Ignem gehennę ad aliquam lumē habere, & ad aliquam non habere: hoc est, lumen ad dānationem, vt videant impii se in tanta miseria constitutos, & ad quas afficiantur, vnde doleant: & nō habet ille ignis lumen, vnde videāt,
B & gaudeant. Ponit aūt Isid. exemplū de illis tribus pueris missis in fornace ignis ardentis, qui ignis combussit in eis quod erat cōtristans, quia combussit vincula, vnde erant ligati: non autem combussit quod erat placens, & delectans: quia nec capillus capitis eorum erat adustus, vt dicit Danie. 3. Sic econuerso ignis, & alia quæ sunt in inferno, agent quæ erunt ad dānatorum tristitiam, non autem quæ ad lætitiam. Sic in beatis ecōuerso paradisus dicit quicquid potest excogitari gaudii, nō autem aliquod triste, vel molestū. Est ergo paradisus, locus in quo bene est animæ, infernus autem econuerso, vt patet. Pręter autem paradisum, & infernum, est dare tertium locum, scilicet, Purgatorium. Cum enim
C multi decedunt cum charitate & gratia, tamen quia non sufficientem pęnitentiam egerunt in hoc mundo de peccatis suis, & quia nullum malum impunitum, sic vt nec bonum irremuneratum, oportet sic se habētes, post hanc vita alias pęnas tollerare & in paradisum introire, & salui fiant, sic quasi per ignem. Non ergo omnes pęnę purgatorię sunt, vt videtur Plato sensisse, prout ei August. imponit, quia in vita ista pęnæ purgatoriæ sunt & pęnæ quę ad purgationem non faciunt: quia aliqui flagellantur in vita ista, nec ex hoc pęnitent, sed ex hoc incipit quasi eorum dānatio. Pharaonem enim flagellatum, non pęnituit. Nabuchodonosor flagellatus, ad pęnitentiam reuersus est. In vita ergo
D præsenti, vt experimento videmus, flagellationes, & percussiones diuinæ, vel sunt purgationes vitæ præsentis, quia per eas homines cōuertuntur, & boni fiunt: vel sunt initium carentiæ fęlicitatis ęternę: quia per eas homines nō correpti, sed potius indurati, morientes, ad inferna descendunt. Vnde Isi. 3. de sum bo. c. 5. d. Qđ omnis diuina percussio, aut est purgatio vitæ pręsentis, aut est initium pęnæ sequentis. Et subdit, quòd Quibusdam flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percussione perdurant. Et sic in hac vita, non omnes pęnæ sunt purgatoriæ, & multo minus in alia vita. Est ergo triplicem locum dare, videlicet, Paradisum qui est decedentium cum gratia, & non habentium ad purgandum. Est & pur-

gatoriũ, qui eſt decedentiũ cũ grã,& hñtium ad
purgãdũ. Et infernus dãnatorũ,qui eſt deceden
tiũ ſine gratia,& nõ valẽtium purgatorũ recipe
re. Verum quia duplex eſt peccatum, videlicet,
actuale,& originale. Decedentes in originali,
quia carent gratia,nunquã vident deum: habe-
bunt ergo pęnam dãni, ꝓpter carentiam gra-
tiæ: ſed non habebunt pęnam ſenſus, quia tale
peccatum non eſt ex inordinata delectatione,
ſed ſolum ex origine Protoplaſtorum contra-
ctum. Et quia pęna afflictionis rñdet gaudio in
ordinatę delectationis,nullam habebunt pęnã
ſenſus. Præter ergo paradiſum,infernũ, & pur
gatorium, eſt dare limbũ puerorum, quód eſt
quartus locus: ſed decedentes in actuali pecca-
to, digni ſunt vt tormentis,& pęnis æternis ple
ctantur. Inſuper, præter omnia hæc tria loca,
ante chriſti aduentum erat dare alium locum,ſ.
ſanctorum patrum limbum. Omnibus.n.ante
chriſti paſſionem, erat clauſa ianua regni cæle-
ſtis,quia nõdum ſolutum erat pręcium pro pec
cato primi hominis,put fuit infectio totius hu-
manæ naturæ: pro quo,purus homo ſatiſface-
re nõ potuit. Decedentes autem cum gratia, ſi
habebant aliqua ad purgandum,ibant ad pur-
gatoriũ,& purgabant: cum iam purgati eſſent,
nõ poterant ad cęlum aſcendere, quia nõdum
ſolutum erat pręcium, nec ſatisfactum pro hu
mana natura: ideo ibant ad limbum ſanctorum
patrum, quem chriſtus expoliauit, ducens ſecũ
ad cęlos captiuatos. Nunc autem nullus ad talẽ
locum accedit, vel non eſt amplius dare modó
talem locum. Quia ſiqui decedũt in gratia ſine
peccato aliquo, ſtatim euolant ad cęlum; quia
ſatisfactum eſt per paſſionẽ chriſti, & eſt ꝑ hoc
amotum naturę impedimentum. Si vero ali-
qui decedunt in gratia & habent aliquid purgã
dum, vadunt ad purgatorium,& purgati ad cę
lum aſcendunt. Patet ergo ꝙ nõ ſunt niſi qua-
tuor loca. ſ. paradiſus, illorum qui decedunt cũ
gratia,& ſine peccato. Infernus ſibi oppoſitus,
qui eſt locus decedentium cum actuali culpa,&
ſine gratia. Et purgatorium, quód eſt deceden-
tium cum gratia, nõ tamen ſine peccato: ꝓpter
quod purgari indigent. Et limbus puerorum
in originali decedentium, qui nunquã deum vi
debunt, non habentes pęnam ſenſus, ſed dãni.
Vltimum autem locum, vel nõ eſt dare, vel ad
eum nullus accedit. ſ. limbum ſanctorum patrũ:
qa paſſio chriſti eum expoliauit totalr. His itaq;
prælibatis, quia ex dictis inſurgit dubitatio: Cũ
dictum ſit aliquos fore in æternum cruciãdos:
volumus priuſquã huic tractatui finem impona
mus, difficultatẽ hanc aperire, & declarare qũo
deceat diuinam iuſticiã, pro peccato temporali
infligere pęnam æternã. Dicimus ꝙ in peccato
quatuor eſt cõſiderare, videlicet, pęnam pecca
to debitam: ipſum peccãtem: peccatum commiſ
ſum: & deum qui offenditur pro peccato. Om-
nibus his declaratis viis, patet decens eſſe ꝑ pec-

A cato temporali debere infligi pęna æterna. Pri 1.
ma via ſumitur ex parte penarum inflictarũ ꝑ
peccatis. Recitat autem Augu. 21. de ciuit dei,
cap. 11. dixiſſe talium. 8 genera eſſe penarũ po
ſitarum in legibus. ſ. Dãnum, vincula, verbera,
talionem, ſeruitutem, ignominiam, exilium, &
mortem. Vbi Auguſt. dicit ꝙ nihil horum tan-
ta celeritate plectatur, quãta deprehẽditur fuiſ-
ſe peccatum perpetuum, nec ſorte talio. Vocat
autem talio, quãdo quis patitur in ſe qđ alteri ſe
cit, vt oculum pro oculo, & dẽtem pro dente.
Poteſt enim cõtingere, ꝙ in tanto tempore ocu
lus alicuius eruatur per iuſtitiam, in quãtum ipſe
eruit oculũ alterius per nequitiam, & iram: ſed
cætere aliæ pęnæ, nõ ęquantur in celeritate tẽ
B poris cum peccatis. Vt ſiquis per morulam par-
uæ delectationis delectatur, ſi ex hoc puniatur
pęna dãni, non oportet ꝙ ſolum per tantã mo
rulam patiatur huiuſmodi dãni pęnam, vt ꝓ-
pter hoc dãnatus ſit in pecuniam, ſiue in aliqua
alia re, ꝙ carentiam huius rei nõ plus tempore
patiatur, niſi quãtum propoſuit in perpetratio-
ne peccati. Immo illa re carebit in ęternum etiã
iuſte, pro peccato, quod cõmiſit in paruo tẽpo
re. Sic de vinculis, & ignominiis, & de multis
aliis, poſſunt habere talia iuſte pro peccato, qđ
in paruo tempore perpetrati ſunt. Pręter enim
talionem, nulla eſt ibi alia pęna numerata, quę
nõ vel perpetuo, vel ſaltem non in maiore par
te poſſit de iure durare, quàm fuit peccatũ per-
petratum. Igitur ſi gentes hoc faciunt, quia pę-
C nas perpetuas infligunt pro peccato tempora-
li: nõ debemus deum de iniuſtitia arguere, ſed
de iuſtitia cõmendare, ſi pęna perpetua puniat
peccatũ, qđ fuit in paruo tempore perpetratũ.
Secũda via ſumitur ex parte ipſius hominis pec 2.
cantis: Nam peccator vſq; ad mortẽ ſm Greg.
peccat in ſuo extremo, quia peccauit quãdiu
potuit, ex quo vſq; ad mortem noluit pęnitere.
Iudicãdus eſt, ꝙ quãtum eſt de ſe, in peccato ꝑ-
petuo fuit. Igitur ſi peccauit, ſi quãtum eſt de ſe
perpetuo peccauit, iuſte æterna pena plectunt.
Tertia via ſumitur ex parte ipſius peccati cõmu 3.
nis. Nam ſunt aliqua peccata, quæ iuſta pęna,
plectuntur morte. Cum igitur per mortem qs
D auferatur in ſempiternum a ſocietate viuentiũ,
quia ſi reſurgat, vel moreretur morte naturali,
hoc totum eſt per accidens: ſic dignum eſt, vt
deus pro peccato tẽporali poſſit infligere pęnã
æternam. Nam dato quód nunquã eſſet futura
reſurrectio mortuorum, & poſito quód nũquã
quis moreretur morbo, ſed ſolum poſſet mori
gladio: quilibet ſanæ mentis iudicaret, quód ſi
quis delinqueret in regiam maieſtatem, vel in
rempublicam, quód eſſet morte moriendus, per
quam mortem, in ęternum priuaretur a ſocie-
tate viuẽtiũ. Quarta via ſumitur ex parte ipſius 4.
dei. Quod per peccatum offendit infinitũ bonũ
dignũ eſt vt in infinitũ patiatur. Sũt ergo in pec
cato duo: ſcilicet auerſio ab incõmutabili bono,

& cõuerſio

& conuersio ad cõmutabile bonum. Ex parte autem auersionis, peccatum est infinitum, quia auertit se ab incõmutabili, & infinito bono: sed ratione conuersionis est finitum: quia conuertit se ad finitum bonum. Cum ergo peccamus in infinitum. si secundum mensurã delicti & peccati, debet esse mensura pęnæ, oportet hanc mensuram esse finitam, & infinitam. Cum ergo in pęna non possint esse nisi duo, quæ potissime sunt ponderanda. s. acerbitas, & duratio (nam ex hoc ponderamus pęnam, vel quia est multũ acerba, vel quia multum durat) ergo sm hęc duo, oportet esse finitatem, & infinitatem in pęna. Non potest autem esse infinitas, quãtum ad acerbitatem, vel quia nõ est possibilis huiusmodi infinitas: vel si esset possibilis, creatura ad talem acerbitatem durare nõ posset. Si ergo sumetur finitas, & infinitas in pęna, vt respõdeat finitati, & infinitati delicti, erit infinitas ibi ex parte

A te durationis, & finitas ex parte acerbitatis. Vel possumus dicere, ꝙ acerbitas pęnę dicit qd positiuum: nũquã autem finiri, dicit quid priuatiuũ. Cum ergo in peccato sit priuatio ex parte auersionis ab infinito bono, & ibi sit positio ex parte conuersionis ad finitum bonũ: dignũ est vt acerbitas, quæ est quid positiuum, respõdeat cõuersioni: interminatio pęnę, & carentia gloriæ, respõdeat auersioni: & quia auersio est ab infinito, erit carentia gloriæ, cum interminatione pęnę infinitæ: cõuersio vero, quæ est quid finitum, erit acerbitas pęnę finitæ. In infinitũ ergo dãnati priuabũtur deo, cum tanta pęnę miseria: & in infinitum beati fruentur deo, cum tãta gaudii lætitia. Et in hoc erit summa fęlicitas

B bonorum, quia videbunt se euasisse tantam miseriam, & adeptos tantam gloriam. Cuius gloriæ nos participes faciat Christus Iesus, per infinita secula. Amen.

Tractatus de Prædestinatione, Præsciẽtia, Paradiso, et Inferno, editus a D. Aegidio Romano, Ordinis fratrum Eremitarum S. Augustini,

FINIS.

H iii

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituricensis Archiepiscopi, et Aquitaniæ Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum sancti Augustini, doctoris clarissimi,

De Defectu & deuiatione malorum culpæ & peccatorum à Verbo Tractatus,

Nunc primùm excussus.

Cap. I. In quo ostenditur per quatuor clausulas in principio Euangelij Ioãnis positas, ꝙ mala et peccata non sunt à Verbo, nec per Verbũ.

PLacuit nobis proponere quæstionẽ de eo qđ habetur Ioan. I. Omnia per ipsum facta sũt; & sine ipso factum est nihil. Vtrum ex hoc possimus cõcluderẽ omnia tam bõa q̃ mala esse facta per ipsum, idest, per Verbum. Et videtur quòd sic: quia qui omne dicit nihil excipit; si ergo omnia facta sunt per ipsum, idest, per verbum, & nulla exceptio est ibi adiecta, videntur omnia tam bona quàm mala esse facta per Verbum. Præterea & quod ibi additur, Et sine ipso factum est nihil.) vt videtur, multum fortificat quæstionem. Nã mala idest, peccata non videntur esse nihil: nam pro nihilo Deus nõ damnaret hominẽ: cum ergo Deus damnet hominem ꝓpter mala & peccata, videtur ꝙ talia non sunt nihil: quare si solùm nihil factum est sine Verbo, mala & peccata facta sunt per Verbum. Sciendum ergo ꝙ multis viis per verba Euangelii, vnde sumpta sunt verba præfata, probare possumus mala & peccata non esse facta per verbum nisi permissiuè, non autem effectiue. Incipiemus .n. à principio euangelii, quod sic incipit, In principio erat verbũ.) & ostẽdemus per verba ipsius textus euangelii præcedentia & sequentia, ac per proposita verba, veritatem intentam. Duæ .n. clausulæ sunt propositæ, quarũ prima est, Omnia per ipsum facta sunt.) secunda est, Et sine ipso factum est nihil.) Quatuor etiã sunt clausulæ præcedentes; quarũ prima est, In principio erat verbum.) secũda, Et verbum erat apud Deum.) tertia est, Et Deus erat verbum.) quarta est, Hoc erat in principio apud Deum.) Similiter quatuor clausulę sunt sequentes. prima est, Quod factum est in ipso vita erat.) secunda est, Et vita erat lux hominum.) tertia, Et lux in tenebris lucet.) quarta est, Et tenebræ eum non comprehenderũt.) Per omnes autem has decem clausulas contentas in ipso textu Euãgelii, quarum quatuor sũt præcedẽtes, duæ propositæ, & quatuor sequẽtes, intendimus declarare mala & peccata non esse facta per Verbum. Primæ .n. quatuor clausulæ præcedentes quantũ ad personas diuinas sic se habent: quia prima continet essentiæ vnitatem, secunda personarum alietatem vel proprietatem, tertia personarũ diuinarum æqualitatem, quarta personarũ diuinarum æternitatem. Ille ergo qui fecit Præfationem in missa de Trinitate, qui creditur fuisse Gregorius, cum dixit de Trinitate, In essentia vnitas, in personis proprietas, in maiestate adoretur æqualitas.) si addidisset (in duratione veneretur vel adoreẽ æternitas) fuisset satis & cõpetenter hæc quarta clausula ad tres clausulas propositas copulata. Prima ergo clausula cum dicitur, In principio erat verbum.) continet in patre & filio essentię vnitatem: & quia nunquã sunt separandi Pater & Filius à Spiritusancto, qui est amor & vnio & nexus amborum (nam, vt ait Dionysius quarto de diuinis nominibus, Amorem siue diuinũ, siue angelicum, siue intellectualem idest humanum, siue animalem idest sensibilem & vegetabilem, siue naturalem ẜm ꝙ grauia dicimus amare deorsum & leuia sursum, vnitiuam quãdam intelligimus esse virtutem.) cum ergò nominamus patrem & filiũ semper intelligimus ibi spiritum sanctum, tanq̃ virtutem vnitiuam, & tanq̃ amorem & nexum amborũ. Cũ ergo in prima clausula dicitur, In principio erat verbum, idest in patre erat filius, notatur in patre & filio, & ꝑ consequens in spiritu sancto, qui est amborum amor, nexus, & vnio, in essentia vnitas: nã personæ sibi insunt ꝓpter essentiæ vnitatem. Nã quia vna est essentia omnium trium personarum, & illa vna & eadem essentia prædicatur de qualibet persona singulr̃, & de oĩbus nõ pluraliter, quia pater est diuina essentia, & filius est illa eadem essẽtia, & spiritussanctus eadẽ essentia: oẽs tamen tres personæ non tres essentię, sed vna essentia. Quia ergo nullus ita desiperet non solùm de personis diuinis, sed ẽt de quacunq; re, quòd diceret, Essentiam rei nõ esse in re: nullus ergo põt ita desipe ꝙ dicat, Essentiã pr̃is nõ esse in patre. Et quia sic est, cum illa essentia patris sit ipsa persona filii, & ipsa persona spiritus sancti; si essentia patris est in patre, filius & spiritus sanctus sunt in patre. Benè ergo dictũ est, ꝙ personæ diuinæ sibi insunt ꝓpter essentiæ vnitatem: & bene dictum est, ꝙ cum in prima clausula dicitur, In principio erat verbum, idest in patre erat filius, & in patre & filio spiritus sanctus, qui tanquã nexus amborũ intelligitur in vtroq;, circa omnes personas diuinas notatur in essentia vnitas. Ex hac autem prima clausula possumus expresse arguere & probare ꝙ vitia & mala & peccata

peccata non sunt per ipsum,idest, per Verbum.
Nam si est tanta vnio Verbi ad Deum patrem,
quod est in ipso Deo patre,mala & peccata,quę
non vniunt nos cum Deo , sed separant nos à
Deo,per ipsum idest per verbum facta esse non
possunt. Viso quomodo prima clausula quæ
est In principio erat verbum,manifestè conclu
dit,mala,vitia, & peccata non esse facta per ver
bum:volumus hoc idem ostendere ex secunda
clausula.quæ est,Et verbum erat apud Deum.
Dicebatur.n.supra ꝙ sicut in prima clausula In
principio erat verbum, denotatur circa perso-
nas diuinas in essentia vnitas:sic in secunda clau
sula,Et verbum erat apud Deum,notatur circa
personas diuinas personarum alietas vel ꝓprie-
tas.Nam distinctio & alietas personarū non nisi
per ꝓpria esse potest : ꝓpter quod ēt in diuinis
proprietas & alietas pari passu currunt. Est.n.
persona in diuinis essentia cum proprietate , vt
pater est essentia diuina cum paternitate , filius
est essentia diuina cum filiatiōe, spiritus sanctus
est illa eadem essentia cum processione , iuxta
illud Damasceni lib. 1 .cap. 2. In diuinis oīa sunt
vnum præter ingenerationē,idest, paternitatē,
& generationē,idest,filiationem , & processio-
nem.Reuertamur ergo ad propositum, & dica
mus ꝙ proprietas filii,qui est verbū in principio
apud Deum,est ꝙ ei approprietur virtus & sa-
pientia,iuxta illud. 1.Cor. 1 .Prędicamus Chri
stum,dei virtutem , & dei sapientiam. Procedit
enim filius à patre sicut verbum : ergo procedit
per modū intellectus, & ei appropriatur sapien
tia:ipse est.n.patris sapientia,& splendor, & fi-
gura.Rursus quia pater dicēdo facit quicquid
facit, iuxta illud.Ipse dixit & facta sunt,oportet
ꝙ filius nō solum sit sapientia patris prout ꝓce-
dit à patre per modū intellectus , sed etiam sit
virtus patris,quia pr̄ dicendo verbum, per ipm
quod dicit,facit quicquid facit:ꝓpter quod dicit̄
virtus patris,quia per ipsum tanq̄ per virtutem
operatur,iuxta illud August. 11.confess. Ver-
bo tibi coęterno simul & sempiterno dicis om-
nia quæ dicis,& fit quicquid dicis. Si ergo Dei
filius verbum patris,est sapientia & virtus patris,
per seipsum non possunt fieri aliqua mala, quia
omnis malus ignorans,ſm Philosophū in Ethi
cis,quæ.s.ignorantia repugnat sapientię:& om
nis malus defectiuus,qđ repugnat virtuti.Deus
ergo pater per suū verbū quod est eius virtus &
sapientia ,nulla mala(loquēdo de malis culpæ)
operari pōt.Mala.n.pęnę,quæ inferuntur pro
demeritis nostris , potest Deus operari tanquā
iustus iudex,cui est tribuere vnicuiq; ſm opera
sua ,iuxta illud.Opera .n. illorū sequunt̄ illos, ꝑ
suā virtutē & sapientiā:quia talia nō inferunt̄ ex
defectu dei,sed ex eius virtute: nec ex ignorātia
Dei,sed ex eius scientia.Nā iō nos punit , q̄ scit
nos malos:aliter .n.non esset iustus iudex.si pu-
niret creaturas suas,nisi sciret eas esse malas,iux-
ta illud Psal. Vt iustificetis in sermonibus tuis,

A & vincas eum iudicaris , idest cum in iudicio
ad alios compararis.Iudicamus.n. Deum dicen
tes ,quòd sic debet facere vel sic facere : sed cum
bene perspicimus,omnia in sapientia facit,& om
nia debito modo facit. Bene ergo dictum est,ꝙ
deus pater per verbum tanq̄ per eius virtutem ,
in qua non pōt esse aliquis defectus:& sapientiā,
in qua non pōt esse ignorantia,licet possit face-
re mala pęnæ,qa ipse potest facere omne opus
iustitiæ;non tñ potest facere mala culpę, quia ta
lia sine defectu & ignorantia , quæ sunt à Dei
verbo penitus aliena,committi non pñt. Dei er
go verbum ab ęterno cum patre & spiritu san-
cto nos prædestinauit,idest ad gratiam in præ-
senti,& ad gloriam in futuro nos præordina-
B uit.Cum ergo nec cum gratia, nec cum gloria,
quę est gratia consumata,possit stare peccatum,
bene dictū est quòd per verbum peccatum vel
mala culpæ fieri non pñt. Aduertendum tñ ꝙ
sicut Christus Dei filius verbū patris ab ęterno
nos prędestinauit,nos pręordinando ad gr̄am
in præsenti & gloriam in futuro, quæ duo cul-
pæ & peccato repugnant : sic nunc ad dexterā
Dei sedens est apud patrem aduocatus pro no-
bis, vt peccata vitemus , & gratiam cōsequamur,
iuxta illud. 1 . Ioan. 2.Filioli mei hæc scribo vo-
bis vt non peccetis: sed si quis peccauerit aduo
catum hēmus apud pr̄em Iesum christū iustū,
& ipse est propitiatio pro peccatis nostris , non
pro nostris autem tantū,sed etiā pro totius mū
C di.Sunt.n. hæc valde repugnantia quòd Chri
stus Iesus sit iustus,& aduocatus noster apud pa
trem pro peccatis nostris,& tñ ipse sit ille , per
quem peccata fiunt , & culpæ committunt̄. Cū
ergo dicitur, Et verbum erat apud Deum,idest
apud deum patrem,quia erat apud ipsum tanq̄
virtus & sapientia, quibus repugnant defectus
& ignorantia,quæ sunt in quolibet peccato,nō
possumus ex hoc arguere quòd per Verbū sint
facta mala & peccata:sed magis quòd per ipsū
sint amota & deleta. In omni.n.peccato est de-
fectus & ignorantia:Nam esse ibi defectum, nō
est dubium,cum secundū August. 12 .de Ciuit.
Dei,cap.6.malum non habet causam efficientē,
sed deficientem. Ait .n. Nemo igitur quærat cau
D sam efficientem malę voluntatis: non enim est
efficiēs , sed deficiens,quia nec illa, idest,mala vo
luntas est effectio , sed defectio . In omni itaq;
malo & peccato est deficiēs: quod repugnat vir
tuti. Est etiam ibi ignorantia: quod repugnat sa
pientiæ . Nam & si non omne peccatum fit per
ignorantiam, quia ignorantia respectu peccati
non semper se habet causaliter : tamen omnis
malus ignorans, vt ait Philosophus: quia igno
rantia ad peccatū & si non semper se habet cau
saliter , semper tamen se habet concomitatiuè.
Ostenso , quō per primam clausulam, quia In
principio erat verbum: & quomodo per secun-
dam clausulam , quia Verbū erat apud Deum,
nō possumus arguere propositum, quòd mala

& peccata sint facta per Verbum, sed magis oppositum: volumus hoc idem declarare per tertiam clausulam, cum dicitur, Et deus erat verbũ: quod statim apparere potest. Nam si omne peccatum inantum est peccatum, inquantũ auertit à Deo, clare clarius apparet ꝙ peccata nõ fiunt per Deum. Lumen.n. quantum est de se semper habet illuminare, nullus.n. obtenebratur ex eo ꝙ conuertit se ad lumen: & quia Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt vllæ: tenebra vel peccatum nõ cõmittitur per Deum, qui est lumẽ sine admixtione alicuius tenebrę, cum ẜm Commẽ. Deus sit actus purus sine admixtione alicuius potentiæ. Peccatum itaq; non est per Deũ, nec è Deo: & quia Verbum est verè Deus, cum dictum sit in tertia clausula ꝙ deus erat verbũ, peccatum non est per verbũ nec à verbo. Propter quod Hilarius in suo libro de Trinitate exponens hoc dictum, Et deus erat verbum, ait, Cessat sonus vocis, & cognitiõis eloquium. Et subdit, Verbum hoc res est, non sonus: natura est, nõ sermo; deus est, non inanitas. Nos enim possumus eẽ dii dicto vel sermone, iuxta illud Psalmi, Ego dixi dii estis. Et potest quis esse Deus, quia cõstituitur aliquis Deus, iuxta illud quod
Exo.7. dixit dominus Moysi, Ecce constitui te Deum Pharaonis. Sed Verbum non est hoc modo Deus: sed natura Deus. Mala ergo & peccata auertentia à Deo seu a Verbo, quod est natura Deus, non sunt per verbum nec à verbo. Declarato, omnes tres præfatas clausulas in hoc conuenire quòd mala & peccata non sunt à verbo nec per verbum: volumus hoc idem declarare per quartam clausulam, quæ est, Hoc erat in principio apud Deum: quod sic potest exponi. Hoc, scilicet, Deus verbum erat in principio, idest, ab æterno apud Deum. Cum ergo mala & peccata nunq̃ respiciant nisi res temporales & deficientes, ab ęterno facta esse non possunt per Verbum, quod erat in principio & ab æterno apud Deum. Potest ergo hæc quarta clausula (exponendo eam vt exposita est) circa personas diuinas asserere quòd personis diuinis competit in duratione ęternitas. Nam sicut in prima clausula quòd in principio erat verbum idest in parte filius, & in vtroq; spiritussanctus, qui à patre & filio minime est separandus, denotabatur in essentia vnitas, quia personæ sibi insunt propter essentiæ vnitatem: & in secunda quòd verbum erat apud Deum, ostendebatur in personis proprietas: in tertia vero, & Deus erat verbum, in maiestate æqualitas: sic in hac quarta clausula quòd hoc erat in principio, idest ab æterno apud Deum, notatur circa personas diuinas in duratione ęternitas.

A *Cap. II. Vbi per duas clausulas propositas hoc idem concluditur, quòd mala & peccata non habent esse à uerbo nec per uerbum.*

Istinguebamus enim supra clausulas euangelii q̃s volebamus exponere ad ostendendum intẽtum ꝙ mala & peccata non sunt à verbo nec per verbũ, dicentes ꝙ quatuor de illis
B clausulis erant præcedentes, duæ erant propositæ, & quatuor sequentes. Egimus ergo in pręcedenti cap. de quatuor clausulis pręcedẽtibus, & ostendimus per quamlibet illarum clausularum mala & peccata non esse facta à verbo nec per verbum. Nunc autem volumus agere de clausulis propositis, quæ sunt duæ, quarum prima est, Omnia per ipsum facta sunt. Secunda est, Et sine ipso factum est nihil. Per quamlibet autem istarum propositarum clausularũ duarũ ostẽdebatur mala & peccata esse facta per Verbum. Nam cum sine exceptione aliqua dicatur ꝙ omnia sint facta per ipsum idest per verbum: & qui omnia dicit, nihil excipit: videtur ꝙ mala & peccata sint facta per verbum. Rursus, cũ ma
C la & peccata nõ sint nihil, quia pro nihilo Deus nõ damnat hominẽ, & tamen damnat ipsum ꝓp mala & peccata: cum ergo à factione per Verbum non excludatur nisi solum nihil, vr̃ ꝙ ab huiusmodi factione nõ excludãtur mala & peccata. Sciendum ergo ꝙ cum dr̃, Omnia per ipm facta sunt) nõ põt intelligi nisi de factibilibus. Nam sicut sub hoc nomine Animal nõ continentur nisi animalia: ꝓpter quod si diceret̃ tali die Deus produxit omnia animalia, non possemus ex hoc arguere, ꝙ Deus illa die produxerit lapides, quia sub nomine animalium lapides comprehendi non possunt. Sic à simili cum dicitur, Omnia per ipsum facta sunt) non potest hoc intelligi nisi de factibilibus, quia sub nomine factorum solum factibilia possunt denomi
D nari. Mala ergo & peccata, quæ non sunt factibilia sed defectibilia, & quę non sunt factiones sed defectiones, sub factis vel factilibus comprehendi nõ possunt. Omnia. n. facta & omnes factiones habent causam efficientem: mala enim & peccata nõ habẽt causam efficiẽtem sed deficientem, & non sunt factiones sed defectiones: quæ omnia concordant cum verbis Augustini suptapositis. 12. de Ciuit. Dei, cap. 7. vbi ait, Nemo igitur quęrat efficientem causam malæ volnntatis: nõ enim est efficiens causa sed deficiẽs, quia nec illa.i. mala volũtas est effectio, sed defectio. Cum ergo dicimus omnia esse facta ꝑ verbũ, intelligitur de factibilibus nõ de defectibilibus, vel intelligitur de factionibus nõ de defectionibus. Argumẽtum ergo præfatum non

est ad

est ad ꝓpositū ꝙ mala & peccata sint facta per Verbū. sed potius est ad oppositum ꝙ talia nō sunt facta per Verbū; cum dictum sit ꝙ talia nō sunt factiones sed defectiones, quo posito, non sunt factibilia sed defectibilia. Nam sm̄ causam debent iudicari quæ sunt ex illa causa: cum ergo mala & peccata non habeant cām efficientē sed deficientē, talia non possunt esse facta a Verbo vel per verbū, cum Verbū sit naturā Deus, vt patuit supra per Hilarium exponentem illā clausulam, Et Deus erat verbum. Deus autē est in quo congregantur perfectiones omniū generū, vt patet per Philosophū, 5. metaph. cap. de Perfecto, vbi vult ꝙ aliquid dr̄ bonū nobile vel perfectū modo vniuersali, in quo reperiunt talia vt sunt in vnoquoq; genere vt nihil inueniatur extra illā. s. bonitatem vel perfectionē: & vt exponit Cōmēt. ista est dispositio primi principii. s. Dei. Nomine ergo Dei intelligitur aliqd perfectū omni perfectione, vel intelligitur aliqd bonū omni bonitate, & nobile omni nobilitate. Ideo de hoc primo principio. s. Deo dicit in 12. Metaphy. ꝙ Deus est viuus æternus in fine nobilitatis. Si ergo Deus est perfectus in fine. i. infinitæ perfectionis, & nobilis in fine. i. infinitę nobilitatis: Verbum, quod est natura Deus, qa habet eandem deitatem & eandē naturā diuinā cum patre & spiritu sancto, erit hoc modo pfectum, quia erit in fine perfectionis. i. infinitę pfectionis, & nullo modo poterit esse cā deficiens sed semper efficiens & perficiēs: nullo ergo modo poterit esse causa malorū & peccatorū, quę non sunt effectiones nec perfectiones, sed defectiones. Mala ergo & peccata non sunt facta à verbo nec per verbū: quod declarare volebamus. Sed quid dicemus ad secundā clausulam propositā, ꝙ sine ipso factū est nihil? Nunqd vitia & peccata vel mala culpæ quæcūq; pro quibus damnatur homo, dicenda sunt esse nihil, vt concludamus de Deo factore nostro & creatore ꝙ pro nihilo dānat creaturas suas, quia damnat eas pro vitiis & peccatis? Ad quod vr̄ dicere Augustinus super Ioānem, exponens istud verbum, Sine ipso factū est nihil. i. peccatū, asserens ꝙ peccatū dicit nihil, quia nihil fiunt homines, qn̄ peccant. Sed hæc rn̄sio indiget declaratione, qūo peccatū nihil est, & qūo nihil fiunt homines, cum peccant. Aduertendum ergo ꝙ hmōi declarationē, videlicet, ꝙ peccatum nihil est, & ꝙ nihil fiunt homines cū peccant, accipere possumus ab Augu. 12 de Ciuit. Dei, cap. 7. quærit. n. ibi vnde hoc habet volūtas ꝙ pōt fieri mala, & quòd pōt esse causa malæ operationis, sm̄ quē modum nō erit cā efficiens sed deficiens, quia hoc est vniuersale in omni malo & in omni peccato ꝙ nō habet cām efficientē sed deficientem. Et soluit ibidē qōnem propositam, innuens ꝙ voluntas sit quędam natura, & sit ex nihilo: vt est quædam natura, nō est cā deficiēs, sed efficiens. Si ergo quæris vnde habet hoc voluntas quòd sit causa deficiens, & quòd sit causa malæ operationis? Responderi pōt, quòd hoc non habet vt est natura quædam, sed vt est ex nihilo. Immo plus arguit ibidē August ꝙ dicere voluntatem posse esse malā vel posse esse causam deficientem vt est natura quædam, idem est quod retorquere hoc in ipsum Deū, et asserere ipsum Deū fecisse naturas malas: quòd falsum est. Nam, vt habetur Gen. 1. vidit deus cuncta quę fecerat, & erāt valde bona: quod exponēs Augustinus in Enchiridion ait, Vnūquodq; in se bonū est, sed omnia sunt valde bona, quia ex omnibus cōstat vniuersitatis admirabilis pulchritudo. Concludamus ergo ex his omnibus, & dicamus quòd natura vt natura est nō est cā malæ voluntatis, sed hoc habet vt est causa deficiens & vt est ex nihilo: sic voluntas vt volūtas est, & vt quædam natura est, nō est causa malæ operationis, sed hoc habet vt est causa deficiēs & vt est ex nihilo. Si ergo volumus hæc adaptare ad hominē, dicemus quòd homo vt homo est & vt est natura quædam à Deo pducta, non est causa peccati vel malæ operationū, sed hoc habet vt est causa deficiens & vt est ex nihilo. Ex his autem patere pōt, bene dictum esse hoc quod Augustinus ait, & quod ponitur in Glossa, videlicet, quòd peccatum nihil est, & quòd nihil fiunt homines cū peccant: quia posse peccare & posse deficere, hoc nō habent homines vt sunt natura quædam & vt sunt à Deo, sed vt sunt causa deficiens & vt sunt ex nihilo. Sed dices quòd adhuc stat argumentum: nam si peccatum est nihil modo quo dictum est: cū ergo Deus pro peccato damnat homines & angelos creaturas suas, ergo damnat eas pro nihilo. Ad hoc dici pōt, quòd peccatum est aliquid materialiter, sed est nihil formaliter: nam peccatū est operatio quædam, sed est operatio deficiēs. Propter quod (formaliter loquendo) peccatum non est aliquid, quia non est aliquis effectus, sed est aliquis defectus: & inde dictum est quòd peccatum non habet causam efficientem, sed deficientem. Damnat ergo Deus creaturas suas pro aliquo materialiter, quia damnat eas pro mala operatione quæ est aliquid materialiter: sed cū mala operatio sit quidam defectus, formaliter loquēdo potius est nihil q̄ aliquid. Quid ergo damnat Deus? patet quòd damnat solum quod ipse non facit, & quod nō est ex ipso. Nam peccata & malas operationes ipse nō facit, sed creatura facit, non vt est quædam natura & vt est à Deo, sed vt est quid deficiens, & vt est ex nihilo. Totum enim quod facit in nobis Deus remunerat et præmiat: peccata aūt punit & damnat, quia nō facit ea in nobis Deus, nec nos facimus ea vt sumus à Deo, sed vt sumus quid deficiens & ex nihilo. Ex hoc aūt potest patere quòd peccata non sunt facta per verbū nec à verbo, cum Verbum sit natura Deus, & peccata non sint à Deo, nec à creaturis suis vt sunt à Deo.

Cap. III. In quo oſtenditur per quatuor clauſulas ſequentes, quòd mala & peccata non ſunt à uerbo nec per uerbum.

VT patet per habita duæ fuerunt clauſulæ propoſitæ, quarum prima eſt, Omnia per ipſum facta ſunt.i. per verbum. Secunda eſt, Et ſine ipſo factum eſt nihil. i. ſine verbo. Has duas clauſulas propoſitas præcedũt in Euangelio Ioannis quatuor clauſulæ, quarum Prima concludit diuinarum perſonarũ, quãtũ ad ſubſtantiam, vnitatem. Secunda concludit & aſſerit earũdem, quantũ ad perſonas, alietatẽ & proprietatẽ. Tertia affirmat in diuinis pſonis, quantũ ad maieſtatẽ, ęqualitatẽ. Quarta aſſerit in diuinis perſonis, quantũ ad durationẽ, ęternitatem. Cum ergo probatũ ſit ſex modis, videlicet, per quatuor clauſulas præcedentes, & per duas clauſulas propoſitas ꝙ mala & peccata nõ ſunt à Verbo nec per verbũ: volumus hoc idẽ oſtendere per quatuor clauſulas ſequentes. Sequuntur.n. in Euãgeliũ Ioãnis omnia hęc quę ſunt dicta, quatuor clauſulæ, quarũ eſt, Quod factũ eſt in ipſo vita erat. Secũda eſt, Et vita erat lux hominũ. Tertia eſt, Et lux in tenebris lucet. Quarta eſt, Et tenebrę eum nõ comprehenderunt. Poſtea ſequitur alia materia, Fuit homo miſſus à Deo) de qua non intendimus proſequi in hoc Tractatu. Aduertendũ ergo ꝙ primam clauſulam quæ eſt, Quod factũ eſt in ipſo vita erat, Auguſtinus exponens ſuper Ioãnẽ, ait, De ipſo Dei verbo, ſiue de ipſo Dei filio, quòd ipſe eſt ſapientia Dei. Omnia ergo ſunt facta per ipſum, quia omnia ſunt facta per Verbũ: & oĩa ſunt in ipſo, quia omnia ſunt facta in Dei ſapiẽ-
Pſal. 103. tia, iuxta illud Pſal. Omnia in ſapientia feciſti. Sed quęrit Aug. quõ verum eſt, Qđ factũ eſt in in ipſo vita erat, cum lapides facti ſint in ipſo & per ipſum, ſed nunq̃ lapides viuunt: vr̃ ergo eſſe falſum, qđ factũ eſt in ipſo vel ẽt per ipſum vita erat. Ad qđ dici debet ꝙ non hr̃ ex textu, Qđ factũ eſt in ipſo, vita erat; ſed qđ factũ eſt in ipſo vita erat: nam oĩa facta ẽt non viuentia cuiuſmodi ſunt lapides & aqua & terra & alia nõ viuẽtia, antequã fierent erant vita in ipſo. Vnde Aug. ſup Ioan. & hr̃ in Glo. ait ꝙ ipſa terra, quæ facta eſt, nõ eſt vita, ſed in Dei ſapientia eſt quędã ratio, qua facta eſt terra; & hoc eſt vita. Et ponit exemplum. Sicut arca in opere non eſt vita, ſed arca in arte, vel in artifice eſt vita: ſic terra, & omnia quæ non viuunt, in ſeipſis, & vt ſunt in opere exteriori producta, non ſunt vita: ſed vt erant in Verbo qđ eſt ars Dei patris plena rõnũ omniũ viuentiũ, vt vult Aug. 6. de Trin. c. vlti.

A ſunt vita. Nã in verbo ẽt de non viuẽtibus ſunt rõnes viuentes, aliter nõ eſſet ars plena rõnum omniũ. Ad hoc ẽt valent verba Phi, qui dicit in. 12. Metaphy. ꝙ actio intellectus eſt vita. Et quia ſupponit Deũ eſſe intelligentẽ, ideo cõcludit ipſum eſſe viuũ, dicens ibidẽ, Deus igitur eſt viuus, ęternus in fine nobilitatis. Bñ ergo dictũ eſt ꝙ quicquid factũ eſt, in ipſo erat vita anteq̃ fieret, quia rõnes fiendorũ in Verbo, ſunt rõnes viuentiũ: & quęlibet talis rõ non ſolũ põt dici quid viuens, ſed ẽt poteſt dici vita. Nã tanta eſt Dei ſimplicitas, ꝙ quæcunq; prędicant̃ de ipſo in concreto, pñt prædicari in abſtracto: nam ſi verificat̃ de Deo ꝙ eſt Deus, verificat̃ de ipſo ꝙ
B eſt Deitas: & ſi verificat̃ de ipſo ꝙ eſt viuens, verificatur de ipſo ꝙ eſt vita: & quod dictum eſt de Deo, veritatẽ habet de oĩbus quę ſunt in Deo, qa qcquid eſt in Deo eſt deus, iuxta illud, Nihil in Deo pręter Deũ. Ex his añr omnibus arguamus & concludamus mala & peccata nõ eſſe facta à verbo nec ꝑ verbũ. Nam ſi verbum eſt ipſa Dei ſapientia, & qcquid factum eſt á verbo vel ꝑ verbũ, factũ eſt in Dei ſapientia; cum oẽ malũ & pctm̃ factum ſit cũ quadã inſipientia, & in quadã ignorantia, quia, vt diximus per phm, Omnis malus ignorans: cõcludere poſſumus mala & peccata nõ eſſe facta à verbo nec in verbo nec ꝑ verbum. Rurſus vt arguamus ex hac prima cla
C vt verba iacent, dicamus ꝙ ipſum verbum eſt vita, & quicqd factum eſt in ipſo vel per ipm erat vita in ipſo & viuebat in ipſo: cum ergo mala & peccata, quæ ſunt quidã defectus, deficiant a vita, & nunq̃ poſſint viuere vel eſſe vita in verbo, quia tũc verbũ eſſet artifex defectiuus, claro clarius patet mala & peccata nõ poſſe eſſe facta à verbo nec ꝑ verbum. Oñſo ꝑ primã clãm quæ eſt, Qđ factum eſt in ipſo vita erat) ꝙ mala & peccata nõ pñt eſſe facta nec á verbo nec ꝑ verbum, volumus hoc idẽ oñdere per clãm ſecundam, quę eſt, Et vita erat lux hoĩum) qđ exponens Origenes ait, ꝙ nõ eſt prętermittendũ ꝙ vitã pręmittit luci: primò.n. agit euangeliſta de verbo vt eſt vita, dicens Qđ factum eſt in ipſo vita erat. Et poſtea agit de verbo vt eſt lux ho-
D minũ, dicens, Et vita erat lux hominũ. Ipſum.n. verbum nõ ſolum eſt vita, ſed ẽt eſt lux omniũ hominum, iuxta illud qđ in hoc eodẽ capitulo hr̃ de verbo, Erat lux vera quæ illuminat oẽm hominẽ venientẽ in hunc mundũ. Aduertẽdũ tñ ꝙ nõ ſolum referẽdo hanc clãm ad pręcedẽtem primo agit̃ de vita, quia primo dr̃, Qđ factum eſt in ipſo vita erat) & poſtea agit̃ de luce, cum ſubditur, Vita erat lux hominũ) ſed ſi cõſideremus hanc eandẽ clãm, primo agitur de vita, quia primo nominatur hic vita: & poſtea agitur de luce, cum ſubiungitur ꝙ huius noſtra vita erat lux hominũ: quod ideo factum eſt ſm Origenẽ, vt detur nobis intelligi quòd nõ illuminantur niſi viuẽtes: nã primo intelligitur homo ſpiritualiter viuere, quod pertinet ad eſſe,

quia

quia viuere viuentibus est esse: & postea intelli-
gitur illuminari, quod ptinet ad opera, vel age
re, iuxta illud Matth. 5. Sic luceat lux vestra co
ram hominibus, vt videant vestra bona opera.
Sicut ergo in corporalibus prius est esse q̃ age-
re, quia nihil agit nisi vt est in actu: sic & in spiri
tualibus prius habet aliquis spirituale esse, & po
stea ex tali esse competit ei spiritualiter agere.
Propter quod Dionysius. 2. cap. de eccl. hier.
vult quod prius debemus esse diuini, & postea
operari diuina: vel quod idem est, prius debe-
mus esse spirituales, & postea spiritualia agere.
4. Eth. c. 5. Hic enim fallit regula Phi volentis, quia bona
facimus, boni sumus: immo è conuerso, quia
boni sumus, bona facimus. Philosophus enim
quia solo ductu rationis processit, non potuit
videre de bonitate nostra prout habet esse ex
infusione per gratiam, sed solum vt habet esse
ex operibus. Redeamus ergo ad propositum,
& dicamus quod Euangelista, scdm Origenem,
vitam præmittit luci. Nam per vitam vel per
viuere intelligimus esse, quia viuere viuẽtibus
est esse; sed per lucem intelligimus operari vel
agere. Nam opera sunt quę apparent in nobis:
propter quod sicut lux est illud quod se offert
visui, sic opera nostra sunt illa quæ se offerunt
visui, & sunt illa quę testimonium perhibent de
nobis, iuxta illud Ioannis, vbi Dominus ait, Ope
ra quæ ego facio testimonium perhibẽt de me.
Quod autem opera assimilentur luci, patet per
id quod supra diximus, Sic luceat lux vestra
Matth. 5. coram hominibus, vt videant bona opera ve-
stra. His itaq; excursis, volumus euidenter & cla
re declarare qđ diximus. Dicemus ergo quod
per gratiam habemus spirituale esse, iuxta illud
1. Cor. 15. Gratia Dei sum id quod sum:) quod
verum est ad literam, quia ipsum spirituale esse
habemus à gratia: sed spiritualiter opari & age-
re habemus per virtutes. Spiritualiter ergo gra
tia præcedit virtutes, sicut spirituale esse præce-
dit spiritualiter agere: nulla. n. opera sunt meri
toria nisi per gratiam, quia non possumus spiri
tualiter agere nisi per virtutes, nisi habeamus eẽ
per gratiam. Possumus ergo ex his habere ar-
gumentum ad propositũ, dicẽdo quod Verbũ
est vita nostra, quia facit nos spiritualiter viuere,
idest facit nos spiritualiter esse, dãdo nobis gra-
tiam, per quã habemus spiritualiter viuere & spi
ritualε esse. Et ipsum idem Dei verbum vel Dei
filius, qui est vita nostra, dando nobis spirituali-
ter viuere vel spiritualiter esse per gratiã: est lux
nostra, dando nobis p virtutes spiritualiter age-
re & spiritualiter operari. Insipientes ergo esse-
mus, si diceremus à verbo vel per verbum esse
mala vel peccata, à quo & per quod est nostrũ
spũale esse dando nobis grãm: & sũt nostra spi
ritualia opera dando nobis virtutes, cũ virtutes

A & gratia sint opposita nostris vitiis & peccatis,
& ideo tollant & deleant quęcũq; vitia & pctã.
Habito qũo per primã clausulam quæ est, Qđ
factum est in ipso vita erat.) nec à verbo nec p
verbum facta sunt mala & peccata: & ostẽso hoc
eodẽ per secũdã clausulam, quæ est Et vita erat
lux hominũ:) volumus hoc idẽ declarare per
tertiam clausulam quæ est, Lux in tenebris lu-
cet.) Vbi Chrysostomus ait quod cũ dicit̃ Lux
in tenebris lucet, per tenebras mortem & erro
rem dicit: tenebræ. n. nr̃æ sunt errores & mors
nostra. Nec tñ hoc est intelligendũ fm eũdem
Chrysostomum de luce corporali, quia illa nõ
lucet in tenebris, sed tollit & fugat tenebras: sed
hoc intelligẽdũ est de luce spũali. s. de luce Chri
B sti; quia prædicatio Christi in medio erroris & &
ignorantiæ, erat & adhuc est per doctos chri-
stianos & per imbutos doctrina Christi. Verè
ergo lux Christi in tenebris lucet, quia errãtes
& tenebrosos conuertit. Quis ergo erit ausus
dicere quod mala & peccata fiant à verbo & p
verbum, cũ lux verbi luceat in tenebris, & quã-
tum est de se semper conuertit errantes, & tollit
mala quæ sunt vitia vel peccata? His itaq; om-
nibus peractis, volumus per quartam clausulã
quæ est, Et tenebræ eum non cõprehenderũt.)
declarare hoc idẽ, vbi Origenes ait, quod Ver-
bum est vita, quæ est lux hominũ. sed stulta cor
da hominum istam lucem capere non possunt,
quia peccatis suis aggrauantur. Si ergo peccata
C nos impediunt ne possimus capere istã lucem,
quæ est verbum Dei & filius Dei, nõ debemus
concedere quod peccata sint facta per verbum
vel à verbo: qa effectus non impediunt, sed sunt
apti nati ducere in cognitionem suæ causæ: si
ergo mala & peccata essent facta per verbũ, qđ
est lux hominum, nõ impedirent ne possemus
capere talem lucem: immo nos disponerent &
habilitarent ad cognoscendum & capiendum
eam, cum semper effectus ad capiendum & in-
telligendũ suam causam nos habilitent & dispo
nant. Secũdum ergo decem clausulas, quatuor
præcedẽtes duas propositas, & quatuor sequẽ
tes, declaratum est decẽ viis mala vel peccata nõ
esse facta à verbo uel per uerbum. Nam intel-
D ligẽdo de malo pęnæ, vt supra diximus, cõcede
re possumus tale malum esse factũ à Verbo uel
per Verbum, secundum quem modum dicitur
Amos. 3. Si erit malum in ciuitate, quod Deus
non fecerit. Quod intelligendum est de malo
pęnæ, siue de tribulatione. Vnde glosa margi-
nalis dicit ibidem, quod nõ erit tribulatio nisi à
Domino. Non ergo de malo culpæ; sed de ma
lo pęnæ uel de tribulatione fm glosam est hoc
intelligẽdum. Et in hoc terminetur Tractatus
iste, quem intitulari uoluimus, De Defectu &
deuiatione malorũ. i. peccatorum à Verbo.

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituricensis Archiepiscopi, et Aquitaniæ Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum sancti Augustini, doctoris clarissimi,

Tractatus de peccato Originali, Qui iuxta septem sui nominis literas, septem Capitulis terminatur.

Cap. I. In quo ponitur intentio operis.

EGo cum sim puluis & cinis loquar ad dominum meum dicens. (Gen. 18) Domine deus iudex iustus, si omnes animę tuę sunt, sicut anima pr̃is, sic & anima filii, portabit ne filius iniquitatem patris? Verterne inter nos illud vulgare prouerbium, patres cõmederunt vuas acerbas, & dentes filiorũ obstupescunt? (Ezech. 18. et Hier. 31.) Quod si sic non est, sed iustitia iusti super eũ erit, & anima quæ peccauerit ipsa morietur, quare innocentibus, & paruulis, liberi arbitrii vsum non habentibus, Protoplastorũ noxa imputatur ad culpam? Erit ne peccatum aliquod non voluntarium cum per sanctos tuos spiritu sancto inspiratos hanc sententiam proferas, omne peccatum adeo voluntarium esse, q̃ si voluntarium non existat, peccati rationẽ amittat. Isti nãq; paruulo si per originem, quam vitare non potuit, originale peccatum imputatur ad noxam, nonne fateri cogimur esse peccatum aliquod quod non voluntate, sed necessitate cõtrahitur? Quod si huiusmodi culpę ideo subditur anima: quia carni corruptæ infunditur, deceat ne bonitatem tuam animã bonam a te bono deo creatam infundere corpori quod fœditatis obnoxium esse cognoscimus? Quid est ergo hoc originale peccatũ? Quomodo paruulis imputatur ad pęnam? Qua iustitia hoc crimen, culpæ rationem assumit? Quomodo caro infecta inficit animam? Per quam viam hæc noxa in baptismo dimittatur? Qualiter decet tuam super abundantem clementiam animam, tam purissime pro creatam permittere maculari? Igitur quia ad hęc lucide declaranda humana industria minime sufficit, pater de cęlis deus cuius sapientia attingit a fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, mittere digneris eam de sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit, & mecum laboret, vt sciam quid de his acce-A ptum sit coram te, & quæ de his veritas sit tenenda.

Cap. II. In quo determinatur quid est originale peccatum, & quibus nominibus nominatur.

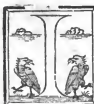
GRatiæ de innixus auxilio, prius inuestigabo, quid est originale peccatum. Putauerunt autem quidam originale peccatum esse reatum pęnæ, pro peccato primi hominis, vt recitatur a Magro B 2. sententiarum, s̃m hoc ergo originale peccatum culpa dici non debet. Ad quod dicendum, forte mouebantur, quia non videbatur eis decens nec congruum, innocentes infantes culpã habere, qui (vt in prologo tetigimus) liberi arbitrii vsum minime habuerunt. Sed quod originalis noxa sit iniquitas, & peccatum, satis aperte Psal. cum dicit. (Psal. 50.) Ecce enim in iniquitatibus cõceptus sum, & in peccatis cõcepit me mater mea. Sed de hoc quomodo habeat rationem culpę infra plenius describetur. Nunc autem inuestigandũ occurrit, quid nomine originalis peccati intelligi debeat. Inuenimus autem a sanctis (vt patet per Aug. in de baptismo paruulorũ) hoc peccatum quinq; nominibus nominari, Dicitur C enim Cõcupiscentia. Fomes peccati: Lex membrorum, siue lex carnis: Langor naturæ: & Tirãnus. Itaq; vt appareat quomodo omnia hęc nomina peccato originali conueniunt, aduertendum quod peccatum originale est, carentia originalis iustitię, cum debito habendi eam. (Ista est diffinitio Ansel.) Sic enim imaginari debemus, quod deus fecit hominem rectum: sed ipse per auersionem a deo, infinitis se miscuit quęstionibus, & in innumerabilibus modis peccandi se subiecit. Adam ergo creatus est rectus, quia in eo omnia inferiora superioribus erant subiecta: caro enim in eo erat subiecta animę, quia nullus morbus, nulla passio, nulla indispositio poterat insurgere in carne, quæ animæ repugnaret. Rursus vires inferiores D subiectæ erant superioribus, vt concupiscibilis & irascibilis sic erãt subditæ menti & rationi, vt nihil in eis insurgeret, nisi s̃m ordinem & dictamen rationis. Iste ordo quodãmodo iustitia dici poterat, quia quodãmodo iustum est inferiora, suis superioribus eẽ subiecta. Dicebatur autem hæc iustitia originalis, quod duplici de causa poterat talem denominationem assumere, videlicet, vel quia Adam a sui origine a deo talem iustitiam acceperat, vel quia huiusmodi iustitia erat in posteros per originem transferenda. Erat itaq; s̃m institutam naturam, hic ordo salutis, vt quilibet saluandus haberet originalem iustitiam. Sed cum huiusmodi iustitia eẽt deriuãda in posteros per Adam, prout eramus

futuri

futuri membra Adæ, consecuti fuissemus originalem iustitiam, quæ fm ordinē institutæ naturæ, erat necessaria ad salutem. Vtrum autem sufficiens esset, vel post illam originalem iustitiam necessaria eēr superaddita gratia, si volebamus proficere & salutem consequi, inferius ondetur. In pręsenti autem sufficiat scire, hmōi iustitiā in posteros deriuandam, sic esse necessariā, modo quo diximus. Adam ergo peccante, & a suo. superiori se auertente, ordo rationis poscebat, ꝙ cum ipse nollet suo superiori esse subiectus, ꝙ eius inferiora superioribus rebellarēt. Propter qđ caro statim incępit rebellare animæ, & incęperunt insurgere in corpore contrarię dispositiones ipsius formæ. ideo Adam, qui potuit nō mori si non peccasset, eo peccante, necessitatem habuit moriendi. Super hanc quidem pugnam fm quam corpus rebellauit animæ, super addita est pugna secunda, vt vires inferiores rebellarent superioribus: incęperunt. n. ex tunc insurgere primi motus, & concupiscentiæ in viribus inferioribus, præter dictamē & ordinem rationis. Duo. n. contraxit Adam ex eo ꝙ se auertit ab ipso deo, videlicet, necessitatem moriendi, & necessitatē peccandi: q̄diu quidē stetit in sua rectitudine, poterat non mori, & poterat non peccare. Poterat. n. non mori, quia eo sic stante nihil insurrexisset in corpore quod repugnaret animæ. Poterat non peccare, quia vires inferiores erāt omnino subiectæ superioribus. Acceperat. n. Adam per originalem iustitiam, vnde posset stare, poterat. n. per eam omnia peccata vitare: eo autem peccante, & a deo se auertente, perdidit hanc originalem iustitiam, & hāc rectitudinem, qua inferiora superioribus subiecta erant. Et quia hmōi rectitudinem peccando pdidit, non potuit eam in posteros trāsfundere. Hoc est ergo peccatū qđ diximus originale, qa ipsum ex origine contraximus. s. carentia hmōi rectitudinis, & hmōi originalis iustitiæ, cum debito hndi eam. Secundum. n. ordinem naturę institutæ necessaria erat originalis iustitia ad salutem consequendam: quia ergo ea caremus, & eam vt sumus membra Adæ habere tenemur, priuatio vel carentia originalis iustitiæ cū debito habendi eā, est originale peccatum. Ex hoc autem appāret, quare hmōi peccatum tot nominibus nominatur. Nam Adam perdendo originalem iustitiam dicitur fuisse vulneratus in naturalibus, quia necessitatem habuit moriendi: vel vulneratus, quia peccando natura eius facta est inepta & inhabilis ad operandū bonū. Fuit insuper spoliatus gratuitis: quia fuit spoliatus illa rectitudine & illa iustitia, quā gratis acceperat. Tertio ex hoc factum est, vt vires inferiores superioribus rebellarent. Quarto inde consecutū est, vt in eo esset habilitas ad cōcupiscendum. Quinto ex hoc originem sumpsit, vt in eo esset quædam infectio, quædam corruptela, & quædam pronitas ad peccandum. Prout ergo fuit

A vulneratus in naturalibus, qđ vulnus quodāmodo est deriuatū in posteros, dicit originale peccatum, languor naturę. Prout vero fuit spoliatus gratuitis, hmōi peccatum nominatur tyrannus, quia tyranni est semper spoliare sibi subiectos. Tertio quidem prout vires inferiores rebellauerūt superioribus, hoc peccatum dicitur lex membrorū, fm quem modū loquitur Apostolus ad Ro. dicēs, Video aliam legē in mēbris meis repugnantem legi mentis meæ. Rom. 7 Quarto vero prout ex hoc fuit in Adam, & etiam in nobis habilitas ad concupiscendum, dicitur cōcupiscentia. Nam originale peccatum, non dicitur concupiscentia, quia sit actualis concupiscientia, sed quia est habilitas ad concupiscē dum. Quinto autem prout ex hoc fuit in Adam & est in B nobis quædam corruptela & quædam pronitas ad peccandum, huiusmodi peccatum dicitur fomes peccati.

Cap. III. *In quo determinatur, quomodo Originale peccatum paruulis imputatur ad pœnam.*

IVstitia Dei exigit, vt sicut est duplex peccatum, originale, & actuale, ita duplex sit pęna, damni. s. & sensus: pęna autem damni respōdet peccato originali, sed pęna sensus (vt cōmuniter ponitur) rńdet actuali. Hę autem duę pęnæ quodāmodo se habēt C adinuicem sicut ipsa peccata. Nam sicut contingit aliquos solum originale peccatum habere q nunquā actualiter peccauerunt, aliquos vero qui supra peccatum originale plura peccata actualia addiderunt: sic aliqui punientur solū pęna damni, aliqui vero simul cum pęna dāni, experientur pęnam sensus. Sed dicet aliquis, An oportet sic has duas pęnas ad inuicem esse cōnexas ita, vt nūquā sit pęna dāni quin adsit pęna sensus? nam cum naturale sit cuilibet ex dāno dolere, dolor autē sine pęna sensus esse non D possit, pęna dāni (vt videtur) a pęna sensus separari non poterit. Aduertendum ergo quod licet pęna sensus a pęna dāni separari non possit, pęnam tñ dāni a pęna sensus separari cōtingit. Nullo. n. modo esse potest ꝙ in aliquo sit pęna sensus, & tamen non sit in eo pęna dāni, vt quod aliquis affligat, crucietur, & sentiat pęnam, & tamen videat diuinam essentiam, quā videndo nō dicatur habere pęnam dāni. Quod duplici de causa contingit, primo ex superabundantia delectationis, secundo ex gratia consumata quæ requiritur ad hmōi visionem. Primū sic patet: semper. n. delectatio diminuit do

lorē & tristitiam, quare nō poterit esse super-
excellens delectatio cum aliqua tristitia, vel do
lore: & quia in visione diuinæ essentiæ erit dele
ctatio superabundans, illa visio nullum dolo-
rem, nullam tristitiam, poterit secum compati:
quare esse non poterit quod aliquis sentiat do
lorem & pœnam, & tamen videat illam admira
bilem diuinitatem: ergo esse non poterit quod
aliquis habeat pœnam sensus & tamen non ha-
beat pœnam dāni Secunda via ad inuestigādū
hoc idem sic ostenditur. Nam post hanc vitam
nunquā diuina essentia videtur ab aliquo qui
non sit omnino mundus, & in quo non sit gra
tia perfecta & consumata: in nullo autem tali
potest esse pœna sensus: ergo quicūq; habet pœ
nam sensus, de necessitate habet pœnam dāni, &
caret visione diuinæ essentiæ. Non separat̃ igit̃
pœna sensus a pœna dāni: attamē econuerso eē
contingit. Potest enim quis habere pœnam dā-
ni absq; eo qđ experiatur pœnam sensibilē. Sciē
dum tñ quod dānificari aliquē, est ipsum priua-
ri aliquo bono: bonum ergo illud vel est natu-
rale, vel supernaturale: si enim habemus pœnā
dāni, quia priuamur aliquo naturali bono, non
video quin ad talem pœnam in habente vsum li
beri arbitrij nō sequatur tristitiā, dolor, & pœ-
na sensus. Sed si per pœnam dāni priuamur su-
pernaturali bono, nūq̃ ad talem dānum rōna-
biliter sequitur pœna sensus: quia irrationabile
est tristari de carentia alicuius boni, quod scd'm
naturam obtinere non possumus; vt si sm natu
ram volare nobis non cōpetit. irrationabile est
si tristemur, si volare non possumus. Sic q̃a ori-
ginalis iustitia, quæ sm ordinem naturæ institu
tæ requirebatur ad salutem consequēdam, erat
bonū superadditum naturalibus: & quia ipsa di
uina visio est bonū supernaturale, paruuli dece
dentes solum in originali peccato, si priuantur
visione diuina, habent pœnam dāni: sed non p-
pter hoc dolent, vel tristantur. nec etiam habēt
pœnam sensus, quia vident bonum illud esse su-
pernaturale, de cuius carentia irrationabile est
dolere. Viso, quomodo pœna dāni separari pōt
a pœna sensus, de leui patere potest, quomodo
iusto iudicio Dei originale peccatum paruulis
imputetur ad pœnam, nō ad pœnam sensus, sed
dāni. Quātū enim ad pœnam sensus & maxime
si illa pœna sit æterna, filius non portabit iniqui
tatem patris, nec patres sm hmōi pœnam come
dent vuas acerbas, & dentes filiorum obstupe-
scent. Sed anima quæ peccauerit ipsa morietur,
inquantum ad pœnam dāni: & potissime si hu-
iusmodi pœna dāni sit carentia boni supernatu
ralis, iuste iniquitas patris filio imputatur. Vt si
aliquis rex castrum aliquod daret militi, eius filii
ex successione hæreditaria castrum illud possi-
dere debebant; si autem miles ille contra regem
forefaceret, nonne iusto iudicio castrum perde
ret, quo perdito filii priuarent̃ illo? Itaq; in hoc
nulla iniuria fieret filiis, quia castrum illud libe-
A raliter fuit militi a rege collatum, & filii per pa-
trem debebant consequi tale castrum, quare eo
peccante, iuste filii incurrunt huiusmodi pœnā.
A simili ergo quia originalis iustitia liberaliter
fuit collata ipsi Adę. quam debebat in posteros
transfundere, eo peccāte & hmōi iustitiam amit
tente, nō potuit eam transfundere inposteros:
quare nos Adæ filii per priuationē patris, pri-
uati sumus hmōi iustitia & rectitudine origina-
li. In hoc tamen nulla iniuria facta est nobis, q̃a
illa iustitia quodāmodo donum supernaturale
erat. Igitur cum nos ab Adam processerimus
naturaliter, forte iniuria fieret nobis, si sic proce
dendo, priuaremur naturalibus bonis: sed si sic
procedendo naturaliter, non cōmunicatur no
B bis originalis iustitia vel aliquod aliud superna
turale bonum, in nullo iniuriatur nobis deus,
nec de eo possumus rōnabiliter conqueri. Pri-
uati ergo originali iustitia quæ sm ordinem na
turæ institutę erat necessaria ad salutem, nisi per
gratiam Dei, & per Iesum mediatorem Dei &
hominum liberemur, non possumus salutē cō
sequi: quare carebimus diuina visione, & pp̃ter
originale peccatum habebimus pœnam dāni.
Sed hoc non iniuste fit, nec propter hoc nobis
iniuriatur deus, quia hoc dānum quod incurri
mus propter originale peccatum, non est pri-
uatio boni naturalis, sed supernaturalis. s. grãæ.

C *Cap. IIII. In quo determinatur, quomodo originale peccatum assumit rationem culpæ.*

DVbitabatur a multis cū
omne peccatum sit vo
luntarium, & adeo sit
voluntarium q̃p si non
est voluntarium nō est
peccatum, qūo origina
lis noxa cum non vo-
lūtate, sed quadam nec
cessitate originis cōtra-
hat̃, habeat rōnem peccati, & maxime quomo-
do habeat rōnem culpæ: nam culpa super pec
D catum vr̃ addere voluntariam inordinationē:
concedimus enim aliquando peccatum esse in
agentibus naturaliter, dum tamē hmōi agentia
contingat inordinate agere: vt si per actionem
naturalem fiat sextus digitus in manu, vel cōtin
gat aliquod aliud mōstrum, dicimus esse pecca
tum in natura, non tamen ibi esse culpam: videt̃
ergo culpa omnino importare volūtariam ne-
quitiam & inordinationem. Et cum August. ait Lib. 3. cap.
in lib. de libero arb. Omne peccatum esse volū 18
tarium: accepit peccatum prout est idem quod
culpa. Igitur licet forte per orginem possemus
saluare nos contrahere peccatum prout pecca
tum extendit se ad actiones naturales, quia ge-
neratio & origo sunt opera naturæ: nullo ta-
men

men modo (vt videtur) per originem saluare poterimus quòd contrahamus culpam, vel quòd contrahamus peccatum vt est idẽ quod culpa. Sciendum itaq; quòd peccato & culpæ respondet pęna, quare si videre volumus quomodo originale peccatum habeat rationem culpæ, videndum est qualis pęna debeatur tali peccato, & quomodo paruuli per hm̃oi culpam puniũtur. Ad hoc autem intelligendum valet exẽplũ superius pòsitum de milite accipiente castrum a rege. Si ergo miles accipiens castrum a rege forefaceret contra ipsum, contra quem forefaciendo perderet castrum, quo perdito priuarentur filii eius dicto castro: insurgeret quæstio quomodo filii puniuntur ex castri amissione. Ad quod esset rñsio manifesta. Nam filii militis contra regem fortefacientis dupliciter considerari possunt. Primo, vt sunt quædam personæ in se. Secundo, vt sunt filii patris, vel vt sunt membra præfati militis. Si cõsiderantur hm̃oi filii vt sunt quædam personæ in se, nõ puniuntur, nec peccant: non puniuntur quidem, quia eis ſm se nõ debetur hoc castrum. Si autẽ debetur eis castri hæreditas, hoc non est vt sunt quædam personæ in se, cum eis ſm se non fuerit hoc castrum tributum; sed hoc solum esse contingit, inquantum sunt mẽbra patris, vel inquantum sunt mẽbra dicti militis, quia ab illo milite ad suos filios erat castri hæreditas deriuanda: quare si huiusmodi filii non puniuntur vt quædam personæ in se, sed solum vt sunt quędam membra pr̃is, et solum puniuntur in patre, quia ſm hunc modum non puniuntur in se, sed in patre, ad hoc quòd talis punitio sit iusta nõ oportet ꝙ peccauerint in se, sed in patre. Sufficit ergo culpa patris quantum ad hũc modum punitionis ꝙ huiusmodi noxa imputetur filiis. Quod ergo dcm̃ est de castro quod miles a rege accepit suis posteris relinquendum, intelligendum est de originali iustitia, quam accepit Adam a deo in suos posteros filios deriuandã: sicut ergo milite forefaciente contra regem, iuste amittit castrum a rege acceptum, sic Adam se auertẽte a deo, iuste amisit originalem iustitiam, quam ab ipso nullis præcedentibus meritis, sed solum gratis acceperat. Ipso itaq; Adam originalem iustitiam amittente, in posteros filios eam nequit transfundere, quia nullus dat q̃d non habet. Videntur ergo ex hoc filii Adæ, ex peccato patris esse puniti, quia nascendo non accipiunt originalem iustitiam, quã accepissent si Adam eorum pater in sua rectitudine permansisset. Si ergo quæratur si filii Adæ puniuntur, quia originalem iustitiã non accipiunt: nullam difficultatẽ habet rñsio, si prius dicta ad memoriam reducanẽ. Patet n. quòd si considerentur filii Adæ vt quædã ꝑsonæ in se, non puniuntur: quia nullo bono priuantur, quod sit eis debitum ſm se. Sed si considerantur inquantum sunt mẽbra patris, sic aliquo modo puniuntur, quia non transfunditur

A in nos originalis iustitia, quæ ſm ordinẽ naturæ institutę per Adam patrem nostrum in nos transfundenda erat: quare si nos carendo originali iustitia nõ punimur vt sumus aliquid in nobis ipsis, sed vt sumus mẽbra ipsius Adæ: ad hoc quod talem punitionem iustæ patiamur, non oportet quòd peccauerimus in nobis ipsis, sed sufficit quòd peccauerimus in Adam. Et ista est sententia apostoli ad Ro. 5. vbi probat nos omnes esse peccatores non per operationes factas in nobis ipsis, sed quia peccauimus in Adam: per peccatum enim illius hominis, mors transiuit in omnes homines. & omnes peccauerunt in illo. Hoc est ergo quod Apostolus ait, quòd sicut per vnum hominem in hunc mundum peccatum B intrauit, & per peccatum mors: ita & in oẽs homines mors pertransiuit, in quo vno homine. s. Adam omnes peccauerunt. Ex hoc autem apparere potest: quòmodo originale peccatũ sit voluntarium. Nam si filiis Adæ non imputatẽ originale peccatum ad culpam vt sunt aliquid in se, sed vt sunt membra Adæ, ita quòd cõtrahunt originale peccatum vt ex Adam descendunt: non oportet hm̃oi peccatũ originale esse volũtarium per vsum liberi arbitrii existentem in pueris paruulis, sed sufficit hm̃oi peccatũ esse voluntarium per volũtatem Adæ, & per vsum liberi arbitrii existentem in Adam. Et ista est sententia Aug. rñdentis Iuliano hæretico contendenti nullum peccatum esse in paruulis. *Lib. 3 cap. 5.* Inquie C enim Iulianus: Si per hominem peccatũ intrauit in mundũ, vel hoc est ex volũtatẽ, vel ex natura. Si ex voluntate, mala est voluntas quę peccatũ facit: si autẽ ex natura, mala est natura. Cui rñdet Augu. ꝙ ex voluntate pc̃m̃ est. *Ibidẽ, et cap. 24.* Sed vlterius posset quærere Iulianus, dato q̃d aliq̃d peccatũ sit ex voluntate vt pc̃m̃ actuale, vtrũ originale pc̃m̃ ex voluntate sit. Cui rñdet Augu. ꝙ ex voluntate est originale pc̃m̃, quia hoc est ex voluntate primi hominis seminatũ, vt in illo esset, & in oẽs transiret. Patet ergo ꝙ sicut per pc̃m̃ originale punimur, sic est culpa, & sic est voluntariũ: punimur aũt vt sumus mẽbea Adę: ideo sufficit quòd per hoc pc̃m̃ peccauerimus in Adam, & quòd fuerit voluntarium in ipso.

D

Cap. V. In quo determinatur quomodo caro infecta inficiat animam.

Sta fuit obiectio Iuliani hæretici contẽdentis contra Augu. nostræ fidei defensorem. *Lib. 5. contra Iul. per totum: & præcipuè cap. 24.* Dicebat præfatus Iulianus Augu. per q̃d peccatum inuenitur in paruulo? Non peccat ille qui nascitur, non peccat qui gignit, non peccat deus qui condidit aĩam: per quas ergo rimas. *rimas* per quæ foramina, ĩter tot præsidia & subsidia innocentiæ peccatum fingis in-

trasse, vel ingressum habuisse? Cum ergo Deus A
producens animam iustus sit, & cõtingat parẽ-
tes aliquos iustos esse, & ipse paruulus non pec
cauerit: dubitabat Iulianus hęreticus quomo-
do peccatũ originale subintrat infantes, & qua-
liter anima maculatur a carne. Vt ergo in hoc
cap. omnes difficultates contra hanc materiam
emergentes tollamus de medio, est diligenter
notandum, quòd paruulus iste qui in originali
peccato concipitur, tripliciter consideratur. Pri
mo, vt est aliquid in se. Secundo, vt refertur ad
parentes proximos. Tertio, vt refertur ad Adã
protoplastum. Secundum autem has tres con-
siderationes, circa hanc materiam triplex diffi-
cultas insurgit. Consurgit itaq; difficultas pri- B
ma, ex eo quòd ille paruulus in originali conce
ptus, est aliquid in se: constat autem peccatũ oẽ
esse in anima: cum ergo anima humana non sit
ex traduce; quia intellectus est ab extra, & rõna-
lis anima immediate creatur à deo: si non potest
traduci accidens nisi traducto subiecto, non po
terit originale peccatum a parẽtibus descende-
re in paruulum, ex quo anima quæ est peccati
subiectum non est a parentibus deriuata. Secũ-
da autem difficultas oritur ex eo quòd paruuli
ad parentes proximos referuntur. Nam contin
git aliquando paruulorum progenitores esse
baptizatos, & non habere originale peccatum,
quare si nullus dat quod non habet, quomodo
est intelligibile originale peccatum a parẽtibus C
deriuari in paruulos, si hoc crimen in ipsis pro-
genitoribus non existat? Tertia quidem difficul
tas oritur ex eo quòd ipsi paruuli referuntur ad
Adam protoplastum. Nam si anima originale
peccatum contrahit, quia carni infectę coniun
gitur, & caro ista ideo infecta dicitur, quia in
Adam primo parente corrupta fuit: cum om-
nino incredibile sit dicere totam carnem om-
nium hominum fuisse in Adam, & cum possit
contingere animam alicuius paruuli vniri ali-
cui carni, de qua nihil omnino fuit in primo pa
rente, consurgit difficilis, & admirabilis quęstio:
vnde in illo paruulo peccatum originale insur-
gat: non ex parte animæ, quia illa est immediate
à deo producta: non ex parte carnis, quia posi-
tum est nihil de carne fuisse in Adam protopa- D
rente nostro, per cuius corruptionem, pecca-
tum transiuit in omnes. Has autem difficulta-
tes quidam per opiniones falsas conati sunt sol
uere. Voluerunt. n. aliqui, quod sicut caro a pa
rentibus traducitur, ita traducitur anima: & hoc
posito de facili soluebant difficultatem primam
quomodo originale peccatum subintrat infan
tes. Dicebant enim, quòd sicut a carne corrupta
parentum, progreditur caro corrupta filiorum,
sic ab anima peccatrice progenitorum, orit̃ pec
catrix anima prolis. Sed hęc positio stare non
Cap. 18. potest, dicente Domino per Ezech. Omnes ani
mæ meæ sunt sicut anima patris, ita & anima fi-
Psal. 32. lii. Et in Psal. Qui finxit sigillatim corda eorũ,

Omnes ergo animæ sunt dei, & non magis est
anima patris, quàm anima filii: quia omnes ani-
mæ immediate producuntur à deo: nulla ergo
rationalis anima educitur de potentia materiæ,
sed quęlibet sigillatim à deo creando infundit̃,
& infundẽdo creatur. Cum. n. intelligere qđ est
actus rationalis animæ, sit per abstractionem a
materia, sufficienter ostenditur rationalem ani
mam, cuius est habere talem operationẽ, de po
tentia materiæ non esse eductam. Secunda au
tem opinio falsa contra originale peccatum, est
dicens, non esse in paruulis traductionem origi
nis, sed similitudinem præuaricationis. Hoc est
ergo quod Aug. ait in lib. de Baptismo paruu- 1. cap. 19.
lorum loquens de ipsis Pelagianis hęreticis di-
cens: Sciendum est hęreticos quosdam, qui no
minati sunt Pelagiani, dixisse peccatum primæ
transgressionis in aliquos homines non propa
gatione, sed imitatione transisse: consueuerunt
enim filii imitari progenitores. Dicebat ergo Pe
lagius hæreticus peccatum originale esse in par
uulis, nõ quia per originem aliquod peccatum
contrahant, sed quia per originem in peccãdo
consueuerunt filii imitari parentes. Secundum
hoc itaq; si hæc positio vera esset, plene soluet̃
difficultas secunda. Nam cum dicebatur quòd
parentes mundi & baptizati generabant filios
mundos, & sine originali peccato, patet ꝙ sc̃dm
hunc modum tales filii non nascuntur immun-
di, nec per originem cõtrahunt peccatum hoc,
sed solum dicũtur habere originale peccatum
imitando parentes. Sed hęc positio Pelagii sta
re nõ potest, quia plana est sentẽtia Apost. Q̃d Rom. 5.
omnes peccauimus in Adam, & quòd oẽs natu Ephe. 2.
ra nascimur filii iræ. Hoc etiam sancti volunt.
Vnde Greg. ait quòd nos ex carnis delectatiõe In cap. 15.
cõcepti, culpam originalem nobis cõtraximus. primi Reg. cir
Et Aug. in lib. de natura & gratia, vult paruu- ca finem.
los peccatum ex origine contraxisse. Ad tertiã Cap. 3.
autem difficultatem vitandam Magister secun- Dist. 3.
do sententiarum, singularis opinionis esse vide-
tur: nam vt saluaret quòd caro infecta in Adã
inficit animam omnium posteriorum filiorum,
posuit quòd nihil est de veritate carnis in filiis,
nisi quod a parentibus contraxerunt. Vult. n.
quòd nihil de alimento transeat in veritatẽ hu
manæ naturæ. Illud ergo quòd a parentibus
traximus, in seipso multiplicatur, & consurgit
in tantam quantitatem, quanta sufficit ad verita
tem humanæ naturę: & quia sm hunc modum
dicendi, nihil de exteriori materia conuertitur
in veram carnem naturaliter & carnaliter; quic
quid est in humanis corporibus, dicitur fuisse in
primo homine: sm hoc itaq; soluitur difficul-
tas tertia. Supponebatur enim animã rationalẽ
posse coniungi alicui carni, de qua nihil omni-
no fuit in primo parente: propter quod argue
batur quod si caro illa non fuit infecta in Adã,
non potuit inficere animam. Sed opinio hæc
Magistri, stare nõ potest. Improbauimus enim

eam

q. 3. de Resur. mor. eam diffusius in quibusdã specialibus quæstionibus. Ad præsens autem sufficit dicere, quod si talis esset hominis generatio, non esset naturalis sed miraculosa: quod est incõueniens. Vt ergo prædictæ tres difficultates tollantur de medio, vt sciamus quomodo inficit in paruulis anima, & per quam viam peccatum originale subintrat infantes: sciendum quod (vt supra tetigimus) originale peccatum est carentia originalis iustitiæ cum debito habendi eam. Si enim Adam in sua rectitudine stetisset, filii nati ex eo consecuti fuissent originalem iustitiam, & nati fuissent innocentes. Sed Adam peccante, & originalem iustitiam amittente, non potuit eam transfundere in posteros. Quare sicut in Adam post peccatum fuit carẽtia originalis iustitiæ quã hẽre debebat: sic & in filiis fuit carentia illius iustitię quã iustitiam tenebantur habere inquantum erant membra ipsius Adę. Et quia hæc carentia cum debito habendi eam, est originale peccatum: cũ in ipsis infantibus sit talis carentia, in ipsis infantibus erit originale peccatum. In peccato enim originali tria est considerare. Primo, carentiam ipsius originalis iustitiæ. Secundo, infectionem animæ. Tertio, naturalem originẽ, per quam talis infectio cõtrahitur. Tripliciter ergo circa hãc materiam errare contingit: quia vel erratur circa ipsam originalem iustitiã: & secũdum hoc oriebatur difficultas prima. Vel erratur circa ipsam originem naturalem, & sic insurgebat difficultas secũda. Vel cõtingit error quãtum ad infectionem animæ: & quãtum ad hoc habebat ortum tertia difficultas. Si hęc ergo tria plene declarare poterimus, sufficienter patefactũ erit quod quęritur. Propter primum ergo, sciẽdum quod iustitia originalis nõ erat donum ex debito naturæ adeptum, sed ex largitate creatoris gratis datum. Nõ ergo sic imaginari debemus, quod animę ex sua natura debeatur originalis iustitia, quæ vnita carni, huiusmodi perfectionẽ suæ naturæ debitam, perdit. Sed animæ filiorũ Adæ, hoc modo habuissent originalem iustitiam: quia si primi parentes nõ peccassent, & originalem iustitiam nõ perdidissent, cõcepissent sine libidine, & hoc modo in posteros originalem iustitiam transfundissent: animæ ergo filiorum Adæ cõiunctæ carni, cõceptæ sine libidine, originalem iustitiam habuissent. Igitur ad hoc quod anima cõtrahat originale peccatum, nõ oportet eam esse ex traduce, vel esse eductã de potẽtia materiæ vt (arguebat difficultas prima) sed sufficit eam esse cõiunctam carni libidinosæ & ex corruptione conceptæ. Oriebatur itaq; difficultas prima ex errore circa originalẽ iustitiam: quia supponebat eam esse donum naturæ debitum, nõ gratis datum. Secũda autẽ difficultas sic tollitur. Nam homini cõpetit duplex generatio: vna carnalis, secũdum quam accepit esse naturæ: alia vero baptismalis, secũdum quã accepit esse gratiæ. Quantũ ergo ad generatio-

A nem primam, nascitur homo natura filius iræ, quia concipitur in originali peccato. In omnibus ergo considerandum est quod est per se, & dimittendum quod est per accidens. Iste ergo baptizatus generans filium, vel generat ipsum vnde carnaliter natus, vel vnde spiritualiter regeneratus. Si vnde spiritualiter regeneratus, cum per huiusmodi regenerationem absoluatur ab originali, producet filium absq; originali. Si generat eum vnde carnaliter natus, cum secundum hoc in originali nascatur, quantumcunq; sit ipse baptizatus, generabit filium in originali conceptum. Cum ergo generatio filiorum sit naturalis, quãtumcunq; parentes sint baptizati: (quia non generant vnde renati, sed vnde nati) faciunt filios in originali conceptos.

B Et ista est solutio Aug. in lib. de Baptismo paruulorum, qui ait parentes baptizatos generare filios in originali, quia non generant filios secũdum generationem illam qua de nouo sunt nati, sed potius secundum eam, qua carnaliter & ipsi prius sunt generati. Vnde idem ibidem ait: quod sicut homines circumcisi generant filios non circũcisos, & sicut granum a palea purgatum, generat granum a palea nõ purgatum: sic homo baptizatus & ab originali mundatus, generat filium ab originali nõ mundatum: quia sicut granum producit aliud granum non ex eo quod est à palea excussum, sed quia est cum palea ortum: & homo circumcisus generat ex eo quod carnaliter natus est cum pręputio, nõ ex eo quod est postea circumcisus. sic homo baptizatus, non generat ex eo quod est spiritualiter regeneratus, & ab originali absolutus, sed generat ex eo quod est carnaliter generatus & in originali conceptus. Difficultas ergo secunda, dicens, ex parentibus baptizatis & ab originali absolutis, deberi procreari filios ab originali mundatos: oriebatur ex errore circa generationem naturalem: referebat enim difficultas illa generationem filiorum in regenerationem spiritualem, non in generationem carnalem. a. cap. 27.

C

Tertia autem difficultas sic soluitur. Nam non debemus imaginari infectionem & turpitudinem animæ quam contrahit ex originali, esse

D per appositionem alicuius turpitudinis, sed magis per subtractionem alicuius decoris, & alicuius pulchritudinis. Dupliciter enim posset deturpari corporalis imago: primo, per appositionem luti, vel alicuius alterius turpitudinis vel infectionis: secundo, per subtractionem alicuius pulchritudinis, & decoris: vt si imagini amputaretur nasus, vel euellerentur oculi, deturpata diceretur. Sic & in proposito, non inficitur anima ex originali peccato, sicut inficitur imago ex luto: quia hoc modo infectio carnis animam inficere non posset, cum sit quid spirituale. Sed est ista infectio per carentiam cuiusdam pulchritudinis, & decoris: vt per carentiam originalis iustitiæ, quæ esset decor & pul-

chritudo aīç,& quam haberet anima si coniungeretur carni non libidinosæ,& non ex corruptione conceptæ. Quare ad hoc quod secundum hunc modum inficiatur anima, non oportet totam carnem filiorum carnaliter, & materialiter fuisse in Adam, vt Magister opinabatur, sed sufficit ꝙ per propagationem sit caro libidinose concepta. Patet ergo quòd inficitur anima cuiuslibet paruuli ab originali pctō; & peccatum originale subintrat infantes non obstante quòd anima non est ex traduce, vt tangebat difficultas prima, & non obstante quòd contingit aliquos generari ex parentibus baptizatis, vt tangebat secunda difficultas: & etiam non obstante ꝙ tota caro nostra nō fuerit materialiter &, carnaliter in Adam, vt difficultas tertia prætendebat.

Cap. VI. In quo determinatur, quomodo in baptismo dimittitur noxa originalis peccati.

Ehemens difficultas oritur ex prędictis, quomodo originalis noxa dimittitur in baptismo. Dicebatur enim ꝙ originale peccatū est languor naturæ, concupiscentia, lex membrorum, tyrannus, & fomes peccati. Cum ergo homines baptizati adhuc in seipsis sentiant concupiscentiam .i. aptitudinem ad cōcupiscendum: & cum videant quandam legem

Rom. 7. in membris suis repugnantem legi mentis suę: & cum ex hoc sit in eis quidam fomes peccati, & quidam langor naturę: & vlterius sit in eis quodammodo quidam tyrānus, quia ex hoc habēt quādam promptitudinem vt seruiant peccato; qualitercūq; accipiatur originale peccatum, nō videtur quòd dimittatur in baptismo. Sciēdum ergo qđ (vt patet ex habitis) originale peccatū est carentia originalis iustitiæ cum debito habēdi illam. Sic enim requirebat ordo naturæ insti- D tutę, vt ad consequendam salutem, necessaria esset originalis iustitia: quare cum originalem iustitiam ſm ordinem illum debeamus cōsequi inquantum essemus membra ipsius Adæ, patet quòd salutem cōsequi debueramus ſm ordinē naturę institutæ, existentes membra ipsius Adę. Peccante itaq; Adam, ordo ille non solum fuit interruptus, sed etiam quodammodo fuit in cōtrarium permutatus: ita quod sicut ex Adam protoparēte ſm naturam institutam nati fuissemus innocentes; & habentes originalem iustitiam: sic ſm naturam corruptam ex Adam nascimur

Ephe. 2. natura filii irę, & priuamur illa rectitudine naturali. Itaq; ſm hūc ordinem quem habemus ad Adam non solum salutem non consequimur;

A sed in ipso morimur, quia in ipso peccauimus omnes. Rom. 5. Oportuit ergo ꝙ per alium ordinem cōsequeremur salutem. Propter quod in hoc fuit maxima dei dispensatio, quòd mitteret vnigenitum filium suum factum sub lege, factum ex muliere, per quem adoptionem filiorum reciperemus, & per quem possemus salutem cōsequi. Gal. 4. Est igitur dare naturam in triplici statu, scilicet in statu innocentiæ: corruptam: & restauratam. Innocens quidem natura à deo est creata, sed per Adam est corrupta, per Christū vero mediatorem dei & hominū est restaurata. Hoc ergo modo dimittitur originale peccatū in baptismo, non quia nobis restituatur originalis iu- B stitia, sed quia dimittitur nobis debitum habendi eam. Nam in statu naturæ innocentiæ, si permansissemus in tali statu, habuissemus originalem iustitiam: nunc autem in statu naturæ corruptæ non habemus eam, sed quādiu sumus in tali statu, tenemur eam habere. Quando autē per baptismum sumus membra Christi, qui naturam humanam reparauit, absoluimur a debito habendi eam. Debemus ergo imaginari duos Adam: vnum terrestrem, vt protoplastū nostrum: & vnum cęlestem, vt ipsum Christū. Ante ergo baptismum sumus in ordine Adæ terreni, & sumus mēbra illius Adę: & quia Adę data fuit originalis iustitia in statu naturæ con- C ditæ, necessaria erat originalis iustitia ad salutē consequendam vt est per habita manifestum: & quādiu sumus in tali ordine, tenemur originalem iustitiam habere. Baptismus itaq; hoc facit, ꝙ per baptismum consepulti sumus morti Rom. 6. Christi, & facit nos membra Christi, vt iam nō vlterius dicamur esse de ordine ipsius Adæ terreni, sed magis de ordine ipsius Adæ cęlestis. Et quia originalis iustitia necessaria erat nobis quādiu eramus membra Adę terreni, & quādiu eramus in ordine illo: nunc autē in ordine alio constituti & facti membra Christi, absoluimur a debito habendi originalem iustitiam, & ad cōsequendam salutem non tenemur habere eam: quia existentes membra Christi confertur nobis à deo quoddam donum, vt gratia baptisma- D lis, quæ (vt patebit) est potior ad salutem consequendam, q̄ esset originalis iustitia, quam consecuti fuissemus per Adam, si ipse in sua rectitudine permansisset. Vnde quodāmodo simile est de consecutione salutis, sicut est de transitu cuiusdā magnæ aquę. Si enim esset aqua magna, q̄diu non esset ibi pons, nescientibus natare necessaria esset nauis, si vellent transire aquam: facto autem ibi ponte haberent homines alium ordinem, & aliam viam ad transeundum aquā, & sine naui posset aquam transire, immo pons potior esset q̄ nauis ipsa ad transeundum. Sic quodammodo est in proposito, quādiu sumus membra Adæ terreni, ante quàm simus mēbra Christi, tenemur originalem iustitiam habere: facti autem membra christi per gratiam baptis-

malem

malem, possumus consequi salutem absq; originali iustitia: absoluimur enim a debito habēdi eam. Patet igitur verum esse quod diximus, videlicet, in baptismo dimitti originale peccatū, non quia reddatur nobis originalis iustitia, sed quia absoluimur a debito habendi eam. Et inde est quod sicut in Adam omnes morimur, quia per eum priuamur originali iustitia quam habere tenemur quādiu sumus membra eius: sic in Christo omnes viuificamur, quia in baptismo confertur nobis per ipsum gratia baptismalis, & absoluimur a debito habendi originalem iustitiam. Relinquendo ergo imaginem Adæ hominis terreni in quo morimur per carentiam originalis iustitiæ, & debitum habendi eam, & portandi imaginem Christi hominis cælestis, in quo viuificamur, dimittitur nobis originale peccatum. Vnde Apostolus primo ad Cor. 15. ad hoc nos hortaē dicens. Quod primus homo ex terra terrenus, secundus hō de cęlo cęlestis. Et subdit, Quod sicut portauimus imaginem terreni, ita portemus imaginem cęlestis. Vnde ibidem ait, quod sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Dicamus ergo quod originale peccatum ratione qua dicit carentiam originalis iustitiæ, non est formaliter culpa, sed magis est quædam habilitas ad culpam. Ratione vero qua dicit debitum habendi eam, habet quod sit formaliter culpa. Ex eo igitur ꝙ tenemur, vel debemus habere originalem iustitiam, & non habemus eam, est nobis culpa originalis. Quare si in baptismo absoluimur a debito habendi originalem iustitiam, remittitur nobis originale peccatum, inquantum habet rationem culpæ. Ratio autem, quare in baptismo dimittitur nobis debitum habendi originalem iustitiam, est, quia datur nobis gratia baptismalis, quæ potior est ad consequendam salutem, quam iustitia originalis. Nam secundum Magistrum, secundo sentētiarum, per originalem iustitiam solum habebat Adam quod posset stare, non autem habebat quod posset proficere. Sed per gratiam baptismalem non solum consequimur quod possumus stare, sed etiam quod possimus proficere. Quare sicut volens transire aquam non teneretur habere nauigium si esset ibi pons, quia pons in transeundo est nauigio potior: sic si volumus salutem consequi, non tenemur habere originalem iustitiam si habuerimus gratiā baptismalem: quia in consequendo salutem, huiusmodi gratia est potior quam illa iustitia. Quod non sic intelligendum est quod gratia baptismalis simul cum originali iustitia non esset potior ad consequēdum salutem, quam sola huiusmodi gratia: tamen hęc gratia sine illa potior est ad consequendum salutem, quam illa iustitia sine hac gratia: cum per talem gratiam possimus mereri, & proficere, per originalem vero iustitiam solum stare. Ex hoc ergo apparet quod licet gratia baptismalis simpliciter loquendo quātum ad consequēdam salutem sit potior quàm originalis iustitia, attamen hęc & illa quodam modo se habent sicut excedentia, & excessa. Nam quantum ad standum potior erat originalis iustitia, quia illa non solum tollebat peccatum, sed etiam habilitatem ad peccandum: gratia vero baptismalis licet peccatum & culpam tollat, non tamen tollit habilitatem & pronitatem ad peccandum, sed solum eam debilitat, & minuit. Ex hoc ergo apparere potest intellectus illius verbi Augu. in libro de Nuptiis & cōcupiscentia, ꝙ dimittitur cōcupiscentia carnalis in baptismo, nō vt nō sit, sed vt non imputetur ad pc̄tm̄. Per baptismum ergo non tollitē concupiscentia vt non sit, quia nō redditur nobis originalis iustitia: sed tollitur vt nō imputetē in culpam, quia absoluimur a debito habendi eam ex quo debito originale peccatum, culpæ rationem habebat.

Marginalia: A; B; C; D; Dist. 24. et 29; Lib. 1. ca. 25.

Cap. VII. In quo determinatur quomodo decet diuinam clementiam infundere animam corporibus maculatis.

Vnt nonnulli de sua intelligentia præsumētes, volentes diuina metiri iudicia, dicentes nō decere diuinam bonitatem, & clementiam, infundere animā corpori maculato. Sed cū deus sit ipsa bonitas, & ipsa clementia, quicquid voluntate diuina completur in opere, totum ordinatum & iustum est penitus iudicandum. Verum quia intellectus humanus nescit quiescere nisi dictorum ratio assignetur, possumus triplici via ostēdere quomodo hoc deceat diuinam clementiam, & bonitatem. Sumitur autem hęc triplex ratio secundum quod triplex bonum in rebus aspicimus, videlicet, vniuersale, speciale, & personale. Est enim quilibet homo primo quædam persona in se: secundo, est in specie humana: tertio, est pars vniuersi. Prout ergo est pars vniuersi, refertur ad bonum vniuersale. Prout vero est in specie humana, habet ordinem ad bonum speciale. Sed prout est quędam persona in se, est in se ipso quoddam personale bonum. Prima itaq; via sumpta ex bono vniuersali, sic patet: nam spectat ad vniuersalem causam principaliter intendere vniuersale bonum: vbi ergo nō impediretur vniuersale bonum ex aliquo particulari malo, decet principem vniuersi permittere aliquod particulare malum, ne impediatur

vniuersale bonum. Er quia magnus est decor vniuersi ex humana specie, non decet diuinam bonitatem impedire generationẽ in specie humana, quantũcunq; nõ possit fieri talis generatio nisi infundatur animæ corporibus maculatis: quia si impediret generationem humanam, & animæ non infunderentur corporibus, ipsi vniuerso tolleretur maxima pulchritudo. Istam viam videtur tangere August. in Enchiridion, (Cap. 10. et 11) qui vult deum decenter permittere aliquam inęqualitatem in rebus, & aliquos defectus in creaturis, ne aliquis decor detrahatur ab vniuerso: vnde ait, ꝙ ex omnibus constat vniuersitatis admirabilis pulchritudo. Secunda via sumitur ex ipsa specie humana, vel ex ipsa natura humana, siue ex ipso bono speciali. Nam quia homines nascuntur peccatores, deus pater motus clementia, & pietate, ordinauit vt magnus veniret medicus, eo quòd vbiq; magnus iacebat ęgrotus. Iste autem magnus medicus est Dei filius assumens carnem, per quam assumptionem tota natura humana & omnes homines sunt quodammodo mirabiliter sublimati: ita vt post filii dei incarnationem, omnes angeli se reputent conseruos nostros: quia licet ante incarnationem permitterent angeli se adorari ab hominibus vt patet in Daniele, (Dan. 10.) qui cecidit in faciem suam, & adorauit angelum loquentem ei: post incarnationẽ tñ hoc nõ est permissum: nam vt habetur in Apoc. Ioãnes hoc volens facere, est prohibitus ab angelo dicente sibi: Vide ne feceris, cõseruus. n. tuus sum, & fratrũ tuorũ. (Apo. 19. et 22.) Quare cũ deus prçuiderit hoĩem peccaturũ, & prçuiderit se ĩmaculatas aĩas maculatis corporibus infundere, qđ prçuidendo, ordinauit filium pprĩũ in carnẽ mittere, ex qua incarnatiõe, humana spẽs sit tota sublimata: patet ꝙ hoc arguit maximã dei bonitatẽ, & clementiã, ex qua spẽs humana consecuta est tm̃ bonũ. Tertia via sumitur ex bono personali. Nam ipsę psonæ humanæ consecuntur multa bona ex redẽptore nr̃o. Nã ex hoc, ipsis personis humanis, fiunt multę grãæ spãles. Hãc aũt viam innuit Greg. cum pctm̃ Adæ pp qđ nascimur natura filii irę (Eph. 2) & animę infunduntur maculatis corporibus, appellat fęlicem culpã dicens. O fęlix culpa quæ talẽ ac tm̃ meruit hẽre redẽptorẽ. (In benedictione cerei.) Et si contingat aliquas personas humanas non fieri participes hmõi redẽptionis, hoc est ex culpa sua, vel ex culpa parentũ: nec pp hoc humana gñō est prætermittenda quin fiat sm oẽm gentẽ, & sm oẽm nationem. Sicut nõ debet ĩpediri pluuia quę fit pp nascendũ frumentum, vel pp alia terræ nascẽtia, licet pluat alicubi vbi priuatur tali fructu, & licet alicubi pluuia faciat ad destructionẽ frumenti, vt cum frumentum est in area congregatũ. Bona. n. quę de se sunt vniuersalia, pp particulares defectus, sunt minime ĩpedienda. (Recapitulatio.) Patefacta sunt ergo quæ in poemio dicebantur: nam ostẽsum est, quid est originale pctm̃. quia est languor naturę, inquãtũ eam inhabilitat ad bonũ. Est fomes peccati, inquãtũ eã habilitat ad malũ. Est cõcupiscẽtia, pur nos reddit pronos ad cõcupiscendũ. Est lex carnis vel lex mẽbrorũ, p vt membra & carnẽ facit rebellẽ menti & rõni. Est tyrãnus, pur nos facit pnos ad seruiendũ pctõ. Secũdo oñdebatur qũo hmõi pctm̃ paruulis imputatur ad pęnã: quia sicut peccant, sic ordinatur ad pęnã: non aũt peccauerunt vt sunt quædam psonæ in se, sed vt sunt quædã mẽbra Adæ: sic puniuntur vt sunt Adę mẽbra, non vt sunt aliquid in seipsis. Nam originalis iustitia qua priuamur per originale peccatum, non debebatur paruulis vt sunt aliqd in se, sed vt ab Adã in eos erat hęc iustitia transfundẽda. Rursus visio diuina, cuius carentia ponitur pęna originalis peccati, non debetur hominibus sm se: sed eam habuissent, si in sua innocẽtia, & in originali iustitia permãsissent. Tertio declaratum est qũo originale pctm̃ habet rõnẽ culpæ: cum hoc peccatum sit carentia iustitiæ originalis cum debito habendi eam, ratione qua est carentia non est formaliter culpa, sed ratione debiti habendi: & quia tenemur huiusmodi iustitiam habere, reputamur culpabiles. Ex quo apparet quòd cum non teneamur eam habere nisi inquantum sumus membra Adæ, omnes peccauimus in Adam: & per illum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. (Rom. 5.) Quarto ostensum est, quomodo hæc noxa subintrat infantes, quia hoc est, non prout sunt quædam psonæ in se, sed prout sunt quędam membra Adę protoparentis nostri. Quinto ostendebatur, quomodo talis noxa in baptismo dimittitur: nam cùm ostensum sit eam habere rationem culpæ, non ratione carentię originalis iustitiæ, sed ex eo quòd tenemur habere eam, in baptismo dimittitur hęc noxa, quia absoluimur a debito habendi talem iustitiam, vt ex tunc non vlterius nobis imputetur ad peccatum, si caruerimus ipsa: quoniam (vt per August. patuit) tollitur in baptismo concupiscentia, non vt non sit, sed vt non imputetur ad peccatum. Sexto & vltimo declarabatur ꝙ decebat diuinam clementiam & bonitatem infundere animam corporibus quantũcunq; maculatis, & hoc propter triplex bonum, vniuersale, speciale, & personale. Vere ergo domine deus tibi soli peccamus, & vincis cum iudicaris: quia tu solus in oĩbus ęquus es, & quæ aĩalibus hominibus iniqua videntur, ęquissima ratione sunt à te cõdita. Tu ergo solus bonus & pius, & nos in iniquitatibus cõcepti sumus, & in peccatis concepit nos mater nostra. (Psal. 50.) Sed tu pro tua pietate miserere nobis, vt facie ad faciem te videre possimus, qui es benedictus in secula seculorum. Amen.

FINIS.